93
X

LIBRAIRIE ANCIENNE ET NOUVELLE
DOUVILLE FRÈRES
21, Rue Cujas
PARIS

938

X 5

[illegible] rare [illegible] édit.
[illegible] bon qui
a [illegible]

[illegible]

Brownsea Castle Lib[illegible]

18

Zehn

[illegible] xi. 83 149

Sam

Spurious Aldine Xenophon
Printed at Lyons, 1505
— Brunet

XENOPHON

IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR IN FRASCRIPTA OPERA XENOPHONTIS.

Pædia Cyri Perſarum regis.

De Venatione.

De re publica & de legibus Lacedæmoniorum.

De regis Ageſilai Lacedæmoniorum laudibus.

Apologia pro Socrate.

Opuſculum de Tyrannide.

Lyons (1508?)

172567

PAEDIAE CYRI REGIS PERSARVM A XE-NOPHONTE COMPOSITAE: PER FRANCISCVM PHILELPHVM E GRAECO IN LATINVM TRADVCTAE LIBER PRIMVS.

VM OLIM COGITAREMVS ꝙ populi dominatus per illos ſoluti ſunt: qui uellēt alia quadā ratione q̄ȝ populari rēpubli. gerere & quot itē regij paucorūq; principatus iam per populos ſunt ſublati: quotq; agreſſi tyrannida: eorum alij cito admodum defecerūt: alij uero ſi quātulūcunq; etiā tēporis in imperio perſeuerarint: admirationi haberētur: perinde atq; & ſapiētes fuerint et fortunati quidam uiri. Et cū didiciſſe rurſus uideremur in priuatis quoq; domibus eſſe alijs famulos uel cōpluris. alijs perpaucos: qui tamē ne his quidem paucis uti omnino poſſent heriliter. Cunq; ad hæc nobiſcū uerſaremus et bubulcos principes boum eſſe: & equorū item eos: qui equos paſcūt: & oēs qui per ſe paſtores uocātur horū animaliū: quibus præſunt: non abſurde principes exiſtimari. Videre que uidebamur oīa hæc armenta facilius adduci: ut paſtoribus pareāt: q̄ȝ principibus ſuis hoīes. Nam & pergūt armēta quacunq; a paſtoribus dirigātur: & in ijs regionibus paſcūtur quo acta ab illis fuerint et ab ijs abſtinēt a quibus arceātur. et quos fructus produxerint: ſinūt his uti paſtores pro uolūtate. At ne ullū quidē armentū nunq̄ȝ accepimus: quod in paſtores inſurgeret: quo aut minus eis obtēperaret: aut fructuū uſum prohiberet. Quin difficiliora in alienigenas

omnis preſtant ſe armenta: q̃ in hos quos & præſides habent & fructibus ſuis fouent. Hoies uero in neminẽ magis q̃ in illos inſurgunt: quos imperium ſenſerint moliri aduerſus ſeſe. Cum hæc igitur cõmentaremur aio: in hãc ſententiam agebamur: ea eſſe hoiem natura: ut facilius aliis oibus animantibus imperiret q̃ hoibus. At ubi ueniſſet in mentem Cyrum: qui foret perſes permultos quidem hoies permultas urbes permultas gentes iuſſis ſuis reddidiſſe obedientis. Hinc ſententiam mutare coacti ſumus: utpote quod hoibus imperare neq; impoſſibile ſit neq; factu difficile: ſi quis prudenter id agat. Nouimus ſane Cyro nõ inuitos paruiſſe alios: qui plurimorum dierum: alios qui etiã menſium iter diſtarent: alios itẽ: qui ne ipſum quidem aſpexiſſent unq̃: alios etiam: qui quãuis certo ſcirent fore: ut non uiderent: ei tamen libenter audiebant. Etenim uſqueadeo præſtitit aliis regibus: tum iis qui a parentibus accepiſſent imperia: tum iis qui ſuo ductu ea eſſent adepti: ut & Scytha q̃uis Scytharum magnus ſit numerus nulli alii nationi queat imperitare: ſed ſatis ſuperq̃ habeat: ſi diuturnũ in ſuos principatum geſſerit: & Thrax in Thracas. & Illyricus in Illyricos: atq; eodem modo de aliis gentibus audimus. Itaq; fertur eſſe in Europa etiam hac tempeſtate quaſdam liberas gentes: eaſq; inuicem diſſidere. At Cyrus identidem aſſumptis liberis quoq; gentibus Aſiæ ſoluens cum parua Perſarum manu: Medis uolentibus atq; Hyrcanis imperauit. Subiugauit Syros. Aſyrios. Arabas. Cappadocas. Phrygas utroſq; Lydos Caras. Phœnicas. Babylonios. Potitus eſt etiã Bactria

nis & Indis ac Cilicibus. Et itidẽ Sacis & Paphlagõnibus. & Mariandinis atq; alijs ꝗ̃plurimis gẽtibus: quarum ne noĩa quidem quis dixerit. Inſuper dominatus eſt Aſiaticis Græcis. Cum uero deſcendiſſet ad mare: Cypros quoq; & ægyptios imperio tenuit. At qui hiſce quidem gentibus imperauit: quæ neq; cum illo neq; interſeipſas lingua cõuenirent. Et potuit tamen formidine ſui noĩs tantum orbis terrarum peruadere: ut oẽs terrore cõcuteret: haberetq; neminẽ repugnantem. Tantã autem oĩbus cupiditatem iniecit gratificandi ſibi: ut ex eius ſententia gubernari optarent. Tot nationes ad ſeſe cõuertit: ſibiq; deuinxit: ut eas dinumerare operoſum ſit: quocũq; quis ire a regia eius cœperit: ſiue ad orientem: ſiue ad occidentem: ſiue ad ſeptẽtriones: ſiue ad meridiem. Nos ergo hunc uirum ut admiratione dignũ conſiderauimus: & quo natus genere: & quo fretus ingenio: & qua inſtitutus diſciplina tantum ad imperandum cæteris mortalibus antecelluit. Quæ igitur de illo et audiuimus et ſentimus: hæc in medium referre aggrediemur.

c YRVS quidẽ natus eſt patre Cambyſe rege Perſarum: Hic autẽ Cambyſes ex perſidarũ genere extitiſſe dicitur. At perſide a perſeo nomen habent. Matre uero cõſentitur fuiſſe Mãdane quæ nata eſt patre Aſtyage medorum rege. Fuiſſe aũt Cyrus natura fertur: & hoc etiã tempore a Barbaris decãtatur: tum corporis forma pulcherrimus: tum aĩo humaniſſimus: tum diſciplinæ atq; honoris maxime ſtudioſus. Quapropter laborem omnẽ exclamabat & omne periculum laudis gratia perferebat. Huiuſmo-

di Cyrus bonitate formæ animiq; præditus: in perſa-
rum legibus educatus traditur. Prima his legibus cu-
ra eſt a bono publico. Haud enim incipiunt itidem: ut
aliæ plurimæ ciuitates: quæ parentibus permittentes
pro uoluntate filios educare: & ipſis parentibus pro
arbitrio uitam agere eis iubent: ne furentur: ne ra-
piant: ne in alienas ædis ingrediantur ui: ne in-
iuſte percutiant quenquam: ne adulterium patrent:
ne principi aduerſentur: reliquaq; huiuſmodi. Quod
ſi quid horum tranſgreſſus quis fuerit: pœna multa-
tur. At perſarum leges anticipantes maxime curant
ne initio tales ſint ciues: ut cuiuſq; uel improbitatis
uel turpitudinis deſiderio capiātur. Hac enim utūtur
diligētia. Eſt illis forū: quod uocatur liberū: ubi & re-
giæ & alia ſunt principia. Hinc & uenalia & circūfo-
ranei & horū clamores atq; ineptiæ in alium locum re-
iecta ſunt: ne horū turba excultis moribus miſceatur.
Eſt autē forū circa principia diſtributū in partis quat-
tuor: quarū una eſt puerorū: altera puberū: tertia uiro-
rum: qui perfectā ætatē iam agūt: quarta uero eorū qui
ſunt emeriti. Legeq; horum ſinguli adſunt locis ſuis.
pueri: cū primū illuxerit: & eodē modo perfectæ æta-
tis uiri. Seniores uero: cum per ocium cuiq; licuerit: ex
ceptis conſtitutis diebus: quibus adſint neceſſe eſt. At
adoleſcētes cubāt etiā in principiis cū gymnicis armis:
exceptis uxoratis: qui ne requirūtur quidē: niſi antea iuſſi
adeſſe fuerint. At neq; honeſtū ducitur ſæpius abeſſe.
Et præſunt cuiq; harū partiū duodecim principes. Nā
in duodecim tribus perſæ diſtributi ſunt. Hi uero pue-
ris preſunt: qui ſelecti ex ſenioribus eos uideātur reddi

mo lege excluditur a dignitatibus atq; magiſtratibus Sed licet oibus perſis mittere filios ad publicos iuſtitiæ ludos. Verum qui poſſunt filios per ociũ alere: eos mittunt ad ludos. Quibus uero alendi non eſt facultas: nequaq̃ mittunt. Qui autem fuerint apud publicos magiſtros inſtituti: licet ijs inter adoleſcentes eius ætatis opera exercere: alijs uero non licet. Qui rurſus legitima inter adoleſcentis abſoluerint: poſſunt ij inter eos uerſari: magiſtratuũq; particeps atq; honorum fieri. At ijs: qui puericiæ atq; adoleſcẽtiæ legitima nõ obierint: inter uiros nõ admittuntur. At ij rurſus: qui inter perfectæ ætatis uiros ſine repræhẽſione ſe geſſerint: fiunt ex ordine ſeniorum. Et ita ſeniores ij conſtituuntur qui per omne honeſtatis genus uitã egerint Et hæc eſt uiuendi inſtitutio qua qui utuntur: optimi uiri exiſtimãtur. Quin hoc etiã tempore teſtimonium durat. tum moderati eorum uictus: tum etiã defatigati. Nam nunc quoq; turpe eſt apud perſas & ſpuere: & emungi: & flatus uideri plenos. Turpe item ducitur: ſi qs appareat quoquã ire aut meiendi aut cuiuſq̃ huiuſmodi rei gratia. Quæ quidẽ facere nullo pacto poſſent: niſi & uictu modico uterentur: & humiditatem per laborem conſumerent. Quo fit: ut ea alio quopiam ſecedãt. Hæc igitur de perſis oibus dicere poſſumus. At cuius gratia hoc tempore nobis oratio cœpta eſt: res geſtas Cyri narrabimus a pueritia ordientes. Cyrus enim ad duodecimũ uſq; annum aut pauloamplius hac inſtitutus diſciplina: æquales ois antecellebat: & celeriter diſcendo ea quæ opus erãt & pulchre ac fortiter ſingula obeundo. Ex hinc filiã ſuam Aſtyages eiuſq; filium acceſſiuit: quippe qui eum uidere cu

piebat:quẽ & pulchritudine audiret et probitate præſtare. Venit igitur Mandane ad patrẽ:Cyrum filium ſecum habens. Ad quem ubi curriculo perueniſſet:Cyruſq; nouiſſet Aſtyagen matris eius patrem:continuo ut erat ingenio facili atq; perhumano : tum eum amplexatus eſt familiariter atq; perbenigne: ueluti ſi qs diu una educatus: diuq; illum amans amplexaretur: tum eundem exornatum intuens & ſuppicturatione oculorum:& coloris infricatione appoſitioneq; comarum:quæ legitima erãt in medis : hæc enim oĩa medorum ſunt : & purpuræ tunicæ & candidi amictus & torques ad collum:& armillæ ad manus : at in perſis cum domi ſunt : uel hoc tempore & ueſtes ſunt uiliores & uictus tenuiores. Intuens inquam Cyrus aui Aſtyagis ornatum:fixis in eum oculis:o mater inquit: ut pulcher eſt auus meus. Sed cum mater eũ rogaſſet uter ei pulchrior uideretur:pater ne:an auus?reſpõdit Cyrus o mater perſarũ quidẽ pater meus lõge eſt pulcherrimus:at medis:quãtũ ſcilicet ipſe in uiỹs atq; in ianuis uidi:meus hic auus maxime præſtat pulchritudine. Quod audiẽs Aſtyages rurſus eum amplexatus atq; oſculatus & pulcherrima ſtola induit & torquibus armilliſq; honorauit ornauitq;. Ac ſi quo equitaret in equo fræms aureis inſigni circunductabat quẽadmodum ipſe quoq; proficiſci cõſueuit. At Cyrus ut & puer & elegans & ambitioſus delectabatur ſtola atq; equitandi diſciplina mirũ in modum lætabatur. Nam in perſis quoniam difficile eſt & equos alere & equitare:quia montoſa ſit regio:uel uidere equum rariſſime datur. Cũ uero cœnaret Aſtyages una cũ filia

& nepote uellet q; puerum q̃ ſuauiſſima uti cœna quo minus res domeſticas deſideraret: appoſuit ei & paropſidas & omne genus pulpamenta & epulas. Itaq; aiunt dixiſſe Cyrũ o Aue quot negocia habes in cœna ſi tibi neceſſarium ſit in oĩa hæc fercula manus extendere & deguſtare haſce tam uarias multaſq; epulas. Quid ais inquit Aſtyages? Nonne tibi multo uidetur pulchrior hæc cœna q̃ perſica? Atq; ille reſpõdit. Aue mihi ſane haud uidetur: ſed lõge ſimplicior apud nos ac rectior eſt ad explendũ uia: q̃ apud uos. Apud nos enim panis & carnes ad hoc deducunt. Vos autẽ cum eodem ſtudetis peruenire: quo nos: per multos circuitus ac uertigines ſurſum deorſumq; errantes uix aliquãdo uenitis: quo nos diu antea peruenimus. Sed o fili inquit Aſtyages: hi errores nobis moleſti non ſunt. Quod ſi hæc tu quoq; guſtaueris cognoſces admodũ eſſe ſuauia. Tum Cyrus inquit: at ego Aue uideo etiã tibi has epulas eſſe faſtidio: Et Aſtyagen ferunt interrogaſſe. Et cuiuſnam rei coniectura iſtud ais? Quod te inquit uideo cũ panem tetigeris nihilo magnũ detergere: ſed ubi horũ q̃uicq̃ attigeris: continuo manũ purgas ad mantilia: ueluti moleſte admodum feras iſtorũ ſacietatem. Ad quæ ſubdidit Aſtyages. Si ergo ita ſentis o fili: ſaltem carnibus ueſcere: quo robuſtior domũ repetas: ſimulq; hæc locutus permultum ei carnĩũ appoſuit & ſilueſtriũ & cicurũ. At Cyrus cum uidiſſet carnium tantũ: ait. Num mihi das haſce carnes o Aue: ut ipſis utar pro uoluntate? Do tibi inquit me hercule. Tum igitur Cyrus acceptis carnibus eas diſtribuit inter miniſtros aui cũ huiuſmodi uerbis. Tibi quidem

hoc ab me datur: quod alacriter mihi tradis equitandi præcepta. Tibi autem: quod tragulam dediſti mihi. Nam hoc ego tempore habeo aliud nihil. Tibi uero: quoniam auo perpulchre inſeruis. Tibi quoq;: quia patrem meum honore proſequeris. Hæc faciebat donec diſtribueret carnes oīs: quas accepiſſet. Sed Aſtyages Sacæ inquit pincernæ: quem ego honoro maxime: nihil das? Erat autem hic Sacas excellenti forma: eaq; fungebatur dignitate: ut eos deduceret: quibus Aſtyage opus foret: intempeſtiuos autem arceret. Sed Cyrus ut puer adhuc ueritus nihil: rogat inconſulto Aſtyagen. Quam ob rem aue hunc ita honoras? Cui Aſtyages cauillatus inqt. An minus uides ꝙ pulchre quāque apte uinum fundit? Horum enim regum pincernæ aptiſſime ac puriſſime uinum fundunt: ferenteſq; phialam tribus digitis eā præbēt. Afferunt enim ita: ut qui bibiturus eſt: poculum capiat expeditiſſime. Tum Cyrus ait: iube igitur Sacæ o aue: ut mihi poculum tradat: quo ipſe quoq; pulcherrime uinū fundens te mihi uendicem: ſi potero. Quod ubi iuſſiſſet Aſtyages: Cyrus accepto poculo ita illud bene eluit: ut Sacan uiderat. Iam etiā compoſita facile ſtudioſe & apte quodāmodo præbuit: tradiditq; in manū phialam ipſi auo: ut & matrem & Aſtyagen multo riſu afficeret. Cyrus uero ipſe profuſus in riſum ad auum proſiluit eumq; ſimul oſculatus ait: o Saca periſti. ex honore te eijciam. Nam & pincernæ officio melius ꝙ tu fungar & bibam uinum: ut tu. Regum enim pincernæ cum dant phialam: ex ea uinum cyatho hauſtum fundentes in ſiniſtram manum obſorbent: ne ſi uenena infundiſ-

ſent: ipſi non lædantur. Hinc Aſtyages ait per cauil-
lum. Cur Cyre: qui alijs in rebus Sacan imitaris: non
uinum obſorbuiſti? Quod metueram. inquit: medius
fidius: ne in cratere mixta uenena forent. Etenim cum
tu in natalicijs amicos accepiſti: perſpicue didici eũ uo-
bis uenena infudiſſe. Et quonam pacto: inquit ille: o
fili hoc dignoſti? Quod inquit uos uidebam neq; mē
tis eſſe neq; corporis cōpotes. Primũ quæ a uobis pue
ri facere prohibemur: hæc uos faciebatis. Omnes enim
clamabatis ſimul: dicebatiſq; inuicem nihil. Caneba-
tis magno cũ ridiculo: & cum canentem minime au-
diretis: iurabatis optime eũ canere. Et quiſq; ueſtrum
cum de ſuis uiribus loqueretur: mox ſaltaturi ſurgeba
tis: cum nõ modo ad numerũ ſaltare: ſed ne erigi qui-
dem poſſetis. Eratiſq; obliti omnino: & tu: ꝙ rex eſſes
& alij: quod ſibi imperares. Per id enim temporis ego
primũ didici hoc quod a uobis tum agebatur: cauſam
eſſe perpetuæ ueſtræ confabulationis. Itaq; nunꝗ ta-
cebatis. Et Aſtyages ait. At patrem tuũ fili cum bibit:
nõne capit ebrietas? Non inquit me hercule. Sed quo-
modo facit? Sitim tolerat: & patitur aliud mali nihil.
Non enim Sacas ei ut uidetur: uinũ fundit. Mater au
tem inquit quid tandē fili adeo Sacã oppugnas? Quo-
niam inquit Cyrus ipſe odio mihi eſt: quippe qui me
ſæpe cupientem ad auũ accurrere prohibet homo ſcele
ratiſſimus. Verum te ſuppliciter aue precor: da mihi
tris dies in Sacam imperium. Et Aſtyages inquit quo
pacto ei imperitaueris? Cyrus autem reſpondit. Stans
ego: quemadmodum hic in aditu cum noluerit ingre-
di ad prandium: dicerem nondum fieri poſſe: ut pran-

dio interſis. Auus enim quibuſdam uiris ſtudet: deinde cum ad cœnam uenerit: dicturus ſim: ꝙ auus lauatur. Cum uero magno ueſcēdi deſiderio afficeretur: dicerem: quoniam auus eſt apud mulieres. Tandem aliquādo ita ego hunc protraherem ſicuti ipſe me ab auo arcendo protrahit. Tot inter cœnandum relaxationes animorū eis præbebat Cyrus. Interdiu uero ſi quē ſentiret: cui uel auo uel auunculo foret opus: ad id officiū oēs anteuertebat. Quicquid enim Cyrus gratificari ijs poſſet: ꝙꝫ libentiſſime obibat. At eum Mandane reditum pararet ad uirū: rogabat eam Aſtyages Cyrum apud ſe linqueret: quæ uel equidem reſpōdit omnibus in rebus patri morem gerere: uerum putare ſeſe factu difficile inuitū puerum dimittere. Hic Aſtyages ait ad Cyrum: o fili ſi apud me māſeris: omniū primū aditus ad me tui nulla Sacæ facultas erit: ſed poteſtas oīs in te futura eſt. Habeboqꝫ tibi gratias: quanto ſæpius ad me ieris. Dein & equis meis & alijs uteris: quot uolueris. Et cū abire inſtitueris: habiturus es quoſcunqꝫ libuerit abeunti tibi. Præterea incedes quam uiam ipſe delegeris pro cœnæ mediocritate ex ſentētia tua. Inſuper tibi do: & que nūc in hortis feræ ſunt: & alias omne genus colligam: quas cum primū equitare didiceris inſequeris. proſterneſqꝫ & ſagittando & iaculando: ut uiri magni: Præbeboqꝫ tibi pueros colluſores et alia omnia cōſequeris: quæ uelle te dixeris. Hæc Aſtyages ubi dixiſſet: Cyrum mater interrogabat. Vtrum uellet manere ne an abire? Hic autē nihil cunctatur: ſed quā celerrime ſe uelle manere reſpondit. Rurſuſqꝫ interrogatus a matre ꝙꝫ ob rem? dixiſſe fertur: quoniā

domi o mater & ſum: & uideor eſſe æqualibus ſuperior iaculãdo ſagittãdoq;. Hic autẽ noui me eſſe æqualibus meis equitando inferiorẽ: quæ quidem res mihi mater eſt permoleſta. Quod ſi me hic reliqueris equitationemq; didicero: cũ in perſis fuero: facile arbitror me illis oibus fore ſuperiorem: qui pedeſtri præſtant. Cũ uero uenero huc ad medos: enitar (quia factus iam fuero bonorum equitũ optimus) auo auxiliũ ferre. At iuſticiã inquit mater o fili qui diſces: cum magiſtri tui ſint in perſis? Reſpõditq; Cyrus: uerũ hæc ego mater ex amuſſim calleu. Qui id tibi cognitũ eſt: inquit mater? Quoniam meus magiſter: inquit: me perinde atq; iuſticiam optime tenentẽ conſtituit aliis iudicem. At qui olim in quadam lite uerberibus cæſus ſum: utpote qui minus recte iudicarim. Erat autẽ cauſa huiuſmodi. Puer magnus corpore: cui parua eſſet tunica: alterum paruũ puerum qui tunicam haberet magnã: exuerat. ſuaq; illum tunica induerat: illius tunica ſe induto. Ego igitur horũ cauſa audita: iudicaui eſſe melius ambobus: ut aptã uterq; haberet tunicã. Itaq; hac in re magiſter me percuſſit inquiẽs: cum de conuenietia ſim iudex: ita iudicare oportere: cum uero iudicandũ fuerit utrius ſit tunica: hoc ita conſiderandũ eſſe: quæ poſſeſſio eſt iuſta: utrum habere is debet: qui ui tunicã abſtulit: an hic poſſidere: qui uel laborauit uel emit: quoniã id eſt ait iuſtum quod legitimũ ſit: quod uero ſit cõtra legẽ: id eſt uiolentũ. Quare ſecundũ legẽ iubebat ſemper ferendam eſſe a iudice ſententiã. Ita igitur ego mater iura omnino diligenter calleo. Quod ſi quid mihi fortaſſe defuerit meus hic auus me docebit. At nõ ea

dem fili:inquit Mandane: iura conueniunt & apud auum & inter perſas. Nam hic auus tuus rex medorum oīs habet in poteſtate ſua. At in perſis æqualitatē ſeruare iuſtū ducitur. Tuuſq; pater primū cōſtituta facit:quæ facit reipu. Cōſtituta etiā accipit. Eſtq; ei modus non libido:ſed lex. Caue igitur:ne uerberibus cæſus pereas cum domū reuerteris: ſi uenias accepta ab hoc rei tyrānicæ pro regiæ rei diſciplina. Nam in tyrannide decorum exiſtimatur plus habere q̄ oēs. At pater tuus inquit o mater ſtudioſior eſt: qui doceat minus q̄ plus habere. An minus fortaſſe uides eum docuiſſe medos oīs minus habere:q̄ ſeſe? Eſto igitur bono aīo. Pater enim tuus neq; aliū quenq̄ neq; me ita edoctū ab ſe dimittet: ut ſim habēdo ſuperior. Cū talia Cyrus confidētius loqueretur:ad poſtremū abiuit mater:cum ipſe illic relictus apud auum educaretur. Celeriterq; æqualibus cōmiſcebatur ad familiarē conſuetudinē. Quorum etiā parentes adiens liquidoq; oſtēdens eorum a ſe filios plurimū diligi:ſibi e ueſtigio reddebat affectos:ut qui indolem eius admirarentur. Itaq; ſi qua uellent in re beneficio uti regis: ij filijs iubebāt:rogarēt Cyrum:id ſibi ut perficeret. At Cyrus rogatu puerorum:ut erat & humanus & honoris appetēs:plurimi faciebat petita tranſigere. Aſtyages uero ſi quid eſſet rogatus a Cyro:aduerſari nō poterat: quin ei morem gereret. Etenim auū in ægrotatione:qua olim correptus eſt: reliquit nunq̄ neq; flere unq̄ deſtitit. ſed oibus clarum reddidit ſe de aui obitu maiorē in modū pertimeſcere. Nanq; ſi quid noctu Aſtyagi opus eſſet Cyrus ſentiebat primus: & omniū impigerimus exi

liebat miniſtraturus:quod auo gratū fore cēſeret. Qui bus rebus ſibi Aſtyagē omnino deuinxerat. Et erat for taſſe Cyrus aliquāto loquacior:idq; tum ob diſciplinā: ꝙ cogeretur a magiſtro & rationē reddere eorū : quæ faciebat:& ab alijs accipere cum cauſam audiret:tum etiā ꝙ ob diſcendi ſtudiū & multa ipſe ſemper a præ ſentibus requirebat:ut haberent:et quæcunq; per alios quæſita eſſent:ob dexteritatem ingenij celeriter reſpō debat. Quare ex hiſce oibus multus ei ſermo conflaba tur. Sed quemadmodū : ij iuuenes:qui corporibus ſu pra ætatem ꝙꝙ adoleuerunt:oſtendunt tamē iuueni le quiddam:id quod annorum paucitatē arguit : ita ex Cyri multiloquio non audacia promebatur:ſed ſimpli citas quædā atq; lenitas:quo fiebat:ut quis cuperet plu ra etiā eum dicentem audire:ꝙ tacenti adeſſe. Vt autē produxit eum tempus cum magnitudine corporis ad pubertatem tum & oratione utebatur breuiore & uo ce ſedatiore. Ac pudore adeo afficiebatur: ut etiā eru beſceret:cum in ſeniores incideret. Nec eandem habe bat petulantem adulationem æque ingerēdi ſe oibus. Itaq; erat ita remiſſior:& in congreſſibus gratus ad modū ac iucūdus. Etenim quæ ſæpenumero æquales in uicē decertāt:nō ad ea ſocios prouocabat:quæ norat me lius ſe tenere:ſed in qbus certo ſciret ſeſe eſſe inferiorē ab ijs initiū faciebat:futurū inquiēs:ut melius ꝙ ij fa ceret. Quare incipiebat uel i equos proſilire: uel ſagit tare uel iaculari ab equis:cū nōdū bene equo inſideret. Cūq; uinceretur:ipſe plurimū ridebat ſecum. Verū ubi nō detrectat id agere:quo ſuperatus foret : ſed eodem reuolutus tēptat idē rurſus melius facere:breui eo per

uenit:ut æque atq; æquales equeſtrem ſciret:breui etiã ob rei ſtudium illis ſuperior factus eſt: breui quoq; in hortis quæ ſeruabãtur:feras cõſumpſit inſequẽs feriẽs interimẽs.adeo ut Aſtyages nequiret ei beſtias colligere. Quare Cyrus ubi ſenſiſſet auũ nõ poſſe: q̃uis uellet:multas ſibi uiuas præbere feras: ait o aue quid eſt opus negocioſus tibi ſis in beſtijs quærẽdis? Si me in uenationẽ emiſeris una cum auũculo:facile putabo feras oĩs:quas uidero:ali mihi.Cum uehemẽter autẽ cuperet exire in uenationẽ:nõ itidẽ:ut cum eſſet puer:rogare auũ blandius poterat:ſed uerecundius adibat:& quæ Sacæ antea uitio dabat:quod nõ ſe ire ad auũ ſineret:ipſe iam ſibi factus eſt Sacas.Non enim adibat:niſi uideret eſſe tempeſtiuũ:Sacãq; rogabat:omnino ſibi ſignificaret:quãdo foret introeundi tempus & quando tempeſtiuũ nõ eſſet.Quare & Sacæ & alijs oĩbus erat is iam cariſſimus.Vbi igitur nouit aſtyages Cyrũ magna teneri cupiditate in uenationem egrediendi: emittit eum una cum auunculo: datis etiã una cuſtodibus quibuſdam equitibus ſenioribus:qui eum tum a locorum difficultatibus:tum a ſilueſtribus feris cuſtodirent:ſi quæ apparuiſſent. Cyrus igitur prõpte eos:qui ſe ſequebãtur:interrogabat: quæ feræ proxime adeundæ non ſint:& quæ fidenter inſequẽdæ?Hi autẽ dicebant permultos propius factos eſſe ab urſis & apris & leonibus & pardalibus interemptos.ceruas & capreas & ſilueſtris oues & aſinos etiam ſilueſtris eſſe innocuos.Addebant hoc præterea nihilo eſſe minus locorum difficultates obſeruãdas quã beſtias. Iam enim plures ſimul cũ ipſis equis precipites corruiſſe. Quæ

quidem omnia Cyrus ſtrenue diſcebat. Sed ubi ceruā uidiſſet exilientē: omniū: quæ audierat: oblitus eam inſequebatur: aliud nihil aſpiciēs: quā quo fugeret: cum eius equus proſiliens cadit in genua: & illi prope collum enodauit: quin Cyrus uix equo ſe cōtinuit. Surgēte autē equo ut uenit in campū: ceruam iaculo proſternit. rem ſane pulchrā ac magnā. Cyrus igitur plurimū lætabatur. At cuſtodes adequitātes cōuicio eum appetebant: dicentes: quod in periculum deueniſſet: ſubdiderantq; eum ſe ad auum delaturos. itaq; Cyrus equo deſcendit ſtabatq;: atq; his auditis triſtis erat. ſed ubi clamorē ſenſiſſet: in equū tanq̃ afflatus reſiluit. uidēſq; aprum ex aduerſo adactū: ei obuius equum agit iaculoq; cōtorto aprum rectiſſime in frontem ferit ac detinet. Hic etiā iam auunculus uiſa audacia: cōuicio Cyrū afficit: qui eum q̃uis obiurgantē orabat tamen: ut has feras oīs: quas cœpiſſet: ſineret portare ſe atq; auo dare. Sed auūculus fertur dixiſſe. At auus ſi te haſce inſecutū ſenſerit: nō te modo acerrime increpabit: ſed etiā me qui te facere permiſerim. Quinimo ſi libuerit inquit Cyrus: meipſum uerberet: ubi has ego dedero. Et tu quoq; ait auuncule crucia me: ut libet: modo mihi hoc gratificeris. Ac Cyaxares tandem inquit: facito ut uis. tu enim ut uideris hoc ſane die geris in nos imperium. Ita igitur Cyrus portatis feris & dabat eas auo & illi ſe uenatum illas dicebat. Et iacula quidē minime mōſtrabat. ſed ea cruore illita illic poſuerat: ubi ab auo uiſum iri arbitrabatur. At Aſtyages num inquit uerum o fili accipio equidem libenter: quæcunq; abs te dantur. ſed nihilo horum egeo: quo ipſe pericliteris.

& Cyrus inquit. ſi igitur tu nõ eges: maiorem in modum te rogo & oro aue: ut has feras des mihi in meos æqualis diſtribuendas. Cui Aſtyages reſpõdit. Accipe fili has feras & aliud quodcũq; libuerit: & diſtribue pro tua uoluntate. Quibus Cyrus acceptis eas diſtribuebat inter pueros: ſimulq; dicebat. O pueri ut certe nugabamur: quãdo hortorum feras uenabamur. Nam id mihi ſimile uidebatur: quemadmodũ ſi quis ligata aialia uenaretur. Primũ enim erãt paruo in loco deinde tenues & ſcabidæ: & alia earũ clauda erat: alia mãca. Sed quæ in montibus beſtiæ ſunt & pratis: ut ſunt pulchræ: ut ſunt magnæ: ut pingues apparebant. Atq; ceruæ quidẽ tanq̃ uolucres ſaltu tollebãtur ad cælum. apri uero ut uiri fortes traduntur: ferebantur aduerſi: quorum tanta eſt latitudo: ut ab iis ictus aberrare nequeat. Pulchriores profecto hæ mihi feræ uidentur uel mortuæ. quã uiuæ illæ munimine hortorũ muroq; occluſæ. Num inquit: permitterent uos parentes uenatũ ire? Et facile quidẽ illi reſpondebãt: ſi Aſtyages iuſſerit. Quis igitur ueſtrum inquit Cyrus: ſit apud Aſtyagen internuncius. Quis enim dixere: te alius perſuadere ſatius poterit? At ego mediuſſidius qui homo factus ſum: neſcio. Neq; enim facere poſſum uerbum: neq; reſpicere ad auũ iam ex æquo. Quod ſi tantũ creuero uereor: ne ſecors quiſpiam reddar & fatuus. Cũ puellus eſſem: uidebar in loquẽdo acerrimus. Ad quod dicebãt pueri. Male habere negociũ dicis ſi ne noſtra quidẽ cauſa ubi quid opus fuerit poſſis agere: ſed aliũ quenq̃ id nos rogare oporteat quod in te ſit. Que Cyrus audiens animi augebatur: atq; abiens cum ſilentio

ſeq; ipſe ad audiendum hortatus: ad auum ingreſſus eſt meditatus: quæ illi ſine ulla prorſus moleſtia loqueretur perficeretq; & ſibi & pueris quæ rogabãt: hoc igitur eius fuit initium. Dic inquit mihi o aue. ſi quis e famulis tuis effugerit & eum poſtea ceperis qui eo uteris? Qui aliter inquit: quã ut eum uinctum cogam operis exerceri? Quod ſi ultro ad te reuerterit: quomodo facies? Quid inquit aliud q̃; ut uerberibus cæſo ne hoc iterum faciat: utar ut antea? Tempus tibi fuerit inquit Cyrus: parare: quo me uerberes: quoniam conſultem a te fugam facere: æquales capiens ad uenandum. Atq; inquit Aſtyages pulchre abs te factum eſt: quod predixeris. Intrinſecus ne mouearis: tibi caue: pulchrũ eſt enim ſi carniculārum gratia filiæ Mandane filium perdidero. Quibus auditis paruit auo Cyrus: ac manſit. Cunq; triſtis & mœſtus eſſet tacitus degebat. Aſtyages uero ubi eum nouit uehementius triſtari: uelletq; ei rem gratam facere: educit ad uenationem & pedites multos & equites congregatis etiam pueris. Cunq; in campeſtrem regionem feras compuliſſet magnam fecit uenationem. Atq; ipſe regio more præſens uetabat quenq̃; beſtias ferire priuſq; Cyrus uenationibus expleretur. At Cyrus impedire alios non ſinebat. Sed ſi uis aue: inquit: libenter me uenari: permitte meos æquales omnis & inſequi & certare ut quiſq; poſſit q̃; optime. Hic igitur Aſtyages permittit. Stãſq; eos ſpectabat: qui & æmularentur in beſtias: & contenderent: & inſequerentur: iacularenturq;. Ac Cyro quidem delectabatur: quod præ uoluptate ſilere non poſſet: ſed tanq̃; generoſus catulus circuiret:

cum propinquabat feræ: & quēq; nominatim uocans hortaretur. Videnſq; Cyrum deridere alium: & alium ſentiēs laudare ac nemini inuidere plurimū gaudebat. Abijt domū Aſtyages beſtias plurimas ſecū habens: cæterum uenatione eſt adeo tum delectatus: ut ſemper: cum per ocium liceret una cū Cyro egrederetur: alioſq; ꝗ͂plurimos pueros Cyri gratia aſſumeret. Cyrus igitur plurimū temporis ita egit ſeſe oibus uoluptatis boniq; cuiuſq꜕: nullius autē improbitatis auctorem præſtans. Cum uero quintum ſextumue ac decimū ageret ætatis annū: regis aſſyriorum filius uxorem ducturus cupiuit etiā ipſe per idē temporis uenari. Audiens igitur in ijs locis: quæ aſſyrios medoſq; dirimūt feras eſſe permultas: quoniā ceſſatum eſſet ab illarum uenatione propter bellum: cupiditate affectus eſt eo exeundi. Quo igitur tutius uenaretur: & equites pluris aſſumpſit & ſcutatos: qui feras expellerent ex aſperioribus ſiluis in locos cultos atq; ſpacioſos. Sed poſteaꝗ͂ eo uenit: ubi ijs erāt caſtello & ſtatio: hic cœnatus eſt: quo poſtridie uenaretur. Vbi uero tempus ueſpertinū iam eſſet: aduenerūt ex urbe: qui priori ſtationi ſuccederēt & equites & pedites. Is igitur arbitratus eſt multum adeſſe exercitum: cum duæ ſtationes ſimul eſſent: & ſecum ipſe permultos adduxiſſet equites ac pedites. Itaq; conſilium cepit optimū factu eſſe: ut prædam ageret ex medorum ſolo: ita ratus & opus uenationis clarius uiſum iri: & uictimarū copiā fore maximā. Mane igitur ſurgens ita agebat agmen. Pedites liquit frequētis intra fines. Ipſe uero cū equitatu immittens uerſus medorū caſtella hic manebat optimos ſecum ha

bens atq; pluris equites: ne preſidiarij medorum mili
tes poſſent aduerſus palantes ſuos auxilium ferre. Ido
neos uero dimiſit per tribus: alios alio diſcurrẽtis. Iu-
bebatq;: ut facta præda: prout quis incideret ad ſeſe
equitarent. Et hi quidem hæc agebant. Sed ubi incre-
buiſſet apud Aſtyagen in agro ſuo eſſe hoſtes: ipſe cũ
ſuis auxiliũ tulit ad cõfinia: idemq; fecit filius ſimul
cũ præſenti equitatu. Alijſq; oibus ut ipſi quoq; auxi-
lio eſſent ſignificabat. Vbi autem uidiſſet aſſyrios ma
gna hominũ multitudine inſtructos: & equites quie-
tem agere: ſteterunt etiã medi. Cyrus uero intuitus to
tis uiribus alios auxiliũ ferre: ipſe quoq; auxiliator ac
cedit tum primũ indutus arma: cum ne id quidẽ eſſet
unq̃ ſuſpicatus: uſqueadeo armari ijs cupiebat. Ea
enim arma quæ ab auo ſunt facta: & perpulchra erãt
& aptiſſima eius corpori. Ita ergo armatus equo ada
ctus eſt. Quod uidẽs Aſtyages: nõ potuit nõ mirari: cu
ius iuſſu ueniſſet: eiq; tamẽ dicebat: iuxta ſe ut mane-
ret. At Cyrus cum uidiſſet multos aduerſos equites ro
gabat. Num hi aue inquietis hoſtes ſunt: qui ſtãt cum
equis adeo quiete? Hoſtes inquit Aſtyages. An etiam
illi ait: qui immittũt? Illi quoq; reſpõdit. Pape Cyrus
ait O aue: Veruntamen & aſpectu inutiles & ſuper
equuleos inutilis res noſtras abigũt. Itaq; opus eſt: ut
ex noſtris aliqui aduerſus eos immittãtur. At nõ aſpi
cis inquit o fili: quãtus equitũ globus ſtat cũ equis in-
ſtructus? qui ſi aduerſus illos nos agamur: rurſus nos
intercludent. Neq; adhuc nobis adſunt copiæ. Verũ ſi
tu manſeris inquit Cyrus: & auxiliũ ferẽtis exceperis
metuãt hi: neq; ſe mouebũt. qui autẽ prædã agũt: cum

ũiderint aliquos in ſe impetus facientis:eam dimittēt. Viſus eſt Cyrus Aſtyagi aliquid dicere:ſimulq; admiratus uim acrimoniamq; ingenij : iubet Cyaxari filio ut accepta equitum manu in eos immittat : qui prædā agunt.Ego autem in hos ferar :ſi aduerſus te moueantur. Itaq; nos cogentur obſeruare. Ita ergo Cyaxares acceptis equis uiriſq; robuſtiſſimis in hoſtes agitur. Quos Cyrus moueri ut uidit:ipſe etiā motus ſeſe primus celeriter ducem præſtitit:quē & Cyaxares ſequebatur : & alij quoq;.Eos autē propinquantis ut uidere:qui prædabantur:continuo dimiſſis rebus uertũtur in fugā.Cyri autē milites eos intercludētes quoſcunq; aſſequerentur:continuo feriebant:Cyruſq; in primis. Eoſq; poſt terga pertinacius inſequentes quotquot dilapſi ſunt : cepere nõnullos.Et quēadmodũ generoſus canis ob ruditatem temere fertur aduerſus aprum: ita etiam Cyrus ferebatur nil aliud uidens q̃ captum percutere:atq; aliud prouidens nihil.At hoſtes ut uidere ſuos laborantis : promouere globum: quo inſequentis auerterent:cum eos intuerentur progredi. Cyrus autē nihilo remiſſior quinimo auunculũ præ gaudio cohortans inſequebatur hoſtes:eoſq; acriter premens uehementem fugam facere cogebat. Ac Cyaxares quidem ſequebatur ob patris fortaſſis uerecundiam. Atq; alij quoq; ſequebantur:& erant ad fugandum ij tum etiā alacriores:quãuis eſſent hoſtibus nõ admodum pares uiribus. At Aſtyages ut uidit hos temere inſequi hoſtes autem frequentis inſtructoſq; ocurrere: filio atq; Cyro metuens ne ipſi imparati in illos paratos incidētes quicq̃ aduerſi paterentur: aduerſus hoſtes cõtinuo

agebat exercitum. Sed illi rurſus ut medos uiderunt promoueri:intendentes alij tragulas:alij ſagittas conſtitere:perinde atq; eos progredi prohibituri: cum ad iactum ſagittæ uentum foret:ut ſæpenumero facere cõſuerunt. Cũ enim prope eſſent:hucuſq; ſeinuicẽ adoriebantur : ferẽtarijſq; perſæpe ad ueſperam uſq; certabant. Sed ubi uiderunt aſſyrij & ſuos fuga recipere ſe ad exercitum & Cyri milites ferri ſrequẽtis aduerſus eos & Aſtyagen cum equitibus iam adeſſe intra iactum ſagittæ:inclinata acie uertuntur in fugã. Medi uero inde ſcilicet totis uiribus inſequentes permultos fecere captiuos. Quoſq; caperent : & equos feriebant & uiros : cadentis uero interimebant. Nec ſtetere prius: q̃ ad aſſyriorum peditatum peruentum eſſet. Hic ueriti : ne inſidiæ aliquæ ſubeſſent: ſubſtiterunt. Hinc igitur reduxit exercitũ Aſtyages : tum equæſtri latus uictoria : tum Cyrum ſupra modum admirans: quem & eius operis auctorem ſciret : & audentia furentem noſſet. Etenim cæteris abeuntibus domũ ſolus omnium ille tum aliud nihil q̃ interemptos obequitans ſpectabat : ac uix eum qui huic rei perfecti erant abſtrahentes ad Aſtyagen adduxerunt: quos ille ſibi ualde anteriores faciebat: quoniam aui faciem intueretur in ſe ſpectando turbatam. Hæc igitur gerebantur in medis. Et cum alij omnes Cyrum habebant in ore & oratione : & carminibus: tum Aſtyages quem antea honorabat : tum maximo ſtupore proſequebatur. At Cyri pater Cambyſes his auditis lætabatur. Sed ubi accepiſſet iam res uiro dignas ab eo geri illum ad ſe renocauit : quo patria inſtituta diſcendo

abſolueret. Hic Cyrus dixiſſe traditur ſibi eſſe abeun-dum: ne quid pater moleſte ferret ac ciuitas uitio ſibi daret. Itaq; Aſtyagi uiſum eſt neceſſariũ: ut eũ remit-teret. Quare datis ei equis: quos ipſi capere libuiſſet cum alio multo apparatu: ab ſe dimiſit. Idq; tum quia illum cariſſimũ haberet: tum etiam quia magnã in eo ſpem reponeret: ut qui uir ſatis futurus eſſet qui & prodeſſet amicis: & malefaceret inimicis. Cyrum autẽ abeuntem oẽs in equis deducebãt & pueri: & æqua-les: & uiri: & ſenes: & Aſtyages etiã ipſe. Feruntq; fuiſſe neminẽ: qui ſine lachrymis cõuerteretur. Et ipſe etiam Cyrus dicitur multis cum lachrymis deceſſiſſe. Qui cũ dona plurima diſtribuiſſet inter æquales: qui-bus donatus fuerat ab Aſtyage: dediſſetq; ad poſtre-mũ exutus ſtolã medicam cuidam: hunc ſignificãs ſibi eſſe charũ & periucundũ: ea illi cũ accepiſſent: admi-ſiſſentq;: detulerunt ad Aſtyagen. Quæ Aſtyages ac-cepta rurſus miſit ad cyrũ. At ea Cyrus iterũ miſit ad medos dicẽs. O aue ſi uis me rurſus audacter ad te ire ſine hæc eos habere: quibus data ab me ſunt. Quibus Aſtyages auditis: Cyri uoluntati eſt obſecutus. Quod ſi amatorij ſermonis mentio eſt faciunda: dicitur in Cyri abitione: cum ſeinuicẽ ſeiungerent: cognatos per oſculum oris eum a ſeſe amiſiſſe lege perſarũ. Etenim hoc etiã tẽpore id faciunt perſæ. Medus autẽ quidã qui & honeſtus ualde & bonus uir eſſet diu in ſtuporẽ adductus eſt ob Cyri formæ præſtantiã. Hic cum uide-ret cognatos illũ oſculãtis: ipſe ſubſtitit. Vbi uero alij abierunt: Cyrum adijt: atq; ait. me ſolum ex cognatis Cyre ignoras? Cui reſpondit Cyrus. Num etiam tu

cognatus es? Maxime inquit. Propterea inquit Cyrus me inuenis? Nam ſæpe mihi hoc facere uſus es. Adire enim te inquit: cum uſq; uellem: per deos immortalis me pudebat. At nullo inquit Cyrus te pudore teneri oportebat: cũ eſſes neceſſarius: ſimulq; adeuntẽ oſculatus eſt. Et medus poſt acceptum oſculum quæſiſſe dicitur. Num etiã inter perſas hæc eſſet cõſuetudo cognatos oſculandi? Maxime inquit: ubi aut poſt curriculũ tẽporis ſe inuicẽ uideãt: aut aliquo ab inuicẽ eãt. Hora eſſet admodũ inquit medus oſculandi mei rurſus. Iam enim ut aſpicis: ita abeo. Et Cyrus eum oſculatus ab ſe dimittit. Qui cũ abiſſet: ac nondum multũ peregiſſet itineris: iterum uenit ſudãti equo. Et Cyrus hunc intuitus. Num ait eorum aliquid es oblitus: & quæ dicere mihi uelles? Non equidẽ reſpondit. Sed ueni poſt curriculũ tẽporis. Cui Cyrus inquit. At mediuſſidius breue o cognate. Quod breue medus reſpõdit? An ignoras Cyre: ꝙ quantulum etiã temporis oculos moueo: mihi uidetur eſſe permultũ: quod tum te talẽ non aſpicio? Atq; hic Cyrus ex prioribus lachrymis primũ riſit: & abeũti illi cõfide inquit: nã poſt parũ tẽporis uobis adero. Itaq; ubi ſi uolueris: aſpicere me licebit uel fixis oculis. Cyrus igitur cũ ita abiſſet: in perſis traditur annũ etiã egiſſe inter pueros: qui primũ cauillis eũ appetebãt: tanꝗ rediſſet edoctus in medis uoluptuoſe uiuere. Sed ubi uiderent eum quẽadmodũ ipſos & comedentẽ ſuauiter & bibentẽ: & in feſto die ſi quando epulatio fieret: de portione etiam ſua aliis dantẽ potiuſꝙ quod ipſe egeret: eũ ſentirẽt: ad hæc aliis quoq; in rebus omnibus eundẽ ſibi præſtare cognoſcerẽt: hic

rurſus eum æquales uerebantur. Cum hanc uero pueritiæ diſciplinā abſoluiſſet: & pubertatē iam eſſet ingreſſus: inter puberes item uiſus eſt tenere principatum. tum ea exercens. quæ par foret. & tollerans. quæ oporteret: & reuerētia utens in ſenioris & magiſtratibus parens. Temporis autē progreſſu moritur in medis Aſtyages. & Cyaxares Aſtyagis filius fraterq; Mandanes regnū medorū poſſidebat. At rex Aſſyriorum ſyris oībus ſubiugatis natione ſane maxima: & arabum rege in deditionē acto: ac ſubditis iam hyrcanis bactrianiſq; obſeſſis cum arbitraretur: ſi medos feciſſet imbellicos futurū: ut finitimis oībus facile imperaret: cum hæc natio uideretur finitimorū omniū ualidiſſima: quare mittit & ad ſubditos ſuos omnis & ad regem lydorum croeſum: & ad regē capadocum & ad phrygas utroſq;: & ad paphlagonas & indos: & ad caras & cilicas: tum apud eos inſimulās medos ac perſas: tum etiam dicens haſce gētes & magnas eſſe: & ualidas & ad idem conſenctis: & mutuis inter ſeſe matrimonijs coniunctas atq; in unum conuenientis: periclitariq; niſi quis eos anteuertēs debilitarit: ut ſingulas adorti nationes in ſeruitutem agant. Quare his uerbis alij perſuaſi: alij muneribus ac pecunijs inducti quibus ille plurimū abundabat: faciebant cum illo ſocietatem. At Cyaxares Aſtyagis filius cum accepiſſet & inſidias eorum & apparatum aduerſus ſeſe: tum ipſe continuo oīa parabat contra: quæ poterat: tum mittebat in Perſas & ad rempublicam & ad Cambyſen: qui & ſororem haberet uxorem & regnaret in perſis. mittebat etiam ad Cyrum cum rogans operā daret: ut

ſi quos milites reſpublica perſarum in auxilium ſibi
mitteret: eorũ ipſe iret imperator. Iam enim Cyrus im
pletus annis decẽ inter puberes erat in perfectę ætatis
uiris. Ita igitur cum rem Cyrus approbaſſet: ſeniores
cõſultantes exercitus legunt eũ imperatorẽ: qui mitte=
batur in medos. Ad hæc ei dederunt. ut ducentos ex ijs
legeret: qui ab honoris æqualitate homotimi uocantur
quibus itẽ ſingillatim dederũt electionẽ quaternorum
uirorũ & horũ quoq; homotimorũ. Ac fiunt hi quidẽ
mille: quibus etiã ſingulatim conſtituerũt electionẽ ex
populo perſarum denorũ ſcutatorũ. & funditorum de
norũ ac ſagittariorũ itẽ denorũ. Et ita fuere ſagittarij
decẽ millia & ſcutati decẽ milia: & funditores quoq;
decẽ milia. Præter hos aũt erãt ij mille homotimi. Tan
tus igitur exercitus Cyro datus eſt. Sed ubi electus eſt
celerrime initium fecit primum a dijs immortalibus:
factaq; per id temporis litatione: legit ducentos illos
qui uoi etiã ipſi ſingillatim quaternos legiſſent: eos
cõuocauit: et hæc tum primũ in ijs ita locutus eſt. Ego
uos legi uiri amiciſſimi nõ propterea: ꝙ nunc de uobis
primu periculum fecerim: ſed quoniã uiderim ab uſq;
pueris: quæ ciuitas ad honeſtatem conſtituit: hiſce uos
alacriter operã dare: quæ autẽ ducit turpia: ab his om=
nino abſtinere: quorũ aũt gratia & ipſe nõ inuitus in
hoc ſum imperiũ conſtitutus: & uos rogaui: uolo hæc
uobis nõ eſſe obſcura. Cogitaui equidẽ maiores noſtros
nihilo fuiſſe nobis deteriores. Exercuerunt enim illi
quoq; aſſidue: quæ uirtutis ducuntur opera. Quod au
tem bonum uiri huiuſmodi uel reipublice perſarum
uel ſibiipſis addiderint: uidere id nequeo. Atqui nulli

uirtuti:ut mea fert opinio:ab hominibus datur opera:
quo nihilo plus habeant uiri probi q̃ improbi: ſed &
hi qui a repentinis abſtinẽt uoluptatibus:non id agũt:
ut lætentur nunq̃: ſed ut per hanc continentiã multo
maiore in poſterũ tempus lætitia afficiãtur : & hi qui
dicendo ſtudent cæteris antecellere:nõ hoc exercent:ut
a benedicendo nunq̃ ceſſent:ſed ꝙ exiſtiment hac ora-
tionis præſtãtia dum reddunt hoĩes perſuaſos:fore:ut
& multa & magna bona ipſi conſequãtur.Et item hi
qui haſce bellicas res exercent:non hoc laborãt ut a præ
lijs nunq̃ uacent:ſed quia putant etiã hi:ſi rerum bel-
licarũ gloria excelluerint:futurũ:ut multas opes:mul-
tam fœlicitatẽ:maximoſq; honores & ſibi comparent
& reipu.Quod ſi qui uerſati bellicis in rebus priuſq̃
fructum ab his quenq̃ ſuſceperint:ſenectute redditos
ſe uideant imbecillos:ſimile hi mihi uidentur pati: ue
luti ſi quis bonus agricola eſſe ſtuduerit & bene ſerẽ
do & bene inſerendo:cũ de his fructus capiundus eſt:
eum non conuehat : ſed ſinat rurſum humi defluere.
Ac ſi quis in ludo per multum ſeſe laborẽ exercuerit:
& dignus uictoria defecerit ad calcẽ: neq; hic uidetur
mihi nõ eſſe iure dementiæ accuſandus.At ne uiri ami
ciſſimi hæc nos patiamur:cauendum eſt.Sed quoniam
conſcij nobis ſumus : ꝙ ab uſq; pueris rebus honeſtis
boniſq; ſtuduimus : eamus aduerſus hoſtes : quos ego
certo ſcio : quo ad nos rudis eſſe imperitoſq; bellandi
ac plane inutilis.Nec enim hi ſatis queant nobiſcũ de-
ſcendere in certamẽ:qui & ſi ſagittandi ſunt & iacu-
landi equitandiq; periti: ibi tamẽ relaxentur:ubi labo
randum fuerit : quippe qui labores ferre non poſſunt.

Neq; hi:qui uigilandum cum ſit : uigilare nequeunt: ſed ſunt ob ignauiam ſomno inferiores. Nec item hi: qui q̃uis hæc præſtare poſſent:tamẽ quoniã neq; amicis neq; hoſtibus uti nouerunt : magnarũ diſciplinarũ non obſcure indocti ſunt. At uos æque nocte poſſitis atq; alij uti die:labores uero iucundæ uitæ duces exiſtimatis.famẽ habetis pro obſonio:aquæ potum fertis facilius q̃ leones. Et q̃ omniũ pulcherrimã maximeq; ciuilẽ poſſeſſionẽ in animos importaſtis:laude magis q̃ alijs rebus omnibus gaudetis. At laudis amatores coguntur huiuſce rei gratia ea ſibi cõparare:quorũ cauſa laudentur:ob eamq; rem omnẽ laborem: omne periculum q̃ libentiſſime ſubire. Quod ſi hæc de uobis loquens aliter ſentio : meipſum fallo. Nam quod minus huiuſmodi per uos eueniet:aduerſus me erratũ uenturum ſit. Verum tum ob peritiam atq; beniuolentiã in me ueſtram tum ob hoſtiũ inſcitiam credo fore: ut me hæ ſpes optime haud falſum habeant. Itaq; bona cũ fiducia iter capiamus : quoniam liquido iam patet nequaq̃ nos per iniuriã appetere aliena. Nunc enim hoſtes ueniũt auctores inferẽdæ iniuriæ. Nos uero amici in auxilium uocãt. Quid igitur eſt aut iuſtius q̃ propulſare iniuriam : aut pulchrius q̃ amicis ſuccurrere? Atqui uos illius etiam rei gratia fidere opinor : quod haud ad bellũ egrediar per neglectum rerũ diuinarũ. Nam qui de me plura cognoſcitis:illud minime ignoratis:me nõ ſolum in magnis rebus: ſed etiã in paruis ſemper a dijs immortalibus initium facere. Ad poſtremũ inquit. Quid eſt amplius dicendum? Lectis uos aſſumptiſq; uiris fortiſſimis paratiſq; rebus alijs: ite

in medos. Ego autẽ reuerſus ad patrẽ iãdudum adero: quo res hoſtilis quã celerrime edoctus: ea parẽ oĩa: que uſui ſunt: ut quãoptime cũ diuina ope belligeremus. Et hi quidẽ hæc gerebãt. Cyrus autem domũ reuerſus: precatuſq; ueſtã patriã atq; iouem patriũ alioſq; deos pergebat ad exercitũ: eumq; pater una deducebat. Sed poſtea q̃ ædis egreſſi ſunt: dicũtur fulgura ei atq; tonitrua dextera eſſe facta. Quæ ubi apperuiſſent: nullo preterea utẽtes alio augurio iter faciebant: quod ſigna dei optimi maximi neminẽ laterẽt. Procedẽti aũt Cyro pater hmõi ſermonẽ facere eſt aggreſſus. O fili mihi cariſſime quod dij ĩmortales te mittũt propitij ac mites: & in ſacrificijs manifeſtũ eſt: & in ſignis cæleſtibus id quod ipſe etiã noſti. Nã rerũ harũ ego tibi doctrinã de ĩduſtria tradidi quo nõ alijs ĩterpretibus mẽtes deorũ calleres: ſed ipſe cognoſceres et uidẽs et audiẽs quæ uidẽda audiẽdaq; ſũt: ne augures petas: ſi uelint te decipere: dicẽtes alia: q̃ dij ipſi ſignificẽt: neq; rurſus ubi careas augure ãbigas q̃d tibi diuis ſignis portẽdatur: ſed cognoſcẽs per diuinationẽ deorũ cõſulta ipſis obtẽperes. Atq; Cyrus inq̃t: o pater quãdo dij nõ aduerſi cõſulere nobis uelint: pro uiribus diligẽtiã adhibebo ut mones. Memini enim ex te oĩm audiſſe itidẽ a dijs illũ magis exorare: quod uelit: quẽadmodũ etiam ab hominibus: qui non cum difficultatibus fuerit: tum aſſentetur: ſed cum rebus ſecundis utitur: tum reminiſcatur deorum: & amicorum dicebas eandem habendam eſſe diligentiam. Propterea inquit o fili ob illos cultus libentius uenis deos rogaturus ita affectos: ſperaſq; futurum ut magis quæcunq; rogaueris: conſe

quãre: quod ubi conſcius ſis nunq̃ eorum cultui defuiſſe. Valde inquit o pater ita ſum affectus in deos: ut in amiciſſimos mihi. Quid enim fili Cambyſes inquit? Meminiſti ne illa: quæ nobis olim uidebantur: fœliciores eſſe homines ſi didicere quæ dii dederint: q̃ ſi eorum fuerint inſcii: & ſi operantur efficere magis q̃ ſi fuerint ocioſi: & ſi diligentiam adhibuerint q̃ ſi horum fuerint negligentes degere poſſe ſecurius? Qui ergo tales ſe præſtarent: quales par eſt: ita nobis uidebatur bona iis petenda eſſe a diis immortalibus Ita inquit Cyrus. Memini equidem hæc abs te audiſſe. Etenim neceſſario parendum eſt orationi tuæ. Nam noui te dicere ſemper ſolitum haud fas eſſe a diis petere neq; uictoriam eos equeſtri pugna: qui equitare non didiciſſent neq; ſagittæ ignaros ſuperare illos ſagittando qui huiuſmodi peritiam callent: neq; gubernandi imperitos optare nauium ſalutem gubernando neq; eos: qui frumentum non ſeuerint ſibi præcari triticum pulcherrimũ naſci: neq; ſaulutem petere qui ſibi in bello non cauerint. Huiuſmodi enim oĩa eſſe præter diuina inſtituta ſed qui optant nefaſta dicebas conſentaneum eſſe hos æque a diis optata non conſequi: atq; ab hoibus non adipiſci quæ illicita rogant. Sed illorũ es ne oblitus: cum ego ac tu cõmentaremur ſufficiens uiri opus atq; pulchrum eſſe: ſi curare quis queat ut & ipſe honeſtus ac bonus omnino ſit: reſq; ad uictum neceſſarias tum ipſe tum famuli habeant abunde: & cum magnũ hoc opus eſſet ita etiam ſcire aliis præeſſe hoibus: ut habituri ſint oĩs res neceſſarias affatim: & ut futuri ſint oẽs: qualis oportet: hoc nobis mirabile

ſane uidebatur. Ita mediuſſidius o pater memini hoc dixiſſe te. Itaq; mihi quoq; uidebatur opus eſſe maximũ pulchre imperare. ac nũc eadem mihi uidentur: cũ ipſum imperandi munus mecũ ipſe conſidero. Equidẽ cum ad alios hoies oculos cõuertẽs animo uoluto: quales ſunt: qui principatum obtineant: & quales ij qui ſint nobiſcum decertaturi: turpiſſimum mihi uidetur eiuſmodi hoies formidare: minuſq; libenter ijs obuiã ire in pugnam: quos ego ut ab hiſce amicis noſtris incipiam: ſentio exiſtimare id eſſe operæ præciũ: ut rex ſubditis antecellat cœnæ ſumptu ac magnificentia: auri magnitudine: diuturniore ſomno: utq; oibus in rebus minore degat cum labore quã ſubditi. At ego arbitror decere principem ſubditis anteire non dolo & ocio: ſed prouidentia & induſtria. Verum quædã ſunt inquit fili: quæ non erga hoies exerceri debẽt: ſed circa res ipſas quibus difficile eſt abũdare: itaq; ne te lateat breui periturum imperium: ubi exercitus caruerit cõmeatu. At qui hunc Cyaxares ipſe ait o pater præbiturũ ſeſe noſtris hinc proficiſcẽtibus omnibus. Pergiſne igitur. inquit: fili fidẽ habẽs hiſce Cyaxares pecunijs? Certe inquit o pater. Quid inquit: noſti: quot pecuniæ ei ſunt? Non me hercule: inquit Cyrus. Veruntamẽ fidẽ adhibes his rebus incertis? Quod autẽ tibi grandi pecunia opus erit & multa tibi hoc tempore alia impenſa neceſſario faciunda eſt. id haud noſti? Noui equidem inquit Cyrus. Si igitur eũ inquit impenſa defecerit: uel ipſe etiã ultro mentiatur: quomodo tibi exercitus res habebunt? Videlicet nequaquã bene. Idcirco: inquit: o pater ſi quẽ tu redditum uides: qui. quãdiu inter amicos

ſumus: ab me quo q; præſtari queat expone. Interro-
gas:inquit:fili:ubi abs te pecunia parari queat? A quo
magis conſentaneũ eſt ſuppeditari pecuniã:quã ab eo:
qui exercitui præſit? Tu uero hinc agis tecum pedita-
tum:quem ſcio cum alio longe maiore non cõmutares.
Equitatum autẽ medorũ:qui optimus eſt:ſocium habe
bis. Quam ergo finitimã gentem nõ exiſtens tibi gra-
tificatum iri & obſequendi uoluntate: & mœtu pœ-
næ? Quæ:quidem tibi una cum Cyaxare cõſideranda
ſunt: quo nunq̃ deficiat uobis aliquid neceſſarium.
Quin etiam aſſueſcendi gratia excogitandus eſt pecu-
niarum redditus. Hoc inſuper omniũ maxime memi-
neris nunq̃ expectandum eſſe:ut tum cõmeatũ pares:
dum ipſa caritudo te coegerit:ſed cũ maxime abunda-
ueris:tum ante indigentiã illum ſtrue. Etenim magis
a quibus opus fuerit eum cõſequeris: cũ non uiſus fue
ris indigere. Neq; præterea a tuis militibus accuſabe-
re. Magis etiam ex hac te re alij uerebũtur. Ac ſi quos
tuis uiribus uolueris uel bene afficere uel male: obſe-
quentioris es milites habiturus in rerum neceſſariarũ
copia. Et oratione tum uteris magis ad perſuadendũ
appoſita:cum maxime poteris demõſtrare te ſatis eſſe
qui & bene poſſis & male afficere. Verum Cyrus in-
quit:o pater mihi uideris hæc oia q̃ optime dicere: &
item quod quæ nunc milites accipient: eorum mihi ne-
mo ſit gratiam habiturus: quippe qui norunt:quas ob
res eos Cyaxares ſocios accerſit: & quod ea præterea
quæ quis accipiat:tũ ſibi honori ducturi ſunt: tum dan-
ti horum gratiam conſentanee plurimã habituri. Qui
autem uires habet quibus poteſt tum ijs amicis gratia

referre: qui de ſe bene meruerint: tum de his: quos habet inimicos operã dare: ut ultionẽ ſumat: hũc negligere pecuniæ redditum putas ne: inquit: minus eſſe turpe: ꝗ̃ ſi quis & agros habeat & ad eorũ cultum operarios: deinde eos ſinat ob negligentiã eſſe inutilis. Quare ita de me tibi perſuade nunꝗ̃ fore: ut res neceſſarias militibus moliri negligam: neq; inter hoſtis neq; inter amicos. Quid enim inquit fili: memiſtine quæ nobis olim neceſſario uidebantur nõ eſſe negligẽda. Non enim memini: inquit Cyrus quando ego ſane ueni ad te argentũ petiturus: quod ei ſoluerem: qui dicebat ſententiã rei militaris mihi tradidiſſe: & tu id mihi cum dediſſes: ita me ſimul quodãmodo interrogabas. Num fili in præceptis rei militaris uir iſte: cui fers mercedẽ: fecit ullam etiã mentionẽ de adminiſtratione rei familiaris? Nihilo certe minus rebus ad uictũ neceſſariis eſt opus militibus: ꝗ̃ in domo famulis. Sed ubi ego tibi ueritatẽ loquẽs reſpõdiſſem illum hac de re nihil omnino meminiſſe: rurſus ex me querebas: ſi quam mihi præceptionem tradidiſſet de bona ualitudine: aut de uiribus corporis: perinde atq; imperatorem oporteat nõ ſecus de his rebus ꝗ̃ de re militari habere rationem. Cum uero hæc etiam negaſſem: rurſus ex me quærebas: ſi quam dediſſet mihi doctrinam de reddendis ſociis optimis circa ſingula belli opera. Quod ubi etiam negaſſem: hoc idem es percũctatus: dediſſetne mihi inſtitutionem ullam de iniicienda militibus alacritate & promptitudine: cum diceres alacritatem ignauiæ atq; inertiæ omnino præſtare in omni opere? Vbi autẽ hoc quoq; habuiſſem: querebas itẽ argutius ſi quã habuiſſet orationẽ de præcipua iperatoris iduſtria

ad perſuadēdū exercitū? quod cum negaſſem oīno: roga
bas me ad poſtremū: qua tandē ille doctrina diceret me
ſciētia rei militaris ab ſeſe inſtitui. Cui cū reſpōderē in
ſtruēdi exercitus doctrina: riſiſti tu quidē: mihiq; unū
quodq; cōferēs enarraſti cui exercitus īſtructio utilita
ti foret rei militari ſine cōmeatu ſine bona ualitudine
ſine ſciētia dictarū artiū circa rem bellicā: ſine obedien
tia? Cūq; mihi oſtendiſſes noſſe aciem inſtruere breuē
quādā eſſe partē rei militaris: ipſeq; rogaſſem: ſi quid
horū poſſes me docere: iuſſiſti abeūti: mihi ut cū his ui-
ris diſſererē: ꝗ militares habētur: et ex iis quærerē: qua
ratione hæc ſingilatim fierēt. Ex hoc igitur tēpore eo-
rum ego conſuetudine uſus ſum: quos huius reiprudē-
tiſſimos eſſe audiebam. Et de alimento quidem ſum
perſuaſus id ſatis fore: quod Cyaxares nobis prebue-
rit. De bona uero ualitudine: quod & audirem & ui-
derem etiā urbes: quibus bene ualere opus eſſet: medi-
cos eligere: & duces militū gratia medicos educere: ſic
etiam ego poſtea ꝙ̄ in hac ſum dignitate conſtitutus:
cōtinuo huius habui rei curā. Atq; exiſtio eqdē mi pa-
ter me uiros habiturū mecū: ꝗ artē medicā ſatis calleāt
Pater igitur ad hæc iqt: uerū fili hi, quos tu dicis: quē-
admodū amictū fractorū ſūt reſarcinatores ꝗdā ſic etiā
medici: cū aliꝗ ægrotarīt: tū his medētur. Sed tua bo-
næ ualitudis cura erit ꝙ̄ horū magnidecētior. Nā ne ii
tio ægrotet exercitus: tibi curādū ē. Et qua ego uia o pa
ter hoc agere ſatis queā? Si quo ī loco diuti⁹ ſis futurus
diligētia tibi ē adhibēda primū: ut caſtra ī ſalubri loces
id quod niſi neglexeris: facile aſſequaris. Et enī dicere
hoīes aſſidue cōſuerūt et ꝗ loci morbidi ſunt et ꝗ ſalu-

bres.his uero utriſq; certiſſima afferũt teſtimonia tum corpora tum colores. Dein nõ ſatis eſt locos ipſos conſiderare:ſed meminiſſe etiã debes quid ipſe obſerues: ut bene ualeas.Et Cyrus inquit.Primũ equidẽ operando: ne unq̃ ſaturer.Id enim difficile eſt & graue.Dein uero per laborem immiſſa cõſumo. Ita enim mihi uideor & perſeuerãtius bene ualere & robuſtior effici.Ergo ita inquit tibi fili de aliĳs eſt curandum. Num inquit o pater ocium erit militibus ad exercẽda corpora? Minime pater reſpondit.Non ſolũ enim exerceri oportet: ſed neceſſario exerceri.Nam exercitus ſcilicet opus eſt: ſi ſuo munere fungi uelit : ut uacet nunq̃ aut nocere hoſtibus aut prodeſſe ſibi.Permoleſtũ eſt profecto hominem unum alere ocioſum. Multo etiã moleſtius totam domũ:ſed omniũ eſt moleſtiſſimũ uniuerſum exercitum ocioſum alere. Nam & plurima ſunt in exercitu:quæ ueſcuntur & quæ a minimis incipiũt : & quæ ĳs:quæ cœperint:utantur affluentiſſime. Itaq; exercitum uacare nunq̃ decet. Dicis tu Cyrus inquit: o pater:ut mihi uideor intelligere : quemadmodũ ocioſus agricola eſt inutilis:ita imperatoris nullam eſſe utilitatem: ſi uacarit. Illum autẽ imperatorem ego inquit admitto : qui niſi quis deus aduerſetur : opera ſua ſimul & cõmeatũ militibus maxime redditurus: & corpora ſit paraturus q̃optima. Sed ob meditationes rerum omniũ bellicarum:ut mihi pater uidetur.ſi ludos aliquos pronunciauero ſingulis: ac præmia propoſuero:eos reddam exercitatos q̃optime : ut ad ſingula cũ opus fuerit eis præſto utar. Pulcherrime inquit : dicis fili.Hoc enim ſi feceris:certo ſcito militaris te ordines

ſemper ſpectaturum ueluti choros conuenienter ſuum officium meditari. At qui ad reddēdos milites alacris & ſtrenuos nihil mihi uidetur ſatius inquit Cyrus ꝙ̃ ſpecie inijcere hoibus. Verum Cambyſes inquit o fili hoc hmōi eſt: quale ſi quis in uenatione canes hortetur ſemper eadem appellatione qua ſolet ubi feram aſpiciat. Nam primū alacriter parent. Quod ſi eas fefellerit: ſæpius: ad poſtremū neq; quādo feram uero intuēs uocarit: ei obediunt. Ita etiam de ſpe accidit. Si quis frequenter bonorum expectationes inijciens fefellerit: uir huiuſmodi ne tum quidem poteſt perſuadere: cū ſpem ueram attulerit. At non ea debet fili is dicere: quæ minus certo norit. Verum alij hæc quādoq; dicendo perficiant. Adhortationē autem ſuā in maxima pericula ſeruet ꝙ̃ fideliſſime: opus eſt. Dicis tu inquit Cyrus mediuſ fidius perpulchre: ac mihi ita iucundus eſt. Haud quaꝙ̃ mihi pater uideor imperitus: quo pacto reddendi ſunt milites obediētes. Nam & tu continuo me ex puero hoc docebas: cū tibijpſi primū parere cogebas: dein ubi magiſtris me tradidiſti: illi quoq; idē hoc agebant. Cum uero eſſem in pubertate: princeps eiuſdem rei uæhementē habebat diligentiā. Atq; leges itē plures. Hæc duo mihi uidentur maxime docere & imperare & imperiū pati. Itaq; de his cogitās: in oibus mihi uidere uideor obedientiam in exhortatione maxime cōſiſtere: quæ obedientem laudat & honorat: inobedientem uero ignominia ſupplicioq; afficit ut neceſſitate adducti pareant: fili hæc eſt uia. Sed quid hoc lōge melius eſt: ut ultro pareant: alia eſt uia compendioſior. Quem enim ſeipſis prudentiorem dixerint circa ſuam

ipſorũ utilitatem: huic homines perlibenter obediunt. Ac noris hoc ita habere cũ in aliis multis tum in ægrotis: quod alacriter eos uocant: qui iuſſuri ſunt facīuda: & in mari: quod gubernatoribus qui una nauigãt: audiunt: & quos aliqui putarint q̃ ſe melius uias noſſe: ab iis tanq̃ ab harũ peritiſſimis ducibus abeſſe nunq̃ uolunt. Cum uero ſi obediant: arbitrantur fore: ut mali quippiam capiant: neq; detrimentis admodum cedunt: neq; muneribus efferuntur. Nam ne dona quidẽ cauſa mali ſui ſponte quis accipit. Dicis tu inquit pater ad habendos obediẽtis milites nihil eſſe efficacius q̃ ut dux ſubditis prudentior eſſe uideatur. Dico id ſane. Et quo pacto de ſe quiſq̃ poſſit o pater talem opinionem celerrime præſtare? Non eſt inquit fili compendioſior uia q̃ earum rerum quarum uideri uis prudens: habere prudentiam. Quod ſi de his ſingillatim conſideres: facile cognoſcas dici ab me uera. Nam ſi uideri uelis bonus agricola: qui non ſis bonus: aut eques aut medicus: aut tibicen: aut aliud quippiam: cogita: quot ſint machinanda tibi quo uidearis talis: Quod ſi tuo perſuaſu & te multi laudent: quo auctoritatem adipiſcaris: & in eorum ſingulis bona ieceris fundamenta: tum modo decipias: tum paulopoſtea: ubi de te periculum feceris: qualis ſis: arguaris: tum oſtentator præterea appareas. Sed de futura utilitate quo pacto quis prudens uero fuerit? Perſpicuum eſt inquit fili ea te diſcendo aſſecuturum? Quæcunq; potes per diſciplinam cognoſcere: quemadmodum inſtruere aciẽ didiciſti. Quæcunq; uero neq; per diſciplinam neq; per humanam prouidentiam proſpici poſſunt: de hiſce

tu per uaticinium deos conſulens. Sis alijs prudẽtior præſertim ſi quod noueris factu melius: curaueris. quo nam id modo agendum ſit. Etenim curare: ꝗ opus ſit: prudentioris uiri eſt. ꝗ negligere. Vt autem quis ametur a ſubditis: id quod mihi uidetur eſſe maximũ: eadẽ eſt ratio: quæ ſi quis amicis carus eſſe cupiat. Oportere enim puto ut beneficium appareat. Sed hoc inquit fili difficile eſt. ut in eos ſemper beneficiũ cõferre quis poſſit in quos uelit. At illud certe poteſt: ut una cum ijs lætetur: quibus aliquid boni contigerit & una triſtetur: ſi quid acciderit mali: & opem ferre alacriter ſtudeat eorũ difficultatibus & præcaueat: ne quid errent. & enitatur prouidere: ne quid itẽ decipiantur quibus in rebus magis ſe quodammodo ſocium debet præſtare. Atq; in rebus gerendis ſi quidẽ in æſtate fuerit: debet imperator tolerare plus ſolis: & id quidẽ nõ occulte: in hyeme uero plus frigoris: & in laborando plus laboris: hæc enim omnia conducunt ad amorem ſubditorum. Dicis tu quidem inquit Cyrus tolerantiorem eſſe imperatorem ad omnia oportere ꝗ̃ ſubditos? Ita plane, Confide fili: ac ſcito ſimilia corpora imperatoris ac priuati hominis ijſdem laboribus non ſimiliter affici. Bonos enim labores imperatori leuiores efficit: præſertim quod intelligit in hominum eſſe oculis: quicquid faciat. Sed ubi habuerint milites commeatum: ijdemq; bene ualeãt & labores perferre poſſint: ſintq; bellicis artibus exercitati: cupiantq; uiri apparere fortiſſimi: libentiuſq; obire imperata uelint ꝗ̃ detractare: nonne quis tibi pater ſapere uideatur ſi noluerit ꝗ̃ celerrime cum hoſtibus manum conſerere?

Ita inquit me hercule: ſi meliorem conditionem ſit habiturus. Sin id minus: quo me cenſebo meliorem & meos item melioris: eo cauebo magis: quemadmodum alijs in rebus: quas nobis plurimi ducimus has oportune ac tuto facere ſtudemus. Meliorem habere pater cõditionem q̃ hoſtes qui poſſit quis maxime. Non minimũ inquit fili mediuſſidius neq; ſimplex opus interrogas. At noris: qui hoc facturus ſit: & inſidiatorẽ eſſe oportere. & diſſimulatorẽ. & doloſum. & deceptorẽ. & furem. & raptorem. & omni in re hoſtibus præualere. Et Cyrus arridens inquit. o hercules qualem me pater uirum eſſe dicis oportere. Qualis inquit fili & iuſtiſſimus ſis & legum uir obſeruantiſſimus. Quomodo tamẽ inquit: cum puericiam pubertatemq; ageremus: his contraria docebatis? Ita inquit per Iouem. Et eadem nunc quoq; erga amicos ac ciuis. Sed ut hoſtis male afficere poſſitis: an ignoras didiciſſe uos maleficia permulta? Ignoro equidem pater. Quamobrem inquit: diſcebatis ſagittare? Quamobrem iaculari? Quãobrem in ſeruitutem agere ſues agreſtis & rhætibus & foueis? Cur ceruas pedicis & laqueis? Quid autẽ? Nonne aduerſus leones: & urſos: & pardos ex æquo conſtituti pugnabatis? Sed cũ meliore conditione quadam ſemper ſtudebatis aduerſus eas beſtias certare. An hæc oĩa minus noſti & maleficia eſſe & deceptiones: & dolos: & auiditates? Ita inquit mediuſſidius quo ad beſtias quidem. Quod ſi uiſus forem uelle decipere quenq̃ hominẽ: multis uerberibus cæſus eſſem. Neq; enim ſagitta inquit pater: neq; iaculo hominem ferire permittebamus uobis: ſed ad calcem propoſitã

iacere docebamus. Et ne nunc quidē: ut in amicos utaminí maleficio: hortamur. Quod ſi quando bello utendum foret: poſſetis et in homies ictum dirigere. Atque decipere: & auidius habere non aduerſus homies uos erudiebamus: ſed in beſtias: quo ne in his quidem amicis noceretis. Verum ſi quādo belligerandum eſſet: neque harum rerum exercitatio uos lateret. Si ergo inqt pater conducit horum utrorūq; ſcientia & beneficiorū & maleficiorum: hæc quoq; docenda fuerant aduerſus homines. At dicitur fili fuiſſe olim apud maiores noſtros uirum quendam magiſtrum puerorum: qui pueros iuſticiam docebat. quemadmodū etiam ipſe iubes: non mentiri & mentiri & non decipere & decipere: & non calumniari & calumniari: & nolle plus habere & uelle plus habere. Definiebat etiam quæ horum erga amicos faciunda eſſent: & quæ aduerſus inimicos. At quæ in hanc ſententiā docebat iuſtum eſſe amicos fallere: uide licet propter bonum: & furari amicorum bona propter bonum. Qui uero hæc docebat: neceſſe erat: pueros inuicem exerceret ad hæc faciunda: quēadmodum dicuntur græci docere pueros in luctatione decipere: eoſq; exercere inter ſeſe: qui facere hoc poſſint Cum ergo aliqui ita eſſent ingenioſi & ad bene decipiendum & ad plus habendum: fortaſſis etiam nō obtuſi ad lucrandi ſtudium: ijs ne ab amicis quidem abſtinebant: quo minus tēptarent ab illis locupletari. Quā obrem ex his manauit lex: qua hoc etiam tempore utimur: ſimpliciter pueros docendos eſſe: quemadmodum erga nos ipſos erudimus famulos: uerum dicere & nō decipere: neq; habendi auiditati ſtudere. Quos ſi ſecus

egerint:ſupplicio afficimus quo aſſuefacti huiuſmodi conſuetudine ciues reddantur minores. Sed ubi habuerint ætatem:qua nunc ipſe es:etiam quæ aduerſus hoſtes iura ſeruanda ſunt:ſecurum uiſum eſt docere. Non enim amplius uidemini incitari:qui ciues immanes efficiamini:cum ad mutuum pudorem ſitis educati. Sicuti de rebus uenereis uerba non facimus admodum ad iuuenes:ne addita ad uehementē libidinem diſidia:ea iuuenes utantur imoderate. Mediusfidius:inquit Cyrus:me igitur perinde ac tardum ad diſcendum ſi qd habes pater harum auditatū:docere ne parcito:quo ipſe plus habeam:quā hoſtes. Molire igitur pro ea quāta tibi eſt acies inſtructa:adoriri hoſtes imparatos: & armatus inermes:& uigilans dormientis:& apparētis iprouiſus. Et q in locorū difficultate ſunt:tu eos tuto in loco excipito. Et quō inquit pater in iſtiuſmodi erratis hoſtes deprehēdantur? Quoniā:inquit::fili multam hmōi occaſionē neceſſe eſt et a nobis et ab hoſtibus præberi. Neceſſario utriq; frumentatū itis. utriq; cubatis & mane ad res neceſſarias fere una omnes ſecedere oportet & uiis qualeſcūq; ſint neceſſe eſt uos uti. Quæ oia tibi uolutanda ſunt aio. Et qua in re noueris nos eſſe maxime ibecillos:hæc tibi maxime eſt cauenda In qua uero ſenſeris hoſtes eſſe captu facillimos: i hac eos potiſſimū adorire. Vtrum inquit Cyrus in his ſolū ſtudendū eſt. ut ſimus ſuperiores:an etiam in aliis quibuſdā? Et in aliis longe magis inquit fili. Nam in his prope omnes faciunt cuſtodias accerrimas: quippe qui norūt eſſe neceſſarias. Qui autem hoſtis decipiūt: poſſunt eos tum iniecta fiducia:in cautos offendere: tum

ſugandi ſui facultate tradita:reddere turbatos:tum ſi mulata fuga in iocos difficilis ſubducere hicq; adoriri Eſt igitur inquit opus:ubi hæc omia ſtudioſe ſe didiceris:non his ſolum utaris:ſed tuo quoq; ingenio alia aduerſus hoſtis moliare:quẽadmodũ muſici non his utũtur dũtaxat:quos didicere.ſed alios nouos medulos facere ſtudẽt.Ac ſicuti in muſicis quoq; noua & florida habentur plurimum precio:ſic in rebus bellicis noua inuenta exiſtimãtur longe illuſtriora quoniã hæc magis queũt hoſtis decipere.Quod ſi tu fili uel aliud nihil ad hoies trãſferas:quã ea inuẽta:quæ propter beſtiolas excogitabas:nõ putes admodũ meliore eſſe cõditione aduerſus hoſtis?Tu eni ad capiũdas aues in uehemẽtiſſima ſurgẽs hyeme ibas noctu & priuſq̃ mouerentur aues:iis pagellas ob hanc rem figebas.& quẽ locum moueras erat imoto perſimilis.Erantq; aues quedã abs te edoctæ quæ et utilia tibi ſuppeditarẽt:& eiuſdẽ generis auis deciperent.Ipſe uero ita eras in inſidiis locatus:ut auis aſpiceres:nec aſpicereris ab auibus.Nũ te exercueras:ut aſſequereris auis pagellarũ tractu an ut fugere eas ſineres?Aduerſus leporem uero:quoniã in tenebris paſcitur:diẽ autẽ uitat:canes alebas:quæ odoratu eũ iuenirẽt.Et q: celeriter fugeret:ubi eẽt iuẽtus:alias habebas canes:quæ erãt eruditæ ad eũ intercipiẽdũ.Quod ſi ab iis etiã euaſiſſet:cognito leporũ trãſitu ac ſaltu:& ad quos locos fugiẽtes a uenatoribus capiuntur.Hic caſſes uiſu difficiles tetendiſſes quo in uehementi curſu ipſe ſeipſum incidens conuinciret Quo autem neq; hic diffugeret eius rei ſpeculatores conſtituebas qui ex propinquo loco e ueſtigio ſuperueni

rent atq; ipſe tu a tergo clamore obſtrepens continuo ita leporem exterrebas:ut ſtupidus caperetur. Qui uero anterius erant inſidijs:hos tu ſilentiũ edoctos obſeruare:latere faciebas. Quemadmodum igitur ante dixit:ſi res huiuſmodi uelles etiam aduerſus homines ipſos excogitare ac moliri:neſcio equidem:ſi quid rerũ bellicarum prætermitteres. Si quãdo igitur neceſſe fuerit & in campeſtri planicie & aperto marte & armatis utriſq; manum conſerere:in huiuſmodi caſu fili cõditiones quæ paratæ meliores fuerint:plurimum poſſunt. Has autem eſſe dico:ſi & milites bene fuerint exercitati corporibus:et ais bene excitati atq; acres redditi: et mæditatõibus bellicarũ artiũ bene iſtructi. Hoc te præterea ꝙ optime oportet noſce:qcũq; ipſe duxeris dignum ut tibi pareant:eos omnis dignum iudicaturos ut talis ſis:qui præcipue ſibi conſulas. Nunꝗ igitur temere tibi habendum eſt:qui antea noctu conſideres:qd ſubditos facere oporteat:cum dies aduenerit. Interdiu uero :quomodo res nocturnæ perpulchre ſint ordinandæ:& quo pacto ſit inſtruẽdus ad pugnam exercitus aut quomodo interdiu ducendus ſit.quomodo noctu:uel anguſtis uel latis itineribus:uel montuoſis uel campeſtribus. aut qui ſit caſtrametandum. Aut quomodo nocturnæ excubiæ diurnæ ue cuſtodiæ ſint conſtituendæ. Aut quo pacto ſit uel adigendus aduerſus hoſtes miles uel ab hoſtibus abigendus. Aut qua ratione aduerſus hoſtilem urbem oporteat exercitũ ducere. Aut quo pacto is ad murum ducendus ſit: aut inde abducendus aut quomodo uel per nemora ſit uel per flumina tranſeundum:aut qua item ratione tuendus ſit equitatus.

aut qua uia iaculatores ſint ſagittariíue cuſtodiendi. Siq; tibi tu exercitum ducas in cornu: hoſtes ſuperue⸗nerint:ut is contra ſit diſponendus. Quo ſi ubi illum agas in phalange:ex alio quopiam loco hoſtes appare⸗ant quam ad faciem:qua ſit ratione illis ocurrendum: quo aut quæ geruntur ab hoſtibus quis maxime ſenti⸗at:aut res tuas minime hoſtes ſciant. hæc autem omīa quid tibi dicam eſſe opus? Nam quæcūq; ipſe teneam: perſepe audiſti:præſertim quod ſi quis horum aliquid ſcire uideretur:eorū nihil neq; neglexeris neq; minus didiceris. Oportet igitur:cum aliqua huiuſmodi accide rint:his uti præceptis:quæcunq; tibi conducere uidean tur. Diſce præterea uel in primis hæc ad me fili. Nam præter ſacrificia & auguria neq; ſolus:neq; cum exer citu ullum diſcrimen adeas:animo uolutans ſolere ho⸗mines res gerendas eligere coniectatione potius: quā quod norint:a quibus ipſarum rerum bona futura ſint Verum ſcias ea eſſe ab his:quæ eueniunt. Multi enim perſuaſerunt ciuitatibus:& iís quidem qui ſapientiſ⸗ſimi uidentur:aduerſus hos bellum ſuſcipere:quorum eæ uſæ perſuaſionibus periere. Multi etiā auxere mul⸗tos & priuatos homines & reſpublicas:quorum am⸗plificatio iís maxima attulit mala. Multi quoq; his: ꝗ bus poterant amicis uti per mutua beneficia cum malu iſſent ſeruis uti ꝙ̄ amicis his ipſis dedere pœnas. mul ti item non cōtenti ea uitæ parte quæ in uoluptate eſt poſita cum uoluiſſent omnium eſſe domini propter⸗ea amiſerunt etiam quæ habebant. Multi quoq; ubi di⸗uitias quas maxime optabant adepti eſſent propter il⸗las perierunt. Et ita humana ſapientia nihilo magis

nouit expetere ſummum bonū: quam ſi quis hoc agat quod ei ſorte tributum eſt. Sicut enim cariſſime fili dij immortales omnia: & præterita & præſentia: & quæ ſunt ex ijs ſingillatim euentura. Conſulentibuſq; hominibus: dij ipſi quibuſcunq; ſint propitij: ante ſignificant: quæq; facīunda ſunt quæq; non faciūda. Quod ſi minus omnibus cōſulere dij uolunt: nihil eſt mirādū. Non enim coguntur neceſſitate ea curare: quæ nolint.

XENOPHONTIS DE CYRI PAEDIA LIBER SECVNDVS.

VM TALIA DISSERENTES. ad fines uſq; perſidis ueniſſent: eſſetq; ijs Aquila dextera apparens itineris. Dux facta: deos heroaſq; precati terrā colētes perſida: ut ſe propitij mitterent ac mites: ita fines ſuperarunt. His uero ſuperatis cum rurſus orationem habuiſſent ad deos: qui mediā habitant: ut ſe propitij miteſq; exciperent: mutua ſe caritate pro dignitate complexi: pater Cambyſes reuer

tit in perſas. Cyrus filius in medos ad Cyaxarem profi
ciſcitur. Quo cum ueniſſet: primum ut par erat: ſe in-
uicem amice complexi ſunt. Dein rogabat Cyrum Cya-
xares: quantum agmen duceret? Cui reſpondit Cyrus
uigintimillia a ſeſe duci: qui & antea ad uos ierant ſti
pendio conducti. Alij etiam qui nūq̄ egreſſi ſunt præ-
ter hos ueniūt ex ordine optimatium. Hi quot ſunt in-
quit Cyaxares? Numerus inquit Cyrus ſi audieris: ſit
tibi minime iucundus. Sed illud cogitato: quod pauci
optimatis qui ab honoris paritate homotimi uocantur
facile in alios perſas: qui ſunt permulti: imperium ge-
runt. Verum num tibi ijs opus eſt? an fruſtra timuiſti?
Veniunt inquit certe: & multi quidem. Qui hoc noſti?
Quoniam inquit multi qui inde ueniunt: alius alio
modo: omnes tamen idem dicunt. Certandū eſt igitur
nobis aduerſus uiros? Eſt enim inquit neceſſarium.
Quid igitur inquit Cyrus: nondum uires dixiſti mihi
quantæ ſint odorientium hoſtium: ac item noſtræ: quo
ambabus cognitis ad hæc nos conſultemus ut certemus
optime? Accipe igitur inquit Cyaxares. Crœſus qui e-
dem lydus ducere fertur ſecū equites decemmillia: ſcu-
tatos uero atq; ſagittarios pluris quadraginta milli-
bus. Sed Artaman: qui magnæ Phrygiæ eſt princeps:
aiunt ducere equites ad octomillia haſtatos autem ſi-
mul cum ſcutatis non paucioris quam quadraginta-
millia. Aribæum autem capadocum regem equites du-
cere ſexmillia: ſagittarios uero & ſcutatos non pau-
cioris trigita millibus. At Maragdū araba et eq̄tes du
cere ferūt ad decēmillia: et currus centū et fūditores ma
gno quodā numero. At qui græci q̄ habitant in aſia: nō

nondũ certo dicitur:an ſequuntur,Sed qui ſũt ex phry gia quæ Heleſponto adiacet:eos commiſceri tradunt Gabæo:qui habet adCayſtrium campum ſexmilia equitum & ſcutatos ad decemmilia. Caras quidem ac cilicas & paphlagonas uel rogatos minime aiunt ſequi. At aſyrius qui habet & babylona & aliam aſyriam: ut exiſtimo:ducet equites non paucioris q̃ꝫ uigintimillia: currus id quod certo ſcio: non pluris q̃ꝫ ducentos: pedites uero ut arbitror:permultos. Ita enim conſueuit: cum huc impetum facit. Tu inquit Cyrus hoſtes eſſe dicis equites ſexagintamillia ſcutatos autem et ſagittarios plus q̃ꝫ ducentamillia. Age nunc exercitum tuum quantum eſſe dicis? Sunt inquit medi:equites quidem ſupra decemmillia. Scutati uero & ſagittarij fiãt in noſtro ſcilicet regno ſaltem ſexagintamilllia. Ex armeniis uero:qui finitimi nobis ſunt: equites aderunt quattuormillia:pedites uigintimillia. Dicis tu inquit Cyrus equites nobis eſſe minus q̃ꝫ tertiam partem hoſtium equitatus:pedites uero circiter dimidium. Quid igitur inquit Cyaxares:non paucos eſſe putas perſarũ pedites:quos ais ducere? Si uiris inquit Cyrus nobis etiam opus eſt:ſiue non eſt:rurſus conſultabimus. Verum pugnam mihi dicito:que eſt cuiuſqꝫ. Fere inquit Cyaxares eadem eſt omnium. Sagittarij enim ſunt ac iaculatores & illorum & noſtri.Ergo in armis huiuſmodi inquit Cyrus opus eſt uti ferentariorum dimicatione.Neceſſario enim inquit Cyaxares. In hac igitur re plurimum eſt uictoria. Longe enim celerius pauci a multis uulnerati abſumentur q̃ꝫ a paucis multi. Si ergo ita res habet Cyre:quid aliud quis inueniat meli-

us:q̃ mittere in perſas:unaq; docere:ſi quid mali me-
di patiantur:fore:ut in perſas clades eat:ſimulq; maio
ris:copias petere? At hoc uelim ſcias:Cyrus inquit. Ne
q;:ſi omnes ueniant perſæ:poſſimus hoſtes multitudi-
ne excedere. Num hac re aliud quicquam melius
intueris? Equidem inquit Cyrus:ſi facultas ſit:ar-
ma facerem q̃ primum perſis omnibus aduenientibus
qualia his ſunt ueteranis:qui a nobis uocantur homo-
timi. Hæc autem ſunt circa pectus thorax: & cratis in
læua manu: & mucro aut ſecuris in manu dextra. Si
hæc nobis paraueris:facies ut & ipſi ſecurius obuiam
eamus aduerſus hoſtis:et hoſtes fugere q̃ manere ma
gis expetant. Inſtruimus autem nos ipſos aduerſus il-
los qui manſerint. uobis uero equitibuſq; ueſtris illos
tribuimus:quicunq; ex iis fugerint:quo neq; manendi
neq; reuertendi facultatem habeant. Cum Cyrus ita
dixiſſet:eſſetq; Cyaxari uiſum eum bene dicere:de plu
ribus accerſcendis militibus nullam amplius mentio-
nem faciebat:ſed ātedicta parabat arma: quæ prope pa
rata erant cum iam adeſſent perſarum homotimi: qui
perſicum habebant agmen. Hic igitur Cyrus iis uoca-
tis in contionem ita locutus traditur. Ego uos intuens
uiri amiciſſimi ita inſtructos armis & animis paratos
ad manum cum hoſtibus conſerendam:cognoſcens etiā
perſas qui uos ſequuntur ita eſſe armatos tanq̃ ad pu
gnam maxime propinquā ſint collocati. uereor ne pau-
ci atq; nudi ſociis congredientes cum hoſtium multitu
dine aduerſi quippiam patiamini. Nunc igitur cum ue
neritis habentes proborum uirorum corpora & ſociis
arma futura ſint noſtris ſimilia:ueſtrum opus erit eo-

rum animos acuere ad pugnamq; fortis reddere. Decet enim principem non ſe bonum præſtare dumtaxat: uerum etiam pro ſubditis diligentiam gerere: ut quam optimi ſint futuri. Cyrus ita locutus eſt. At ii omnes læ tati ſunt: cum putarent ſibi eſſe cum maiore multitudine dimicandum: quorum unus huiuſmodi uerba habuit. At ego abſurdam fortaſſis habere uidebor orationē ſi Cyro conſulero: ut pro nobis aliqua uerba faciat: cū hi arma ceperint: qui nobiſcum una in pugnam ſocii ſunt ituri. Enimuero cognoſcere mihi uideor eorū orationes: qui plurimum ualent & ad bene & ad male agendum has maxime reddere auditores perſuaſos: ſiq; a talibus dentur dona: quamq̄; etiam minora ſunt q̄ ea: quæ a ſui ſimilibus uiris dantur: ea tamen pluris æſtimant: qui accipiunt. Et nunc inquit aſtantes perſæ maiore cum uoluptate Cyri adhortationem q̄ noſtrā excipient. Et in homotimorum ordinem conſtituti hoc ſibi munus certius ducent: ſi & a regis filio & ab imperatore collatū fuerit: q̄ ſi a nobis idē hoc fiat. Quā q̄ ne noſtræ q̄dē adhortatōes abeē debēt oī tamē mō uirorū aioſitas acuēda eſt oīno. Nobis enim hoc conducet quomodocunq; hi meliores fiant. Vbi ergo Cyrus ita i medium arma poſuiſſet atq; omnis perſarum milites conuocaſſet: huiuſmodi orationem habuit. Vos uiri perſæ ut & in eodem eſtis: ubi nos: orti ſolo atq; enutriti: & corpora nihilo q̄ nos: habetis deteriora: ita & animos ueſtros nihilo eſſe cōuenit noſtris hūiliores. Cū tales autē eſtis: nō tamē in patria iiſdē q̄bus nos: honoribus fūgebami: et ne id q̄dē: quod per nos eſſetis expul

ſi:ß quia neceſſe foret:nobis neceſſaria pararetis.Nūc uero ut hæc ſitis habituri:mihi cum diuina benignitate erit curæ.Licet autē nobis ſi libuerit:acceptis armis: qualia nobis ſunt:& ſi quid eſtis q̄ꝫ nos īferiores: ijdē nobiſcum obire periculum:& ſi quid præclari ac boni ex hiſce euenerit:æque atq; nos ipſos honorari. Superiore tempore & uos ſagittarij iaculatoreſq; eratis: & nos item.Ac ſi quid eratis quā nos:ad hæc faciunda deteriores:nihil mirandū.Non enim erat uobis ut nobis circa horum diligentiam.In hoc autē armorū genere uobis nihilo præſtabimus.Thorax erit circa pectus acommodatus cuiq;.Et eratis in manu læua:quā omnes gerere conſueuimus.Gladius autem uel ſecuris in manu dextera:quibus q̄dem ipſis ut percutiamus aduerſarios:opus erit:minime cauentes:ne q̄d percutiendo aberremus.Quid igitur in his alter noſtrum alteri præſtiterit:præter q̄ꝫ audentia:qua non minus uos uti decet q̄ꝫ noſipſos?Appetere enim uictoriam: quæ præclaras res omnis atq; optimas & adipiſcitur:& tuetur. quid nobis magis q̄ꝫ uobis conuenit?Et imperio:quod eorū: qui uicti ſunt:omīa uictoribus elargitur:qui nobis magis opus eſt quam uobis? Ad poſtremum ait. Audiſtis omnia.Aſpice arma & hæc qui eget: capiat: deſcribaturq; apud ordinis centurionem in ſimilem ordinem: quo deſcripti nos ſumus.Cui autem ſatis eſt in mercenarij loco eſſe:maneat inter miniſtrandi arma. Cyrus ita locutus eſt. Quibus auditis Perſæ putauerūt fore:ut iure in omne æuum uitā per inopiam agerent: ſi exhortati ad ſimilem laborem: quo eadem ipſi præ-

unia conſequerentur: facere id noluerint. Ita igitur deſcribuntur omnes: & arma omnes acceperunt. In quo uero tempore aduentare hoſtes dicebantur: ac nondum aderant: interim enitebatur Cyrus ad uires ſuorũ corpora exercere: docereq; ordinãdos milites & ad res bellicas animos acuere. Quare acceptis primũ a Cyaxare miniſtris ijs imperauit: ut abunde ſingulis militibus omnia præberent effecta: quibus foret illis opus. Hoc autem cum paraſſet: eis reliquit aliud agendum nihil quam res bellicas exercere. Illud arbitratus didiciſſe hos circa ſingula eſſe optimos: qui parcentes rebus pluribus mentem adhibere: circa unum uerſarentur opus: Quare ex ipſis rebus bellicis ſagittæ ac iaculi meditatione ſublata: hoc ſolum eis reliquit: ut cum gladio crateq; et thorace pugnarent. Quo factum eſt: ut continuo paratis eos redderet animis: qui aut irent obuiam hoſtibus: aut concederent ſe pro nihilo eſſe habẽdos ſocios. Hoc autem moleſtum eſt ijs concedere: qui norint ſe ob aliud nihil ali: quam ut pro alẽtibus ſint pugnaturi. Ad hæc item cum cogitaſſet hæc homines longe malle exercere: quorum gratia lites contentioneſq; oriũtur: & ijs ludos pronunciauit omniũ rerum: quaſcunq; a militibus exerceri cognouit utile eſſe factu: & hæc pronunciauit: ut homo priuatus principibus ſe præſtaret obedientem: & laboris cupidum & periculi ſtudioſum cũ modeſtia: & gnarum rerũ militarium & in armis elegantem: & in omnibus huiuſmodi rebus ambitioſum. Quincurioni uero ſe talem exhiberet: qualem bonum decet priuatum & talem quoad eius fieri poteſt: quincuriam præſtaret: & decurioni itidem decuriam: et pri

mipilo manipulum:& ordinis centurioni eodemmodo ſe præberet:nulli culpæ obnoxium circa eorum principum diligentiam:qui ſub illo ſunt: quo illi rurſus præſtarent ut ij quibus præſunt:ſuo fungerentur officio. Præmia etiam declarauit ordinum centurionibus: eos qui uiri forent paraſſe ordines optime:tribunos futuros:& primipilis:q uiſi eſſent optimos reddidiſſe manipulos:eos aſcenſuros in centurionum ordinum locos & optimos decuriones in primipilos conſtituendos:ac item quincuriones optimos in decurionum locos cõſtitutũ iri. Qui uero inter priuatos excelluiſſent: in quincurionum locos aſcenſuros. Exiſtebat autem omnibus his principibus primum:ut a ſubditis colerentur. Dein alij quoq; honores conueniẽtes conſequebãtur. Et aliæ quædam ſpes maiores uiris dignis accumulabãtur: ac laudes:ſi quid maioris boni in uenturo apparuerit tẽpore. Pronunciauit etiam præmia uictoriæ & ordinibus totis:& manipulis totis:& eodem modo decurijs & quincurijs.ſi uiſæ fuerint tum ſuis præſidibus maxime parere:tum ea quæ antea ſunt dicta alacriter exercere. Erant autem ea præmia ijs propoſita. qualia in multitudine decent. Hæc igitur & pronunciabantur: & ab exercitu exercebantur. Tabernacula uero parauit ijs Cyrus tum multitudine pro numero centurionũ ordinum:tum magnitudine pro ſufficientia ordinis. Erat ordo quilibet cẽtum uiri. Ita igitur pro ordinibus erãt in tabernaculis:uidebantur ij cito hanc utilitatem conſequi ad futurum certamen:quod inuicem ſe aſpicerẽt identidem alij:neq; ea ineſſet excuſatio quod propterea alius alio ſit aduerſus hoſtes timidior:quoniam mi

nus benē tractetur. Videbātur etiam iuuari: quod ſimul habitātes ſe inuicē cognoſcerent: at in mutua notitia innaſcitur magis oibus uerecundia. Qui autē ignorātur uidētur procliuiores quodāmodo ad deſidiā: tanq̄ȝ uerſentur in tenebris. Videbātur etiā Cyro maximā conſequi utilitatē ad ordines diligēter exquirēdos propter cōtuberniū. Habebāt eni & ordinū cēturiones ſub ſe reordies ornatos: quādo ſingillatim ordo proficiſceretur & primipili manipulos eodē modo: et decuriones decurias: & qncuriones qncurias. Conſtituere autē ordines diligēter uiſum eſt ei plurimū cōducere & ad nō turbandū: & ut celerius reſtituerētur: ſi turbati eſſent: ueluti & lapides & ligna ſi copulari oporteat: ea utcunq; proſtrata fuerint: facillime coaptātur ſi manifeſtas habeant notas ex quo ſit loco ipſorū quodq;. Quod ſimul alerētur uidebātur ei etiā utiliter agere: ut minus inuicē ſe deſererēt: quod intuerētur beſtias quoq; ſimul enutritas incredibili duci ſociarū deſiderio: ſi quis eas ab inuicē diſtraheret. Vtebatur præterea Cyrus hac diligētia: ut nūq̄ȝ niſi prius ſudaſſent ad prādiū cœnāq; introirēt. Aut enim ad uenationē educēdo ut ſudarent faciebat: aut ludos tales excogitabat: qui ſudorem eſſēt præbituri: aut etiā ſi quid eum agere oporteret: ita ducem ſe præſtabat ad rem gerendam: ut ſine ſudore non redirent. Hoc enim ſciebat ad ſuauiter etiam ueſcendū eſſe bonum: & ad bonam ualitudinem: & ad laborem ſuſtinendum. Præterea exiſtimabat labores conducere ut forent inuicem manſueti magis: quod & equi inuicem laborantes manſuetius ſimul ſtare conſuerunt. Atq̄ȝ aduerſus hoſtes elatiore ſunt animo: qui bonæ ex

ercitationis ſibiipſis conſcii ſunt: At ſibi Cyrus taberna culum id parauit quod ſatis iis foret: quos inuitaret ad cœnam. Inuitabat autem frequēter centuriones ordinū quibus tempus datum eſſet oportunum. Interdum & primipilos: & decuriones quoſdam quincurioneſq; in uitabat. Interdum uero & quincuriā: & totū manipu lum & ordinē totum. Quādoq; etiam milites quoſdā Inuitabat præterea atq; honorabat: cum aliquos uide ret: qui huiuſmodi quiddam feciſſent: quod eos facere uolebat. Quæ autē apponerētur in menſam: paria erāt ſemper & ipſi & inuitatis ad cœnam. Et miniſtris exe ercitus æqualem portionem ſemper faciebat eſculento rum omnium. Nihilo enim minus militum miniſtri ei honorandi uidebantur q̃ caduceatores quam oratores ut enim fideles putabat hos eſſe oportere: & peritos rerum militarium: & calidos inſuper & uehementis & celeris & impigros & moderatos. Ad hæc intelli gebat Cyrus eſſe omnia & tenenda & exercenda mi miſtris: quæ habentur ab his qui optimi ducūtur: quo nullum ii opus recuſent facere: ſed putent omnia eſſe ab ſe gerenda quæcunq; ſunt a principe imperata. Et eam ſane diligentiam ſemper Cyrus adhibebat cum eſ ſet una cum ſuis in tabernaculo: & iucundiſſimi ſimul ſermones iniicerentur: & qui ad bonas actiones incita rent. Itaq; deuenit olim in hūc ſermonem. Num inquit o uiri amiciſſimi ob hanc rem uidentur cæteri homi nes eſſe aliqua ex parte nobis inferiores: quod non eo dem ſunt modo inſtituti: quo ipſi ſumus? an a nobis ni hil differunt neq; in congreſſibus neq; ubi cum hoſti bus ſit certādum? Et Hyſtaſpas excepit inquiēs. Vt eiuſ

modi uiri in hoſtis futuri ſunt:equidem non intelligo. Nam in conuictu difficiles mediuſſidius aliqui eorum uidentur ac moroſi: Miſit nuper Cyaxares hoſtiarum carnes in ordines ſingulos. Erantq; carnium fruſta cuiq; noſtrum tria aut etiam plura: quæ circunferebantur Atq; a me principium coquus fecit primum circunferens obſonium. Cum uero ſecundum circuiret obſoniũ illaturus iuſſi ab ultimo principium faceret: retroq; circunferret. Exclamans igitur quiſpiam ex iis militibus qui in medio circulo diſcumbebant: per Iouẽ: inquit horum nihil eſt æquale: ſi quidem a nobis: qui ſumus in medio: nemo unq̃ incipiet. Quibus auditis: ego profecto turbatus ſum: ſi quid illi minus habere uiderentur eumq; cõtinuo ad me uocaui. hic autem permodeſte paruit. Verum ut ea: quæ circunferebantur: ad nos uenere tanq̃ ut arbitror ultimos ea ſumentis: minima relicta erant fruſta. Hic ille manifeſto ad modum triſtatus eſt: dixitq; ad ſe ipſum in malam fortunam quod huc inuitatus uenerim: ad quem ego dixi: ne cura rurſus a nobis confeſtim incipiet: & tu primus maximum capies fruſtum. Interimq; circunferebatur tertiũ id quod erat reliquum. Atq; cœpit ille: cui cum uiſum eſſet exiguũ cœpiſſe obſonium: quod cœperat: poſuit tanq̃ alterum ſumpturus: cum illum coquus arbitratus nihilo amplius egere obſonio: abiens circunferebat prius: q̃ ille alterum ſumeret. Hic autem grauiter adeo rem tulit: ut conſumeretur ei: quod cœpiſſet obſonium. Quod autẽ adhuc intinctionis ei reliquum erat: hoc quia eſſet animo quodammodo perturbato fortunæq; iratus ita male affectus euertit: primipilus autem qui nos proxime

diſcumbebat:rem intutus manus inuicem complosit: ri denſq; lætabatur. At ego tuſſire ſimulabã: quippe qui neq; riſum poteram continere. Talem igitur tibi Cyre unum ex ſodalibus demõſtro. Ad hoc igitur ut par erat riſerunt omnes. Alius uero quidam ex ordinum centu rionibus huic inquit Cyre:ut uidetur:accadit ita diffi culter:ego autẽ ut tu nobis edoctis ordines miſiſti iuſ ſiſtiq;:ut quiſq; ſuum doceret ordinem:ea quæ abs te di dicimus:ita igitur ipſe quẽadmodum etiam alij facie bant:ubi ueniſſem unũ manipulum docebam. Et ubi ſtatuiſſem primipilum primũ:ordinaſſemq; poſt eum uegetum quendam iuuenem & alios:ubi opus eſſe exi ſtimabam:dein ſtans ex anteriore parte in manipulum reſpicerem:ubi mihi uiſum eſt tempus eſſe iuſſi proce deret:& Vegetus ille uir tuus procedens prior q̃ Pri mipilus proficiſcebatur: quod ego intutus dixi homo quid facis?& ille inquit.procedo ut ipſe iubes: cui re ſpondit at ego non te ſolum ſed omnis procedere iube bam. Id ille audiens ad manipulares conuerſus ait. Nõ auditis imperantẽ procedere nos omis?Et uiri illi om nes prætereuntes primipilũ ierunt ad me. Sed ubi Pri mipilus eos reduxiſſet in locum ſtomachabantur dicen tes:utri parendum ſit?Nunc enim alter iubet nos pro cedere:alter uetat. Et ego hæc æquo animo ferens eos rurſus diſpoſui confeſtim:iubens ne quis ex poſteriori bus moueretur prius q̃ anterior duceret: ſed hoc ſolũ omnes aſpicerent ſequi anteriorem. Cum uero quis in perſas abiens ueniſſet ad me:qui ſibi epiſtolam dari pe teret:quam ad meos ſcripſeram:& ego:quoniã Primi pilus ſciret:ubi poſita ea foret:iuſſiſſem ei:ut curreret:

epiſtolamq; ferret: ille quidem currebat: iuuenis uero ille habilior Primipilum ſequebatur una cum Thorace & Mucrone: Atq; alius uniuerſus manipulus illũ intutus una currebant ueneruntq; uiri illi ferẽtes epiſtolam. Ita inquit ille meus manipulus curat diligenter omnia pro iuſſu tuo. Atq; alij quidem merito ridebant: q armati ferrent epiſtolam. Cyrus uero inquit o Iupiter optime maxime cæliteſq; omnes cuiuſmodi uiros ſocios habemus: qui uſq; adeo ſunt cultu faciles: ut minimo etiam obſonio magnus imparium numerus in amicitiam queat induci: ita autem ſunt obedientes: ut antea pareant q̃ imperata cognorint. Equidem neſcio qui magis optandi ſunt q̃ huiuſmodi milites. Cyrus quidem ita milites laudauit. Erat etiam in tabernaculo unus ex ordinum centurionibus Aglaitadas nomine: uir moribus ſeueriſſimus: qui ita quodammodo eſt loquutus. Quid enim inqt: putaſne Cyre hoſce: uero hæc diſcere? Sed quid uolunt inquit Cyrus: quapropter mẽtiantur. Quid aliud inquit: niſi ut riſum moueant: cuius rei gratia hæc loquuntur: & ſeſe oſtentant. At Cyrus inquit, bona uerba quæſo noli hos dicere oſtentatores: oſtẽtator: ei nomẽ mihi uidetur eſſe propter eos poſitũ q ſimulant & ditioris ſe eſſe: q̃ ſunt & fortiores et qui pollicentur ea ſe facturos. quæ nequeũt præſertim cum manifeſtum ſit hæc ab his fieri accipiendi aliquid ac lucrandi gratia. Sed qui riſum conuiuis moliuntur neq; propter ipſorum lucrum: neq; propter audientiũ detrimentum neq; ut noceant cuiq; prorſus: quare hi minus urbani ac faceti iure nominentur q̃ oſtentatores? Et Cyrus quidẽ ita reſpõdit de his: qui riſum præ

bent.ipſe autem ordinis centurio qui narrat manipuli ridiculum inquit. Si quidem Aglaitada flætum facere ſtuderemus:nos admodum repræhenderes:quemadmodum aliqui etiam in carminibus & in orationibus miſerabilia quædam ſcribentes :lachrymas nituntur inducere:quandoquidē nunc ipſe quoq; intelligens uelle nos quadam lætitia te afficere:nocere autem minime nos tamen magnæ ignominiæ tibi ducis. Ita eſt mediuſfidius inquit Aglaitadas:ac iure id quidem. Nā qui amicos ad riſum mouet:uidetur is mihi ſane rem efficere minoris æſtimandam q̃ qui eos multis in rebus ad fletum inducit. Quare ipſe nunc ſi recte conſideres:uera a me dici reperies. Et parentes quidem reddūt filios fletibus temperātes & magiſtri pueros bene eruditos. Ac leges ad iuſticiam ciues impellūt quia fletibus eos inſtituūt. Ridiculos autem homies poſſis ne dicere aut corporibus prodeſſe:aut animos reddere ad gubernationem rei domnicæ ad adminiſtrandāue ciuitatē aptiores? Hinc Hyſtaſpas in hunc modum locutus eſt. Tu inquit Aglaitada ſi mihi obtemperes in hoſtes fidenter conſumes hoc pluris æſtimandum ut inducas illos flere & quod minimi ducendū eſt:nos hoſce amicos omnino ridere affatim efficito. Et enim ſcio tibi riſum permultum eſſe repoſitum. Nam neq; utens eum conſumpſiſti:neq; amicis neq; hoſpitibus ultro præbes. Itaq; nulla tibi excuſatio eſt:quo minus præbeas nobis riſum. Ad quod inquit Aglaitadas. Et putas tu Hyſtaſpa ex me riſum facere? Et ordinis centurio inquit ita me hercule.amens eſt igitur:quoniā facilius quis ignem excu

derit:q̃ exigat ex te riſum. Ob quod dictum & alij ri-ſerunt eius cognoſcentes ingenium: & Aglaitadas ipſe leniter ſubriſit. Ac Cyrus eum intutus exhylaratum: iniuriã inquit facis ordinis centurio: quod uirum nobis corrumpis: ac uitias grauiſſimum & optimũ: dum riſum ei perſuades: præſertim qui adeo hoſtis ſit riſui. Et hæc quidem huiuſmodi dicebãtur. Dein uero Chryſantas ita locutus ẽ. At ego Cyre cũ hiſce una omnibus cogito egreſſos eſſe nobiſcum alios plurimi: alios minimi faciundos: Si quid autem boni contigerit dignum hi omnes iudicabunt æqualem habere portionem. At nihil inter homines eſſe inæqualius duco q̃ et ignauum & fortem uirum de æqualitate certare. Ad quod Cyrus inquit. Nam igitur uiri perſæ per deos immortalis nobis eſt optimũ ſententiam hac de re inijcere in exercitum: utrum uideatur: ſi quid boni ex laboribus Deus dederit: facere omnibus æqualem portionẽ? An potius cõſideratis cuiuſq; operibus ad horũ rationẽ honores eſſe cuiq; reddendos? Et quid opus eſt Chryſantas inquit hac de re ad exercitum referre. ac nõ pronunciare potius te ita facturum? Nonne & ludos ita pronunciaſti & præmia? At mediuſſidius inquit Cyrus non ſunt hæc illis ſimilia. Quæ enim militando acquirent: cõmunia ſibi: ut arbitror: cenſebunt. Fxercitus uero imperium putabũt fortaſſis etiam a domo in me eſſe collatum. Itaq; ſi præfectos conſtituo: nulla me uti putãt iniuria. An etiam cenſes Chryſantas inquit diſcernere poſſe coactam multitudinem ut minus æqualis portiones ſinguli conſequantur: ſed uiri fortiſſimi ho

noribus doniſq; antecellant? Puto equidem inquit Cyrus tum cohortantibus nobis: tum etiam. quia turpe ſit aduerſari: ne qui plurimũ laborat prodeſtq; reipublicæ maxima item præmia iure conſequatur. Puto autẽ uel timidiſſimis conducibile uiſum iri: uiris fortibus meliorem eſſe conditionem. Quapropter uolebat Cyrus & ipſorum homotimorum gratia: hoc decretum fieret. Nam & hos ipſos exiſtimabat fore melioris: ſi uiderẽt ſe quoq; ex operibus ipſis iudicatos: digna conſecuturos eſſe præmia. Tempus igitur ei uidebatur nunc eſſe hac de re conſultandum: quando etiam homotimi uerebantur de æquali uulgi portione. Ita igitur ij quoq; cẽſebant qui erant in tabernaculo: ut res poneretur in cõſultationem ſuaderetur q; per eum: qui uir eſſe putaretur: cum arridens quidam exordium centurionibus ait at ego noui uirum etiam plebeium: qui nõ fruſtra moleſte fert: adeo æqualem eſſe portionem. Alius quærebat: hunc quemnã eſſe diceret? Cui ille reſpõdit. Eſt me diuſſidius uir nobis contubernalis: qui omni in re quæritat ſibi plus eſſe. Alius eum rogabat. Num etiam ex laboribus? Minime omniũ inquit. Sed in hoc ſum mẽdatij deprehenſus. Nam & laborum & aliarũ huiuſmodi rerum æquo admodum animo ſemper ſinit plus alium habere: qui uelit. At ego ait Cyrus: decerno o uiri: ſi habendus ſit miles ad agendum ſtrenuus & obediens: & exercitu huiuſmodi homines qualis ab hoc nunc dicitur eſſe eijciẽdos. Videtur enim mihi magnã militum partem eiuſmodi eſſe: ut ſequatur: quacunq; quis dixerit. Agere autem ut exiſtimo: oſtendent alij ꝙ prædari forteſq; ſunt ad res præclatas et magnas alij

uero improbi ad res improbas. Itaq; fit perſæpe. ut ha-beant plures qui ſecum ſentiant improbi uiri q̃ꝫ probi. Improbitas enim proficiſcẽs per ſubitas uoluptates ha-rum perſuaſionibus utitur: quo multi ſecum ſentiant At uirtus ad arduum agens non eſt admodum præpo-tens: ut ſubito inconſultoq; ad ſe trahat: præſertim ubi alij ſint: qui cõtra ad decliue molleq; adhortẽtur. Qua-re ubi ex inertia atq; laborum fuga improbiores ſint: hos ego arbitror ueluti fucos: ſolum impenſa ſocijs de-trimento. Quicunq; præterea ad labores mali ſocij ſũt ad habendi uero auiditatem uæhementes impudenteſ-q; .ij ſeſe ad res improbas duces præſtãt, Poſſunt enim ſæpenumero demonſtrare plus haberi per malas actio-nes. Itaq; huiuſmodi homines omnino a nobis ſunt ex-pellendi. Næc eſt item conſiderãdum uobis : quomodo ex ciuibus ordines ſuppleatis: ſed quẽadmodum equos quæritis: nõ qui patrij ſint: ſed qui optimi: ſic etiam ho-mines quæritote. Ex omnibus inquam homibus: quoſ-cunq; arbitremini & robori uobis ornamentoq; maxi-me futuros: hos ſumite. Hæc etiam mihi res teſtimoni-um affert: quid nobis conducat. ꝙ neq; currus celer ſit: ſi tardis utatur equis: neq; iuſtus: cui iungantur iniuſti. Neq; domus bene habitatur: quæ malis utitur famulis ſed etiã ſi egeat famulis: minus egeat: q̃ꝫ ſi ab iniuſtis uexatur famulis. Bene autem ſcitote uiri amiciſſimi ꝙ non hanc utilitatem ſolum mali milites afferent abla-ti ſi fuerint ꝙ aberunt mali: uerũetiam qui relicti fue-rint rurſus eo uitio purgabuntur quo referti iam erãt at boni ubi uiderint uitioſos ignominia affectos longe magis animati uirtutem capeſſent. Cyrus quidem ita

eſt locutus. & amicis omibus hæc itidem uiſa ſunt: & ita faciebant. Ex hinc rurſus cauillos in eos uti Cyrus eſt aggreſſus. Cum enim intellexiſſet quendã ex ordinum centurionibus: qui duceret ſecum ad cœnã faceretq; iuxta diſcumbere uirum & piloſiſſimũ & turpiſſimũ: eo nominatim uocato ait o Sambaula nũ etiam tu more græco id quod pulchrum eſt circunducis hũc adoleſcentẽ qui iuxta te diſcumbit? Equidem inquit Sambaulas: lætor igitur etiam ipſe: qui & ſum conuiua & hunc habeo ſpectaculo. Quibus auditis contubernales reſpexerunt. Vt autem uiderunt uiri faciem turpiſſimã riſerunt omnes. Et quiſpiam dixit. Per deos ĩmortalis o Sambaula. quo tãdem opere uir hic te perdidit? Qui reſpõdit: per deos: inquit: uiri amici dicam uobis. Quotiens enim eum uocaui aut noctu aut interdiu: nunquã mihi neq; negocij excuſatione uſus eſt: neq; pedetentim unquã paruit: ſed ſemper curſim. Et quotiẽs ei agẽdum aliquid imperaui. nihil unquã uidi ipſum facere ſine ſudore. Effecit præterea hos omnis decuriales: nõ uerbo ſed re demonſtrans: qualis oportet eſſe. Et quidã dixit. Et tu poſtea ipſum qui talis ſit non oſcularis: quẽadmodum cognatos? Atq; deformis ille ad hoc nõ mehercule inquit: Non enim eſt laborioſus quoniam ſatis fuiſſet ei: ſi me oſculari uoluiſſet unũ hoc pro omnibus gymnaſijs. Huiuſmodi igitur & ridicula & ſeria tũ dicebantur tum agebantur in tabernaculo. Tandem aliquando tertijs libationibus factis dijs immortalibus: præcati res bonas conuiuium diſſoluerunt in lectum. Poſtridie autem Cyrus militibus collectis omibus talia eſt locutus. Viri amiciſſimi certamen eſt nobis proxi

mũ aduentant enim hoſtes. Si nos uicerimus hoc enim & dicundum eſt & faciundum & non quæ ſunt eorum qui uincuntur: omniaq́ uincentibus propoſita ſunt præmia. Hoc igitur pacto uobis eſt ſentiendum ꝙ quando in cõmuni belli conditione ſinguli in ſe habeant nihil futurum ex ſententia ſua niſi qſq; pro ſe alacer ad rem fuerit plurima q̃primũ ac præclara perficient. Nihil enim eorum cunctantur quæ faciũda ſunt. Sed ubi quiſq; cogitarit alium fore: qui & agat: & pugnet q̃ſuis mollior ipſe fuerit. His omibus omnia ſimul mala ſubeunda ueniunt. Ac deus ipſe ita fecit quodãmodo: q hominibus qui nolunt ſibi imperare laborem ad bonũ conſequendũ: alios ijs præficit. Nunc igitur ſurgat hic aliquis qui de hac ipſa re uerba faciat: utro nam modo putat uirtutẽ magis exerceri poſſe: num ſi quis plurima & facere uolet: & periclitari: plurimum quoq; honoris cõſequatur: an ſi uideamus itereſſe nihil: ſi ignauus quis fuerit? Eodem enim modo æqualia conſequemur omnes. Hic igitur ſurgens Chryſantas: qui unus erat ex homotimis uir ſane neq; magnus corpore neq; robuſtus uiſu: ſed prodentia excellens. An ego arbitror inquit Cyre te ne cogitantẽ quidem propoſuiſſe hanc ſententiã: an parem æque portionẽ improbi atq; probi ſint habituri: Sed temptare ſalicet uoluiſti ſiquis tandem uir ſit futurus: qui ſe oſtentet cogitatu ut nihil faciens neq; pulchre neq; fortiter eorũ ſit æqualem portionem habiturus: quæ alij uirtute peregerint. At ego neq; pedibus uelox ſum: neq; manibus ualidus. Neq; ignarus certe ſum: quod ex quibus ego rebus corpore meo fecero: non ſim iudicandus neq; primus neq; ſecũ

dus:puto etiam neq; mileſimus & forſitan ne ex decē millibus quidem unus. Verum et illud certo ſcio:quod ſi uiri potentes res fortiter capeſſcent:alicuius boni tāta mihi pars erit:quanta pro iure fuerit. Quod ſi homines ignaui nihil geſſerint:fortes autem uiri ac potentes remiſſius habuerint:uereor:ne alius rei cuiuſq̄ magis q̄ boni maiorem ſim partem habiturus. Chryſantes quidem ita eſt locutus. Cum poſt eum autem ſurrexiſſet Pheraulas perſa:unus ex ordine plebeio: qui Cyro etiam abuſq; domo uir eſſet familiaris ac iucundus: quiq; & corpore formoſus erat & animo generoſum uirū pre ſe ferebat:huiuſmodi eſt locutus uerba. Equidem Cyre nos omnes perſæ:qui adeſtis:ipſe nos omnis arbitror æqualiter nunc moueri ad uirtutis certamen. Video enim nos omnis ſimili alimento exercere omnia: & ſimili dignos congreſſu omnis iudicatos. Eadē etiā nobis omībus ſunt propoſita. Nam parere principibus oībus cōmuniter propoſitum eſt. Et quicunq; hoc libenter fecerit:hunc uideo a Cyro honorari. Ac præſtare ſe fortem omnibus in rebus aduerſus hoſtes:nō alium decet:alium uero dedecet:ſed hoc omnes decere maxime eſt antea iudicatum. Nunc pugna quoq; demonſtratur nobis:ad quam uideo homines omnes natura doctos: quēadmodū alia item animalia norūt ſingula pugnā quadam:quam neq; ab alio quopiam didicere:q̄ ab ipſa natura:ueluti bos cornu percutere: equus ungula: canis ore:aper dente. Quæ quidem animalia omnia cauere etiam ſciunt:a quibus maxime eſt cauendū:et hæc quidem ſine ullius prorſus doctoris præceptione. Atq; ipſe ego ex admodū puero continuo ſciebam uti an-

te hocquippiam propugnaculo quo putarem uerberari. Quod ſi aliud nihil haberem: utranq; manum protendens: impediebam: quantũ poteram percutiẽtem. Et hoc faciebam non edoctus: quin propter hoc ipſum percutiebar ſi opponerem. Gladiũ equidẽ cõtinuo puellus adhuc rapiebam: ubi uiderem: cum neq; a quoq; alio id didiciſſem ut capiundus eſt gladius: q̃ a natura: ut dico. Faciebam igitur hoc item coactus: nõ edoctus: quemadmodũ ſunt etiam alia: quæ prohibitus & a patre & a matre agere cogebar a natura. Ac percutiebam medius fidius gladio: quodcunq; poterã clam percutere. Nõ enim erat ſolum natura quẽadmodũ incedere & currere: ſed ad naturalem motum hoc mihi ſuaue uidebatur Verum poſtea quã hæc nobis pugna relicta eſt: in qua alacritatis magis q̃ artis eſt opus: qui nobis non iucũde certandum eſt aduerſus hoſce homotimos: ubi uirtutis præmia propoſita ſunt paria? Quod ſi conferimur nõ paria nobis pro periculo propoſita eſſe ſcimus. Sed hi quidem habituri ſunt uitam honorificam. Nos uero uitam laborioſam quidẽ ſed ĩhonoratam: quæ mea ſententia eſt moleſtiſſima. Maxime autem o uiri hoc me bono animo ad obeundum certamen aduerſus hoſce incitat: q͂ Cyrus iudicabit: qui non inuide iudicat: ſed deos obteſtor. indubitato mihi uidetur Cyrus: quos uiros probos uiderit. nihilo q̃ ſe ipſum minus eos amare. Hiſce igitur ipſum uideo iucundius dare quicquid habeat: q̃ ſibi retinere. Noui præterea eſſe hos animis elatis: q͂ ſint iam inſtituti & ad famen & ad ſitim & ad frigus tolerandum: neſcientes hi quidem hæc nos quoq; didiciſſe a meliore magiſtro q̃ ipſos. Nemo enim eſt

horũ præſtãtior doctor ꝙ̃ neceſſitas: quæ hæc nos do-
cuit diligentiſſime. Hi laborem in ferendis armis exer-
cuerunt: quæ omnibus ſunt inuenta hominibus: ut fa-
cillime ferantur. Nos autem in magnis oneribus & in-
cedere & currere coacti ſumus adeo: ut mihi non uide-
atur armorum indumẽtũ alis potius ꝙ̃ oneri eſſe ſimi-
le. Quamobrem Cyre ita me fore exploratum habetur
& certem: & qualiſcunq; quis fero: pro meritis dignũ
cenſeam honorari. Et uos ego moneo uiri plebeij: ut cõ-
tendatis in hoc pugna cum hiſce uiris pugnandi crudi-
tis. Nunc enim uiri in plebeio certamine ſumpti ſunt.
Pheraulas quidem habuit hæc uerba. Surrexerunt eti-
am alij multi: qui utriſq; fauerent oratione. Decretum
eſt autem debere quemq; pro dignitate honorari. Cy-
rumq; ipſum iudicem eſſe. Hæc igitur ita proceſſerunt
Inuitauit inſuper Cyrus cum uidiſſet dimidium uiro-
rum ordinis illius utrinq; inter ſe contra ad pugnã in-
ſtruxiſſe: qui utriq; thoracas haberent: & crates in ſini-
ſtris manibus: eorum alteris craſſas ferulas in manus
dedit: at alteris dixit: ut glebis ſublatis aduerſarios per-
cuterent. Sed ubi ij ſteterunt ita inſtructi. & centurio
prelio ſignum dedit: hic alij glebis feriebant & inter-
dum alij attingebant thoracas & cratis: alij & femur
& caligas. Sed ubi cõminus fierent: qui ferulas habe-
bant: percutiebant alijs femora alijs manus alijs ſuras
& ijs qui ad capiundas glebas inclinabantur: & col-
la feriebant & t rga. Ad poſtremũ feruliferi eos in fu-
gam uerſos multo cum riſu ac ludicro percutiebant. Et
alij in altera parte accepti ferulis rurſus eadem ijs fe-
cerunt qui percutiebant glebis. Delectatus autem Cy-

rus tum centurionis cogitatu atq; ſtudio tum militum obedientia: quod ſimul & exercebantur: & excandeſcebant: ſimulq; hi uincebant: qui perſarum arma eſſent imitati: his igitur Cyrus delectatus: & inuitauit eos ad cœnam: & intutus in tabernaculo eorum quoſdã ligatos alium tibiam: alium manum: rogauit quid paterentur: cui reſpõdebant: quod glebis percuſſi forent Rurſuſq; Cyrus interrogabat: utrum poſteaq̃ ſunt cõgreſſi, an cum erant procul: cui dicebãt: cum eſſent procul. Nam ubi feruliferi cõminus facti ſunt: aiebant ludum fuiſſe pulcherrimũ. Qui autẽ ferulis conciſi erãt exclamabant nõ ſibi ludum uideri cõminus percuti. Simulq; oſtenderũt ferularum plagas & in utriſq; manibus & in collis aliqui etiam in facie. Et tum ut fieri ſolet ridebant inter ſe plurimũ. Poſtridie uero campus refertus erat omnibus uiris: qui hoſce imitabãtur. ac niſi aliud quicq̃ agerent melius: hoc utebantur ludo. Cũ alium quoq; eſſet olim intutus ordinis centurionẽ: qui a flumine ordinem ducebat ſingulatim ad læuam: quiq; cum ei uiſum eſſet tempeſtiuũ: iuberet primipilis: ut poſtremũ manipulum traducerent & tertium & quartum in frontem: & cum in fronte eſſent primipili: iuſſit ut binatim agerent manipulũ ex hinc etiam traducebant decuriones in frõtem: & cum rurſus ei uideretur tempus eſſe: iubebat ni quaternatim manipulũ agerẽt ita igitur quincuriones rurſus traducebant: ut quaternatim manipulus incederet. Vbi autem fuiſſent ad fores tabernaculi iubens binatim ire ex ijs: qui ſingulatim ibant: immiſit primũ manipulũ: & ſecundũ ad huius caudam ſequi iuſſit. & tertium & quartum itidẽ

iubens ducebat intro:& ita ut incedebat:ad cœnam diſcumbebat. His igitur delectatus Cyrus ob manſuetudinem & doctrinam atq; diligentiam inuitauit etiam hunc ordinem una cum centurione ad cœnam. Cunq; alius quidam ordinis centurio in cœna adeſſet inuitatus. At meum ordinem:inquit Cyre nō inuitabis in tabernaculum? Enimuero cum ad cœnam adſit:hæc omia facit. Et ubi finem habuerit conuiuium:qui cogit ultimum manipulum:educit eum:cui primi ſunt ultimi inſtructi ad pugnam. dein qui cogit tertium manipulum poſt hos & tertius & quartus idemtidem: quo etiam ubi ſint ab hoſtibus abducendi ſciant:ut abire oportet. Cum uero ad inter:quod facimus:conſtituti fuerimus: ſi quidem eamus ad auroram:ego quidem duco.& primus manipulus primus & ſecundus:ut par eſt & tertius & quartus & manipulorum decuriæ & quincuriæ:utrumq; ipſe iubeo. Cum uero eamus ad ueſperā: qui agmen cogis:& poſtremi ducunt primi. Mihi aūt qui ultimus ſum ita obediunt:ut conſueſcant & ſequi & ducere itidem obedientes. Et Cyrus ait. Num etiam ſemper hoc facitis? Facimus ſane inquit:quotiēs cœnamus. Vos igitur inquit mediuſſidius inuito: quod & aduenientes & abeuntes ſimul ordines meditamini:et die ſimul etiam:quod & corpora ambulantæs exercetis:& prodeſtis animis doctrina. Quoniam igitur oīa facitis duplicata:iuſtū eſt duplicatam uobis a me præberi epulationem. Noli per Iouē inquit Primipile uno die præbere duplicatā niſi duplicatos etiam nobis uteros præbueris. Et tum finis conuiuij talis fuit. Poſtero autem die Cyrus illum ordinem:ut dixerat:inuitauit.

Que ubi alij quoq; didiciſſent. reliqui eos imitati ſunt omnes. Sed cum olim milites omnis cenſeret in armis: Cyrus ſimulq; ordinaret: uenit a Cyaxare nũcius: qui diceret indorum adeſſe legationem. Quare is ingredi iuſſus: fero tibi dixit etiam ſtolam pulcherrimã a Cyaxare. Vult enim te anteuertere: quo ſplendiſſimo ornatiſſimoq; corporis cultu aſpiciaris ab indis: dum adue-nis. Quæ Cyrus ubi audiſſet: præcepit primo ordinis centurioni: qui inſtructus erat ut ſtans ad dexterã ſingulatim ordinem duceret: in frontemq; locaret: & ſecundo iuſſit: ut idem præciperet ac per omnis idem iuſſit: ut traderetur. Qui ita obedientes: & præceperunt celeriter: & quæ præcepta ſunt: fecere quãprimũ: breuiq; tempore fuerunt in fronte quidem ad ducenos: totidem enim erant ordinum centuriones: in medio uero agminis ad centenos. Vbi autem conſtituti ſunt: eos ſequi iuſſit pro ſuo ductu. continuoq; ducere maturabat Sed poſtea q̃ didiciſſet callem ad regiam ferentẽ eſſe anguſtiorem: q̃ ut: in fronte omnes tranſirẽt: iuſſo primo ordine ſequi loco ſuo: ſecundo ad caudam huius atq; ita deinceps omnibus. Cyrus quidem ducebat aſſidue: uero ordines ſequebatur. quiſq; ad anterioris caudam. Miſit præterea miniſtros duos ad callis introitum quo imprudentibus uiæ quid factu opus foret: ſignificaret. Sed ubi uenerunt ad Cyaxaris ianuam: præcepit primo ordinis centurioni: ut ordinem in duodenos circa medium inſtrueret: duodenarios uero profectos in fronte conſtitueret circa regiam. Ac ſecundo eadem præcipi iuſſit. & ita deinceps omibus. Et hi quidẽ hæc faciebant. hic uero ad Cyaxarem eſt ingreſſus in ſtola

perſica minime ſordida aut inepta. Quem intutus Cy axares celeritate quidē lætatus eſt: ſed turbatus uilitate ſtolæ. Qui hoc ait Cyre? cuiuſmodi rem feciſti ita idis apparens? Ego ſane uolebam te quam ſplendidiſſimū apparere. Nam mihi ornamento hoc erat: quod mea natus ſorore magnificus & elegantiſſimus uidereris At quæ Cyrus inquit. Et utrum magis te ornaſſem Cyaxares ſi cum iduerer ueſte purpurea caperemq; armillas & monili collum circundarem ocioſe iuſſis tuis audirē an potius nunc. quādo cum talibus tantiſq; uiris adeo propere tibi pareo cum ſudore: ac ſtudio tui honorādi gratia: tum ortus ipſe: tum alios oſtentās adeo tibi obedientis? Hæc Cyrus. Locutus eſt: quem Cyaxares cū recte dicere putaſſet: uocauit indos. Qui in greſſi dixere mitti ſe ab indorum rege: ab quo iuſſi eſſent interrogare: qua ex re bellum eſſet & medis & aſyrio. Et cum te audiſſemus: iuſſi t ut rurſus iremus ad a ſyrium: & ab illo eadē hæc iterrogaremus: Ad poſtremū: ut nobis utriſq; diceremus regem indorum: conſiderato iure: cū illo fore: cui iniuria ſit illata. Ad hæc Cyaxares ita reſpondit. Me igitur audite. Nulla nos aſyriū afficimus iniuria prorſus. Illum ſi opus eſt adite interrogaturi: quid dicat. Cyrus autem cum adeſſet: quærebat ex Cyaxare. Num etiam ego inquirens dicam: quod ſentio? Qui iuſſit ut diceret. V os igitur inquit Cyrus regi indorum. hæc nunciate. niſi quid aliud Cyaxari uidetur: nos ita dicere. Si quid iniuriarum a nobis aſyrius dicit in ſeſe illatum: eligimus ipſum regem indorum iudicē His igitur auditis. legati abierūt. Sed poſt ꝙ; idi egreſſi ſunt. Cyrus ad Cyaxarem dicere hæc cœpit. O Cya-

xares equidē ueni domo ſine multis priuatis pecuniis. Quot autem erant. harum mihi paucæ ſunt reliquiæ. Eas enim in milites conſumpſi. Et hoc miraris fortaſſe tu: quo pacto eas conſumpſerim: quando ii milites abs te alantur. At ne te lateat uelim eas a me conſumptas eſſe pecunias in nullum aliud opus quam ad honorem & gratiam: dum præclarum alicuius militis facinus admiror. Videtur enim mihi omibus quos ullus uelit cuiuſcunque rei bonos reddere adiutores iis iucundius eſſe: ſi bene & dicendo & faciendo fuerint ab illo incitati quam ſi moleſtia afficiantur cogātur. Quos igitur quiſque uelit alacri ſibi rerum bellicarū adiutores facere: hi omnino uenandi ſunt mea ſententia bonis & uerbis. Amicos enim meos non inimicos eſſe oportet qui pro nobis ſine excuſatione ſunt pugnaturi: & talis quidem amicos: ut neque ſecundis in rebus ſint imperatori inuiſuri: neque in aduerſis eū prodituri. Hæc igitur ipſe ita prouidens: pecuniis eſſe puto. Omnibus autem in rebus ad te reſpicere: cuius permultam ſentio eſſe impenſam: uidetur mihi abſurdum eſſe. In medium autem conſiderandū arbitror & tibi & mihi: ne tibi ſint pecuniæ defuturæ. Nam ſi hæc tibi abunde fuerint: ſcio etiam mihi futuras: ubi opus fuerit: præſertim ſi in huiuſmodi eas rebus accipiā: quarum ſumptus: ubi eas capias: tibi ſit conducturus. Memini audiuiſſe abs te iam dudum te ab Armento nunc contemni quoniam audit hoſtes aduerſus nos ire: Quo fit: ut neque exercitum mittat: neque tributum: quod debet. Facit hæc inquit Cyre Itaque ego uereor: utrū mihi ſit melius bellum iferre atque eum cogere. an magis conducat: per hoc temporis miſſum fa

aere:ne hũc etiam aliis aduerſus nos hoſtem addamus Et Cyrus iterrogabat. At habitacula utrum ei ſunt in munitis locis. an contra? Ad quem Cyaxares reſpondit Nequaq; in locis ſunt admodũ munitis. Ego eni hoc noui. Sunt ſane montes:ubi queat ſi ſubito abierit: tutus eſſe:quo minus captiuus fiat:neq; res item eæ capiantur:quaſcũq; ſubuehere potuerit:niſi quis pertinaotius obſederit:quemadmodũ a patre meo factum eſt. Dein hæc Cyrus locutus eſt. Si mittere me uolueris additis mihi equitibus:quot niſi fuerint tibi ſatis: effecturũ me puto pro deorum ope:ut & milites mittat tibi: & tributũ ſoluat:ac item futurum ſpero: ut nobis magis amicus fiat quã nũc eſt. Et Cyaxares inquit. Et ego ſpero illos magis ad te ituros; q̃ ad me. Audio enim ibi pueros quoſdam tecũ una olim uenari conſueſſe. Itaq; rurſus eant ad te fortaſſe. Quos ſi cœperis:agat armenius omnia:quæ nos uolumus. Videtur ne igitur inquit Cyrus tibi conducere occultanda eſſe conſilia hæc noſtra? Magis eni inquit Cyaxares:eorũ aliquis in manus ueniat. Ac ſi quis eos aggrediatur:poſſint capi imparati Audi igitur : inquit Cyrus: an tibi uideor quicquam dicere. Sæpe cum ſociis meis omnibus uenatus ſum circa montes & tui & armeniorũ agri:et equitibus olim aliquibus aſſumptis ex hiſce medis ſociis illuc ibam. Si milia igitur: iquit Cyaxares:ſi facias haud ſi ſuſpectus Quod ſi maiores copiæ illis appareant copiis quas ad uenationẽ habere conſueſti:hoc nimirũ ſuſpitionẽ afferat. Sed licet etiam hac in re inquit Cyrus excuſationẽ inſtruere ueriſimilem ſi quis ad illos enũciet uelle me magnam facere uenationẽ:& abs te equites palam pe

tere. Dicis tu quidem perpulchre: inquit Cyaxares: atq; ego tibi non dabo præter paucos quoſdã quaſi iturus ſim ad caſtella: quæ ſunt iuxta aſyriam. Nam uero illuc ire institui. atq; ea reddere q̃ munitiſſima. Cum tu autem proceſſeris cum tuis copijs: ac duos iam dies uenando contriueris: mittã tibi meorũ & equitum & peditum quantum ſat fuerit: quibus tu aſſumptis continuo aſcendas. Ipſe uero cum alijs copijs enitar non abeſſe a uobis procul: quo ubi tempus fuerit ſuperueniã: hoc igitur modo Cyaxares continuo coegit ad caſtella equites ac pedites præmiſitq; currus cum cibo ea uia: quæ ducit ad caſtella. Cyrus autẽ ſacrum fecit propter profectionẽ ſimulq; ad Cyaxarem mittens petebat iuniors equites. Hic uero non multos ei dedit: cũ permulti ad eum uellent. Cũq; Cyaxares iam anteceſſiſſet cũ copijs peditum atq; equitum ea uia: quæ ad caſtella ducit: Cyri ſacrificia de eundo aduerſus armeniũ bona extiterunt, Et ita Cyrus ſuos educit tanq̃ in uenationẽ inſtructus. Ei uero proficiſcenti cõtinuo in primo agro exurgit lepus. Aquila autem uolans dextera leporem deſpiciens fugientem & irruit: & percuſſit illum extulitq; correptum: eoq; ablato in collem proximũ pro libidine utebatur præda. Augurium igitur Cyrus intuitus: cum lætatus eſt: tum Iouem regem adorauit: dixitq; ad præſẽtes: uenatio quidem amiciſſimi uiri pulchra eſt futura ſi deo libuerit. Vt autem ad fines uentum eſt continuo uenabatur: quẽadmodum conſueuit. Et peditum atq; equitum multitudo mota eſt ita: ut feræ exurgerent, Fortiſſimi uero pedites atq; equites diuiſi ſunt Exurgentiſq; beſtias excipiebant atq; inſequebantur.

Multoſq; cœpere ſues aceruas capreaſq; & aſinos ſil ueſtris. Nam in his locis permulti ſunt etiam hoc tem pore ſilueſtres aſini. Finita autem uenatione cum ap plicuiſſet ad finis armeniorum: cœnatus eſt. Rurſuſq; poſtridie uenabatur ad eos montes accedens: quos deſi derabat. Cunq; rurſus uenari deſiſſet cœnabat. Vt au tem accœpit exercitum: quem Cyaxares miſerat aduen tare: miſſo ad eos clam nuncio iuſſit: abeſſent duas pa raſangas hoc eſt ſtadia ſexaginta: ibiq; cœnarent: hoc prouidens cõducturum ad latendum. Vbi autem cœna rint dixit eorum principi: ad ſe iret: poſt cœnã ad ſe uo cauit ordinum centuriones. Qui ubi adfuere locutus ẽ in hunc modum. Armenius uiri amiciſſimi & ſocius erat antea & ſubditus Cyaxari. Sed nũc ut accœpit ho ſtes aduenientis: eum contemnit: quippe qui neq; exer citum nobis mittit: neq; tributum ſoluit. Itaq; nunc ue nimus ad hunc uenandum ſi poſſimus. Quare ita faci undũ uidetur mihi. Tu Chryſanta cum delatus i fines fueris: aſſumpto dimidio perſarũ qui ſunt nobiſcũ: fa cto montano itinere montes occupa: quo eum cum me tus ullus inuaſerit: aiunt confugere. Duces autem ipſe dabo tibi. Et boſce quidem montis denſos arboribus eẽ ferunt. Itaq; ſperandum eſt latere nos poſſe. Veruntan men ſi præmittas ante exercitum ex tuis aliquos expe ditos uiros: qui latronibus & numero & dolis ſimiles ſint: hi ſi in armenios ullos incidant: quos quidem cõ præbenderint: eos impediant: ne quid renuncient: quos uero nequeant comprehendere: eos longius inſequatur quo aperte non poſſint totum aſpicere agmen tuũ: ſed de furtis potius conſultẽt. Et tu quidem ita facito. Ego

autem cum primũ illuxerit: dimidium peditũ mecum habens omniſq; equites campeſtri itinere uidelicet cõtinuo proficiſcar ad regiam & ſiquidem obſtiterit: pugnandum erit. Sin ſeſe campo ſubduxerit: curſum erit inſequendus. Quod ſi fugerit in mõtes: hic tum opus futurum eſt: ut qui ad te uenerint: eorum euadat nemo Exiſtimato ita nos futuros qui feras indagantur in uenatione: te autem ut eos: qui ſunt in plagas. Illud igitur memineris oportere prius ſaltus obſtruere: q̃ feræ moueantur. Eoſq; latere opus eſſe qui ſunt ad hos aditus ordinati: ne auertant delatas feras. Ac noli tu quidem rurſus facere Chriſanta: quẽadmodũ quãdoq; ſoles ob uenandi ſtudium. Nam ſæpe totã noctem in negocio ſomnũ nõ admittis. Sed eſt hoc tempore permittendum: ut uiri mediocriter cubent: dormire ut poſſint Neq; tu ſane montibus ſoles errare: quod careas itineris ducibus. ſed quacunq; feræ ſubducunt: hac tranſcurrens tranſire didiciſti. At noli ſic etiam nunc per loca difficilia tranſitu abruptaq; proficiſci: ſed ducibus tuis iube: niſi longe breuior uia fuerit: per facillimã ducãt. Quod enim agmen facillimũ ſit: idem eſt celerrimum. Nec etiam quia ſis ſolitus per montes currere: uelis te curſus præſtare ducem: ſed ut te ſequi poſſit exercitus mature ducito. Bonũ etiam eſt: ut ex robuſtiſſimis aliq & alacerrimis uiris ſubſiſtant quandoq; atq; alios adhortentur. Sed ubi cornu præterierit incitanda eſt acceleratio: ut omnes quo ad eos: qui ingrediuntur: currere uideantur. Hæc ubi chryſantas audiſſet: lætatus admodum Cyri præceptione animoq; elatus cœpit itineris duces. Et iis: qui ſecum erant profecturi: poſteaquã in ſ

ſiſſet faciunda:dedit ſe quieti. Sed ubi dormiſſet: quan tum uiſum eſt ſatis:ad montes proficiſcebantur. At Cy rus ubi illuxit:nunciũ ad armenium præmiſit:qui iuſ ſus eſt ita dicere. Cyrus o armenie ita ut facias iubet ut ꝙprimũ uenias tributũ & exercitum habens. Quod ſi rogat:ubi ſum:uera dicito:quod in finibus. Sin rogat an ipſe uenio:hic etiam uera. Loquere:quod neſcis. Sin quæſierit:quod ſumus, iube:aliquem ipſe tecum ut mit tat:ac diſcat. Nuncio igitur miſſo Cyrus hæc monuit: exiſtimans amicius ita eſſe:quam ſi prædicẽs nihil:pro ficiſceretur. Ipſe uero inſtructus ꝙoptime & ad pera gendum iter & ad pugnandum: ſi opus fuerit perge bat. Iuſſit præterea militibus:ab iniuria abſtinerent: ac ſi quis in armeniũ quẽquam incidiſſet: eum moneret: ut & nihil metueret:et quiſq; pro uoluntate uenalia ferret: ubicunq; ipſi forent:ſiue eſculenta uellent ſiue poculenta uendere.

LIBER

XENOPHONTIS DE CYRI PAEDIA LIBER TERTIVS

YRVS IGITVR IN HIS
erat. At armenius auditis
quæ ſunt a Cyro nunciata:
perterritus eſt: ſecum ipſe
cogitãs: quod eſſet iniuſtus
cum neq; tributum ſolue-
ret: nec exercitum mitteret.
Vehemẽtiſſimeq; timebat
quod uidendus eſſet muro cingendæ regiæ feciſſe ini-
tium: qua ſatis eſſet ad repugnandũ. Quare ob hæc oĩa
ueritus ſimul mittebat tum ad cogendas uires ſuas: tũ
iuniorem filium Sabarin in montes ac item uxores &
ſuam & filij atq; filias: & ornatum quoq; atq; appa-
ratũ cum his precioſiſſimũ mittebat: datis: qui eos de-
ducerent. Ipſe autem & ſpeculatores ſimul mittebat in
tutũ: quid ageret Cyrus. & præſentis armenios iſtrue-
bat: cum celeriter alij aderant: qui dicerent hunc ipſum
Cyrum adeſſe una. Hic igitur non amplius ſuſtinuit
manũ conſerere: ſed ſeſe ſubtraxit. Quod ubi uidiſſent
armenij: diffugerunt quiſq; ad ſua habitacula: ut qui
uellent res ſuas procul portare. At Cyrus ut campũ ui-
dit diſcurrentiũ & impellentiũ plenũ ad eos clam mit-
tebat: inquiens eorum ſe nemini hoſtem eſſe: qui mane-
rent. ꝙ ſi quem cœperit fugientẽ: eo pro hoſte ſe uſurũ.
Itaq; plures reſtiterunt. Qui autem clam ſeceſſerant
erant una cum rege. At ubi ij qui anteceſſerant una cũ
mulieribus: in illos inciderunt: qui latebant in monte;

& clamoribus continuo complebant oia: atq; eorũ plu-
res capti ſunt. Demũ uero & filius & uxores & filiæ
ſimul cum pecunijs capiuntur: quotquot una cum illis
agebantur. Ipſorũ autẽ rex ut ſenſit: quæ gerebantur:
qua uerteretur ignarus: quendã in collem fuga ſe rece-
pit. Quæ Cyrus item intutus: collẽ cingit præſenti ag-
mine. mittitq; ad chriſantam iubens ut relicta montis
ſtatione ad ſe iret. Et agmen quidem cogebatur ad Cy-
rum: qui ad armeniũ miſſo caduceatore: ita interroga-
bat. Dic mihi armenie: utrum uis iſtic manens cum fa-
me ſitiq; pugnare: an in planiciem deſcendis nobiſcum
manũ conſerere? Cui reſpondit armenius ſe cum neu-
tris pugnam uelle. Ad quem rurſus mittens Cyrus in-
terrogat. Quid igitur iſtic ſedes: & nõ deſcẽdis? Quo-
niam inquit: quid me facere oporteat ambigo. Sed ni-
hil iquit Cyrus ambigere te oportet. Nam licet tibi ad
agendam cauſam deſcendere. Quis autem inquit: iu-
dex futurus eſt? Videlicet inquit: cui deus etiam ſine iu-
dicio te uti dedit: ut uelit. Hic igitur armenius neceſſi-
tate cognita deſcendit. Ac Cyrus & illo & alijs omni-
bus illius rebus intra exercitum receptis: caſtra poſuit:
cum uires iam omis ſimul haberet ſecum. Per id uero
temporis armenij filius ætate maximus. Tigranes ex
peregrinatõe quadã aduenit: qui fuerat olim Cyro cõ-
uenator. Hic rebus hijs auditis: ita ut habebat: cõtinuo
ad Cyrum proficiſcitur. Sed ubi uidit patrem ac matrẽ
ſororeſq; atq; uxorem ſuam captiuos factos: collachry-
matus eſt: ut par erat. Cyrus autem illum intutus: alia
in eum benignitate nulla eſt uſus. Sed dixit. Veniſti in
tempore: ut de patre cauſam preſens audias. Conuoca

batq; continuo perſarũ ac medorum duces: & ad hos etiam acciebant: ſi quis aderat ex honeſtis armeniis: neq; amouit: ſed audire permiſit mulieres: quæ aderãt in rhedis: Atq; ubi idoneum fuit: dicere eſt aggreſſus. Et o inquit armenie primũ tibi conſulo in cauſa loqui uera: quo tibi id unum deſit: quod eſt odioſiſſimũ Namq; apertum mendacium: ut ſis impedimento eſt homibus maxime ad ueniam conſequendã. Dein conſcii tibi ſunt & liberi & mulieres hæ: quot quãtaq; geſſeris: & armenii: q ad ſunt. Qui ſi te dicere ſenſerint alia: q̃ quæ feceris: putabunt te tua ſententia damnatũ ad extrema patiunda omia: ſi minus: quæ uera ſunt: audiam. At interroga inquit Cyre: quod ipſe uis. Nam horũ gratia uera loquar: & fiat quodcunq;. Dic igitur: inquit mihi Geſſiſtine olim bellum aduerſus Aſtiagẽ matris meæ patrem aduerſuſq; medos alios? Geſſi equidem. Ab eo autem uictus conueniſti ne tributum te daturũ? iturũq; in expeditionem: ubi iuberet: & munimina nõ habiturum? Hæc uera ſunt. Nunc ergo quare neq; tributũ tuliſti: neq; agmina miſiſti: & munimina muro cinxiſti? Libertatẽ inquit cupiebam. Pulchrum enim mihi uidebatur: & me liberũ eſſe: & liberis meis libertatẽ relinquere. Et enim pulchrũ eſt: inquit Cyrus: pugnare quo nunq̃ ſit futurus quis ſeruus. Quod ſi aut bello quis uictus: aut alio quoq̃ modo in ſeruitutẽ actus: moliatur hero ſeipſo priuare: hunc tu primus dicito: utrũ ut bonum uirum honores honeſteq; agentem: an ut iniuſtum: quem cœperis: ſupplicio afficias? Afficiam inq̃t ſupplicio. Nam mentiri me non ſinis. Dic igitur liquido inquit Cyrus: ſigillatim. Si quis tibi in magiſtra

tũ fuerit:& errarit:utrum eum ſinis magiſtratũ gere- re:an alium eius loco conſtituis? Alium inquit cõſtituo Quid ſi grandẽ habeat pecuniam:ſinis eum diuitẽ eſſe an pauperem facis? Aufero inquit, quæ habeat. Sin eti am ad hoſtes eum deficere intelligas:quid facis? Interi mo:inquit. Quid enim eſt opus mendacij me potius ar gutum ꝙ͂ uera dicentem mori? Hic eius filius hiſce au ditis tiarã diſcerpſit:peploſq; diſcidit. mulieres uero uo ciferantes lamabantur perinde:atq; mortuus eſſet pa- ter:& ipſe iam periſſent. Et Cyrus eas tacere cum iuſ- ſiſſet:rurſus iquit:de his ſatis. Hæc igitur iura tua ſũt armenie. Nobis autem quid ex his faciundũ conſulis? At quæ tacebat armenius:dubius is quidẽ:utrum Cy- ro conſuleret. Nũ ut ſe iterimeret:an ijs contraria doce ret:quæ ipſe dixerat ſeſe facere. At filius eius Tigra- nes interrogat Cyrum inquiẽs: dic mihi Cyre: quoniã pater uidetur ambigere:uis ne ea de ipſo conſulã: quæ tibi optima eſſe reor? Et Cyrus quoniã accœpiſſet quo tempore Tigranes ſecum uenabatur. ſophiſtam ei fuiſ- ſe familiarem atq; admirationi habitũ percupiebat au dire:quid dicere tandem uellet: Itaq; impigre iuſſit ut diceret:quod ſentiret. Ego igitur inquit Tigranes. ſi ꝗ dem tu probas in patre uel quæq; conſuluit:uel quæq; geſſit:ut hunc imiteris:plurimũ tibi conſulo. Quod ſi tibi uidetur peccaſſe omnibus in rebus: conſilium meũ eſt. ne hunc imiteris. Ergo inquit Cyrus ſi faciam iuſta minime peccantẽ imiter? Sane inquit. Supplicio igitur afficiũdus ſit pater tuus pro tua ratione ſi quidẽ iuſtũ eſt iniuſtum afficere ſupplicio. Vtrum autẽ cenſes Cyre melius eſſe aut ad tuam utilitatẽ cruciatum fieri aut

ad tuum detrimentũ? Ergo meipſum inquit hoc pacto cruciarem. At qui plurimũ tibi noceres: ſi tum tuos interimis: cum eos comparere tibi ſit faciundum plurimi. At quo pacto ſint homines plurimi faciundi: cũ depræhendantur iniuſti? Si quando mea ſententia fiant ſapientes. Videtur enim mihi Cyre ita habere. Sine ſapientia quidem neq; alias uirtutis ullam eſſe utilitatem. Quid enim quiſq̃ utatur robuſto forti ue: ſi inſipiens fuerit? Quid equeſtri? Quid poteſtatẽ habẽti in ciuitate? Vna cum ſapientia & amicus quiſq; eſt utilis et ſeruus omis bonus eſt. Hoc igitur inquit dicis quod etiam tuus pater hoc uno die ex inſipienti factus eſt ſapiens? Valde quidem. Affectum ergo tu animi eſſe dicis ſapientiam quẽadmodũ ægritudinẽ: nõ diſciplinã? Haud enim ſi uidelicet prudẽtem fieri oportet: qui futurus ſit ſapiens: continuo ex inſipienti ſapiens quiſq̃ fiat. Quid autem inquit Cyre nondum ſenſiſti etiam unũ uirũ ob inſipiẽtiã inire cum eo pugnam: qui ſe fortior ſit uictus ceſſaſſe continuo a ſua in hunc inſipiẽtia Nondum item ciuitatem uidiſti aduerſus alteram ciuitatem inſtructam ad pugnã: quæ uicta cum fuerit: huic continuo pro pugna obediẽtiã præſtat? Quem autem inquit Cyrus patris conflictum dicens nixius aſſeueras adeo ipſum eſſe ſapientem effectum? In quo inquit me hercule ſibi cõſcius factus eſt: quo pro libertate: quã cupiebat: ſeruus ſit factus: ut antea nunq̃. Quæ autẽ putauit latere oportere aut præuenire aut propulſare horum nihil potuerit efficere. Te autem nouit cum uoluiſti eum decipere: ita decepiſſe: quẽadmodum ſi quis cæcos ac mutos nulliuſq; ſenſus atq; mentis hoies de-

peret. Que uero putaſti latere oportere: ita a te occulta ta eſſe nouit: ut quæ ſibi putabat loca paraſſe munitiſſima: hæc ei tu carcerem clam anteaſtruxeris. Tanta autẽ celeritate eum ſuperaſti: ut a loco longe diſtanti cũ magnis copijs profectus: prius aſſequereris: ꝙ hic uires apud ſe ſuas coegerit. Dein uidenturne tibi inquit Cyrus talis conflictus ſatis eſſe: qui homines reddat ſapiẽtis ad alios cognoſcendos qui ſint ſe meliores? Longe quidem magis inquit Tigranes: ꝙ cum quis pugna ſit uictus. Nam corporis uiribus ſuperatus interdum putauit fore: ut corpore exercẽdo repugnaret. Et urbes captæ arbitrantur aſſumptis ſocijs repugnatũ ire. Quos autem melioris ſeſe aliqui dixerint. His plerumq; etiã non coacti libenter parent. Tu quidem uideris non existimare homines contumelioſos eos noſce: qui ſe ſint tẽperantiores: neq; fures illos: qui non furãtur: neq; mẽtientes: qui loquuntur uera: neq; iniuſtos: qui iuſta quæ ſunt: faciunt. An es ignarus nunc quoq; patrem tuum eſſe mentitũ: neq; conſtanter obſeruaſſe: quæ nobiſcum conuenerat: nequaquam is quidem neſcius nos eorũ nihil omino eſſe tranſgreſſos: quæ Aſtyages cõueniſſet At nec ego: iquit Tigranes: hæc dico: ſolam meliorũ cognitionem ſine ulla pœna a melioribus inferenda reddere homies prudentis: quemadmodũ nũc meus pater dat pœnas. Verũ tuus pater: inquit Cyrus: nullũ prorſus adhuc paſſus eſt malum: qui ſcio admodum timet: ne extrema omia patiatur. Num igitur quicquã putas: inquit Tigranes: magis homies ſibi ſubijcere: ꝙ uehementem metum? Num es neſcius eos: qui ferro percutiuntur: quod ſupplicij genus putatur ualidiſſimũ: rur

ſus etiam uelle aduerſus eoſdem pugnare? Quos autẽ uæhementer homines metuerint:ad hos ne ſi conſolen tur ſe quidem:poſſunt etiam oculos conuertere? Dicis tu:inquit:metum maiori ſupplicio eſſe hoibus quã ſi re ipſa male afficiantur. Actu quidem noſti:inquit Tigra nes:me uera dicere. Scis enim eos: qui metuunt exiliũ patriæ:quiq; pugnaturi timent:ne uincantur: degere in animi acerbitate. Et eodem modo qui nauigant: ne patiantur naufragium: & qui ſeruitutem ac tributũ metuũt:hoſce neq; cibum poſſe neq; potum capere pro pter metum. Qui iam uero exules ſunt: & qui uicti:et qui ſerui:poſſunt interdum magis etiam: q̃ felices ipſi & cõcedere & dormire. Eſtq; manifeſtius etiam in his ſce metum eſſe ueluti bonus quoddã. Aliqui enim me tuẽtes:ne ſi capti fuerint:mortem dent: prius ob metũ moriuntur:alĳ iacientes præcipites ſeipſos:laqueo ſu ſpendentes:alĳ iugulantes uſq; adeo metus rerum om nium horribilium maxime animos perterret. Meũ ue ro patrem:qui non modo de ſua:uerum & de mea: & de uxoris:et de omniũ liberorum ſeruitute metuit? Ad hæc reſpondit Cyrus. atq; pater hic tuus ita nunc affici atur:facile equidem crediderim. Nam eiuſdẽ uiri eſſe uidetur mihi & in ſecundis rebus uti contumelia: & in aduerſis aio conſternari celeriter: & rurſus item ſi quid reſpirarit:animo efferri:ac iterum moleſtũ ſe præ ſtare. Sed ita eſt profecto Cyre. Noſtra quidem errata ĩ cauſa ſunt:quo minus credatur nobis. Verum tibi licet caſtella muris cingere: & quæ munita ſunt continere. & aliud fidei pignus capere:quodcũq; uelis. ac nos ſa ne habebis:qui hæc feramus haud iniquo admodũ aio.

Meminerimus eni nos harū rerū eſſe auctores. Quod ſi cui illorum: qui nihil deliquerint: regnum tradas: ac fidem eis non adhibeas: uide: ne ſimul & benefacias: & illis amicus non exiſtimeris. rurſus odium cauēs minus eis iuga imponas: quo a contumelia abſtineant: uide ne illi denuo corrigendi etiam ſint magis: q̄ nos nunc fuerimus. Sed ita inquit Cyrus per deos immortalis huiuſmodi ego miniſtris nō libenter mihi uidear uti: quos ſciam neceſſitate miniſtrare. Quos autem norim beniuolentia amiciciaq; mea quod opus eſt: capeſſere, Hi mihi uidentur etiam ſi peccarint facilius ferēdi: q̄ ii qui me exoſi omia cumulatiſſime neceſſitate praeſtant. Ad quae Tigranes reſpondit: amiciciam a quibus nunq̄ tantam capias: quantā a nobis comparare nunc potes? Ab illis inquit mea ſentētia: qui mihi hoſtes fuere nunq̄ ſi uelim in eos eſſe beneficus: ut ipſe nunc iubes: uobis benefaciam. Num etiam poſſis inquit Cyre quenq̄ hoc tempore inuenire: in quem tanta utaris beneficentia: quanta in patrem meū? Si quem uiuere nūc ſinas: qui nulla in te ſit uſus iniuria: quā eum tibi putes gratiam habiturum? Quid etiam: ſi eius liberos & uxorem non auferas? Quis te huius rei gratia amabit magis: q̄ qui putat iure ſibi auferri debere? Regnum uero armeniorū ſi minus habebit: ſcis ad aliū q̄ ad nos dolorem peruenturum. Itaq; ex hac re perſpicuū eſt in quem maxime dolor peruenit: ſi rex non fuerit: hunc accepto imperio maximā tibi gratiam habiturum. Quod ſi tibi curae eſt: ut haſce res abiens relinquas pacatiſſimas: conſidera: utrum putes habere quietius nouone incipiente imperio an permanente uſitato? Sin eſt tibi

curæ:ut q̃plurimũ exercitum educas: q̃ magis exiſti-
mas hunc recte ſcrutari q̃ qui ſæpe eo effuſus? Si præ-
terea pecunijs opus fuerit:quem has cẽſeas melius pa-
raturum q̃ qui & nouit:& quæ ſunt:eas habet omĩs.
O Cyre uir optime caue:ne ſi nos amiſeris: maiori ti-
bi ſis detrimento.q̃ pater tibi potuerit nocere. Tigra-
nes in hunc modũ locutus eſt.At Cyrus hæc audiens
mirifice lætabatur.q̃ putaret ſibi ad exitũ euenire om-
nia:quæcunq; Cyaxari fuerat pollicitus ſeſe acturum
Meminerat enim dixiſſe futurum ſe putare:ut faceret
armenium rogat. Si hæc igitur uobis credidero: dic tu
mihi armenie:quantum mecum mittes exercitum: &
quantũ pecuniarũ in bellum conferes? At hæc ait arme-
nius. Nihil habeo Cyre ſimplicius tibi dicere neq; iu-
ſtius:q̃ ut tibi declarem potentiã omnẽ meam:quã ip-
ſe cum uideris:quãtum tibi uiſum fuerit:exercitũ agi-
to:relicto hic regni præſidio. Itidem etiam de pecunijs
iuſtum eſt:tibi declarẽ: quanta mihi ſit quãtitas, Qui-
bus tu cognitis accipies:quantum uolueris: ac item mi-
hi reliques:quãtum libuerit tibi. Et Cyrus inquit: age
igitur dic mihi:quantæ tibi ſunt copiæ:dic etiam quan-
tum pecuniarum. Hic inquit armenius. Equites arme-
niorum ſunt ad octomillia:pedites uero ad quadragin-
tamillia. At pecuniæ una cum theſauris quos reliquit
pater:ſunt in argentum ſupputate plures:q̃ triamil-
lia talenta. Ac Cyrus nihil cunctatus inquit. Exercitus
igitur quoniã chaldæi finitimi aduerſus te bellum ge-
runt:dimidiũ mecum mitte. Ex pecunijs uero pro talẽ-
tis quinquaginta:quæ ferebas tributo:duplum Cyaxa-
ri ſoluito:quoniã ea ſoluere deſieris. Mihi uero alia ta-

lētā centum dato mutuo: pro quibus ego tibi polliceor ſi mihi deus benignus fuerit me aut maiora in te beneficia collaturū: aut pecunias ipſas: ſi ſit facultas: dinumeraturum. Quod ſi facultas defuerit: impotētiæ meæ ſententia: non iuſticiæ damnandus iure uidear. Et armenius per deos inquit Cyre: noli ita loqui. Alioquin nulla mihi erit in te fiducia: ſed exiſtimato: quaſcunq; mihi pecunias reliqueris nō ſecus tuas eſſe: ꝗ̄ quas habeas tecum abiens. In rem bonam inquit Cyrus. At ut recipias uxorem. quantum mihi pecuniarum des? Quātūcunq; equidem poſſim: quid uero ut recipias liberos? Et propter hos inquit armenius: quantūcunq; mihi facultas ſit dare. Hoc pacto inquit Cyrus hæ ſunt plures duplo ꝗ̄ habeas. Tu aut inquit: dic mihi Tigranes: quāti emas: quo recipias uxorem? Hic uero & nuper uxorem duxerat: & eam mirifice amabat. Equidem inquit o Cyre aīa emam: quo hæc nunꝗ̄ famuletur. Tu igitur inquit Cyrus abducito uxorem tuam: nec enim feciſſe hanc captiuam puto cum ipſe nūꝗ̄ a nobis fugeris. Et tu quoq; armenie & uxorē tuam & filios tecum age eorum nemine relicto: quo uideant ſe abire ad te liberos. Et nunc apud nos cœnate: cœnati uero abite: quo uobis libet. Ita igitur manſerunt. illis autem diſcumbentibus poſt cœnam: Cyrus dic mihi inquit Tigranes uir ille ubinam eſt. qui nobiſcum una uenabatur: & quem ipſe admirari plurimū uidebare? Non ne inquit eū pater hic meus interemit? Ob quam inquit Cyrus: iniuriam? dicebat habeo me uiciari: ꝗ Cyre ita erat honeſtus ac bonus: ut etiam cum eſſet moriturus me ad ſe uocarit: inquiens. Noli Tigranes quicꝗ̄ ſuccenſere patri de

morte mea. Non enim nulla maliuolētia hoc facit: ſed imprudentia: quæcunq; uero per imprudentiam ab hominibus delinquuntur: hæc omnia eſſe arbitor inuita. Ad hæc inquit Cyrus: heu illi uiro. Sed armenius ita dixit. O Cyre neq; ij: qui ſuis cum uxoribus adulteros comprehendūt ob hanc cauſam eos interficiūt: quod illas reddunt impudicas: ſed quia ipſos exiſtimāt ab eis auferre caritatem erga uiros. Itaq; ijs ut hoſtibus utūtur. Ita & ego illi inuidi: quod facere uideretur: ut filius meus ſe magis ꝙ̄ me patrem admiraretur. Ad quæ inqͭt Cyrus. Sed ita per deos armenie uideris mihi humana perpetraſſe errata. ac tu Tigranes patri ignoſcito. Cum talia illi tum diſſeruiſſent: & perbenigne eſſent excepti: ut par erat: ex recōciliatiōe in rhædas una cum uxoribus aſcendentes abibant læti. Cunq; ueniſſent domum: narrabant Cyri alius ſapientiā: alius conſtantiam: alius manſuetudinē: alius etiam pulchritudinem atq; magnitudinē. Hic igitur Tigranes quærebat ex uxore. Num etiam inquiens tibi armenia Cyrus uidebatur eſſe pulcher? At illum edepol inquit non ſpectabam. Sed quem inquit Tigranes ſpectabas? Illū ecaſtor inquit: qui dixit ſe anima ſua fuiſſe empturū ſeruitutem meā. Et tum ſane: ut erat cōſentaneū: poſt huiuſmodi uerba īuicem quieſcebat. Poſtridie uero illius diei armenius & ad Cyrum & ad exercitū uniuerſum dedit hoſpitalitatis munera. Suis autē quos ire in expeditionē oportebat. pronunciauit: in tertiū diem ibi adeſſent. Et quas pecunias Cyrus dixerat: duplicatas eas dinumerauit. At Cyrus quot iuſſerat: acceptis: alias remiſit. Querebatq;: uter eſſet ducturus agmen: filius ne

an ipſe? Reſponderunt uterq; ſimul: & pater quidē ita: quæcunq; ipſe iubebas. at filius ita. Equidem ipſe abs te: Cyre nō abero: ne ſi ſarcinarius quidē ſim ſecuturus Cui arridens Cyrus. Quāti inquit æſtimares: ut uxor tua eſſet auditura te ſarcinam ferre? At minime opus erit: ut audiat. Agam enim. Itaq; uidere licebit ei: quic quid geram. Tempus inſtruēdi ſit uobis inquit Cyrus Exiſtimato inquit Tygranes: inſtructos ad fore: quicqd dederit pater. Et tum quidem numerati milites dede rūt ſe quieti. Poſtero autem die Cyrus Tygrane ac for tiſſimis medorum equitibus acceptis & ex amicis ſuis quot oportuni uiſi ſunt: regionem obequitans conſpica batur: conſiderabantq;: ubi caſtellum muro cingeretur Et ubi ueniſſet in uerticem quendam: interrogabat Ti granem: qui eſſent ii montes: unde chaldæi decurrētes prædarētur? Quibus a Tigrane oſtenſis: quærebat rur ſus. Nunc in his mōtibus ſolitudo agitur? Non me her cule reſpōdit: ſed in illis ſpeculatores ſunt ſemper: qui aliis ſignificant: quicquid uideāt. Quid igitur: inquit faciūt ubi ſenſerint? Auxilium laturi eunt ad uertices: quiſq; pro uiribus. His Cyrus auditis ubi cōſideraſſet: audiſſetq; multum agri eſſe armeniis & deſertum & incultum propter bellum tum quidem & ipſe & cæte ri ad caſtra redierunt. & ubi cœnati ſunt: quieti ſe de derūt, Poſtridie uero & Tygranes ipſe inſtructus ade rat. & equites ad quattuormillia cogebantur ei & ſa gittarii ad decemmillia & tantumdē ſcutatorū. At Cy rus interea dum ii colligebantur: ſacrum faciebat. Sed poſteaq̄ litauit: perſarum cōuocari atq; medorū duces ubi ſimul fuere: talibus eos alloquitur. Viri amiciſſimi

montes hi quos uidemus:ſunt chaldeorum. Hos ſi occupauerimus:fecerimuſq; caſtellũ in uertice ſit:ut utriq; & armenij & chaldæi ad ſanitatem erga nos redeant. Et ſacrificia quidem nobis bene habent. Humana uero audentia ad hæc agenda nõ ita nobis magno erit auxilio:ut celeritas. Nam ſi occupatũ eo aſcenderimus prius:quã hoſtes cogantur:aut ſine pugna omino capiamus uerticẽ:aut & paucis utamur & imbecillis hoſtibus. Laborum autem nullus eſt neq; facilior neq; tutior:quã ut nunc conſtanter acceleremus. Item nunc ad arma. Et uos quidem medi pergite nobis ad læuam. Vos autem armenij dimidiati pars ad dexteram:pars ante nos ducite. at uos equites poſt nos ſequimini hortãtes: & urgentes nos ſurſum. Quod ſi quis molliorem ſe præſtiterit:ei aduerſamini. His dictis Cyrus antecedebat rectos manipulos ducens. At chaldæi ubi nouerũt impetum ſurſum fieri:& id continuo ſuis ſignificabant:& una clamore inuicem ſublato cogebantur. Cyrus autem ita monebat. Viri perſæ nobis accelerãdum eſſe ſignificãt. Nam ſi ſurſum anteuerterimus: hoſtes poterunt nihil. Habebant autem chaldæi cratis & tragulas duas:ducebanturq; eſſe hominum illius regionis bellicoſiſſimi. Et ſtipendio merent:cum his cuiq; opus eſt:quoniam ſunt & bellicoſi maxime & pauperes. Et enim regio eſt ijs & montuoſa & breuis:quæ pecunias habeat. Vt autẽ Cyri milites propius facti ſunt montium faſtigia. Tigranes una cum Cyro proficiſcens ait. Num Cyre noſti nobis ipſis quã primũ eſſe pugnandũ: cum armenij non ſint eiuſmodi:qui hoſtes ſuſtineant? Ac reſpondens Cyrus hoc ſe non latere:perſas monui-

ſeſe inſtruerent:ꝙ eſſet ꝗ̄primũ in ſequendũ:cum ſubter fugientes armenij hoſtis chaldæos prope nos ſubduxerant.Talis igitur duces ſe præſtabãt armenij Qui autem aderant ex chaldæis:ut prope armenij facti ſũt confeſtim in eos hululantes ut conſueuerãt:curſum ferebantur:quos armenij ut ſoliti erant:minime expectabant. Vt autem fugantes illos chaldæi uiderunt obuios hoſtis qui ſurſum tenderent:gladios ferre:alij quidem eis appropinquãtes ſtatim mortui ſunt:alij fugerunt:etiam quidam capti ſunt. Curriculoq; montiũ cacumina capiũtur. Quæ ubi Cyri milites tenuiſſent:& chaldeorum habitacula deſpexerunt: & eos ex proximis habitaculis fugere ſenſerunt. At Cyrus:ut milites omnes conuenerunt.prandiũ præcepit. Qui ubi pranderunt:ipſeq; didiciſſet:ubi ſpeculæ chaldæorum erãt. Locum eſſe & munitũ ac tutum aquiſq; abundantẽ.ibi continuo caſtellũ:muro circundabat:iubebatq; Tigrani ad patrem mitteret iuberetq;:ut ad ſe iret:ſecum adductis.quotquot eſſent:& fabris & architectis. Ad armenium quidem abibat nuncius. Cyrus uero cum ijs qui aderant murum ſtruebat:cum per id temporis ad eum adducunt captiuos uinctos & aliquos etiam uulneratos. Quos Cyrus ut uidit:uinctos continuo ſolui iuſſit ſaucios autem uocatis medici: curandos ĩperauit. Dein uero dixit chaldæis ueniſſe ſeſe neq; ꝙ cuperet illos perdere:neq; ꝙ eſſet ſibi opus bello:ſed quoniam uellet inter armenios pacem facere & chaldeos. Priuſꝗ̄ tenerentur cacumina:ſcio inquit uobis pace opus non fuiſſe: ſecure enim habebãt res ueſtræ:ſed armeniorũ bona agebatis ferebatiſq;. Nunc autem uidetis aliquando: qua

eſtis conditione. Itaq; ego uos dimitto domum & reliquos captiuos, uobiſq; aliiſq; chaldæis tempus do conſultandi ſiue nobiſcũ uultis belligerare: ſiue amici eſſe Et bellum ſi gerere optatis: nolite huc iermes ire: ſi ſapitis. Sin uobis arbitremini pace opus eſſe uenite ſine armis. Vt autem res ueſtræ bene habeant: ſi amici fueritis: mihi erit curæ. Quibus auditis: chaldæi Cyrũ cum multis laudibus extuliſſent: eſſentq; iucundiſſime cõplexi: domũ abiere. Sed armenius cum audiſſet a Cyro uocari ſeſe: & quid ab eo ageretur: acceptis fabris et rebus aliis quotquot uſui fore arbitrabatur: uenit ad eũ: q̃ poterat celerrime: quo quidẽ uiſo dixit Cyre: ut pauca de futuro cum nos hoĩes proſpicere poſſumus: multa agere aggredimur. Nunc enim ipſe moliri libertatẽ aggreſſus: factus ſum ſeruus: ut antea nunq̃. Cum uero capti ſumus: certo periſſe arbitrari: nunc ut alias nũq̃: ſalutem perſpicue ſumus adepti. Qui enim nunq̃ ceſſabant multis nos malis afficere: his ego nunc eã uideo: ut optabam. Et hoc uelim: ne te lateat Cyre fuiſſe me ad abigendos chaldeos ex his uerticibus: multo pluris daturum pecunias: q̃ iſtas quas tu nũc habes ab me Et quibus bonis pollicebaris nos affectum ire: cum accipiebas pecunias: eam iam preſtitiſti. Itaq; nouimus alias tibi debere gratias: quas tibi ſi boni uelimus eẽ: pudeat nos ſane non referre: cui etiam ſi referamus nihil tamen pro dignitate facere ne hoc quidem pacto erga uirum adeo beneficum reperiamur. Et armenius quidẽ hæc dixit. At chaldæi rogatum uenerunt ad Cyrum: ſibi ut pacem faceret: quos Cyrus interrogabat inquiens ob aliud ne chaldæi quicquam pacem cupitis: q̃ ob hu

ius rei cauſam: quod exiſtimetis ſecurius poſſe uitā agi
tare pace facta q̃ ſi bellum geratis? Quoniā hæc habe-
mus dixerunt chaldæi. Et Cyrus inquit: quid igitur ſi
alia etiam bona uobis ex pace aduenianttur? Magis itē
lætemur reſpondere. Sed quid nam aliud inquit? Num
quia boni agri caritudine pauperes exiſtimamini? Etiā
propter hoc confeſſi ſunt. Quid igitur inquit Cyrus?
Velletiſne tantum ſoluentes tributi: quātum armenij
ſoluunt: uobis liceret tantum colere agri armenij: quā-
tum uelitis? Modo reſpondere chaldæi: credamus fore
ne quid iniuriæ patiamur. Quid uero tu Cyrus inquit
armenie? Velleſne id agri: quod nunc eſt incultū: ab his
coli: ſi conſtitutas apud te pecunias ſoluerint? Reſpon-
dit armenius: pluris ſane hoc emerem: cum cenſus mul
tum augeretur. Quid autem uos chaldæi? quoniam uo
bis boni ſunt mōtes: num ſinere uelletis armenijs hos
montis eſſe paſturæ ſi uobis paſtores: quæ iuſta ſunt ſol
uerint? Valde chaldæi reſponderunt. nam ſi ullo labo-
re magnam ad ſeſe utilitatem peruēturā. Tu autem ar
menie uelleſne paſcuis horum uti: ſi pro parua chalde
orū utilitate longe maiorem ipſe utilitatem eſſes con-
ſecuturus? Et ualde id quidem: ſi paſturā mihi ſecurā
arbitrarer. Igitur inquit Cyrus: ſecure paſceretis: ſi uer
tices auxilio haberetis. Ita eſt: inquit armenius. At per
Iouem dixere: chaldæi: nequāq̃ ſecure nos agrum cole
remus: & non modo horum agrum: ſed ne noſtrū quī-
dem: ſi hi cacumina poſſiderent: ſed quid rurſus inquit
ſi cacumina uobis eſſent auxilio? Ita nobis chaldei reſpō
derunt: bene eſſet. Sed mediuſſidius inquit armenius:
nobis rurſus nequāq̃ bene foret. ubi hi rurſus cacumi-

nã eſſent accepturi:præſertim cincta muro. Atq; Cyrus inquit. Ita igitur ego faciam. Neutris ueſtrum uertices tradam, ſed eos nos cuſtodiemus. & uti ueſtrũ alteris iniuriam faciant nos cum iniuriam paſſis futuri ſimus. His autem auditis utriq; rem laudarunt: dicẽtes hoc modo duntaxat pacem futurã ſtabilem. Et ad hæc obſeruanda dederunt omnes accœperũtq; fidei pignora: utq; utriq; ab inuicem liberi eſſent: cõuenerunt uterenturq; inter ſeſe connubiis & culturis et paſturis et cõmuni ſocietate: ſi quis in alteroſcunq; eſſet iniuſtus. Ita per id temporis eſt peractum. Atq; hac etiam tempeſtate: huæ tum fœdera ſunt percuſſa inter chaldeos: & regem armeniorum: ita perdurãt. Cæterũ poſteaq̃ fœdera ſunt percuſſa utriq; continuo caſtellũ tanq̃ cõmune muro impigre cingebant & in id res neceſſarias congerebant. Sed ubi aduenit ueſpera: Cyrus utroſq; apud ſe cœnaturos ut iam amicos conuiuio excipiebat. Iis autem una diſcumbentibus dixit unus ex chaldæis hæc aliis quidem ſuis omnibus optabilia exiſtere: uerum eſſe chaldeos quoſdam: qui uiuerent ex præda: neſcirentq; terram colere: ac ne poſſent quidem: aſſueti ex rebus bellicis uitam degere. Prædabantur enim ſemper: merebantq; ſtipendio ſæpe apud indorum regẽ: nã illũ aiebant uirum eſſe opulentiſſimũ: ſæpe etiã apud Aſtiagen. Et Cyrus inquit. Quid igitur nõ etiam nũc apud me ſtipendio merent? Ipſe enim dabo: quantũ q̄ alius plurimũ nunq̃ ſtipendium dedit. Cui conſenſere multos etiam fore: qui uelint. Et hæc quidem tãdẽ ita conuẽta ſunt. At Cyrus cum audiſſet chaldæos ſæpe ad regem indorũ proficiſci: recordatus ueniſſe quos

ab eo ſpeculatum in medos res medicas: abiſſeq; ad hoſtes: quo rurſus res eorum exploraret: uolebat ut quas ipſe res geſſerat indus diſceret. Itaq; cœpit ita loqui. O armenie & uos chaldæi dicite mihi: ſiquem ego ex meis ad indum mitterem: mitteretiſne mea cauſa e ueſtris aliquos: qui ei & itineris duces eſſent atq; una agerent: ut quæ uolo nobis ab indo fierent? Ego enim uellem: ut grandior etiam pecunia nobis fieret: quo et ſtipendium dare poſſim abunde: quibus debeam et milites honorare atq; munerare pro dignitate. Horum igitur cauſa mihi ſit uolo maxima pecuniarum copia. His autem opus eſſe duco ſi uelim quod libēter cupio pecunijs ueſtris parcere. Amicos enim uos mihi iā arbitror. Ab indo autem libenter acciperem: ſi daret. Itaq; nuncius: cui uos iubeo dari duces eſſeq; adiutores gerēdi negocij: illo cum uenerit: ita dicet: Inde Cyrus me ad te miſit: qui ait quoniā alium exercitum domo ex perſis opperitur: maiore ſibi pecunia opus eſſe. Et enim eum inquit opperior. Quare ſi ad eum miſeris: quantum pecuniæ poſſis cōmode: ſi deus ei bonū exitū dederit enitetur. ita facere: ut exiſtimes bene tibi eſſe conſultū: quod munificus in ſe fueris. Et hæc ſane uerbis meis exponet. Vos autem mandate ueſtris nuncijs quod ad rem conducere arbitramini. Et ſi quidem ab eo pecunias cœperimus: his utemur copioſius. Sin minus cœperimus: intelligemus nullam a nobis ei gratiā deberi. Quinimo licebit nobis illius cauſa omia facere ad noſtrum emolumentū. Hæc Cyrus locutus eſt: futurum putans: ut armenij chaldæiq; nūcij eiuſmodi uerba de ſeſe facerent: qualia de ſe ipſe cupiebat ab omnis

bus hominibus & dici & audiri. Et tum tandem: cum res bene haberet: ſoluto conuiuio: dederunt ſe quieti. Sed poſtero die tum Cyrus nunciũ mittebat: ei mãdãs quæcunq; dixerat: tum armenius chaldæiq; una miſerunt: quos maxime idoneos exiſtimabant & ad agendum pro Cyro: & ad dicendũ: que cõueniret. Ex hinc autem Cyrus cũ muniiſſet caſtellũ & præſidio: quãtũ ſat erat: et rebus neceſſariis oibus: atq; iis principẽ reliqſſet medũ: quẽ Cyaxari putaſſet maxie gratũ eẽ abiuit abducto ſecũ exercitu: et q̃tũ hũerat ueniẽs: & quẽ ab armeniis aſſũpſit & quos milites acceperat a chaldæis ad quattuor millia: q̃ putabatur cũctis aliis præſtare. Vt aũt deſcẽdit in agrũ habitatũ: armenius nemo neq; uir neq; mulier intra ædis ſe continuit: ſed oẽs obuiam factiſunt: lætitia ob pacem exultantes ferenteſq; & agentes: quod quiſq; habebat præcioſum. Neq; armenio hæc molæſta erant. quoniã exiſtimaret ita Cyrum delectari: magis: quod honoraretur ab omibus. Sed ad poſtremũ armenii etiam uxor occurrit filias ſecum habens & iuniorem filium: quæ una cum aliis donis portabat etiam aurum: quod prius accipere Cyrus noluerat. Id Cyrus ubi uidit: Vos me: inquit: nõ facietis: ut mercedis gratia obequitãs ſim beneficus. Sed tu o mulier abi. & quas ad me fers pecunias: tibi habe: eaſq; nolito amplius armenio defodiendas dare. Tuum aũt filium pulcherrime iſtis a te ornatum in expeditionẽ emitte. At reliquas pecunias habeto & tibi ipſi & uiro & filiabus ac filiis q; iis ſeruatis pulchrius etiam ornabimini & ætatem agitabitis iucundius. Nam in terram ſatis ſit corpora defodere cum quiſq; diem obie

rit. Cyrus hæc loquutus abequitauit: quem armenius: & reliqui omnes homines deducebant eum beneficũ iterum atq; iterum appellantes & uirum bonũ. Hæcq; faciebant: donec eum ex armenia emiſerunt. Miſit itẽ ad eum armenius maioris copias: quoniã domi pax eẽt. Ita igitur abijt Cyrus non ſolũ ditatus pecunijs: quas accœpit: ſ multo pluribus paratis ob ſuos mores: quas cum opus foret acciperet. Et tum quidem intra cõfinia eſt caſtramætatus: Poſtridie uero illius diei & agmen & pecunias ad Cyaxarem miſit. Nã propinquus erat ut dixerat. Ipſe autem una cum Tigrane optimatibuſq; perſarum uenabatur: ubi feras offenderet: atq; lætabatur. Sed ubi uenit in medos: ex pecunijs dedit ſuis ordinum centurionibus: ut exiſtimabat cuiq; ſatis eſſe: quo etiam ipſi honorare poſſent ſi quos ſub ſeſe ducerent. Putabat enim ſi quiſq; partẽ faceret laude dignã: totum ſibi pulchre habere. Atq; ipſe quoq; ſi quid uſquam uideret pulchrum pro exercitu: hoc adeptus uiris digniſſimis dono dabat. ratus ille quidem ea ſibi ornamento eſſe: quicquid pulchri milites boniq; haberent: cum uero militibus ijs tribueret: quæ cœperat: in medium cẽturionũ ordinũ primipilorũ: & omniũ quotquot honorabat. His quaſi uerbis ẽ uſus. Viri amiciſſimi uidetur nobis quædam nunc adeſſe lætitia & quod opulentia quædam eſt addita & quod ea habemus: quibus honorare poterimus: quos uelimus & honorari quoq; pro dignitate cuiuſq;. Omnino autem reminiſcamur: quæ qualiaq; opera horum fuere bonorum cauſa. Nã ſi nobiſcum uelitis animo uoluptare: inuenietis & uigilaſſe ubi oportebat: & laboraſſe acceleraſſeq; & ho

ſtibus nõ ceſſiſſe fuiſſe ĩ cauſa. Sic igitur eſt opus præſtetis uos metipſos in poſterum uiros fortis: illud ſane intelligentes: magnas uoluptates maximaq; bona præberi obedientia conſtantia tempeſtiuiſq; & laboribus: & periculis. Et cum Cyrus intelligeret milites robuſtis eſſe corporibus ad militiæ labores tolerandos: eſſeq; animis infractis ad hoſtis contemnẽdos: ſcire etiam ſingulos. quæ ſuæ forent armaturæ accõmodata: cunq; omnis intueretur paratiſſimos ad parendũ ſuperioribus. Hinc igitur cupiebat iam res aliquas prædaras in hoſtis gerere. præſertim cum noſſet in cunctando ſæpe ſolere principibus ex puldhro etiam apparatu aliquid uariari. Videns præterea quibus in rebus milites concertarent illos habere ambitioſe: pluris quoq; inuicem ſibi inuidere. Ob hæc etiam eos in hoſtium agrum uolebat q̃primũ educere. quippe qui noſſet cõmunibus periculis fieri: ut ſocij benigne inter ſeſe habeant: & non amplius hac in re neq; uiris ornatis inuident neq; gloriæ cupidis: quin potius huiuſmodi milites et laudant illos & amplectuntur: qui ſui ſint ſimiles: ꝙ eos exiſtiment boni publici adiutores. Si igitur primũ armauit exercitum. inſtruxitq; q̃potuit: & pulcherrime & optime. Dein conuocauit prætores: qui militibus decẽmillibus præſunt: & militum tribunos: & ordinũ centuriones & primipilos. Hi enim abſoluti erant ab exercitus ordinarij numero. Cunq; aut imperatori audire: aut quicquam præcipere oporteret: nihil ſine ſuperiore relinquebatur: ſed per duodenarios & ſexcuriones relicta omnia componebantur. Sed ubi tempeſtiui qui uocantur: conuenerunt: ijs Cyrus adactus oſtendebat:

quæ bene haberent:docebatq; qui quæq; res ad mutuũ auxilium eſſet ualida. Et illos poſtea q̃ amore incẽdit iam ad aliquid faciundum: ait eis abeundũ nũc eſſe ad ſuos ordines: & ut quiſq; ſuos edoceret quæ a ſe illi di dicíſſent omiſq; accendere ſtuderent cupiditate bellãdi quo ingenti omnes aio ad iter mouerentur utq; adeſſent mane ad Cyaxaris ianuas. Tũ igitur abeuntes egerunt ita. Sed poſtero die ubi illuxit: adfuerũt tempeſtiui ipſi ad ianuas. Vnã cum his Cyrus igreſſus ad Cyaxarem: cœpit ita loqui. Non equidem neſcius ſum Cyaxares quæ a me dicenda ſunt: ea tibi iamdiu nihilominus uiſa eſſe q̃ mihi. Sed pudet te fortaſſis ea dicere: ne uidearis idcirco de educendo exercitu facere mentionem: quoniã moleſte feras nos alere. Quare poſtea q̃ ipſe taces: loquar ego & tua & noſtra cauſa. Nobis ei uidetur omibus: ne poſteaq̃ parati ſumus: tum pugnemus: cum hoſtes in agrum tuũ impetum fecerint: neq; in amico ſedentes ſolo hoſtis expectemus: ſed in illorũ potius regionẽ ipſi irruamus. Nunc enim cum in tuo ſumus agro: magnum rebus tuis uel inuiti detrimẽtũ inferimus Quod ſi in hoſtilẽ eamus terram male res illorum q̃ libentiſſime afficiemus. Præterea abs te ipſi nunc alimur: magna tua cum impenſa. Si aduerſus hoſtis eduxerimus exercitum: ex illorum agro alimẽta capiemus. Inſuper ſi maius nobis illic q̃ hic periculũ impenderet fortaſſis id eſſet expetendũ quod ſecurius foret. Sed nũc pares illi futuri ſunt ſiue hic expectemus ſeu in illorum agrum iis obuii eamus. & nos item pares ſumus pugnaturi: ſiue eamus nos pugnatum aduerſus illos: ſeu hic illos adorientis excipiamus. Sed mul

to profecto præſtantioribus robuſtioribuſq; utemur militum animis: ſi eamus aduerſus inimicos neq; inuiti hoſtis aſpicere uideamur. Longe etiā illi magis nos metuent ubi audierint nos nequaquā ſuo terrore tanquā exanimatos domi ſedere: ſed poſteaq̄ eos ſentimus adueniētis: & ipſis occurrere q̄ celerrime manum conſer turos & minime expectare: donec noſter ager detrimē tum patiatur ſed ante euertentis potius uaſtare iam illorum ſolum. Ac ſi quidem maiorem illis metum iniecimus: & nos alacrioris fecerimus ad audendū hoc ego nobis maximo lucro ceſſurū puto. Et hoc item modo periculi nobis minus. hoſtibus uero plus fore cenſeo. Nā ut & meus pater dicere ſemper ſolet: & tu dixiſti: & alij omnes conſentiunt: prælia animis. Longe magis q̄ uiribus corporum iudicantur. Cyrus ita locutus eſt: ad quē Cyaxares ita reſpondit. Verum q̄ nos alere mihi moleſtū ſit. nolo Cyre uoſq; alij perſæ ſuſpicemini. Enimuero ire iam in hoſtilem terram uidetur etiam mihi ad omnia eſſe melius. Ergo inquit Cyrus poſteaq̄ eadem nobis mens eſt: iam iſtruamur licet. Et ſi per deorum ſacrificia q̄primū nobis conſentitur: exeamus celerrime. Ex hinc militibus inſtrui iuſſis. Cyrus ſacrificabat primū Ioui regi. dein alijs dijs: petebatq; ut propitij ac mites exercitū ducerent: utq; boni forent & fautores & ſocij: conſultoreſq; bonorum, Simul etiam rogabat & heroas ſoli mediæ habitatores & curatores. Vbi uero & litauiſſet & frequēs ei eſſet agmen iuxta fines, tum demū ſecundis uſus augurijs ſolum inuadebat hoſtile: ſuperatiſq; ilico finibus: illic iterum propitiam libationibus reddebat tellurem: & ſacrificijs de-

os:ac heroas qui aſſyriam incolunt:placabat. Quæ cum fecisſet:rurſus Ioui patrio ſacrificabat & ſi quis alius deus oſtenderetur:nullum negligebat. His actis conti nuo haud multum itineris peditatũ adi gentes locabãt caſtra:equitatu autem diſcurrentes magnã multiplicẽ q̃ prædam complectebantur. cæterum caſtrametati ha benteſq; res neceſſarias affatim: & uaſtantes agrũ ho ſtis expectabant. Qui cum aduentare dicerentur:nec id diſtare iter dierum decem:tum ait Cyrus. Iam tempus eſt Cyaxares obuiam eundi:ne & hoſtibus uideamur & noſtris metu eis non occurrere: quin potius pateat non inuitos nos pugnaturos. Hæc ubi Cyaxari quoq; uiſa ſunt:ita inſtructi procedebant:ſemper tantũ coti die quantum ſatis eſſe ipſis uideretur. Faciebantq; cœ nam ſemper cum luce. Neq; ignis in caſtris noctu pro cederent:propter ignem aſpicerent:neq; ab aduenienti bus uiderentur. Sæpe etiam poſt caſtra ignes faciebant ad fallendos hoſtis. Quare interdum ſpeculatores quo q; incidebant in eorũ procubitores:quoniã ignes eſſent poſt caſtra:cum illi tamen arbitrarentur eſſe a caſtris: ſeſe admodum procul. Itaq; aſſyrijs:et qui cum ijs erãt ubi iam proxima inuicem agmina fierent:foſſa circun dabantur:id quod hoc etiam tempore faciũt reges bar bari qui in locatione caſtrorũ q̃primũ ob hominũ mul titudinem circundantur foſſa. Norunt enim equeſtre agmen noctu facile urbari eſſeq; inutile & maxie bar barum. Habebant enim in præſepia equos ligatis pedi bus:ad quos ſi quis eat:eos & ſoluere noctu & fre nare laborioſum ſit. Operoſum eſt etiam eoſdem ephip pijs ſternere atq; loricis induere. Et cum equum aſcen

deris eum agere per caſtra nullo pacto poſſis. Itaq; ob hæc omnia cum alij barbari tum illi foſſa munitiones circundant. Simulq; exiſtimant cum in loco ſunt munito poteſtatem præſtare pugnandi: cum uelint. Cũ hæc igitur facerent. inuicem proximi fiebant. Sed ubi appropinquãtes diſtarent circiter paraſangam: aſyrij ita locabant caſtra: ut dictum eſt: in loco foſſa circundato: ſed aperto. At Cyrus ꝙ poterat in loco occultiſſimo: factis ante caſtra uallis loricatis & tetreis tumulis ratus res oĩs bellicas quæ repẽte aſpiciantur: eſſe aduerſus formidabiliores. Atq; illa quidem nocte: ut par erat ab utriſq; procubitoribus conſtitutis: quieti ſe dederũt. Poſtridie uero illius diei aſſyrius croeſuſq; atq; alij duces intra munitionem agmina in pace continuere. Cyrus autem & Cyaxares inſtructa acie expectabant pugnaturi: ubi hoſtes inuaderent. Sed ut eſt exploratum: neq; exituros: eo die hoſtis ex munitione neq; pugnam facturos Cyaxares uocato Cyro atq; alijs tempeſtiuis huiuſmodi uerba locutus eſt. Videtur mihi uiri uti ita inſtructi: ut ſumus eamus ad aduerſariorũ munitionẽ: eiſq; declaremus uelle nos pugnam. Ita enĩ ubi illi cõtra in pugnam non exeant: tum noſtri omnibus in rebus audientiores futuri ſunt: tum hoſtes timidiores noſtram intuiti audẽtiam. Cyaxares ita ſentiebat. At Cyrus. Nullo modo inquit per deos immortalis o Cyaxares. Nam ſi ita profecturi apparuerimus: ut tu iubes: tunc profecto hoſtes nos aduenientis ſpectabũt ſine ulla formidine: cum non ſint neſcij ſe eſſe in tuto: ne qd patiantur: cunq; abeuntes nihil omnino fecerimus: rurſus aſpicientes copias noſtras ſeruis numero admodũ

cædere:nos contemnent tum cras exibunt animis lõgẽ firmioribus. Nunc autem cum adeſſe nos norunt: neq; nos uident tibi perſpicuũ debet eſſe: nulli nos illis fo re contemptui. Sed cogitabunt potius quid nam hoc eſt deniq; de nobiſq; differentis:certo ſcio eos minime ꝗe ſcere. Cum uero exierunt:tum ijs ſimul appareamus'oportet:cõtinuoq; obuij eamus:eos offendẽtes:ubi olim uolebamus. Quæ Cyri oratio poſteaꝗ̃ & Cyaxari & alijs eſt probata:per id quidem tẽporis ubi cœnati ſunt conſtituiſſentq; excubias:& ignis multos ante illas accendiſſent:dederunt ſe quieti. Poſtero autem die mane Cyrus coronatus ſacrificabat:præcipiebatq; alijs optimatibus.ut coronati ſacrificijs adeſſent. Sacrificio finito Cyrus ijs conuocatis. Viri amici dixit: dij imortales quẽadmodũ & augures dicunt:& mihi etiam uidetur:tum pugnam fore pronunciant:tum dant uictoriã: & ſalutem in ſacrificijs pollicentur. Qualis autẽ uos eſſe oportet:pudeat me ſane admonere. Noui eni æque uobis hæc eſſe cognita ac mihi & hæc uos exercuiſſeq; & audiſſe audireq; aſſidue:quæ etiam ego. Itaq; non abſurde alios doceatis. Sed hæc nunc ſi minus noſtis: auditote. Quos enim nouiſſime & habemus ſocios & enitimur facere nobis ſimilis. Hi nobis admonendi ſũt & quorum gratia a Cyaxare alebamur:& quæ ipſi exercebamus:& ad quas res eos inuitamus: quapropter dixere ſe nobis adiutores fore. Et huius rei admonitos eos reddite:quod ſic dies demonſtraturus eſt: quæ quiſq; mereatur. Nam quas res homines ſero diſcunt: non eſt mirandum:ſi qui ipſorum admonitoris quoq; indigent. Verum ſatis fuerit:ubi etiam ex admonitione ſe

fortiter gerant. Quæ quidem agentes de uobis quoq; una periculum facietis. Nam qui poteſt in huiuſmodi re facere alios melioris: ſibi iam conſentanee cõſcius ſit abſolutæ ſuæ probitatis. Qui autem horum admonitionem habet duntaxat eſtq; hac cõtentus ſe iure ſemiperfectum exiſtimet. Quãobrem haud ego ij dico: ſed iubeo: uos dicatis quo etiam uobis obſequi ſtudeant. Vos enim ijs eſtis proximi quiſq; ſuæ parti. Neq; uos lateat: donec iſtis ueſtram fiduciam oſtenderitis: & his & alijs multis audendi non uerbo ſed opere doctores futuri eſtis. Dixitq; ad poſtremũ: ut pranſum abirent coronati utq; uenirẽt in ordines cum coronis. Vt hi abiere rurſus ſubſidiarios duces ad ſe uocauit quibus ita quoq; locutus eſt. Viri perſæ. Vos facti eſtis & homotimi: & electi: qui uidemini alijs quidẽ in rebus uiris fortiſſimis eſſe ſimiles. ætate uero etiam prudentiores. Habetiſq; locum nihilominus honeſtum quam præfecti. Vos enim cum in poſtremo eſtis agmine: uiros fortis obſeruantes ipſoſq; adhortantes: reddite etiam fortioris. Quod ſi quis molliorem ſe præſtiterit: hunc quoq; uidentes nequaquam ei aſſentiamini. Conducit uobis uictoria: quantum alteri cuiquam tum propter ætatem tũ propter grauitatem ſtolæ. Quare ſi uos etiam qui anteriores ſunt: accuerint: ſe quiq; hortentur: ipſis audite. Et quo ne hac quidem in re ſitis illis iferiores: ipſos adhortamini ut celerrime antecedant aduerſus hoſtis. Atq; abite inquit: quo & ipſi prandeatis deniq; una cũ alijs coronati in ordines itote. Itaq; Cyri milites in his erant. At Aſyrij iam etiam pranſi & exierant audaciter: inſtruebanturq; conſtanter: ac robuſte. Parabat aũt

eos Rex deuectus in curru cum huiuſmodi adhortatione, Viri aſyrij nunc opus eſt:uiros fortiſſimos uos præſtetis. Per hoc temporis de uita uobis propoſitũ eſt certamen:de ſolo ubi orti eſtis de ædibus in quibus eſtis et alti & ducati:de uxoribus:de liberis ac de bonis: omnibus ueſtris. Si quidem uiceritis:eſtis harum oĩm rerum domini futuri: ut antea ſin uicti fueritis : hæc oĩa tradetis hoſtibus. Quare ſi uictoriã amatis:manete ac pugnate. Stultum eſt enim qui potiri uolunt uictoria: hos terga & eas corporis partis quæ & armis uacant & manibus:per fugam aduerſarijs opponere. Stultus etiam eſt ſi quis uitæ appetens ſe fugæ commiſerit: cũ non ſit ignarus uictoria parari ſalutem ac mortem fugientis magis q̃ manentis occumbere. Atq; ille quoq; ſtultus eſt:qui pecuniarũ cupidus uinci æquo animo patiatur. Quis enim ignorat uictores & ſuas ſibi res ſaluas facere & ſuccumbentiũ bona etiam capere? Victos autẽ & ſeipſos una & ſua omia amittere? Hæc ab aſſyrio gerebantur At Cyaxares ad Cyrum mittens aiebat iam tempus eſſe agendi aduerſus hoſtis acie. Si enim inquit nunc pauci adhuc ſunt: qui ſeſe extra munitionẽ egerint:inquo tum tempore aggrediamur:erũt permulti. Ne igitur expectemus: donec nos ſuperent numero: ſed eamus potius dum adhuc putamus eos q̃ primũ a nobis ſuperatum iri & q̃ facillime. Cui reſpondit Cyrus. Cyaxares niſi uicti fuerint ſupra dimidiũ ipſorum dicturi ſũt nos metu multitudinis aggreſſos eſſe paucitatẽ. Ac ne uictos quidẽ ſe putabunt. Itaq; rurſus pugnandũ erit:qua quidem in pugna melius fortaſſe ſibi conſulant: q̃ nunc conſuluerunt:tradentes ſe nobis ade

miniſtrandos: ut cum quãto uellemus: eorum numero pugnaremus. Nuncij his auditis abibant: cum interea temporis uenit Chryſantas perſes & alij quidam hominum: qui tranſfugas agerent: quos Cyrus prudẽter interrogabat: quæ ab hoſtibus gererentur. Illi antẽ dicebant eos exiſſe iam cũ armis diſponiq; a rege in aciẽ extra caſtra: & eos egreſſos adhortaretur oratione multa eaq; ualida ut ab ijs: qui audierãt ferebatur. Hic ait Chryſantas. Quid Cyre ſi etiam tu cõuocatos milites dum adhuc licet: adhorteris: ſi quid tãdem melioris facturus es? Et Cyrus inquit Chryſanta nulla te afficiãt moleſtia adhortationes aſyrij. Nulla ẽ enim bona adeo admonitio: quæ uiros ullos ſi eam audiant unum diem fortis factura ſit: q̃ fortes minus fuerint. Non igitur ſagittarios faciat bonos: niſi antea ſagittam exercuerit neq; iaculatores: neq; equites nec item corpora ad laborandum ſufficientia: niſi fuerint ante ad labores exercitata. Ad quem Chryſantas: ſed ſatis eſt inquit Cyre ſi ipſorũ animos adhortationibus tuis reddideris melioris. Num queat una oratio inquit Cyrus eodẽ die auditorum animos uerecundia implere: aut a turpitudie cohibere atq; inducere: ut laudis gratia omnẽ laborem omne periculũ ſubeant ut hoc in mentis ſuas cõſtanter amittant expetendũ magis eſſe mori pugnando q̃ fugiendo ſeruari? Nonne ſi huiuſmodi cogitatus debent in hoibus coaleſcere ſtabileſq; manere leges primũ huiuſmodi ſint oportet: per quas uiris bonis uita honorifica liberaliſq; paretur: malis autem æuum proponatur: & humile & moleſtum & mẽdicũ. Dein magiſtri ac etiam principes mea ſententia his præficiendi ſunt: qui

& recte demonſtraturi ſint & docturi aſſuefacturiq; ad hæc facienda: donec eis inhereſcat penitus uiros bonos ac præclares putãdos eſſe indubitatio fœliciſſimos: malos autem & famoſos omniũ miſerrimos duci oportere. Sic enim diſponendi ſunt qui diſciplinam hoſtili metui ſint prelaturi. Si uero quo tẽpore milites armati eunt in pugnam: ubi plures etiam ea quæ diu didicerint: obliuiſcuntur hic potis quiſq̃ erit qui breui agenda cõmentatus: e ueſtigio bellicoſos uiros efficiat: omnium facillimũ certe ſit & didiciſſe & docuiſſe maximã rerum humanarũ oĩm uirtutem. Quoniã ne hoſce quidem credebam ſtabilis futuros: quos nunc haberemus exerceremuſq; apud nos: niſi præſentis uos uiderem: q ipſis eritis exemplo qualis oportet eſſe: & quos eos latuerit potentis ſuggerere. At ignaris omnino uirtutis mirarer equidem chryſanta ſi quid plus appoſita oratio prodeſſet ad probitatem: q̃ muſicæ idoctis pulchre cantatum carmen ad muſicã. Et qui quidem talia diſſerebant. At cyaxares iterum mittebat dicens eum errare quod tempus tereret: neq; aciem ageret q̃primũ aduerſus hoſtes. At Cyrum tum tandem nuncijs reſpondit. At exploratiſſimũ ſit Cyaxari hoſtes nondũ eſſe caſtris egreſſos: quod oporteret. Hæcq; ꝓnũciate ipſi uniuerſis. audientibus, Cæterũ quoniã ita illi uidetur: iam agam Hæc locutus et eius ſoli deos præcatus extra caſtra aciẽ egebat. Cumq; agere cœpiſſet: celerius etiam præibat. Quem milites compoſite ſequebantur: tum ob ſcientiam tum propter exercitationẽ in ordine pergendi. Magno autem cum robore ſequebantur propter mutuam inter ſeſe emulationem: & quia erant exercitatis corpo

ribus ad laborem:& quoniam præfecti omnes erant principes:libenter uero:quoniã prudẽter haberẽt. Sciebant enim hac iam diu ita didicerant & ſecuriſſimũ eẽ & facillimũ obuiam ire hoſtibus & ſagittarijs maxĩe iaculatoribuſq; & eqtibus. Sed donec adhuc erant eminus a ſagittarum iactu:Cyrus teſſeram dabat. Iupiter ſocius & imperator. Vbi rurſus uenit teſſera uiciſſim reddita. Cyrus cœpit rurſus caſtori et polluci canere pæana:qui eſt ex legibus. Hi autem pie omnes magna uoce conſtrepuerũt. In huiuſmodi eni hymno ſuperſtitioſi homines minus hoĩes metuunt. Pæane abſoluto una pergentes homotimi hylari facie:eruditi ac ſeſe inuicẽ circunſpicientes:appellanteſq; nomine fautores præfectoſq; frequentiſſimeq; dicentes:agite uiri amiciſſimi agite uiri fortiſſimi:ſe mutuo hortabantur ſequerentur. Qui autem erant retro illis auditis contra primos ut ualentius ducerent adhortabãtur. Habebat aciem Cyrus plenam ſtrenuitatis ambitionis roboris fiduciæ exhortationis. temperantiæ. obedientiæ. id quod eſt aduerſarijs mea ſententia maxime formidabile. At aſyrij alij quidem qui a munitionibus propugnabant: cũ prope iam accederent perſarum copiæ: aſcendebant in currus ad ſuas copias ſecedentes: ſagittarij uero ac iaculatores fundito reſq; multo prius tela emiſerat q̃ poſſent pertingere. Perſæ autem adorti aſyrios: ubi peruenerunt ad telorum iactum tum Cyrus uocem efferens dicebat:uiri fortiſſimi iam uelotius ueſtrũ aliquis ito. ſeq; ipſum demonſtrato:atq; alios exhortator. Et hi qdem deinceps hoc tradiderunt. Quidam uero ob alacritatem & animi uim ſtudiumq; pugnãdi:cœperunt cur

rere:quos uniuerſa phalanx curſim ſequebatur. Atq; Cyrus ipſe non pedetentim perinde quaſi oblitus ante cedebat:ſed curſim:ſimulq; obſtrepebat. Quis me ſe=quetur?quis fortis quis primus uirum proſternet?Qui bus illi auditis idem hoc obſtrepebant ac per eos omis uti monebat ſic peruadebat. Quis ſequetur? quis for=tis?Igitur perſæ hoc modo habentes obuij ferebantur. Hoſtes cum amplius manere non poſſent in fugam cō=uerſi ſunt ad munitiões. Itemq; perſæ ad caſtrorũ por=tas inſequentes urgentis ſe illos inuicem pluris inter=ficiebant:ſuperq; eos inſilientes qui in foſſas caderent & uiros ſimul equoſq; necabant. Nam & currus aliq fugiētes coacti ſunt ſimul in foſſas cadere. Atq; medo=rum equites his uiſis immittebant in hoſtium equites: qui eos aut ſuſtinuerunt. Igitur hic & equorũ & uiro rum fuga atq; ex utriſq; nox facta. Ceterum qui intra munitionē aſyriorũ in foſſæ ſtatione ſteterant:ſagittas iaculaq; mittere in occiſores neq; ſciebant neq; poterãt tum ob terribiles aſpectus:tum propter metũ. Fortaſ=ſis etiam cum didiciſſent perſas quoſdam ad munitio=nis aditus ſuas trucidare: auertebantur: fugiebantq; a ſtationibus īterioribus. Sed ubi aſyriorũ ſociorũq; uxo res uidiſſent iam etiam in caſtris fugã fieri:clamabant diſcurrebantq; præ ſtupore aliæ liberos habentes: aliæ hæq; iuniores lacerantes peplos:ſeq; laniantes: omīſq; in quencunq; īciderent ſuppliciter orantes ne fugerēt ne ſe deſererent:ſed auxilium ferrent: & filijs & uxo=ribus & ſibiĭpſis. Hic ipſi etiã reges ſtantes cum fide=liſſimis militibus una ad caſtrorum portas ſtationibus aſcenſis tum ipſi pugnabant:tum alios hortabantur ad

pugnandum. At Cyrus posteaq̃ rem nouit: ueritus ne ſi intro ui irrumperent: pauci a multis mali aliquid paterentur præcepit: ut extra telorum iactus pedem retro ferrent: atq; obedirent. Hic facile quis cognoſcat uiros homotimos & q̃optime inſtitutos. Celeriter enim & ipſi obedunt: & alij parendum precipiebant. Vt antẽ a iactibus eminus facti ſunt: ſteterunt locis ſuis: multo magis q̃ chorus: perſpicue ſcientes: ubi quemq; eſſe oportet.

XENOPHONTIS DE CYRI PAEDIA. LIBER QVARTVS.

YRVS ubi modicum temporis ibi una cum acie manſiſſet oſtendiſſetq; paratos ſeſe eſſe: qui pugnarent: ſi quis egrederetur: tandẽ poſteaq̃ egrediebatur nemo: tantum abegit ſpatij: quantum bene habere exiſtimabat. Caſtriſq; locatis & cuſtodijs conſtitutis ac præmiſſis exploratoribus: ſtans in medium ſuos milites cõuocauit ad quos in hunc modũ locutus eſt. Viri perſæ primum equidem deos & ipſe laudo quantum poſſum: et uos item omnes laudatis: ut arbitror: quippe qui & uictoriam ſumus ſalutemq; conſecuti, Ex his igitur quæq; habeamus ſemper: gratiarũ dona dijs imortalibus ſunt ſoluenda. cæterum ego uos cunctos iam laudo. Nã quod operis geſtum eſt uobiſcum una omibus: pulcherrimũ eſt profecto: Quæ autem eſt quiſq; meritus: cum a quibus par eſt: accœpero: tum & uerbo & re pro dignitate gratiam cuiq; referam. Sed qui me proxime eſt de chryſanta ordinis centurione nihil eſt audiẽdũ ab alijs. Nam ipſe noui: qualis fuerit. Fecit enim alia quæcunq; uos etiam omis feciſſe puto. Verum cum ipſe reditum præcepi eumq; nomine uocaui. Hic ſublato gladio ut hoſtem percuteret: tum mihi continuo audiuit: tum quod facturus erat omittens: agebat quod iuſſus foret. Nam & ipſe recipiebat ſeſe: & idem alijs faciũ=

dum urgẽter præcipiebat. Itaq; extra telorũ iactus prius ordinem eduxit: ꝙ̃ hoſtes uel perciperent nos recedere: uel arcus intenderent: tragulaſq; immitterẽt. Quo factum eſt: ut & ſeipſum: & uiros: quibus præerat illeſos præſtiterit propter obedictiam. Præterea alios aſpicio uulneratos: de quibus ubi conſiderauero: quo tempore uulneribus ſunt affecti: tum de ipſis ſententiam meam oſtendam. Ad chryſantam & rerum operarium bellicarum & prudentem uirum: & qui ſatis ſit ad ferendum imperium atq; imperandũ: militũ tribunatu nũc dono. Verum cum aliud itẽ quicquã boni dederit deus ne tum quidem eius obliuiſcar. Atq; uos omnis admonitos eſſe uolo. Quæ enim nunc uidiſtis hac impugna hæc uos cõmentari nunq̃ ceſſetis: quo apud uoſipſos iudicetis ſemper: utrum uirtuſne magis an fuga animas ſeruet. Et utrum qui libenter pugnant: facilius liberantur: an qui minus libenter: & qualẽ uictoria uoluptatẽ præbet. Hæc enim ipſi nunc optime iudicetis: tum ob peritiam quam habetis: tum quia modo res eſt geſta: quæ quidem ſi uſq; cogitetis: meliores futuri ſitis. Nunc uero ut & pij & boni & temperantes uiri cœnam ſumite: deniq; imortalibus liberationẽ: facite: ac pæana incipite: ſimulq; prouidete: quod præcipitur. Quibus dictis in equũ aſcendit atq; abegit. Cunq; ueniſſet ad Cyaxarem: eſſetq; illi una congratulatus: ut par erat: eaq; uidiſſet: quæ ibi agebantur ac ſi qua re opus eſſet: quæſiuiſſet: equitauit rurſus in ſua caſtra. Et Cyri quidem milites poſteaq̃ ſunt cœnati: uigilibus: ut opus erat: cõſtitutis quieti ſe dederunt. At aſſyrij utpote & mortuo principe & quaſi una cum ipſo uiris fortiſſimis: cum

omnes moleſtia præmebantur: tum mihi quoq; illorũ noctu e caſtris diffugiebant. Hæc autem croeſus & cæteri ſocij intuentes animi augebantur. Erant enim oia moleſtiæ plena. Sed illud omibus egritudinis plurimũ afferebat: quod imperialis exercitus natio eſſe uideretur conſilij atq; mentis inops. Sic igitur caſtra deſerũt atq; abeunt noctu. Vt dies illuxit: atq; hoſtium caſtra uiris orbata apparuerunt: eo Cyrus cõtinuo primos tres ducit perſas: dereliquerãt enim hoſtes & pecudes multas & boues multos & carros item multos: qui bonorum plurimũ pleni eſſent. Dein trãſibant etiam omnes qui apud Cyaxarem erant medi prandebantq; in hoſtium centurionibus in hunc modum diſſeruit. Qualia ut mihi uidetur: uiri amiciſſimi: quanta bona dimittimus: quæ ab dijs imortalibus nobis offerũtur. Nã quod hoſtes metu noſtri ſe fuga tutati ſũt uidetis ipſi. Qui in munitione cum eſſent hac relicta fugiunt qui hoſce manſuros quis putet: cũ nos uiderint in planicie. Qui autem nos mũdũ experti minime expectarunt quomodo nunc expectent uicti maliſq; pluribus ab nobis affecti? Quorũ præterea uiri fortiſſimi petierunt quomodo ignauiſſimi pugnare uobiſcum uelint. Atq; dixit aliqs cur igitur minus eos q̃ celerrime inſequimur: cum res ſecundæ adeo certæ ſunt nobis? Et Cyrus dixit quoniã equorum etiã indigemus. Nam qui ex hoſtibus fortiſſimi ſunt: tempus foret uel capere uel occidere: hi erunt ſuper equos: hos autẽ in fugam uertere deorũ ope ſatis poſſumus. Inſequendo autem capere nequaquam ſatis. Quid igitur dicebant: non egrederis Cyaxari hæc dicturus? Dixitq; ille: ſequimini nunc me una quo uideat

nobis omnibus eadem hæc uideri? Ex hinc ſequebãtur omnes ac dicebant:que uidebãtur ad ea neceſſaria:quæ rogabant. Simulq; Cyaxares quoniã illi cœperant loq̃ tanq̃ ſubinuidebat:ſimulq; fortaſſe:quia bene ſibi eſſe arbitrabatur:ſi non rurſus periculũ inirent. Nam et ipſe in iucunditate erat: & alios pluris medos idem facere uidebat. Igitur ita reſpondebat. Verum o Cyre quod uos perſæ uni omniũ hominũ maxime meditamini erga nullã uoluptatem inſatiabiliter habere: & uiſu noui & auditu. Mihi autem uidetur cõducere longe magis:ſi quis in maxima ſe uoluptate contineat. Sed q̃d præbet maiorem homibus uoluptatẽ q̃ ſecunda fortuna:quæ nobis hoc tempore contigit? Igitur ſi quoniã res nobis ſecundæ ſunt uoluptate ipſa temperãter utamur tuto fortaſſe poſſimus per fœlicitatem conſeneſcere. Quod ſi per eius inexplebilem uſum aliam atq; aliam perſeq̃ nitemur:uidete ne eadẽ patiamur:quæ multos ferunt paſſos in mari:qui dum propter proſperã fortunam conquieſcere a nauigatione noluiſſent periere Sic item multi uictoriam conſecuti:dum alteram appetiuiſſent:amiſerunt etiam priorem. Et enim ſi quidem hoſtes fugientes eſſent nobis pauciores:fortaſſis nos eos tuto ut paucioris adhuc iſequeremur. Sed ueli nũc animo uolutes:aduerſus quantulam eorum partem cũ ipſi omnes pugnauimus:uictoriam adepti ſumus. At alij haud manum conſeruerũt:quos ſi minus cogamus pugnare:hi ut & noſtri & ſui ipſorũ ignari: propter imprudentiam molliciamq; abibũt. Sin norint:ubi etiã abeant:nihilominus in periculo ſeſe fore:q̃ ſi maneãt: cauendum eſt nobis:ne eos cogamus:ut uel inuiti for-

tes ſe præſtent. Nec enim latere te debet non maiorem tibi eſſe cupiditatem illorum uxores atq; liberos capiundi: q̃ illis ſeruandi. Cogitādum præterea tibi eſt ſues ſi multe etiam ſint: fugere: ubi uideant uenatorem una cum natis, Sed ubi quis uenetur quēquam ex earũ natis: non amplius fugere: ne una ſit quidem: ſed ruere aduerſus capere molientē. Et modo cum ſeſe intra munitionem occluſiſſent: præbuerunt nobis pugnandi poteſtatem: cum quāta ipſorũ quātitate uellemus. Quod ſi cum iis in campeſtri latitudine cōgrediemur: diſcētq; aduerſari ſeparatim: alij a fronte: aduerſi ex aduerſo quemadmodum nunc: alij a latere: alij a tergo: uide ne multis cuiq; noſtrum opus ſit & oculis et manibus Ad hæc nolim equidem remouere nunc medos a iucunditate: in qua ſunt: atq; eos cogere ut eant periclitatũ. At quæ Cyrus reſpondit. At neminē ipſe cogas: ſed eos mihi dato: q̃ libenter ſint ſecuturi. Tibiq; fortaſſis & tuorum cuiq; horum amicorum agamus ea quæ omnibus iucundiſſima ſint futura: hoſtium enim multitudinem nos ſane aut inſequemur. Nam quo pacto eos caperemus. Quod ſi quid ab agmine abſciſſum offenderimus: aut relictum: id a te agemus. Cogitādum eſt etiam tibi quoniam indigebas: magnũ iter fecimus: quo tibi gratificaremur. Itaq; eſt iuſtum: ut ipſe etiam cōtra nobis gratificeris: quo domũ redeamus cũ aliquo emolumento: & ne omnes in theſaurũ tuũ cōiiciamus oculos. Hic igitur dixit Cyaxares: at ſi quis ultro te ſequeretur: haberē etiam tibi gratias. Mitte igitur una mecum quemquā ex his: quos habes fideliſſimos: quis ſit ducturus: quæ ipſe mandes. Duc ex his inquit te.ũ quē

tibi libet. Erat præſens hic ille medus: qui dixerat olim Cyro ſe eius eſſe cognatum: quiq; adeo eſt oſculatus. Quare continuo inquit Cyrus: unus hic mihi ſufficit. Hic igitur te ſequatur reſpondit Cyaxares: & tu inqt: dicito: ut cui libuerit: is eat cum Cyro. Sic uiro illo accepto: ubi a Cyaxare eſt egreſſus: continuo inquit Cyrus. Nunc mihi tandem oſtendes: uera ne loquereris: cum dixiſti te in me ſpectando affici uoluptate. Nequaquã medus inquit: abero abs te: ſi hoc dicis. Et Cyrus inquit. Ergo alios quoq; alacriter educes? Illeq; adiurãs: educam inquit me hercule: donec fecero: ut etiam tu ſuauiter me ſpectes. Tum igitur emiſſus a Cyaxare cum alia alacriter expoſuit medis: tum etiam addidit ſe quoq; non eſſe cariturum uiro pulcherrimo & optimo: & quod maximũ eſt a dijs ĩmortalibus genito. Cum a Cyro hæc geruntur: diuinitus quodãmodo ueniunt ab hyrcanis nuncij. Sunt autem hyrcani aſyrijs finitimi: gẽs haud magna: erantq; iccirco ſubiecti aſyrijs. Videbantur autem & ea tempeſtate ſtrenui equites: & nũc itẽ uidentur. Qua re utebantur ijs aſyrij: quẽadmodũ utũtur ei lotis lacædemonij: neq; in laboribus neq; in periculis ijs parcentes. Quapropter etiam per id temporis ut poſtremũ agmen tuerẽtur: eis iubebant: qui equites eſſent circiter mille quo ſi quid a tergo grauius incumberet: illi ante ſeſe hoc ſubirent. At hyrcanij tanq̃ ultimi profecturi: & carros ſuos & famulos ultimos habebant. Eunt enim in expeditionem aſiatici magna ex parte ſecum habentes illos: quibus cum etiã habitant. Itaq; etiam tum hyrcanij ſic militabãt: qui cum animo reputantes: & qualia ab aſyrijs paterẽtur: et quod nũc

princeps ſuus mortē occubuiſſet: eſſentq; uicti: et quod metus in exerercitu foret ingens: et ipſorum ſocij ægre haberent ac deſererent: hæc cū cōmentaretur: uiſum eſt eis pro temporis conditione bonum eſſe ut deficerent: ſi uellet Cyrus una ſecum hoſtis inuadere. Itaq; mittūt ad Cyrum nūcios. Nam huius nomē a pugna plurimū creuerat. Qui autem miſſi ſunt: dicunt Cyro ſibi aſyrios iure odio eſſe: ſiq; uellet nunc ire aduerſus eos: tum ipſi ſocij exiſterent: tum uiæ duces ſe præberent: ſimulq; ad hæc narrabant res hoſtium ut haberent quibus tādem incitare eum uolebant ad agendum in illos exercitum. Et Cyrus rogat eos inquiens. Et putatis nos prius illos offenſuros: ꝙ̄ ſint in munitionibus? Nam hoc nobis magnæ calamitati ducimus q̇ꝺ nobis clam euaſerunt. Hæc autem dicebat Cyrus: quod eos uellet ꝙ̄maximā de ſeſe habere opinionē. Ad quem illi reſpōdebāt fore: ut cras mane: ſi expediti pergerent: illos offenderent. Nam eos præ turba & carris tarde iter facere: ſimulq; dixerūt quoniā ſuperiore nocte uigilaſſent: nūc paululum profecti caſtrametati ſunt. Et Cyrus inq̄t habetiſne quicꝙ̄ nos docere: quo uobis credamus: quæ dicitis eſſe uera? Obſides reſponderūt actutum equitantes noctu adducemus: ſolum tu obteſtare deos in fidem dextramq; dato: quo hæc alijs feramus: quæ ipſi abs te accœperimus. dein fidem dat illis ſe idubitato ipſis uſurum ut amicis ac fidelibus: ſi quæ dicerent: cōfirmarint ut ne perſis quidem neq; medis apud ſe crederent. Atq; hoc etiam tempore licet intueri hyrcanios: q & creduntur & magiſtratus gerunt quēadmodū: quicunq; ij: quicunq; & ex perſis & ex medis uideantur eſſe di

gniſſimi. Sed poſteaq̃ ſunt cœnati: Cyrus aciem edu-xit adhuc ſub lucem: iuſſitq; hyrcanios expectare: quo-quo ſimul irent. Et perſæ quidem omnes ut par erat: caſtris egreſſi ſunt: cumq; his Tigranes ſuam habens aciem. E medis autem ſunt egreſſi alij quidem quoni-am Cyro puero ipſi: cum eſſent pueri: amici fuerãt: alij quoniã in uenatione conſuetudine ſua uſi: eius ſunt in-genio ac moribus delectati: alij quia gratiam ei habe-rent quod maximũ ab ſe metũ expuliſſe uidebatur: alij quod eum ſperarent quoniam uir bonus & fortuna-tus appareret futurum adhuc magnum atq; præpotẽ-tem. Alij uero quia dum educabatur in medis: ſicut bo-ni alicuius extitiſſet adiutor: contra illud illi uellent rẽ gratã facere. Multi etiam quoniã propter eius huma-nitatem ab auo Aſtyage bona plurima accœperãt. Mul-ti præterea: quia uiderent hyrcanios: rumorq; emana-rat fore: ut duces eſſent ad bona q̃ plurima exierãt quo aliquid etiam caperent: hoc igitur pacto medi quoq; fe-re omnes egreſſi ſunt: ijs exceptis quotquot Cyaxaris contubernio utebantur. Nam hi manſerunt: & qui his parebant: alij uero omnes hilari facie: alachriq; animo ſoluebant non tanq̃ neceſſario ſed libẽter grateq; exe-untes. At ubi egreſſi ſunt primũ quidem adijt medos Cyrus eoſq; laudauit, Ad hæc deos orauit maxime: ut & eis & ſuis propitij duces forent: dein ut ipſe huius alachritatis referre ijs gratiam poſſet. Dixitq; ad po-ſtremũ ut eis pedites duces forent. Illis autẽ iuſſit: una cum equitibus ſequerentur: Et quo in loco aut quieſcãt aut imorentur intereundũ iuſſit: aliqui ipſorũ ad ſe ad-equitarent. ut quod eſſet iam oportunũ: acciperent. Ex

hinc hyrcaniis iuſſit:ut antecederent. At illi interrogā bant. Quid autem? Nō enim expectas:donec egerimus ad te obſides quo tu quoq; pergas accepta a nobis fide Et Cyrum dicitur reſpondiſſe. Cogito enim nobis oībus fidem eſſe in animis noſtris atq; in noſtris manibus. Nam ita uidemur iſtructi ſi quidem ueri ſitis nos ſatis ſimus:qui in uos beneficium conferamus:ſin decipiatis:ita habere arbitramur:ut nō ipſi in ueſtra poteſtate ſimus futuri:ſed uos in noſtra potius diuina pro uoluntate. Atqui o hyrcanii quoniā dicitis ueſtros agmen ſequi poſtremos:cum eos uideritis: ſignificate nobis eos ueſtros eē:quo iis parcamus. Quæ hyrcanii audientes itineris quidem duces erant ut iubebat ſed eius animi robur plurimū admirabantur:qui cum neq; aſſyrios nec lydos nec eorum ſocios amplius metueret tum ne minimi quidem omnino momenti cuiuſq; eſſe duceret ipſorum uel præſentiam uel abſentiā. Illis uero proficiſcentibus ubi nox facta eſt:dicitur lucē et Cyro et ipſi agmi celitus apparuiſſe perſpicuā qđ factū ē: ut oēs horror atq; ueneratio erga deos caperet & fiducia aduerſus hoſtis. Sed quonia expediti celeriterq; pergebāt cōſētanee tū multū itineris peregere tū ſimul cū crepuſculo fiunt prope hyrcaniorū agmen. Quod nuncii poſteaq; nouere. Cyro dixerunt:hoſce ſuos eſſe. Eos enim cognoſcere dicebāt:& quia eſſent poſtremi: & ob ignium multitudinē. Ex hinc horum alterum ad eos mittit qui illis diceret:imperauit ut ſi amici eſſent q; celerrime obuiam facti dextras tollerent. Mittitq; una cum illo unum ex ſuis:cui iuſſit. Hircanis diceret: ut quēadmodum ipſos inuadentis uiderent:ſic etiam ii facerēt.

Itaq; igitur nũcius alter apud Cyrum manet. alter uero adequitauit ad Hyrcanios. Sed cum Hyrcanios Cyrus conſyderaret: quid eſſent facturi agmẽ firmauit: ad eũq; adequitant: qui q; præſident medis: & Tigranes quid ſit faciundum interrogantes: ad quos ait Cyrus: agmen hoc proximũ eſt hyrcaniorũ. Abitq; alter ex nunciis ad ipſos atq; una cum illo unus e noſtris dicturi: ſi quidem ſunt amici ut nobis omnes occurrant ſublatis dextris. Itaq; ſi ita ad nos ierint: contra itidem uos eos excipite: & ſimul ut quiſq; uenerit: bono ut animo ſint hortamini. Sin arma capiant: fugamue aggrediantur horum continuo eſt enitendũ nil reliquũ facere. Huiuſmodi erant admonitiones Cyri. At hyrcanii auditis nũciis: tum lætati ſunt plurimũ: tum equis aſcenſis illico affuere ſublatis dextris: dictum ut fuerat. Medi uero ac perſæ & ipſi contra dextris ſublatis recipiebat eos amice & ut bene ſperarent: hortabantur. Et ex hinc ait Cyrus. Nos quidem hyrcanii uobis iam credimus. Vtq; erga nos ita uos habeatis: eſt æquum, Verum nobis hoc primũ dicite: quantum hinc diſtat ubi ſunt principia hoſtiũ eorũq; frequentia? Cui reſponderũt hyrcanii eos diſtare paulo pluſq̃ paraſangã. hic ait Cyrus agite igitur uiri perſæ mediq; uoſq; hyrcanii: iam enĩ ad uos ut ſocios ac particeps loquor: neminẽ hoc tempore ignarum eſſe oportet in huiuſmodi nos eſſe diſcrimine: ubi ſi molliter habuerimus: extrema ſimus mala paſſuri. Norunt enim hoſtes quas ad res uenimus. Quod ſi cõſtantia fræti eamus aduerſus hoſtis ualenter atq; ingẽti animo: actutum aſpicietis tanq̃ fugitiuos repertos ſeruos alios ſupplices ſeſe præſtare: alios fugere: alios

ne hæc quidem poſſe mente percipere. Nã & uicti nos aſpicient: cum neq; uenturos nos arbitrarentur: & neq; inſtructi neq; ad pugnam parati et capti erũt. Quare ſi uelimus poſthac ſuauiter & cænare & pernoctare: nolimus iſtis otium dare neq; boni quicq̃ conſultãdi neq; cognoſcendi omnino: quot homies ſumus: ſed oĩa ueniſſe putent & cratis & mucrones & ſecuris et uulnera. Et uos inquit o hyrcanij proxios hoſtibus uoſmetipſos facientes ante nos procedite: quo uiſis armis ueſtris lateamus q̃ plurimũ temporis: ſed ubi ipſe iuxta agmen hoſtium fuero. Linquite ſinguli apud me ordinẽ equitũ: quo ipſe intra aciem manens: ijs utar: ſi quid opus fuerit. e uobis autem principes atq; ſeniores in ordine ſi ſapitis: frequentes inuadite: quo nunq̃ in confertam multitudinẽ aliquam incidentes uim patiamini. At iunioris dimittite inſecutũ hoſtes. Et hi quidẽ hoſtis occidunto: hoc enim per hoc temporis eſt maxime ſecurũ: quo illorum pauciſſimi relinquantur. Sin quod multis iam accidit: uincentibus uobis fortuna aduerſetur: cauendũ eſt: ne ad rapinam uertamini: ut pote qui hoc fecerit: non ſit habendus etiam uir. ſed homo ſarcinarius: licetq; uolenti cuique ut hoc iam utatur pro mãcipio. Illud autem ignorandũ non eſt: nullũ eſſe uictoria maius lucrum. Nam qui uincit oĩa rapit una & uiros & mulieres & pecunias: & regioñe totam. Ad hæc ſolum hoc reſpicite: ut uictoriam ſeruemus. In hac enim etiam ipſe raptor cõtinetur. Atq; hoc ſimul. dum hoſtis inſequimini: mementote: ut retro adhuc per lucem ad me eatis: quod tenebris factis: neminẽ etiam admittemus. Hæc locutus Cyrus dimittebat quoſq; in ſua

os ordines. Iubebatq; ſimul: ut pergẽtes eadem ſingu-
li decurionibus ſuis ſignificarent. Decuriones eni erãt
in fronte. Itaq; audiebant iiſdemq; iubebant: ut ſingu
li ſuæ decuriæ eadem præciperent. Ex hinc hyrcanij an
tecedebant. At ipſe medium tenens agmen una cũ per
ſis proficiſcebatur. Equites uero ex utroq; latere recte
inſtruxit. At hoſtes ubi illuxit: alij mirabantur: quæ ui
debant: alij iam rem intelligebant. Aliqui nunciabant
aliqui clamabant. Hi equos ſoluebant. illi accingebãtur
Nonnulli a iumentis arma iaciebant. Quidã armis in
duebantur. Exiliebat quidã in equos: frænabãt eos alij.
Vxores pleriq; uehiculis imponebãt. Multi res præcio
ſiſſimas capiebant: ut eas ſaluas facerent. Pleriq; cum
huiuſmodi res defoderent: capiebantur. Plures autem
fugæ ſeſe dabant. Exiſtimandũ eſt etiã alia eos multa
ac aduerſa tum facere. Cæterum nemo pugnabat: ſed
gratis peribant. At crœſus rex lydorum: ut æſtas erat:
cum uxores in rhædis ante dimiſerat noctu: quo facili-
us per temporis refrigerationẽ proficiſceretur: tum ip
ſe cum equitibus prope ſequebatur. Et eadem hæc phri
ga feciſſe tradunt eius phrygiæ principẽ quæ ad helle-
ſpontũ iacet. Hi ut ex fugientibus & ex iis qui ſeſe of-
fenderent interrogantes rem didicerũt: fugiebant etiã
ipſi q̃ maxime poterant. Sed cappadocum regem et ara
bum item regem: qui in proximo adhuc eſſent: thoraci
buſq; carentes uim ſuſtinerent: hyrcanij interficiunt.
Erant autem mortui maiori ex parte aſyrij & arabes.
Nam quia eſſent in agro ſuo lente admodũ incedebãt.
Medi igitur & hyrcanij ut iam uictores talia patra-
bant eos inſequentes. At Cyrus equites apud ſe relicti

circum castra ut obequitarēt iis iubebat ac ſi quos exeū tis uidiſſent armatos:ut interimerent. Iis uero qui mā ſiſſent:iuſſit per præconē ut omnes milites hoſtes quot quot eſſent aut equites aut ſcutati aut ſagittarij: defer rent arma ligata:at equos in tabernaculis relinquerēt. Qui autem hæc non feciſſet:is actutum obtruncaretur Habenteſq; mucrones expeditos in ordine circunſtite runt. Igitur quibus forēt arma:ij ea delata quēdam ia ciebant in locum quo iubebantur:quæ ipſa ab iis crema bantur:quibus fuerat imperatum. Cunq; Cyrus cogi taſſet eo ueniſſe ſine eſculentis & poculētis:quibus ſi ne neq; rei militari ſtuderi poteſt. neq; aliud quicꝙ fi eri:& cum etiam cōſideraret:qui hæc & celerrime fie rent & pulcherrime:ei uenit in mentē neceſſario opor tere:ut omibus militiam exercentibus unus ſit qui & tabernaculi curam gerat:& ut cōmeatus ingredienti bus militibus ſit paratus. Quāobrem intelligebat hos omniū maxime circa apparatū faciūdum oportere in ca ſtris huiuſmodi tempore comprehendere. Per præco nes igitur iubet:tutores ut adſint omnes. Quod ſicubi minus ſit tutor ut is adſit:q ſit a tabernaculo natu ma ximus dura illi edicens oīa:qui minus pareret. Hi autē uidentes parere etiam hæros:ꝙprimū obediebant. Vbi affuerunt ſedere primū iubebat eos: quibus eſſet in ta bernacuſo plus cōmeatus duorum menſium Quibus ni ſis iterum iuſſit:eos ſedere quibus foret cōmeatus men ſtruus. Et in his prope cuncti ſedebant. Hæc ubi didicit ita ad eos agit. Agite nunc o uiri fortiſſimi qui e nobis mala exoſi eſtis:& aliquid a nobis boni conſequi ueli tis:ſternuam diligentiam adhibete:ut duplo plura in

quolibet tabernaculo eſculenta poculentaq; ſint para-
ta heris hac famulis: q̄ꝫ quæ cottidie faciebatis: aliaq;
omnia: quæcunq; pulchras præbitura ſunt epulas: ut in
promptu ſint: facitote, quoniã cito admodũ ſunt affutu
ri: utriutri uice rint: dignumq; duxerint affatim habe-
re omnis res neceſſarias. Ita noueritis fore: ut uobis cõ-
ducat: ſi probe uiros exceperitis. Quæ illi audiẽtes ma-
gno ſtudio quæ præcepta a Cyro fuerant: agebant. Hic
rurſus cõuocatis ordinũ centurionibus huiuſmodi uer
ba habuit. Viri amiciſſimi cognoſcimus ſane licere nũc
nobis: qui priores ſumus q̄ꝫ abſentes ſocij prandere &
apparatis eſculentis poculentiſq; uti. ſed non uidetur
mihi hoc prãdij plus utilitatis afferre poſſe q̄ꝫ ſi ſocio-
rum diligentiam habuiſſe uideamur: neq; ipſe epulæ
tanto reddant nos ualidioris. quanto ſi ſocios poſſimus
ſtrenuos facere. Quod ſi in ſequentibus: nunc ſocijs: et
occidentibus hoſtis noſtros atq; præliantibus ſi quis ad
uerſatur: uidebimur hos ita negligere: ut prius etiam
q̄ꝫ nouerimus: quid ab ijs agatur: pranderimus: cauen
dum eſt: ne ut turpes appareamus: & imbecilli futuri
ſimus ſociorum iopes. Quod ſi quis curauerit: ut ij pe-
riclitantes laboranteſq; dum caſtra ingrediantur: habi
turi ſint neceſſaria hæ dapes plus lætitiæ nobis afferẽt
mea ſententia: q̄ꝫ ſi ſtatim uentri obſequamur. Cogita-
te præterea: ſi etiam propter illos uobis pudendum nõ
eſſet: neq; tamen hoc pacto nos adhuc decere repleri at-
q; inebriari. Nondum enim peracta ſunt: nobis quæ uo
lumus quin omia hæc iualeſcũt quibus diligẽtia opus
eſt: quippe qui habemus in caſtris hoſtis multo pluris:
q̄ꝫ ipſi ſumus: & hos quidem ſolutos: qui cauendi fore

taſſis adhuncſunt & cuſtodiendi:quo ſint: qui res neceſſarias nobis faciant. Præterea equites noſtri abſunt qui ſollicitudinem nobis afferunt:ubi ſint:ueniant ne: an ſint manſuri. Quare mihi uidetur o uiri talem nobis afferri cibum oportere ac talem potũ:qualẽ quis putet maxime cõducere: quo minus & ſomno & inſipiẽtia referciamur. Ad hæc non ſum neſcius pecunias in caſtris eſſe permultas:quæ quoniã ijs nunc cõmunes nobiſcum ſunt:qui cepere:fieri poſſe intelligo: ut eas pro uoluntate uertamus in priuatum uſum. At ne mihi uidetur quidem eas capere fructuoſius eſſe:q̃ ſi: ut iuſti appareamus:enitimur illos hac re nobis reddere:maiore etiam:q̃ nunc ſunt:affectos beniuolẽtia. Videtur autem mihi uel diſtributionem ipſarum pecuniarũ:cũ uenerint. Medis & Hircanijs Tygramq; eſſe cõcedendã. Et q̃uis minus etiam nobis tributuri ſint:lucro ducendum eſſe. Nam lucri cauſa libentius apud nos manebunt. Auidior enim præſens acquiſitio parum duraturas nobis diuitias præbeat:ac in his tradendis pecunijs illas nos res adipiſcamur: unde diuitiæ oriuntur. hoc perẽnoris mea ſententia opes nobis poſſit noſtriſq; omibus præſtare. Puto etiam nos domi rei huiuſcæ cauſa exerceri:ut & uentre et intempeſtiuis quæſtibus ſimus ſuperiores: ut cum opus ſit unquã queamus ijs uti ad noſtram utilitatẽ. At ubi maioribus in rebus q̃ in præſentibus diſciplinã poſſimus demonſtrare: equidem ipſe nõ uideo. Cyrus hoc modo locutus eſt. Qui cũ hyſtaſpas uir perſes & is quidem homotimus ita oratione conuenit. Abſurdum eni ſit Cyre:ſi in uenatione ſæpe ſine cibo perſtamus:quo feram aliquã capiamus:

uel minimi fortaſſe faciundã:opes autem totas uendri molientibus ſi quid eorum impedimento ſit nobis quæ malis hominibus dominẽtur.bonis ſeruiunt haud quã ꝙ̃ uidemur facere ex officio. Hiſtaſpas ita cũ Cyri ſen-tentia conuenit. Aliiq; oẽs hæc una approbauere. Cy-rus autem dixit. Agite quoniã eadem ſentimus. Mitti te a manipulo ſinguli quinq; ex uiris ſtrenuis:qui cir-cumeũtes quoſcunq; uideant parantis res neceſſarias: eos laudent:ſed in negligentis ſeuerius animaduertãt ꝙ̃ ſi eſſent ipſorum heri. Ab his quidem hæc gereban-tur. At medi alii quidem cum offendiſſent:auertiſſent-q; carros:qui iam antea ſoluerant eos impellebant ple-nos earum rerum quibus egebat exercitus:aliiuero adi gebant rhædas quas ceperant:refertas mulieribus pul cherrimis partim uxoribus partim pellicibus.quæ pro-pter formæ præſtantiam circunductabãtur. Aſiatici enĩ exercitus hoc etiam tempore:dum rei militari ſtudent: ſecum habent res omis precioſiſſimas:inquiẽtes pugna tioris ſe eſſe ubi adſint:quæ habent cariſſima: cogi enĩ his ferre auxilium:fortaſſis ita res habet fortaſſis etiã ea faciunt uoluptati obſequentes. Cyrus autẽ ſpectans quæ a medis & hyrcaniis geſta ſunt: ſe ac ſuos tanquã increpabat quod alii per id temporis magis ſeipſis au-geri gloria uidebantur & aliquid etiam adipiſci: ipſos autem in tardiore operiri loco. Et enim qui prædã age-bant oſtendentes Cyro quæ ob ſeſe agebantur: iterum abequitabant alios inſequentes. Nam hæc dicebant ſu-os ſibi principes faciunda iperaſſe. Aegre cõmotus his Cyrus:tamen res ſeponebat. ſuoſq; ordinũ centuriones rurſus conuocabat:ſtanſq; ubipoſſent quæ conſultarẽ-

tur exaudiri hæc loquitur. Viri amiciſſimi omnes ſane cognoſcimus ut opinor futurũ ut magna bona ſint perſis omibus: at uobis non abſurde maxima per quos hæc geruntur: ſi his quæ initio nũc uidentur: potiamur. ſed ut hæc ſint noſtris uiris. cum haud quaq̃ ſumus ad ea adipiſcenda nisi propriũ perſæ habeant equitatũ: hoc equidem nondum uideo. Cogitandũ enim nunc nobis eſt arma habere nos perſas: quibus hoſtis obuiam euntes uertamus in fugam. Sed ubi eos uerterimus: quos aut equites: aut ſagittarios: aut ſcutatos: aut iaculatores fugientis capere poſſimus: uel interimere: ſi equis careamus? Qui etiam lædere nos agreſſi uel ſagittarii uel iaculatores equiteſue nos metuãt: cum certo norũt non maius a nobis ſibi uel periculum uel malũ iminere q̃ a conſitis arboribus? Quod ſi hæc ita habent: nonne liquidum eſt hoſce equites qui nobis nunc adſunt: putare hæc omia quæ capta ſunt: non minus ſua eſſe q̃ noſtra? ac fortaſſis: etiã magis me hercule. Nũc igitur hec ita habent neceſſario. Quod ſi nobis equos cõparemus non hiſce deterioris: nonne perſpicuũ nobis ſit prorſus fore: ut & de hoſtibus poſſimus omĩa ſine hiſce facere quæ una cum his nunc facimus: & hos tum habituri ſimus minus ergo nos animo? Quando uel abeſſe uel abire uelint: minori nobis curæ ſit: ubi ſine his ſufficiamus nobiſipſis. Sed hæc hactenus. his inquã in rebus opinor neminẽ contrariæ fore ſententiæ: quin præſtet omnino eſſe perſis propriũ equitatũ. Verum illud fortaſſe cogitatis: quo nam pacto id fiat. Ergo conſideremus ſi uelimus equitatũ conſtituere. & quid nobis exiſtit: & quid deeſt. Igitur hi quidem equi in caſtris ſunt

capti permulti frænaq;:quibus parent:& alia quibuſ-
cũq; eos oportet uti:qui equos habẽt. At qui habemus
etiam ea quibus uiro equiti eſt utendũ:thoracas quibus
muniũtur corpora:pilaq;:quibus & iaciendo utamur:
& habendo. Quid igitur reliquũ? uiris ſcilicet opus eſt
hoc certe habemus maxime. Nihil eſt enim ita noſtrũ:
ut nobis ipſis noſtri nos ſumus. Sed dicet fortaſſis ali-
quis:at neſcimus. ſed neq; ea:quæ tunc ſcimus: priuſq̃
didiciſſemus:ſciebat quiſq̃:uerum dixerit aliquis: cũ
pueri eſſent:hæc diſcebant. Et utrũ pueri ne ſunt pru-
dentiores ad ea diſcenda:quæ tradũtur:ac monſtrãtur:
an uiri? Utri etiam quæ didicerint:magis ſufficiunt ex
ercere atq; elaborare corporibus? pueri ne an uiri? Qui
etiam ocium nobis eſt ad diſcendum: quantũ neq; pue-
ris neq; uiris aliis eſſe poteſt. Nã neq; nobis ſagitta di-
ſcenda eſt ut pueris. Hanc enim ſcimus. Neq; iaculum,
Nam ſcimus hoc etiam. Verum nec item quẽadmodũ:
aliis uiris his agriculturæ negocium præbent: illis ue-
ro artes:nonnullis aliæ res domeſticæ. Nobis autem mi
litiæ operam dare non modo eſt ociũ:ſed etiam neceſſi
tas. Inſuper nõ quẽadmodũ res alie plures becillæ diffi
cilles ſunt:ſed utiles. equitare uero nõne in itinere iu-
cundius eſt:q̃ duobus nos pedibus proficiſci? Et ubi
celeritati ſtudendum eſt:an minus delectat quãprimũ
adeſſe amico:ſi oporteat,celeriterq;ſiue uirum opus ſit
ſeu beſtiam inſequi atq; capere? Illud autem non facil-
le eſt & cõmodum quicquid armorũ ferendum eſt: hoc
ab equo una ferri. Itaq; idem eſt & habere & una fer-
re. Atqui metuat quiſpiã plurimũ:ne ſi prius nos opor
tuerit in equo ſubire periculum q̃ equeſtrem bene didi

cerimus:neq; pedites amplius ſimus nec equites ſatis. Sed ne hoc quidẽ perdifficile eſt. Vbi enim uelimus: licebit nobis continuo pugnare peditibus:quippe ꝗ equeſtrem edocti nihil pedeſtrium dediſcemus. Ita Cyrus locutus eſt Chryſantas uero eius ſententiam ſequens huiuſmodi uerbis eſt uſus. At ego ita profecto cupio tenere ſcientiam equitandi:ut exiſtimẽ fore homo uolucer: ubi fiam eques. Nunc enim ſatis mihi ſit:ſi ex equo curſum aggreſſus ullo cum homine hunc capite ſolum antecellam:ſi feram uideam curſu prætereuntẽ:eam poſſim aut iaculum aut ſagittam intendens prius aſſequi ꝙ; fiat admodũ eminus. Quod ſi fiam eques:potero tũ uirum ex aſpectus longitudine interimere:tum beſtias inſequens alias cominus percutere comprehenſas alias perinde ac ſtantis iaculo ferire. Et enim ſi utriq; ſint ueloces tamen ubi propius inuicem fiant:erunt ſtantiũ inſtar. Quo fit:ut maxime ex omibus animalibus adamem:hippocentauros:ſi fuerunt:quippe qui tum hominis uterentur ante rem conſultandi prudentia: & manum artificio:tum haberent equi & uelocitatẽ & uires. Quare & quod fugeret:capiebant: & quod exſpectaret:uertebant in fugam. itaq; etiam ipſe hæc omnia ſi fiant eques mecum ſane confero. Potero equidem oĩa prouidere mente humana. manibus uero me armabo. equo autem uehar aduerſariũq; auertam equi robore. neq; ſicuti hippocentauri:uincar natura. Itaq; hoc ſane melius eſt:ꝙ; hippocentaurũ eſſe natum. Hippocentauros enim arbitror multis carere bonis quæ ab hominibus ſunt inuenta:ut iis ſcilicet eſt utendum:multis item carere uoluptatibus equis innatis: quoniã pacto iis frui

oportet. At ego ſe equitare didicero: cum in equo fuero agam quæ ſcilicet hippocentauri ſunt. Cum ex equo deſcendero: & cænabo: & induar: & me quieti dabo: quẽadmodũ alij homies. Quare quid aliud ſim futurus q̃ diuiſus centaurus: ac rurſum cõpoſitus? Inſuper his etiam rebus hippocẽtaurũ anteibo. Nã ille duobus proſpiciebat oculis: duabuſq; auribus audiebat At ego oculis quatuor cõiectabo: et quattuor auribus præſẽtiã. Aiũt ei equũ manifeſtare homibus multa: quæ oculis proſpiciat ac multa ſignificare auribus: que antea auditu percipit Me igitur ſcribe in eorum numero: qui equitare maiorem in modum cupiunt. Et nos quoq; ſcribito mediuſſidius alij oẽs dixerunt. Ex hinc igitur ait Cyrus. Quid ergo poſteaq̃ hæc omibus nobis admodũ uidentur: nũ etiam legem ferimus nobiſipſis: qua caueatur eſſe: ijs turpe: quibus equũ ipſe dedero: ſi quis noſtrũ uiſus fuerit proficiſci pedes: ſiue multũ ſeu parum itineris faciũdum ſit: quo omnino nos quoq; homies putent eſſe hippocentauros? Cyrus ita interrogabat. At ij omnes rem comprobarunt. Quare hac etiam tempeſtate talis uſus ex illo tempore eſt perſis: ut neq; ex claris atq; bonis uiris ultro perſes quiſq̃ aſpiciatur uſq̃ pedes incedere. Igitur hi erant in his ſermonibus. Cum uero eſſet ſupra meridiem: adequitabant equites medi atq; hyrcanij: qui agerẽt captiuos & equos & uiros. Quotquot enim arma tradidiſſent: eos haud necabant. Cum adueniſſent: primũ quærebat ex eis Cyrus: an ſocij omnes ſalui eſſent: quod cum affirmaſſent: dein percunctabatur quid egerant: Illi autem narrabant: quæ feciſſent: & ut fortiter ſingula: iactabant. At Cyrus omia liben-

ter audiebat: quæcunq; uellent dicere. Dein eos ita laudauit. At etiam perſpicuũ eſt o uiri. Vos fortiter pugnauiſſe. Et enim maiores apparetis & pulchriores terribilioreſq; uiſu ꝙ antea. Ex hinc ex ipſis percũctabatur: & quantũ itineris incurſaſſent: & an habitaretur regio. Illi autem dicebant multum itineris ſe feciſſe: habitariq; agrum oẽm: atq; plenũ eſſe & ſuum: & caprarũ & boum: & equorum: & frumenti: ac bonorũ omniũ. Duo inquit Cyrus nobis curanda fuerint: ut & meliores ſimus ea poſſidentibus: utq; hi maneant. Nam ſolum habitatum precioſa admodũ eſt poſſeſſio. Quod autem caret hominibus: caret etiã bonis. Scio repugnãtis a uobis eſſe occiſos: & recte quidem. Hoc enim maxime uictoria ſeruat: eos autem qui arma tradiderunt: egiſtis captiuos: quos ſi miſſos faciamus: hoc itẽ: ut mihi uidetur: fiat a nobis utiliter. Primũ enim neq; cauẽdi hi nunc nobis neq; cuſtodiendi ſunt nec etiam alendi. Non enim eſurie eos necabimus. Dein hos ſi miſſos facimus: pluribus mancipijs utemur. Nam ſi agro potiamur: omnes eius habitatores mancipia nobis futuri ſunt. Magis etiam alij qui hoſce uiuos dimiſſoſq; uiderint: manſuri ſunt: magiſq; eligent parare ꝙ pugnare Ipſe ita ſentio ſane. Quod ſi quis melius uidet: id dicito. Illi autem audiẽtes hæc faciunda eſſe cõprobabant. Sic igitur. Cyrus uocatis captiuis: huiuſmodi uerba facit. Viri & nunc quoniã paruiſtis: animas tutati eſtis: & in reliquũ tempus: ubi ſ ita faciatis: nihil prorſus mali patiemini: niſi quod nõ idem uobis: ut prius dominabitur. Habitabitis eaſdem ædes: & eandẽ coletis regionem: & earumdẽ uxorum utemini cõtubernio. Veſtriſ

ꝙ filiis ſicuti nunc iperabitis. Neq; aduerſus nos pu-gnabitis:neq; aduerſus alium quēꝙ. Quod ſi alius in-iuriam uobis infert:nos ſumus pro uobis pugnaturi. Verum nequis præcipiat:in expeditionem ut eatis: ar-ma ad nos portare. Erit iis.qui arma portarint: & pax & alia:quæ dicimus:ſine dolo. Sed quotquot arma bel lica minus detulerint:aduerſus hoſce nunc quoq; duce mus exercitum. Si quis aūt ueſtrum et beniuole ad nos ire & agere quicꝙ docereq; appareat:hunc nos ut be-neficiū & amicū:nō ut ſeruum fouebimus. Hæc igitur & uos ſcitote:& aliis nunciate. Verū ſi uolētibus hæc uobis aliqui aduerſentur:agite nos in illos:quo uos il-lis imperetis:nō illi uobis. Cyrus hæc dixit. illi uero & eum adorabant:& hæc factum iri recipiebant. Illis au-tem abeuntibus Cyrus inquit. Hora iam eſt medi atq; armenii cænandi uobis omnibus. Parauimus uobis res neceſſarias:ꝙ potuimus optime. Sed ite: nobiſq; mitti-te ex cybo qui factus eſt: dimidiū:ſatis enim utriſq; eſt factus. Obſoniū eni ac potū ne mittite. Nam hæc apud nos ſatis parata ſunt:atq; uos hyrcanii deducite ipſos ad tabernacula principes quidem ad maxima taberna-cula:uerum eos cognoſcite:alios uero ut uiſum uobis ſit habete pulcherrie. Et uos quoq; cænate:ubi uos ma-xime delectat. Nam uobis ſalua & integra ſunt taber nacula. Eſt autē æque uobis hic paratum:atꝙ hiſce. Sci toteq; hoc utriq;.nos aſſeruaturos noctu:quæ uobis ſūt exteriora. Vos quæ in tabernaculis ſunt:aſpicite:atq; ar ma bene locate: Nam qui in tabernaculis manent nōdū ſunt nobis amici. Medi igitur Tigraneſq; lauabatur. Erant enim parata omnia. Mutatiſq; ueſtibus cænabāt

Et eorum equi habebant neceſſaria. Mittebãtq; ad perſas ex panibus dimidiũ:obſoniũ uero non mittebant neq; uinum.rati ea ijs eſſe:quoniam dixiſſet Cyrus affatim hæc habere. Sed hæc dicebat Cyrus pro obſonio eſuriam:pro potu aquã præterfluentis annis. Itaq; Cyrus poſt cænatos perſas:ubi aduesperaſſet:per quncurias & decurias eorum multos dimittebat iubẽs: circum caſtra deliteſcerent:quippe ut putaret tum cuſtodiæ illos fore ſi qs extrinſecus elatis:pecuniis euaderet:eũ capturos. Et ita factũ ẽ. Multi enĩ effugiebãt multiq; capti ſunt. At Cyrus pecũias eos habere ſinebat:q cœpiſſẽt:effugiẽtis aũt iuſſit iugulari. Itaq; in poſterũ ne ſi uelles qdẽ facile iuemiſſes:q noctu proficiſceretur. Perſæ igitur degebant ita. At medi & potabãt:& epulabãtur:& utebantur tibijs:& omni referciebantur iucũditate. Multæ enĩ res huiuſmodi captæ erant. Quare qui uigilabant:opere non carebant. At rex medorũ Cyaxares nocte:q̃ Cyrus egreſſus eſt. & ipſe ebrietate tenebatur ſimul cum ſuis contubernalibus ob ſecundam fortunã: & alios medos in caſtris adeſſe arbitrabatur. exceptis paucis cum magnum audiret tumultum. Famuli enim medorũ utpote heris abſentibus diſſolute & potabant & tumultuabantur:præſertim quod ex aſyriorũ caſtris & uinũ & alias res multas huiuſmodi cœperant. Sed ubi dies factus eſt:& ad ianuas nemo uæniret præter eos :qui una cænabant audiretq; uacua eſſe caſtra me id:atq; equitibus:ac uideret ubi exiuit:ita habere: hic tandem & Cyro excãdeſcebat & medis:quod abiſſent ſe relicto ſolo.continuoq; ut fertur:crudelis atq; inexorabilis iubet cuidam ex præſentibus:ut aſſumptis equi

tibus ſuis q̃ celerrime pergeret ad Cyri caſtra:ac dice-
ret hæc uerba. Arbitrabar equidem ipſe:ut neq; tu Cy-
re adeo temere de me conſultares:neq; uos medi:ſi Cy-
rus ita ſentiret:ita me ſolum relinqueretis. Ac nunc ſi
quidem Cyrus uelit bene ē:ſin nolit nos huc adeſſe q̃
primū. Hæc mandauit. Qui uero pergere iuſſus eſt:&
quomodo inquit here ego illos inueniam. In eo inquit
Cyaxares illorū ſolo :aduerſus quos & Cyrus & ij:q
una cum eo ſunt proficiſcebantur. Quod medi uſſidius
inquit:audio hyrcanios quoſdam ab hoſtibus defeciſſe:
illoſq; huc ire:atq; eos ducere. His autem auditis Cya-
xares multo etiam magis Cyro iraſcebatur: quod neq;
hæc dixiſſet ſibi:& longe feſtinantius mittebat ad me-
dos:ut uiribus eum extenuaturus. Ac etiam uehemen-
tioribus minis:q̃ antea medos accuſabat. Et nūcio quo-
q; interminatus eſt:niſi hæc acriter exponeret. Perge-
bat ergo nuncius habens equites ſuos circiter centū:&
is quidē moleſte ferens: quod non eſſet ipſe cum Cyro
profectus foret. Intereundū autē ij triuio quodam diſ-
ſeparati errabant:neq; prius ueniebant ad caſtra Cyri
q̃ incidentes in quoſdam aſyrios qui diſcederēt: eos ut
ſeſe ducerent:coegerūt & ita ignibus uiſis circiter me-
diam prope noctem eo perueniunt. Vbi uero facti ſunt
iuxta caſtra:uigiles:ut dictum a Cyro fuerat:haud eos
paſſi ſunt ante lucem igredi. Sed poſteaq̃ dies illuxit
Cyrus magis uocatis legitima dijs ob huiuſmodi res
fecundas eligi iubebat:qui dum cura hæc uerſantur:is
conuocatis homotimis ait. Viri deus quidē nobis bona
plurima oſtendit. ſed nos o perſæ hoc tempore pauci ſu-
mus:ut hæc retineamus. Si enim qualiacūq; efficiamus

minus aſſeruauerimus hæc rurſus erunt aliena. Quod ſi liquerimus ex nobiſipſis aliquos ĩjs cuſtodes quæ fa- cimus patebit ſtatim nullarum nos eſſe uiriũ. Itaq; mi- hi uidetur: ut quãprimũ e nobis aliquis eat in perſas qui doceat quæ ab me dicũtur iubeatq; ꝗ̃ celerrime mit tant rurſus ſuppetias ſi quidem cupiunt perſæ imperi um atq; fructum aſiæ. Ito igitur tu qui es ætate maxi- mus atq; hæc narrato quodq; mihi erit alẽdi cura quoſ cunq; milites mittant ubi ad me uenerint. Quæ autem nobis ſunt ea tu uides: quorum mihi tibi celandum eſt. Sed in hiſce rebus mittẽdis a nobis in perſas ut & pul chre faciam & legitime: quæ ad deos attinent: patrem Cambyſen: quæ uero ad rem publicam: magiſtratus in terrogato. Mittant præterea horũ inſpectores quæ ge- rimus: quiq; ea quæ a nobis quæruntur: conſiderent. Et tu inquit accingere: ac manipulũ comitem age. Ex hinc uocabat medos: ſimulq; adducitur nuncius a Cyaxare: qui audientibus omĩbus dicebat cum eius iram in Cyrũ tum minas aduerſus medos. Aitq; ad poſtremũ iubere Cyaxarem ut abeant medi etiam ſi Cyrus manere uelit Igitur medi audito nuncio ſilentium ſeruabant tũ am- bigentes qui uocati non parerent tum etiam metuẽtes quomodo minanti Cyaxari audirẽt præſertim quod nõ eſſent neſcij qua is foret ſæuicia. At Cyrus inquit. Ego nũcie ac medi nequaꝗ̃ miror ſi Cyaxares multos tũ ho ſtis aſpiciens: nos uero ꝗd ageremus ignarus et nobis et ſibiĩpſi metuebat. Sed poſteaꝗ̃ ſenſerit hoſtis magno numero interemptos. omĩs præterea fugatos: primũ li berabitur metu: dein cognoſcet ſe nunc non eſſe ſolum: cum ſui amici perdunt inimicos ſuos. Atqui accuſand

qui ſumus:cum illum bene afficimus:neq; a nobis hæc agimus:ſed ego illo perſuaſo ut me egredi ſineret uobis aſſumptis hæc facio. uos autem nõ ueluti cupidi exeundi:an exiretis:interrogaſtis. Hucq; nũc ueniſtis iuſſit ab illo egredi cui nõ liceat uos grauiter ferre. Quare ipſa etiã ira:certo ſcio:& matureſcet ex hiſce bonis: & una cum deſinenti metu abitura eſt. Nunc igitur et tu nuncie requieſce:quoniã laboraſti:et nos o perſæ quoniam hoſtis affuturos expectamus:qui uel pugnẽt: uel pareant:inſtruamur quãpulcherrime. Nam ſi hoc pacto aſpicimur conſentaneum eſt nos plura ex his : quibus egemus:effecturos. Tu uero hyrcaniorũ princeps opperire:militumq; tuorũ ducibus imperato:eos ut armis induat. Que ubi feciſſet hyrcanius:ueniſſetq;:ait Cyrus Non parua mihi eſt uoluptas hyrcanie:cũ ſentio adeſſe te:qui non modo amiciciam præ te feras: ſed te callidum eſſe oſtendas:quæ ipſa conducere nunc nobis perſpicuũ eſt, Nam & mihi aſyrij hoſtes ſunt:& tibi inimiciores q̃ mihi. Hoc pacto nobis utriſq; nũc eſt conſultandum:ut horum nemo:qui nunc ſocij nobis adſunt: deficiat:quin etiam ſi poſſimus. alios aſſumamus. Medum uero audiſti:qui equites reuocat, Qui ſi abeunt: nos ſoli pedites manebimus. Sic igitur faciũdum eſt mihi ac tibi:ut & nuncius hic:qui reuocat manere etiam ipſe apud nos uelit. Tu igitur tabernaculũ reperi. idq; ei dato ubi ſit pulcherrime omnia pro dignitate habiturus Ego item enitar aliquid ei operis imperare:quod obiturus libentius ſit:q̃ abiturus: eiq; omnia diſſere: quæq; ſpem bonam & ei & amicis omnibus afferant: ſi bene ſucceſſerint. Hæc ubi feceris: ad me reuertere

Igitur hyrcanius in tabernaculũ ducebat medum, quo decebat. Qui uero ibat in perſas paratus aderat. Et Cy. iubebat: ut diceret perſis: quæ antea in ſermone declarata ſunt. Cyaxari litteras redderet. Tibiq; inquit uolo ea legere: quæ ad Cyaxarem ſcribo: quo ea: quæ noris: confiteare ſi quid his de rebus: te roget. Hæc autẽ inerant in epiſtola Cyrus Cyaxari ſalutem. Nos te neq; ſolum deſeruimus. Nemo enim cum ſit inimicis ſuperior: tum eſt ſine amicis: neq; abſcedentes te putabamus in periculo conſtitutũ. Sed quo magis distamus: eo tibi ſecurius eſſe arbitramur. Haud enim qui ſedent amicos proxime: ſecuritatem maxime amicis prebent: ſ3 qui maxime eminus inimicos fugant: tutioris amicos reddunt. Sed uelim: animo uolutes: qualis ego erga te ſum: & item qualis tu erga me. Poſtea me accuſa. Equidem ipſe tibi ſocios egi. non quos tu ſuaſiſti: ſed quot ego potui pluris. Dediſti tu mihi. cum eſſem in amica regione: quot poſſem perſuadere, Nunc autem cum in agro ſum hoſtili: non qui uelit: ſed omnis reuocas medos. Et enim tum equidem arbitrabar uobis utriſq; debere gratiam: at nunc abs te cogor tui quidem obliuiſci eniti autẽ hiſce oĩm referre gratiã: q me ſũt ſecuti. Equidem tui ſimilis fieri haud poſſum: qui etiam nunc mittens in perſas militem accerſurus mando: quotquot ad me ierint: ſi quid tibi iis opus fuerit prius: q̃3 ad me ueniant: ut in te ſit ipſis uti: non quemadmodum eis libeat: ſed pro tua uolũtate. Verum conſulam tibi: & ſi iunior ſum: ne quæ dederis auferas: ne tibi pro gratiis inimiciciæ debeantur: nec etiam quem uelis ire ad te quãprimũ minitando accerſas: neq; dum annuis te ſolũ eſſe

multis ſimul intermineris: quo illos non doceds te ſi-
bi curæ non eſſe. Nos uero adeſſe ſtudebimus: ubi celer
rime peregerimus: quæ & tibi & nobis ſi geſta fuerint
communia eſſe bona cenſeamus. Vale. Hanc ei epiſtolã
reddito. & quicquid horum ex te percunctatur: quẽad-
modum ſcriptum eſt itidem dicito. Et enim ego tibi de
perſis mando ut eſt antea ſcriptum. Huic ita locutus eſt
quẽ data epiſtola ire iuſſit addiditq; ita maturaret quẽ
admodũ nouit celerẽ aduẽtũ cõducere. Ex hinc aſpici e-
bat ois i armis iã eẽ & medos et hyrcanios atq; Tigra
nẽ armeniũ. Erãtq; perſæ armis iduti. Iam etiã finitimi
quidam & adduxerunt equos & arma attulerunt. At
Cyrus tragulas eum in locum deijcere illos iuſſit: quo
alios quoq; antea iuſſerat: & ut ij quibus hoc opus mã
datum fuerat eas cremarẽt: quotquot ipſi non egebãt.
Equos uero iubebat cuſtodiri: utq; ij manerẽt: qui illos
adduxerãt: donec aliquid eis ſignificaſſet. Principibus
autem equitum hyrcaniorũq; uocatis huiuſmodi uerba
locutus eſt. Viri: amici ac ſocij nulla uos admiratio capi
at: quod ad me ſæpenũero cõuocami. Res ei præſẽtes qa
nouæ ſunt nobis: hæ minus ſũt pleræq; ordiate: quecũq;
aũt ordie careant: hæc neceſſario moleſtiã afferũt ſẽper
donec loco ſuo fuerint cõſtituta. Suntq; nũc nobis mul-
tæ captæ pecuniæ: præterea uiri quoq;. Et quoniam ne-
q; nos ſcimus: quæ harũ rerum ſint cuiuſq; noſtrum:
nec etiam hi nouere: quis eorum ſingillatim herus ſit:
non licet admodum intueri: an ipſorum multi ſuo fun-
gantur munere: utq; omnes fere quid faciũdum ſit du
bitant. Ergo ne ita res habeant: iſtas definite: ut qui cœ
pit tabernaculũ: in quo ſatis ſit & eſculentorũ & potu

lentorum & miniſtrorum & ſtrati & ueſtis aliarũq;
rerum: quibus habitatur tabernaculũ militare: hic ſa-
ne aliud nihil addendum eſt: ꝗ̃ ut norit is qui cœpit
horum eſſe habendam curam perinde atq; de rebus pro
priis. Qui uero in ea incidit tabernacula: quæ rei cuiuſ-
ꝗ̃ indigent hiſce uos quod deeſt ſupplete diligenter:
nec ſum inſcius ſuperuacanea fore permulta. Plura enĩ
omnia ꝗ̃ pro noſtra multitudine: habebant hoſtes. Ve-
nerunt autem ad me & aſſyrii regis & aliorum poten
tatuum quæſtores: qui dicerent aurum eſſe apud ſe ſi-
gnatum: tributa quædam narrantes. Quare hæc omĩa
proclamate ad nos deferant. ubi ubi ſederitis: metũq; il
li addite: ꝗ iuſſa nõ fecerit. Vos præterea tribuite quod
cœperitis: equiti quidem duplum: pediti uero ſimplum
ut habeatis ſi quo egebitis: & quo etiam aliquid ema
tis. Forũ caſtrenſe proclamate iam neminẽ inferre cui
ꝗ̃ iniuriam: & ut tabernarii atq; mercatores uendant
quod ſingulis eſt uenale: & hæc ſane ubi diſpoſuerint:
alia agere: quo caſtra nobis incolantur. Atq; hæc ii con
tinuo proclamabant. Medi autem & hyrcanii ita dixe
runt. Et quonã modo nos ſine te ac tuis hæc diſtribua-
mus? Atq; Cyrus item ad hæc uerba ita ſubdidit. Nũ
enim o uiri ita ipſi ſentitis: ut quicquid agendum fue-
rit: omnibus rebus intereſſe nos omnis oporteat? Neq;
ſatis ego futurus ſim: qui agam aliquid ante uos: quic
quid opus fuerit: neq; uos ipſi ante nos? Et quo pacto
aliter hẽamus plus laboris ac minus efficiamus ꝗ̃ hoc
modo. At uidete nos inquit. Nos enĩ cuſtodiuimus hæc
uobis quæ a nobis uos creditis eſſe bene cuſtodita. Vos
item diſtribuite et nos credimus bene a nobis eſſe diſtri

buta atq; alijs item rebus nos boni aliquid enitamur agere cõmune. Videtis enim nunc primũ quot adſunt nobis equi: alij etiam adducuntur quos ſi ocioſos eſſe permittemus: nulli nobis uſui ſũt futuri: quin moleſtiæ potius nobis erunt propter eorum curam. Quod ſi equites in eos poſuerimus: ſimul & negocijs liberabimur: & nobis ipſis uires addemus: Quare ſi alios habetis quibus iſtos detis: quibus cum ſi opus fuerit diſcrimẽ meatis libẽtius ꝗ̃ nobiſcum in illos diſtribuite, Sin maxime nos habere uultis uobis ſubſidiarios nobis eos date. Et enim cum modo ſine nobis fugando dimicabatis magno nobis eratis metui: ne ꝗd aduerſi pateremĩ: feciſtiſq; nos ſane pudere plurimũ: quod nõ ibi: ubi uos eratis: adeſſemus. Quod ſi equos acceperimus: ſecuturi uos ſimus ac ſi quid maiori uſui in equis dimicantes eẽ uideamur: ita nihil ſtrenuitatis omittemus. Sin pedites niſi fuerimus opportunius adeſſe: tum deſcendẽtes in mediũ uobis continuo pedites aderimus. Equos autẽ excogitabimus: ꝗbus tradamus. Cyrus huiuſmodi orationem habuit. Illi autem reſponderunt. At nos Cyre neq; uiros habemus quos ĩponamus ſuper hoſce equos neq; ſi haberemus: ubi tu hæc uelles: pro hiſce aliũ eligeremus. Itaq; ipſe nunc hos accipe: atq; facito ut eſſe tibi uidetur optimũ. Verum & iſtos inquit Cyrus admitto: & quod fauſtum fortunatumq; ſit: tum nos fiamus equites: tum uos: quæ cõmunia ſunt: diuidatis. Itaq; primũ ſeligite dijs immortalibus: quicquid magi interpretentur. dein etiam diligite Cyaxari: ubi ubi magis rem gratam fore arbitramini. Et illi ridentes dixere mulieres eſſe deligẽdas. Mulieres igitur Cyrus ait

deligite:& aliud:quicquid uobis uidedatur. Cunq; illi delegeritis:facite pro uiribus:ut hi omnes medi q me ultro ſecuti ſunt:ne quid querantur. Et uos item medi hyrcanios hoſce honorate:qui in ſocietatē noſtram primi uenere:quo exiſtiment bene ſibi conſuluiſſe de amicicia noſtra. Atq; partem rerum omniū tribuite etiam Cyaxaris nuncio tum ipſi tum eius ſocijs: utq; nobiſcū maneat iſtum hortamini inquientes ita etiam mihi uideri:quo intelligens:quæ geruntur ea ſingillatim magis renunciet cyaxari. Perſis uero qui ſunt mecū: quæcūq; uobis bene habentibus ſuperfuerint:hæc ſufficient. Et enim non admodum in delitijs:ſed ruſtice quodam modo ac duriter ſumus educati. Itaq: uobis riſui fortaſſe futuri ſumus:ſiquid elegantius nobis induendū dederitis:quemadmodū noui fore: ut & ſedentes in eqs multum uobis riſum prebeamus:quippe qui ut opinor decidamus in terram. Ex hinc illi ad diuidendum iuere magno quodam riſu ob equitationem affecti, At Cyrus conuocatis ordinum centurionibus iuſſit equos acciperent:equorum que tum uaſa tum miniſtros: et acciperent eos quidem numero ſinguli æqualiter in ordinem ſecūdū ſortem. Ipſe autem Cyrus proclamari iuſſit:ſi qs eſſet i aſyriorū aut ſiriorū aut arabū caſtris uir ſeruus uel ex medis uel ex perſis uel ex caribus uel ex cilicibus uel ex bactrianis uel ex grecis uel q aliūde unde cūq; coacti eſſent:ii ſeſe exhiberēt. At illi ubi proclamationem audierunt:libēter multi coram apparuere. Cyrus uero electis ex ijs qui forma maxime præcellerent dicebat dicere eos q liberi forent:arma tollere:quæ dat ipſis:ſibi autem curæ fore:ut res haberent neceſſarias:

quos agens continuo ad ordinũ centuriones:illis eos cõmendauit:iuſſitq;:ut cratis nudoſq; gladios his darẽt: quo ea habentes:ſequãtur una cum equis:& ut res neceſſarias pro his acciperent: quẽadmodũ pro perſis ſuis.centuriones uero ipſi cũ thoracibus ac lanceis ut eqs ueherentur.Ipſeq; Cyrus facere ita cœpit At peditibus homotimorũ ut pro ſe quiſq; aliũ præficeret: iuſſit ex homotimis.Et hi quidem circa hæc uerſabãtur:cum interea tẽporis adfuit Gobryas aſyrius uir ſenex in equo cũ equeſtri famulatu:ferebantq; arma omnes equeſtria Atq; hij q cõſtituti erant ad arma recipienda:iubebant lanceas traderent:ut eas queadmodum alia cremarent Quibus reſpondit Gobryas uelle ſe antea uidere Cyrũ Et miniſtri relictis alijs equitibus Gobryan ducunt ad Cyrũ:quẽ Gobryas ut uidit:ait o here ego genere ſum aſyrius:qui & oppidum habeo ualidũ: & magnæ dominor regioni.Præterea eqtes habeo circiter mille trecentos quos præbebam regi aſyriorum:eramq; illi amiciſſimus.Sed ubi ille a uobis necatus eſt uir ſane bonus illiuſq; filius mihi inimiciſſimus ſucceſſit in regnum: ueni ad te:cui ſupplex concido:me que ipſum do ſeruũ ac ſocium:abs te autem peto:ut meam ulciſcaris iniuriã quẽ ita facio filium ut licet.Careo enim filijs maribus Nam qui mihi heres ſolus erat filius honeſtus & bonus:quiq; me & amabat & honorabat:quẽadmodũ filius honore patrẽ facere felicem queat:hunc rex ille ſenior regis huius præſentis pater cum inuitaſſet tanq̃ daturus filiam ei uxorem:ego illum miſi: ut eram elato animo:quod filiũ ſcilicet meum filiæ regis uiſurus eſſem ſponſum.Præſens autem rex ubi eum uenatum

inuitaſſet: uenariq; liberrime permiſiſſet: ratus ſe lon
ge illi equitatione preſtare: meus filius ut una quidẽ cũ
amico uenabatur. Vrſa uero ut eſt oblata cum ij ambo
una illam inſequerentur: hic qui nunc eſt princeps: miſ
ſo iaculo ictu fruſtratus eſt quod utinã accidiſſet nũq̃.
At filius meus feriens: id quod minime opus erat: ur-
ſam proſternit. Et tum quidẽ hic moleſte fortaſſe rem
ferens: inuidiam clam continuit. Sed ut rurſus leo ob-
iectus eſſet: regis filius item iaculatus eſt fruſtra: paſ-
ſus is quidem incredibile nihil mea ſententia. At filius
meus item aſſecutus leonem itteremit: aitq; certe his de
incepes ferit: & utraq; uice feram proſtrauit. Hic igi-
tur non amplius homo nefarius inuidiam compeſcuit:
ſed arrepta lancea a ſequẽtiũ quodam eaq; percuſſo in
pectus filio meo: qui & unicus mihi erat et cariſſimus
huic animã abſtulit. Quem ego miſer tam grandem
agens ætatem filium meum optimũ mihiq; dilectiſſi-
mũ cui nuper florere barba inciperet: pro ſponſo por-
taui mortuũ: atq; ſepeliui. Parricida uero perinde qua-
ſi inimicum aliquem perdidiſſet: ſe facti pœnitere nun
q̃ oſtẽdit. Neq; pro perpetrato facinore honore aliquo
ſepultum dignatus eſt. At qui eius pater & me cõmi-
ſeratus eſt: & calamitatẽ meã per moleſtam ſibi eſſe de
clarauit. Ego igitur ſi quidẽ ille uiueret: nunq̃ ad te
iſſem: quo illi nocerem. Nam illius multa amiciciæ me-
rita erga me fuere: cui etiam inſeruiui. Sed poſteaq̃ in
filij mei interemptorẽ deuenit imperium: nunq̃ huic
ego poſſem eſſe beniuolus: nec etiam hic me certo ſcio
amicum unq̃ duceret. Nouit enĩ quo animo in ſe ſum
& ut antea hilariter uitam agerem: nunc autem filio

orbatus in luctu dego ſenectutem. Si igitur me admittis ſpemq; afferas fore:ut conſequar tecum ultionē aliquam mei cariſſimi filij:tum rurſus uidear mihi pubeſcere:tum neq; uiuere cum dedecore neq; mori me putē cum dolore, Gobryas ita iquit:ad quē Cyrus ita reſpōdit. At ſi quidem Gobryas omnia ſentis quæ es ad nos locutus: & admitto te ſupplicem: & tui filij ultionē cum deorum ope promitto tibi. Verum mihi dicito:ſi tibi hæc ab nobis fiant:tuaq; te habere oppida permittamus:& agrum et arma atq; uires:quas habebas ante tu probiſce quæ nobis preſtabis obſequia? Ad quē Gobryas inquit. Oppida equidem cum ueneris domū:præbebo tibi. Regionis tributum:quod illi ferebam tibi ſoluam. Et ubi expeditionem ages ibo una tecum in exercitum cum regionis meæ uiribus. Eſt præterea mihi filia uirgo:eaq; dilectiſſima:& iam nubilis: quam ego antea putabam uxorem alere huic:qui nūc regnat. At ea nunc multo eſt cum gemitu me præcata: ne ſe fratri parricidæ uxorem dem:id quod ipſe etiā ſentio. De hac autem ipſa ita hoc tempore tibi conſultationē cedo:quē admodum ipſe quoq; de rebus tuis uidear conſultare. Sic dein inquit Cyrus. Ad hæc pro ueritate do tibi meā tuamq; dextram accipio:dij autem nobis teſtes ſunto. Hæc ubi acta ſunt & abyre Gobriam iubet ſua ſecum habentem arma:& ex eo quærebat:quantū ad ſe uſq; foret itineris:quoniā eo eſſet iturus. ad quē dicebat Gobryas. Si mane cras eas:altero die apud nos pernoctes. Ita igitur hic abiuit relicto Cyro imperatore. At medi aderant:qui magis ea ſoluere. quæ ijdem dijs dixerant deligenda. Cyro autem ſelegerunt pulcherrimū taber

nacculum ac Suſiam mulierem:quæ in aſia ſpecioſiſſi-
ma eſſe diceretur:& citbariſtrias duas optimas. Secun
do autem loco ſecunda Cyaxari. Huiuſmodi etiam alia
quorum indigebant: ſibiipſis explentes: quo re nulla
egentes militiam exercerent. Omnia enim affatim erãt
Accœperunt etiam hyrcanij ea:quorum indigebãt. Ae-
qualem quoq; portionem Cyaxari nũcio fecere. Super
uacanea uero tabernacula quotquot erant:Cyro tradi-
dere:quo perſis tribueret. Numum uero datum ire di-
xerunt. ubi collectus foret:quem etiam diſtribuerunt,

XENOPHONTIS DE CYRI PAEDIA LIBER QVINTVS.

b

I QVIDEM HAEC ET
EGERVNT & dixerunt
At Cyrus dona Cyaxaris
iuſſit eos accipere atq; cu-
ſtodire. quos ei ſciebat eſſe
familiariſſimos. Aitq; que
cunq; mihi datis: libēter ad-
mitto. Iis. autem qui ueſtrū
maxime indiguerit: utetur. Quidā uero ex medis mu-
ſicæ ſtudioſus atqui inquit o Cyre cū ueſperi audiſſem
cythariſtrias: quas nunc tu habes: & audiendo delecta
tus ſum: & ſi iſtarum mihi unam dederis: uidear dul-
cius in expeditionē ire: q̄ manere domi. ad quem Cy-
rus inquit. At ego & do eam tibi: ac puto tibi habere
gratiam magis: quod a me petieris: q̄ tu mihi: quod ac
cipis: uſq; adeo cupio uobis gratificari. Et hanc quidē
accœpit. qui petierat. Vocato autem Cyrus Araſpa me-
do: qui ei erat a puero ſodalis: cuiq; ſtolam exutus me-
dicam dederat: quo tempore ab Aſtyage abiret in per-
ſas: huic iuſſit ut ſibi cuſtodiret mulierem atq; taberna
culum. Erat autem ea mulier Abradatæ uxor regis ſu-
ſorum: qui cum caperētur aſyriorum caſtra: ibi nō erat:
quippe qui ad bactrianorū regem orator profectus eſt:
eo ab aſyrio miſſus ſocietatis faciundæ gratia. Erat. n.
regi bactrianorū hoſpes. Hanc igitur Cyrus tuendam
iubebat Araſpæ: donec ipſe eam acciperet. Araſpas aūt
iuſſus percunctabatur: uidiſti ne adhuc Cyre mulierē:
quam mihi iubes aſſeruandam? Mediuſſidius Cyrus

inquit nequaq̃ uidi. At ego inquit Araſpas: uidi equidem: cum eam delegi tibi: & rurſus cum ingreſſi ſumus in eius tabernaculum: eam ita demum minime noueramus. Nam ſedebat humi: & famulæ omnes circum ipſam. Habebatq; illa ueſtem ancillarũ ueſtibus ſimilem. Sed ubi uolentes cognoſcere quænam eſſet hera: omnis illas circunſpeximus: q̃ primũ admodũ uiſa ẽ alijs omnibus antecellere: quãuis ſederet eſſetq; uelata & humi diſpiceret. Vt cum eam iuſſimus ſurgere: conſurrexerunt una cum ea illæ ancillæ omnes. Præſtabat autem hæc primũ magnitudine: dein uirtute & uenuſtate & ſi in humili erat habitu: manifeſtoq; ei lachrymæ ſtillabant: alie in peplos aliæ pedes. Vbi uero q erat inter nos ætate grandior: ait bono animo eſto mulier. Nam & ſi pulchrum ac bonũ uirum tibi eſſe audimus: nunc te uiro ſeligimus: qui neq; formæ præſtantia illo eſt deterior: neq; prudentia neq; uiribus. Sed ut noſtra fert opinio: ſi quis alius quiſq̃ uir Cyrus etiã ipſe admiratione eſt dignus: cuius tu ex hac hora futura es. Quod mulier ut audiuit: et lacerauit a ſummo uſq; peplum: & eiulabatur: una etiam uociferatæ ſunt famulæ. Quo quidẽ tempore maxima ex parte apparuit eius facies: apparuit item collum ac manus. Voloq; tibi certo perſuadeas Cyre: ut & mihi: & alijs intuentibus uiſum eſt: nondum eſſe ortam neq; inueniri inter mortales huiuſmodi mulierem in aſia. Verum eam tu oĩno aſpice. Atq; ait Cyrus: ita me herculæ & multo quidẽ minus: ſi talis eſt qualis a te narratur. Cur inquit ille adoleſcens. Quoniam ait: ſi nunc dum abs te audio eã eſſe pulchram: ſententiã tuã ſequens: eam uiſurus iero

cum neq; ſatis mihi ocij ſit: uereor: ne longe celerius il la rurſus perſuadeat mihi item: ut ſe rurſus ſpectaturus accedam: & ex hinc fortaſſis his neglectis quæ gerere me oportet: ſedeã illam ſpectans. Ac iuuenis multo cum riſu ait. Putas enim tu Cyre fieri poſſe: ut mulieris pulchritudo: eum qui nolit: cogat agere quod factu non ſit optimũ? Nam ſi hoc ita natura habet omẽs identidẽ cogeret. Videſne: ut ignis omnes itidem urit? Natura enim talis eſt. Pulchras autem alias amant alias non amant & alius aliam. Eſt enim res ſpontanea. Et quiſq; amat: quem uelit. Frater haud continuo ſororem amat: ſed ab alio hæc amatur. Neq; pater filiã amat quæ amatur ab alio. Et enim metus ac lex ſatis ſunt ad amorem inhibendũ. Quod ſi lex feratur: ut qui non ueſcuntur: non fame capiantur: & qui non bibunt: nõ ſitiant: neq; per hyemem frigeant: neq; caleant per æſtatẽ ulla ſane lex poſſit efficere: ut his homies pareant. Sũt enim homines his rebus natura iferiores. At amare ultroneum eſt. Quiſq; igitur ea amat: quæ ſua ſunt: ut amictus: et calceos. Quomodo ergo inqt Cyrus: ſi amor ultroneus eſt: non eo uacare quis poteſt: cum uelit? Cæterum ergo uidi: qui flerent præ dolore ob amorem & qui amatis famularentur: cum prius q̃ amarent: maximũ malum ſeruitutem opinarentur: quiq; darent eorũ multa: quibus priuari eis non eſſet melius: & qui præterea optarent amore liberari non ſecus q̃ ab alio quodam morbo neq; liberari tamẽ poſſent. Sed ualidiore neceſſitate ligati eſſent: q̃ ſi in ferrea uincula coniecti forent. Præbent igitur amatis ſeipſos permultum ac temere ſeruientes. Neq; cum huiuſmodi malis teneantur

temptant euadere:ſed aſſeruant:quos amant:ne quoq̃ effugiant. Et adoleſcens ad hæc ait. Faciunt enim quæ dicis. Et ſunt ſane iſtiuſmodi amotores flagitioſi: quo fit ut etiam optent:ut perſeuerantes uſq; in erũnis moriantur. Cunq; infinitæ ſunt liberandi artes: a uita nõ liberantur. Iidem præterea furari aggrediuntur: neq; ab alienis abſtinent. Sed cum quid rapuerint:furatiue fuerint:uides quod ipſe primus tanq̃ furtum neceſſarium non ſit:& furem & raptorem accuſas:& nõ modo non ignoſcis:ſed ſupplicio afficis. Hoc item modo formoſi non cogunt:ut homies ſe ament: aut cupiant: quæ non decet:ſed flagitioſi homunciones cupiditatibus omnibus ſe præſtant inferiores. Deinde amores accuſant. At honeſti atq; probi uiri:& ſi cupiunt & aurum & equos bonos et mulieres pulchras:ab his tamẽ omnibus facile queunt abſtinere:ut nõ his magiſq̃ deceat:ſubditi ſint. Itaq; ipſe hanc mulierem intutus:& ſi admodum formoſa mihi uiſa eſt:ſum tamẽ & apud te & equito:& alia quæq̃ mea præſto officia. Ita mediuſfidius inquit Cyrus. fortaſſis enim celerius abiſti q̃ in quanto tempore amor poteſt hominẽ ſibi diſponere. Nam & ignis eum: qui ſe tetigerit: haud continuo urit. Et ligna non cõtinuo flãmas tollunt. Ipſe tamẽ neq; ignem ultro tango:neq; pulchros intueor: nec etiã tibi conſulo Araſpa ſinas in pulchris oculos uerſari: quod ignis quidem urit homies tangentis:ac formoſi eos etiam accẽdunt:qui ſe procul ſpectant: ut propter amorem æſtuent. confide Cyre:araſpas inquit. Nam ſi nunq̃ etiã ſpectare ceſſauero: nullo pacto uincar: quo aliquid:quod minus deceat faciam. Pulcherrime inq̃t

dicis. Quare aſſerua hanc: ut tibi iubeo: eiuſq; curã gere: fortaſſis enim admodum etiam in tempore fiat hæc mulier. Tum igitur his dictis abierunt. Sed adoleſcens cum ſimul mulierẽ pulcherrimã aſpiceret ſimulq; eius probitatem cognoſceret: curamq; eius gereret: atq; gratificari ei arbitraretur: & cum etiam ſentiret eam non eſſe ingratam: ſed diligentiam per ſeruos ſuos adhibere: ut ingredienti araſpæ eſſent neceſſaria omnia: et ne ſi quãdo ægrotaret: rei cuiuſq̃ indigeret, ex hiſce omnibus amore captus eſt. Et nihil fortaſſe mirabile eſt paſſus: Et hæc quidem hoc pacto gerebantur. Cyrus autem cum uellet libenter manere apud ſeſe tum medos tum ſocios. conuocatis tempeſtiuis omnibus huiuſmodi uerba locutus eſt. Viri medi & uos qui adeſtis omẽs equidem certo ſcio neq; pecuniarũ indigẽtis uos mecũ egreſſos eſſe neq; quod exiſtimaretis Cyaxari hoc præſtare obſequium ſed ut hanc rem mihi gratificaremini meq; honore proſequeremini et per noctem iter facere et mecum una periclitari. Quorum ego gratiam uobis habeo niſi iniuſtus ſim: quam referre nondũ mihi uideor poſſe pro dignitate. Neq; id dicere me pudet Quod autem dicam eam me relaturum ſi apud me manſeritis, hic mihi ſermo pudori eſſet. Nam exiſtimarem uideri hæc dicere quo uos magis uelitis manere apud me Sed hac pro re hæc uobis dico. Ego enim uobis etiam ſi iam habeatis obedientes. Cyaxari tamen ſi quid boni geſſero ita enitar facere ut me ſitis laudaturi. Non enim ipſe nunc ſum habiturus. Verum & hyrcanijs quibus & iuſiurandum & dextras dedi fidem ſeruabo. Et nunq̃ hos depræhendar prodidiſſe: & Gobryæ qui nunc no

bis & oppida dedit: & regionē & uires facere ſtudebo: ne ſe unq̄ pœniteat ſui ad me itineris. Et quod maximū eſt cum dij īmortales manifeſtis adeo bonis nos affecerint eos & metuerem & uererer ſi his bonis relictis temere abirem. Equidem ipſe ita faciam. Vos autē ut ita ſentitis ita etiam facitote: atq; mihi dicite: quæcunq; ſententia uobis ſit. Cyrus ita locutus eſt. Primus autem is qui olim dixit ſe Cyri conſanguineū reſpondit. At ego rex inquiens: rex enim nihilo mihi minus uideris natura eſſe q̄ qui in Alueari apium eſt dux. Illi enim apes parent ultro & ubicunq; maneat nulla illinc abſcedit. Quod ſi quo exeat: nulla eum relinquit: amor uſq; adeo uæhemens in his ineſt ut eius patiantur imperium: idemtidemq; quodāmodo homines mihi uidētur erga te habere. Et enim in perſas cum a nobis abiſti: quis medus aut iuuenis aut ſenex relictus eſt: q̄ minus te ſequeretur: donec aſtyages nos auertit? Cum uero ex perſis auxilio ueniſti nobis: uidemus item amicos tuos fere omnis ultro te ſequentis. Vbi rurſus cupiiſti ducere hunc exercitum: ſponte medi omnes te ſunt ſecuti. Nunc etiam ſic habemus: ut una tecum in terra hoſtili cū ſumus confidamus: & timeamus ſine te abire etiam domū. Itaq; alij quomodo facturi ſunt: ipſi dicent. Sed ego Cyre & ij qui mihi ſubditi ſunt: & manebimus apud te: & tuū nutum obſeruabimus: conſtāterq; expectabimus beneficiū tuum. Poſt hūc ita Tigranes locutus eſt. Tu nūq̄ mireris Cyre ſi ipſe taceo. Animus enim meus non ad conſultandum paratur: ſed ad omnia ea faciūda quæ iubeas, Hyrcanius autem inquit At ego o medi ſi nūc habeatis: dicam mali numinis eſſe,

inſidias:quod nos nolit feliciſſimos fieri. Humanæ autem mentis cõpos quis aut fugientis hoſtes fugiat: aut arma ſi tradiderint:minus capiat:aut ſeipſos atq; ſua dantis non admittat. Præſertim cum talis eſt uobis imperator:qui mihi uidetur:ita uobis deos omnis teſtor: magis lætari:ut uobis benefaciat:ꝙ ut ſeipſum locupletet. Poſt hunc medi omnes hæc dixerunt. Tu Cyre & eduxiſti nos:& domũ cum abeundi tempus uideatur: tecum nos age. Quæ Cyrus ubi audiuit:ita præcatus ē At o iupiter optime maxime abs te peto: mihi des ut hos beneficijs uincam:qui me honorant. Ex hinc iuſſit: ut alij cõſtituerent habere iam circa ſe cuſtodes. At per ſæ diſtribuerent tabernacula equitibus quidē: quæ his conuenirent:peditibus uero:quæ his ſatis eſſent:& ita conſtituerent:ut qui in tabernaculis ſunt: ubi fecerint omnia pro officio:ea in ordines ferant ad perſas: & equos præbeant cultos. Perſis uero opus ut eſſet aliud nullum:quam ea elaborare:quæ ad bellum pertinent. Hunc autem diem degerunt hoc pacto. Mane autē ſurgentes pergebãt ad Gobryam. Cyrus quidem in equo: & qui ex perſis eqtes facti ſunt:ad duo milia. Qui uero habebant horum crates & mucrones:poſt hos ſequebantur pari omnes numero aliuſq; exercitus iſtructus proficiſcebatur. Cuiq; autem iuſſit:ut nouis ipſorum ſeruis dicerent. Quicunq; eorum aut poſt cogentes agmen uiſus fuerit aut ante frontem:aut ad latera depræhendatur extra eos qui ſunt in ordine illum punitũ iri Poſtridie circiter crepuſculum perueniunt ad Gobryæ oppidum uidentq; munimētũ ualidiſſimũ: & omia parata in muris quæcunq; ſunt ad repugnandũ optima

ac boues multas pecudeſq; permultas ſub munimenta adductas intuebantur. Cunq; miſiſſet ad Cyrum Gobryas iuſſit ut equitans uideret ſi ſit acceſſus expeditiſſimus utq; intro ad ſe mitteret fidos aliquos qui intuētes quæ ſibi intus ſunt renunciaturi ſint. Sic igitur Cyrus ipſe certo uidere uolens: ſicubi oppidum facile capi poſſet. ſiue Gobryas mentiretur: immittebat undiq; ac uidit omnia ualidiora eſſe acceſſu. Quos autem miſit ad Gobryan: ij circo renunciabant tanta eſſe intus bona: quāta ubi ſit uidetur: in hominū ætatē ſi intus ſint de futura non forent. Itaq; Cyrus ſollicitus erat: quid tandem hæc eſſent. Cum Gobryas et ipſe ad eū egreſſus eſt: & omnes intrinſecus eduxit ferentis uinum ac farinam. Alios uero agentis boues: capras: oues: ſues: & ſi quid eēt eſculēti: oīa affatim afferebāt: ut cœna exciperetur exercitus oīs una cū cyro. q̄ ergo ad hāc rem cōſtituti erant: & diuidebant hæc: & cœnabunt At Gobryas ubi omnes uiri ſui fuerunt extra Cyrum ingredi iuſſit quo arbitraretur omnia eſſe ſecura. Cyrus igitur præmiſſis exploratoribus ac uiribus: ita etiam ipſe ingrediebatur. Sed ubi ingreſſus eſt Cyrus habēs portas patefactas: amicos oīs inuitabat & principes quos habebat ſecum. Vbi uero intus fuere Gobryas extulit phialas aureas: & urceos et peluis uariumq; ornatum & innumeros quoſdā daricos: & omnia ualde perpulchra. ad poſtremū etiam filiam educens mirabili quadam pulchritudine atq; magnitudine: quæ luctuoſe haberet propter fratris obitum: ita inquit. Ego tibi Cyre haſce quidem pecunias dono do: hanc autem filiam cōcedo: ut de ipſa pro uoluntate deliberes. Te autem ſup-

pliciter rogamus: ego quidem etiam antea: ut filij mei ipſa autem nūc: ut fratris ſui ſis ultor. Ad quæ Cyrus reſpondit: Sed ego tibi etiam hæc tum promiſi me ultorem pro uiribus fore ubi tu: uerus eſſes. Nunc uero cum te talem eſſe intueor: iam tibi debeo promiſſum. Et tuæ huic filiæ eadem cum deorum ope promitto me facturū. atq; haſce ſane pecunias ipſe equidem admitto: quas filiæ huic tuæ: atq; illi do: qui eam uxorem capiet. Vnum autē donū habens abs te abibo: pro quo nec ea: quæ babylone ſunt: & ſi ibi ſunt plurima: nec etiā quæ ubiq; ſunt: pro hoc uno quo donatus abs te ſum: ſuauius habēs ſim habiturus. Et Gobryas miratus quidnam hoc eſſet: ſuſpicatuſq; ne filiam diceret. ita eſt percunctatus. Et quidnam hoc eſt inquit Cyre? Ad quē ille reſpondit. Quoniā ego Gobrya multos homies eſſe reor: qui neq; impietati ſeſe uelint neq; iniuſticiæ obnoxios facere: neq; ſponte mentiātur. Sed quia nemo his uelit præferre neq; pecunias multas neq; regnum: neq; oppida munita: neq; filios cariſſimos: moriūtur prius: q̄ declarent: quales eſſent. Tu autem mihi nunc & munitiones tutiſſimas: & diuitias multiplices: & uires tuas & filiam digniſſimā largitus mihi: clarū reddidiſti mortalibus omnibus eum me eſſe qui neq; in hoſpites impius eſſe uelim: neq; iniuſtus pecuniarū gratia neq; ultro mendax in ſeruādis promiſſis. Horū ego obliuiſcar ſane nunq̄: donec uir iuſtus ſim taliſq; eſſe uiſus lauder ab hominibus. Quin enitar te contra bonis omnibus honorare. Neq; tibi uerendū eſt: quo minus careas digno uiro pro hac filia tua. Nam & multi mihi & bonis amici ſunt. quorum alicui hæc nubet.

Si quidem tantas ſit habiturus pecunias quãtæ abs te dantur: uel iis etiam alias multo plures nequeam dicere. Tu ſane haud ignoras quoſdam eorum eſſe: qui ob pecunias tuas ne paulo quidem magis te ſint admiratu ri. Me autem hoc tempore adamant: optantq; ut deorum benignitate poſſint aliquando demonſtrare quod nihilominus q̃ ego fideles ſunt in amicos: in hoſtes autem ut nunq̃ ſunt quãdiu uiuunt remiſſiores: modo deus aliquis non aduerſetur. Virtuti uero atq; bonæ gloriæ ne bona q̃dẽ oĩa ſyrorũ aſyriorũq; tuis addita bonis præferãt. Talis cẽ uiros q̃ hic ſedẽt nolo te lateat. Et Gobryas ridẽs. Per deos ĩmortales inq̃t: Cy. oſtẽde mihi: ubi hi ſũt: quo abs te petã horũ mihi aliquẽ fieri filiũ. Atq; Cyrus ait nihilo tibi opus erit: ut me percũcteris ſi una nobiſcũ ẽt ſis ipſe tu poteris alii ipſorũ quẽq; demõſtrare. Tãtũ locutus uerborũ apprehẽſa Gobryæ dextera atq; ſurgens abiit: ſuoſq; ſecum eduxit omnis: cunq; multum a Gobrya rogaretur: ut intus cœnaret: haud uoluit Sed cœnabat in caſtris: & Gobryan ipſum cõuiuã aſſũpſit. Cunq; in uimineis thoris diſcumberet: ita eum interrogabat. Gobrya dic mihi: utrũ tibi putas plura eſſe ſtrata: an cuiq; noſtrum? Ad quẽ ille reſpondit. Vobis ſane plura & ſtrata ſunt & lecti: atq; ædes multo maiores q̃ meæ. qui pro ædibus & terra utimini & cælo: lecti etiam uobis ſunt quotquot cubicula ſunt in terra: ſtrata uere exiſtimatis non quot lanæ oriuntur ex pecudibus: ſed quancunq; materiam & montes & campi germinãt. Primũ igitur: dum una cum his Gobrias cœnaret: uideretq; appoſitorũ eſculentorũ uilitatem putabat ſeipſos multo cẽ liberalioris: q̃ perſas. Sed ubi aio

uolutauit cyborum moderationē: in nullo enī neq; eſcu lento neq; potulento uir perſes ex his qui bene inſtituti ſunt neq; oculis cōmotus appareat neq; rapina. neq; mente: ut conſyderet tanq̄ ſi in cybo non eſſet: ſed quē admodū equeſtres: quoniā in equis nō turbātur poſſint ſimul dum extant: & uidere: & audire: et dicere: quod ſit opus: ſic item illi inter cœnandū exiſtimant oportere & prudētes apparere et moderatos. At moueri eſculentis & potulentis uidetur his eſſe porcinū admodū: & imane. Cogitauit etiam ut hic inuicem talia quædā interrogabant: qualia interrogari ſuauius eſſet q̄ non interrogari. Et ut cauillabantur: qualia cauillari ſuauius erat: q̄ non cauillari. Et quæ iocabantur: ut admodū a cōtumelia aberāt: & a re turpi factu: & a mutua moleſtia. Maximū uero ei uiſum ē: q̄ his q̄ eſſent in exercitu: nihilo plura exiſtimarent oportere apponi: q̄ illis qui in diem periculum intrarent. Sed hoc arbitrarētur ſuauiſſimū eſſe conuiuiū: ſi ita pararent ſocios: ut futuri eſſent q̄ optimi. Vbi autem Gobryas ſurrexit domū abiturus: fertur dixiſſe. Non amplius miror Cyre: ſi pocula & amictus & aurū nos poſſidemus q̄ uos maiori copia. At nos ſumus minoris faciundi q̄ uos. Nos enim operam damus: ut ſint nobis q̄plurima At uobis ea diligentia eſt uti mihi uidetur: ut futuri ſitis q̄ optimi. Et ille quidē hæc locutus eſt. At Cyrus age inquit Gobrya: quo mane adſis tecum equitatū habens armatum quo etiam tuum exercitum uideamus ſimulq; nos age per agrum tuum: quo intueamur: quæ & nobis amica & quæ hoſtilia ſunt exiſtimanda: Tum igitur hæc locuti utriq; abierunt ad res conuenientis. Sed ubi dies ad=

uenit:affuit Gobryas habens equitatum ſuũ ac ducebat Cyrus autem ut par eſt uiro principi:non ſolum men-tem adhibebat itineri faciundo ſed procedens ſimul cõ-ſiderabat:ſi fieri poſſet ut redderet hoſtes imbecillioris aut etiam ſeipſos ualidioris, Itaq; uocato Hyrcanio at-q; Gobrya:hos enim exiſtimabat noſce maxime:quæ ip ſe diſcenda ſibi arbitrabatur. Ego inquit. uiri amici exi ſtimo:ſi uobiſcum qui fideliſſimi eſtis: conſulto de hoc bello:nequaq̃ errare. Video enim uobis magis q̃ mihi eſſe conſiderandum:ut Aſirius uobis non dominetur. Nam mihi ſi ab his rebus errauero:eſt fortaſſis aliud perfugium. At a uobis:ſi hic uicerit uideo noſtra omia fieri aliena. Et enim hic mihi hoſtis eſt:qui me odio nõ habet:ſed putet detrimẽtoſum eſſe ſibi nos eẽ magnos. Et ob hanc rem exercitum agit aduerſus nos. Vos aũt idcirco eſt iam exoſus:quod exiſtimet a uobis pati iniu riam. Ad hæc ambo reſponderunt. Propterea ut perfice ret quod ei curæ eſſet:quoniã præſentia hæc intellige-rent ad ſe uæhementer pertinere:ubi euenirẽt. Hic igi-tur ita incœpit. Dicite igitur mihi:utrum uos ſolos aſy rius putat habere hoſtis aduerſus ſeſe:an ſcitis alium itẽ quẽquã:qui ei ſit hoſtis? Ita me hercule inqt Hirca. Hoſtes ei ſunt maximi Caduſij:gens quidem & ma-gna & robuſta. At qui Sacæ finitimi nobis ſunt: quos aſyrius multis affecit malis:qui enixus ſit illos quẽad-modum etiam nos ſubiugare. Ergo exiſtimatis inquit: nunc eos utroſq; libẽter nobiſcum Aſyrium inuaſuros Qui reſponderunt:& uehementer ij quidem coniũgi nobiſcum poſſint. Quid eſt Cyrus iquit in medio:quo minus coniungantur? Aſyrij reſponderunt:eadẽ gens

per quam nunc pergis. quæ cum Cyrus audiſſet. Quid enim inquit o Gobrya. Non tu hunc adoleſcentem: qui nunc in regnum conſtitutus eſt: moribus eſſe accuſas admodum inſolentibus? Talia enim inquit Gobryas ab eo ſum paſſus. Verum ita inquit Cyrus: in te dumtaxat an etiam in alios quoſdam talem ſe geſſit? Et in alios mediuſfidius inquit Gobryas. Verum quibus contumelijs afficit imbecillos: quid dicere oportet? Vnius autem uiri qui multo erat q̄ ego potentior: filium qui illi etiam ſodalis eſſet queadmodum filius meus compotentē apud ſe comprehendit atq; excidit: & id quidem quoniā ut aliqui dixere pellex eius eum laudauit pulchritudinis: eamq; beatam fore dixit: quæ uxor illi futura eſſet. Sed ut ipſe rex nunc dixit quoniā temptaſſet ille ſuam pellicem atq; hic nunc Spado eſt: habetq; imperium quoniā eius pater diem obijt. Putas igitur fore: inquit Cyrus: ut hic item libenter nos uideat: ſi putet ſibi futuros auxilio. Bene equidem ſcio inquit Gobryas. Sed eū uidere difficile ē Cyre. Qui inquit? Cy. Quoniam ſi quis uelit illi cōiungi neceſſe eſt: ut præter ipſam babylona tranſeat: quid igitur iquit Cyrus: hoc eſt difficile? Quoniā inquit Gobryas: futurum ſcio: ut multo maiores uires ex ea exeant q̄ hæ: quas nunc tu habes. Nec enim debes eſſe neſcius: quod ob hoc ipſum: quod minus nunc tibi q̄ antea aſyrij arma deferunt: equoſq; adducunt quoniā uires tuæ his intuentibus uiſæ ſūt paruæ: & rumor hic iam diſſeminatus eſt permultus. Itaq; mihi uidetur eſſe melius: ut aſſeruanter proficiſcaris. Et ubi Cyrus huiuſmodi uerba dixiſſe Gobryā audiuit: ita ad eum locutus eſt. Perpulchre mihi dicere

Gobrya uideris:q iubeas iter fieri q̄ ſecuriſſime. Qua re cogitanti mihi nullum uidetur iter ſecurius q̄ quod ad ipſam ducit babylona:ſi ibi ſūt maxime hoſtiū uires. Sunt enim illi multi:ut ais:qui ſi confidunt:erunt etiā in nos acerrimi. Itaq; ſi nos non uideant: ſed exiſtiment euanuiſſe:quoniā illos metuamus liberabuntur eo metu:in quo ſunt.capientq; pro metu eo maiorē fiduciam quo plus temporis nos non uideant. Quod ſi nunc eamus aduerſus eos:reperiemus eorū permultos: qui adhuc illos fleant:quos ipſi interemerimus. Multos item qui habeant obligata uulnera:quibus a noſtris militibus ſunt affecti. Omnes præterea qui adhuc meminere tum huius exercitus audētiam:tum ſui ipſorum & fugam & cladē. Nec te latere hoc debet Gobrya homies plures quando confidant eſſe animi conſtanti erectione cum uero timeant quo plures fuerunt:eo maiore formidabilioreq; metu detineri. Ex multis enim maliſq; rumoribus is auctus eſt metus:ex multis etiā maliſq; hominū coloribus ex multis item atq; ignauis exanimatiſq; perſonis coactus eſt. Itaq; ob magnitudinē is non facile extinguere poteſt furorem uerbis: neq; ſi ad hoſtes illum adigat:uim poteſt iniicere neq; ſi abigat:elationem excitare. Sed quantomagis iubeat audere:tanto exiſtimabunt in maiore ſe eſſe diſcrimine. Itaq; illud conſideremus:ut certo habet. Nam ſi poſthoc tēpus uictorie ſunt futuræ in bellicis eorum operibus: utriutri maiorem turbam numeraturi ſint:recte etiam tu de nobis metuis: & nos uero in rebus ſumus formidoloſis. Sin quēadmodū antea pugnæ iudicantur etiam nunc propter bene pugnantes:ubi audias:nihil haberes:lō-

ge enim ope deorũ plures inuenies apud nos eos: qui libenter pugnent: q̃ apud illos. Vt etiam magis audi-as: hoc tecum cogita: hoſtes enim longe non ſunt pau-ciores: q̃ cum antea uicti a nobis ſunt: longe item mino-re numero: q̃ quando nos effugere. Nos uero & maio-res nunc ſumus q̃ antea: quoniã uicimus: & ualidiores quoniam rebus uſi ſumus ſecundis: ac item plures: quo-niã uos additi nobis eſtis. Noli enim amplius contem-nere: quoniã una nobiſcum ſunt. Nam cum uincenti-bus Gobrya etiam qui ſequuntur audebunt. Neq; te hoc lateat licere hoſtibus per hoc temporis quoq; nos uidere. Formidabiliores autem nullo modo eis apparea-mus: ſi adhuc expectemus: q̃ ſi eamus aduerſus illos. Itaq; hæc mihi quoniã cognita ſunt: recta nos age ad babylona. Ita igitur pergentes ad quartum diem per-uenere ad babylonis cõfinia. Vt autem fuit in terra ho-ſtili: aſſumpſit conſtituitq; ſecum in ordine tum pedi-tes tum ex equitibus: quotquot ei uiſi ſunt bene habere. Alios uero equites permiſit decurrere: iuſſitq;: ut hi q̃ arma haberent: interficerent: alij uero ut & pecudes: & quæcunq; alia cœpiſſent: ad ſeſe agerent. Iuſſit eti-am perſis: ut ipſi quoq; excurrerent. Veneruntq; eorũ multi: qui ab equis deuoluti cecidiſſent. Multi item: q̃ prædam plurimã agerent: quæ ubi affuit: cõuocatis me-dorum hyrcaniorũq; principibus atq; homotimis per-ſarum hec locutus eſt. Viri amici Gobryas multis bonis hoſpitaliter nos omnis donauit. Si igitur ubi dijs imor-talibus: quæ iuſta ſunt delegerimus & exercitui: quæ ſunt ſatis: dederimus: aliam prædam huic demus: certe rem honeſtam faciamus: quoniã ſtatim declaremus nos

emiti:ut benemerētis quoq; uicamus beneficijs. Quod ubi auditum eſt:& laudauerunt omnes & predicarūt. Vnus prӕterea ita locutus eſt. Recte admodum inquit Cyre hoc a nobis factum fuerit. Gobryas enim uidetur mihi mendicos nos quoſdam exiſtimare:quoniam dari cis referti non uenimus,neq; phyalis potamus aureis. Quod ſi hoc fecerimus:cognoſcet liberalis nos eſſe etiam ſine auro. Age igitur inquit Cyrus que deorū ſunt detis magis:& quӕcūq; exercitui ſatis delegeritis,alia Gobrya uocato ei date. Sic igitur cū illi cœpiſſent: quӕcunq; opus fuerat:dederūt alia Gobryӕ. Ex hinc ad babylona profectus eſt acie ordinata:quēadmodū cum eſt pugnandum. Vt autem contra aſirij egreſſi non ſunt. Gobryӕ iuſſit Cyrus:ut adequitās diceret:ſi uellet rex egredi pro regione pugnaturus:ſaltem ut ipſe cum illo pugnaret. Sin id minus:ut agrū defenderet:quoniā neceſſe eſt parere uincentibus. Gobryas igitur eo īmiſit ubi hec dicere tuto poſſet:Rex autem miſit:qui talia ei reſponderet. Herus tuus dicit o Gobrya:non ſolum me pœnitet quod filium tuū occiderim:ſed quod non item interemerim. Pugnare autem ſi uelitis:uenite ad trigeſimū diem. Nunc enim nondū ocium nobis eſt: quippe qui adhuc paramur. Ad quē inquit Gobryas. Verū hӕc pœnitentia tibi nunquā deſinat. Perſpicuū eſt enim te a me affici adhuc moleſtia:ex quo hac pœnitentia detineris. Et Gobryas quidem renunciauit Cyro:quӕ aſyrius reſpondiſſet. Quibus auditis Cyrus amouit exercitum. Gobryaq; uocato. Dic inquit mihi. Nōne dixiſti tu putare te futurum:ut exciſus ab aſyrio una nobiſcū cēt Bene inquit mihi uideor noſſe. Multa enim ego atq; il

le inuicem fidenter locuti ſumus. Quando igitur in
quit Cyrus tibi uidetur bene habere:procede ad eum ac
primũ quidem ita facito: utcunq; ille dixerit. Vbi autẽ
una cum eo fueris ſi noueris eum uelle amicũ eſſe: hoc
moliẽdum eſt:ut clam nobis amicus ſit. Nec enim amis
cos quiſq̃ aliter quodãmodo pluribus i bello bonis af
fecerit:q̃ ſi hoſtis eſſe uideatur: Neq; inimicis magis
alio quodãmodo nocuerit:q̃ ſi putetur amicus eſſe. At
qui inquit Gobryas non ſum neſcius:quãti emeret Ga
datas:ut magno aliquo malo regem hunc aſyriorũ affi
ceret, Sed quicquid poſſit:hoc nobis conſiderandum eſt
Narra igitur mihi:inquit Cyrus:in caſtellum quod eſt
ante regionem quodq; uos dicitis hyrcaniis. Saciſq; fa
bricatum propugnaculum eſſe belli huic regioni:num
putas a caſtelli præfecto permitti: ut ſpado ueniat cum
exercitu? Indubitato inquit Gobryas: ſi quidẽ minime
ſuſpectus:ſicuti nũc eſt:ad eum ueniat. Ergo inquit Cy
rus minime ſit ſuſpectus ſi quidem ego adortus fuero
eius caſtella:perinde atq; uelim capere: ille autem re
pugnet pro uiribus atq; ego aliquid eius capiam:et il
le contra e noſtris captiuos faciat:aut alios quoſpiam:
aut etiam nuncios:quos ad hoſce mittam:qua nobis di
cuntur hoſtes eſſe aſyrio:dicantq; captiui abire ſe ad ex
ercitum tanq̃ acturi ad caſtellũ ſcalas, Spado uero his
auditis ſimulet idcirco ad eſſe:quoniã uelit hæc nuncia
te. Atq; inquit Gobryas. Quod ſi ita res gerantur:cer
to futurum ſcio:ut & adſit ille: atq; eum roget ibi ma
nere:donec tranſieris. Ergo inquit Cyrus:ſi quidem in
grediatur:facere queat:ut caſtellum capiamus. Cõſen
taneum eſt inquit Gobryas ubi ille interius rem paret

tu autẽ extrinſecus ualidus adoriaris. Age igitur ito: atq; enitere: ubi hæc docueris: atq; peregeris: huc adeſſe Fidem autem ei haud maiorem neq; dicas neq; demonſtres: q̃ eam: q̃ tu a nobis accepiſti. Ex hinc abijt Gobryas: quem ſpado libenter uidens & conſentiebat oĩa & paciſcebatur: quæ oportebat. Vbi autem nunciauit Gobryas uideri ſpadonem quæ Cyrus iuſſerat omnia ualide habere: Ex hinc poſtridie Cyrus adhortus ẽ Gadatas autem repugnabat. Nũcios uero quos Cyrus miſerat admonitos quo pergerent alios Gadatas diffugere permiſit quo agerent copias ſcalaſq; portarẽt. Quos uero captiuos fecit coram multis examinãs ubi audiuit quorum gratia ſe proficiſci dixere continuo inſtructus tanq̃ rem nunciaturus noctu pergebat. Poſtremo autem fide dictis eius adhibita ut auxilium ferens caſtellum ingreditur & tum quidem una cum præfecto caſtelli parabatur ut poterat. Vbi autem uenit Cyrus cepit caſtellũ adiutoribus uſus his etiã captiuis: quos Cyrus miſerat. Quod ubi factum eſt: cõtinuo gadatas ſpado intus rebus conſtitutis ad Cyrum egreſſus eſt quem ubi pro more adoraſſet: ait. Salue Cyre. cæterum facio hæc inquit quoniã tu pro diuina ope non iubes ſolum: uerum etiam cogis me ſaluũ eſſe. Non enim debes neſcius eſſe iquit Cyrus me magnifacere: quod hoc caſtellum amicũ relinquã præſentibus ſocijs, Tibi autẽ Gadata ne filios faceres: ut uidetur: aſyrius abſtulit a quo minime es priuatus: ut poſſis tibi amicos comparare. At uolo: tibi bene perſuadeas feciſſe te nos amicos tuo hoc præſenti opere. Qui ibi profecto: ſi facultas detur operam dabimus. ne deteriores auxiliatores ſimus: q̃

ſi uel filios:ut nepotes adeptus eſſes. Et Cyrus quidem hæc dicebat. Hic uero hyrcanius cum nuper rem ſenſiſſet: acceſſit ad Cyrum: eiuſq; dextra appræhēſa inquit: o magnum bonū es amicis tu Cyre. Vt magnam me facis gratiam dijs imortalibus debere: qui me tibi coniūxerunt. Ito nūc: inquit Cyrus & accepto caſtello: cuius gratia mihi gratularis: ita illud gubernato: ut amicis ueſtro digniſſimū ſit atq; alijs ſocijs: maxime autē hoc Gadata: qui id cœpit atq; nobis tradidit. Quid igitur inquit hyrcanius? poſteaq̄ uenerint caduſij ac ſacæ atq; ciues mei uocemus etiam hunc ut omnes ſimul cōſultemus: quoruncunq; intereſt: ut q̄utiliſſime utamur caſtello. Quæ agenda ita conſenſit Cyrus. Vbi uero conuenerunt hi quorum de caſtello intererat: conſultauerunt ab his omnibus una cuſtodiendū eſſe caſtellū: quibus conduceret illud amicum eſſe quo foret illis belli propugnaculum: aduerſus aſyrios autem munimentū. Quibus geſtis multo iam alacriores ac plures & caduſij & ſacæ & hyrcanij ibant in exercitum. Coactuſq; hinc eſt exercitus ex caduſijs quidem ſcutati ad uiginti millia: & equites ad quattuor millia: ex Sacis uero ſagittarij ad decem millia: & equites item ſagittarij ad duo millia & hyrcanij miſerūt rurſus et pedites: quotquot poterant & equites explerunt ad duomillia. Antea eni relicti fuerāt domi plures equites quoniam & caduſij & ſacæ hoſtes erant aſyrijs. Quanto autem tēpore ſedit Cyrus circa caſtelli machinationē fabricandam. Aſyrij multi circa caſtella hæc habitantes agebāt equos: multi arma deferebāt: quippe qui finitimos oīs iam metuerent. Ex hinc ad Cyrum Gadatas accedit: di-

xitq; ueniſſe ad ſe nuncios: quod aſyrius ubi accœpit de caſtelli captiuitate: & moleſte rē tulit & paratur: quo impetum faciat in ſuā regionē. Quare ſi me inquit dimittas Cyre: oppida enitar ſeruare. Nam rerum aliarū mihi nō eſt ratio. Ad quem inquit Cyrus. Si igitur nūc eas: quando es domi futurus? Et gadatas reſpōdit. Ad tertium diem cœnabo in regione noſtra. Num inquit Cyrus futurum putas ut iam illic offendas aſyrium? Certo inquit ſcio. Maturabit enim donec adhuc procul uideris abeſſe. Ego autem inquit Cyrus: ad quantū tēporis illuc eam una cum exercitu? Ad hoc Gadatas ait. Multas iā here copias habes: neq; poſſis minus ꝙ aut in ſex aut in ſeptem diebus ad meam ire habitationem Tu igitur: inquit Cyrus abi ꝙ celerrime. Ego autem ꝙ fieri poſſit: iter faciam. Et gadatas quidem abijt At Cyrus conuocatis omnibus ſociorum principibus qui & multi iam adeſſe uidebantur & clari & fortes uiri hæc locutus eſt. Viri ſocij Gadatas peregit: quæ nobis omnibus uiſa ſunt pluribus eſſe faciunda. Et hæc quidē prius ꝙ quicꝙ oīs boni a nobis accœperit. Nunc aſyrius in eius regionem impetū facere nunciatur: perſpicuū ē eū uelle & de illo capere ultionē: quoniā ab eo putet detrimētū plurimū accœpiſſe: ſimul illud quoq; fortaſſis cogitat fore: ſi nullo hi malo ab illo affecti fuerint: qui ad nos defecere: qui uero cum illo ſunt: perdētur a nobis ut nemo conſentanee uelit cum eo eſſe. Nūc igitur benefaciamus mea ſententia: ſi alacbriter Gadatæ auxilium tulerimus uiro ſane benefico: ſimulq; agamus pro iuſticia: ſi gratiam rettulerimus. Præterea: ut mihi uideor intelligere: rem agamus utilem nobis ip-

ſis. Si enim omnibus uideamur uincere eos male afficiendo qui male perpetrarunt: beneficos uero beneficijs ſuperare. Ex his rebus ueriſimile ē uelle nos ei quā plurimos facere amicos: ac neminem cupere inimicum. Quod ſi neglexiſſe Gadatam uideamur: quibus rationibus per deos ĩmortales perſuadeamus alijs ut quicquam nobis gratificētur? Quomodo etiam audeamus laudare noſipſos: Quomodo item quiſq; noſtrum queat Gadatam reſpicere: ſi beneficijs uincamur tot nos uiri ab uno uiro: & eo uſq; adeo affecto? Cyrus ita locutus eſt. At alij omnes uehementer comprobarunt hæc eſſe faciunda. Age igitur inquit Cyrus quoniam hæc item uidentur nobis: relinquamus in uehiculis hæc iumentis eos: qui maxime idonei ſint cum his proficiſci Gobriaſq; noſter his præſit: atq; dux fiat. Nam & itinerū eſt peritus: & ad alia quæq; ſatis. Nos autē cum equis potentiſſimis ac iuris pergamus: acceptis rebus ad uictum neceſſarijs dierum trium. Quanto autem leuius paremus ac uilius: tanto ſuauius diebus inde proximis & prandebimus: & cœnabimus: & dormiemus Verū nūc ita proficiſcamur. Primū quidē tu chryſanta thoracibus indutos agito: quoniā uia & plana ē & lata: habeaſq; omnis centuriones in fronte. Quiſq; autem ordo ſingillatim eat. Nam ſi frequentes fuerimus & celerrime maximeq; tuto proficiſcamur. Cuius rei cauſa iubeo thoracibus armatos duces eſſe: quoniā hoc genus exercitus ē grauiſſimū. Quare ſi quod grauiſſimum eſt ducat: neceſſario omnia minus celeriter euntia facile ſequuntur. Cum uero quo celerrimū eſt ducat in nocte nihil eſt mirandū ſi agmina diſtrahuntur. Nam

quod iuſſum eſt:effugiunt. Poſt hos autem Artabazus agat ſcutatos ſagittarioſq; perſarũ. Ardamyas ide medus peditatum medorũ agat. Et poſt hos quoq; Embas armeniorũ ducat peditatum. Artuchas uero poſt hoſce agat hyrcanios. Et thãbradas poſt hoſce:peditatũ agat Sacarũ. At poſt hos Damatas agat Caduſios. Agãt etiam hi omnes in fronte habentes centuriones:ad dexteram uero ſcutatos:& ad ſiniſtram ſagittarios quos haberent ſibi a latere. Ita enim pergẽtes utiliores etiã fiunt. Poſt hos autem:qui ſarcinas omniũ ferunt:ſequantur. Quorum principes curent ut antea q̃ dormiãt: parata ſint omnia. Et mane adſint cum uaſis ad conſtitutum locum. Et ut ſequantur decore, At poſt eos qui ſarcinas ferunt. Madatas perſes agat equites perſas: qui & is habeat in fronte centuriones equitũ. Centurio uero ordinẽ agat ſingilatim: quẽadmodũ qui peditibus præſunt. Poſt hos Hyeroſombatas Medus identidem agat equites ſuos. Poſt quos tu Tygranes agito equitatum tuum. & alij quoq; equitum duces eos agant quibus cum ſinguli ad nos uenere. Poſt hos uero agite uos Sacæ. Vltimi autem quemadmodũ uenere caduſij agãt agmen. Tu uero Alceuna qui hos agis:curam non habe ut ſis retro poſt omnes. Nec quenq̃ patere eſſe tuorum equitum ultimum. Diligẽtiam quoq; adhibete ut proficiſcentes taceatis:& principes & omnes: qui ſapitis. Per aures enim noctu neceſſe eſt magis q̃ per oculos & ſentire quæq; & agere. Et turbari per noctem longe maius negocium eſt q̃ interdiu & emendatio one difficilius Cuius rei gratia:tum taciturnitas exercẽda eſt:tum ordo cuſtodiendus. Nocturnæ autem cuſto

die:cũ noctu nobis ſurgẽdũ ẽ: & q̃ breuiſſime faciũdæ ſũt & q̃ plurimæ:quo nulla uigilia i cuſtodia,ſi multa ſit:detrimẽtũ proficiſcẽdo patiatur.Cũ uero proficiſcẽdi ſit hora:ſignificãdũ ẽ cornu.At uos habẽtes ſinguli quæ neceſſaria ſunt:in uiam adeſte:qua itur babylona.Qui autẽ anterior iter facit:ſemper poſtremis iubeat: ut ſequantur.Ex hinc ibant ad tabernacula:ſimulq; euntes inuicem diſſerebant.Quãta memoria Cyrus eſt: quot inſtruxit:quomodo nominatim præcepit.At Cyrus hæc propter diligentiam faciebat:quippe cui mirãdum uideretur:ſi qui in ſordida arte uerſantur ſinguli norũt artis ſuæ inſtrumentorũ nomina.Et medicus nomina tenet & inſtrumentorũ & uenenorum: quibus utitur Et imperator ita ſit fatuus.ut neſciat nomina ſubditorum ducum:quibus ei opus eſt pro inſtrumentis uti.Et dum anticipare quicq̃ uelit:& dũ cauere:& dum audietiam inijcere:& dum terrere:& dum honorare quãdoq; quenq̃ cupiat:decorũ ei eſſe uidebatur quẽq̃ ſuo nomine appellare.Putabat etiam Cyrus eos qui a principe cognoſci uiderentur magis deſiderare: ut honeſti quicq̃ aſpicerentur fa[illegible] ac magis item expetere:ut a turpi abſtinere actione uiderentur.Res ei præterea hæc fatua uidebatur:ut cum uellet aliquid geri:ita imperaret: quẽadmodum heri domi conſuerunt:eat aliquis ad aquam.ligna ſcindat aliquis.Nam ſi ita iubeatur:oẽs ei iubebantur ſe inuicem aſpicere:neminẽq;:quod iuſſum eſſet:efficere:atq; omnis eſſe in cauſa:& neminẽ ob eam cauſam neq; pudere:neq; metuere:quoniã identidem una multi eſſent accuſandi: ob quæ omnia ipſe nominabat illum:cui aliquid imperaret.Et de his quis

dem rebus Cyrus ita ſentiebat. At milites: per id tem-
poris cum cœnaſſent: & cuſtodias poſuiſſent: & quæ
opus erat: paraſſent omia: ſomno ſe dedere. Sed ubi me
dia nocte cornu ſignũ eſt datum: dixiſſetq; Cyrus Cri-
ſantæ: ut i uia maneret: que eſt ante agmen: egreſſus ē
aſſumptis miniſtris ſuis. Parumq; poſt temporis Chri
ſantas affuit ducens armatos thoracibus: cui cũ Cyrus
dediſſet itineris duces: ut quiete pergeret: iubebat: do-
nec nuncius ueniret: Nondũ eni oēs erant in itinere. Ip
ſe autem ſtans in uia aduenientem deducebat in ordine
Ad cunctantem uero mittebat uocatum. Sed ubi omēs
fuerunt in uia: equites ad Chriſantam miſit qui dice-
rent in uia eſſe omis. Itaq; ut celerius ageret, ipſe ue-
ro equum quiete imittens ad partem anteriorem: ordi-
nes conſpicabatur: & quos uideret ordine & cum taci
turnitate euntis: ad eos immittens: & interrogabat q
eſſent: et cum audiſſet eos laudabat. Quod ſi quos ſen
tiret tumultuantis: cauſa huius rei conſiderata: tumul
tum ſedare enitebatur. Vnum ſolum relinquebatur cir
ca nocturnam eius diligentiam. Quod ante omne ag-
men expeditos pedites haud multos premittebat: q &
a Chryſanta aſpicerentur: & eum ut obedientes aſpi-
cerent. Et ſi quo alio modo ſentire aliqd poſſent. Chry
ſantæ ſignificarent: uideri iam tempus eſſe. Erat etiã
unus: qui huic rei preerat: quiq; hos ornabat: & quod
laudabile eſſet: ſignificabat. Quod autem ſecus foret:
ſine cõuicio dicebat. Noctu igitur ita pergebat. Sed ubi
dies factus eſt. Caduſiorũ equites quoniã & eorum pe
dites proficiſcebantur. ultimi: apud hos reliquit: quo ne
q; hi nudi irent equitibus. Alios uero iubebat in partē

anteriorem imittere:quoniã hoſtes quoq; in parte eſſēt anteriore:quo ſi quid ſibi aduerſaretur:occurreret robur habens in ordine ac pugnaret. Quod ſi quid alicubi fugere aſpiceret:ut ꝙ paratiſſime inſequeretur. Et erant ei ſemper inſtructi:& quos fugere oportet & quos apud ſe manere opus eſſet. Totum autem ordinē ſolui ſinebat nunꝙ. Cyrus quidem ita exercitum ducebat:neq; ipſe uno utebatur loco. Sed alias alio immittebat:aſpiciebatq; & diligentiã adhibebat:ſi cuiuſꝙ rei indigerent. Milites ita Cyri igitur pergebãt. At ex equitatu Gadatæ uir quidam ex potentioribus uidens eum ab aſyrio defeciſſe:putauit ſi quid hic pateretur acceꝑturum:ſeſe ab aſyrio bona eius omnia. Itaq; unum ex his quos fideliſſimus habebat:ad ſyrium mittit: iubetq; eunti:ſi aſyrium exercitum iam in Gadatæ regione offenderit:ut ei diceret:fore:ut & Gadatam & qui cũ Gadata erant:captiuos faceret:ſi quidem uellet inſidias tendere:iuſſitq;:ut regem faceret certiorem:& quãtum uirium Gadatas habebat: & quod Cyrus non eũ ſequebatur:ac uiam oſtēderet:qua eſſet inuaſurus. Iuſſit etiam ſeruis ſuis:quo maior ſibi fides præſtaretur: ut & caſtellum quod ipſe habebat in agro Gadatæ aſyrio traderet & quæ intus erant. Dixitq; ſe etiam uenturum occiſo Gadata ſi quidē id poſſet. Sin minus in poſterum cum aſyrio ſe futurum. Vbi uero qui ad hæc fuerat conſtitutus equitans ꝙ celerrime poterat: ad aſyriũ uenit ac declarauit quorum cauſa ueniret. Ille his audi tis & caſtellum continuo acceꝑit:& equitatum multum:curruſq; ſecum habens inſidias locauit in frequētibus uicis. At Gadatas ut prope hos uicos factus ē:mit

tū quoſdam qui ante explorarent. Sed aſyrius ut nouit exploratores aduentare: ſoluere ac fugere iubet currus duos aut tris: equiteſq; paucos: perinde atq; metuerēt paucíq; eſſent. Quæ ut uiderunt exploratores: & ipſi inſequebantur. Gadatæq; haſtas concutiebāt. Et ille deceptus totis uiribus inſequitur? At aſyrij ut uiſum eſt. Gadatan capi poſſe: ſurgunt ex inſidijs. Quod Gadatæ milites intuentes: et par erat: fugiebant: illi uero ut erat conſentaneum inſequebantur. Quo tempore q Gadatæ inſidias intenderat eum percutit: & a lætali quidem uulnere aberrat. Verum eum in humerum ferit: ac uulnerat. Quod ubi feciſſet: effugit donec ad inſequentis hoſtes ſe contulit: qui ubi paruiſſet quis eſſet: ſimulq; foret cum aſyrijs: alacriter equum dirigens una cum rege inſequebatur. Hic igitur capti ſunt uidelicet hi q bus equi erāt tardiſſimi: ab ijs qui equis celerrimis utebantur. Sed equites Gadatæ omnes iam preſſi: quoniā profectione eſſent attriti: conſpicantur Cyrum cum agmine aduentantē. Exiſtimādū ſane eſt eos tanq̄ ex hyeme in portum libenter atq; iucunde aduehi. At Cyrus primū quidem miratus eſt. Vt uero rem nouit et aduerſarij quidem omnes imittebant: & ipſe in ordine aciem agebat. Quod hoſtes intelligentes: in fugam uerſi ſunt. Hic Cyrus his iuſſit, qui ad hoc negocij fuerāt inſtructi ut illos inſequerentur. Et ipſe una cum alijs ſequebatur: ut uſui eſſe exiſtimabat. Tum igitur & currus capti ſunt aliqui cadentibus etiam aurigis alijs cū auerterentur: alijs item aliter: Quidam uero ab equitibus anteuertentibus capti ſunt occidūtq; cum alios per multos: tū etiam eū qui Gadatā percuſſerat. Et pedites

q̄dē aſyrij q̄ Gadatæ caſtellū obſidebāt alij i caſtellū cō-
fugere:qđ a gadata defeceratalij āticipātes i urbē quā
dam:quo & ipſe aſyrius una cum equitibus & curri-
bus diffugerat conceſſere. Cyrus igitur his geſtis reci-
pit ſe in gadatæ regionē. Cunq; imperaſſet ut habere
oporteret circa mancipia cōtinuo pergebat quo Gadatā
conſideraret:ut haberet ex uulnere. Pergenti autem il-
li gadatas occurrit uulnere obligato. Quem Cyrus ut
uidit & lætatus ē & ait ego ad te ibā cōſideraturus ut
habes. Ad quem gadatas reſpondit. Ita ego per deos im
mortales ibam te iterum ſpectaturus qui uiſu appares
qui tali es in me animo: quiq; quod neq; indigeas nūc
mei. neq; hæc mihi actum ire promiſeris:neq;a me benē
affectus ſis priuatim ulla prorſus in re:ſed ob id dunta
xat:quod tibi ſum uiſus prodeſſe amicis: adeo mihi ala
criter auxilium tuliſti:cum nunc quantū in me fuit:pe-
rij:quantum autē in te ſeruatus ſum. Non per deos im
mortales Cyre ſi eſſem qualis ſum natus:ac filios ge-
nu:ſſem:ipſe ſcirem:an adeptus eſſem filium talem er
ga me. Alios enim noui filios:& hunc preſertim: qui
nunc eſt rex aſyriorum:qui maiore iam ægritudine pa-
trem ſuum affecerit:q̄ te nunc poteſt afficere. Et Cy-
rus ad hæc ita reſpondit. Tu me admiraris: qui multo
certe maius miraculum relinqueris, Et quid tandē hoc
eſt inquit Gadatas? q̄ tot inq̄t perſæ erga te ſtuduere:
tot medi:tot hyrcanij præſetes oēs arminij: & ſacæ &
caduſij. Atq; gadatas precatus eſt. Verum o Iupiter
optime maxime inquit: & his multa bona dij dent
& auctori plurima:qui facit ut hi ſint huiuſmodi. Vt
autem quos ipſe laudas hoſce Cyre etiam muneremus

prætereá accipe hæc munuſcula cuiuſmodi dari a me poſſunt. Simulq; adegit alia permulta: quod & ipſe ſi uellet ſacrificaret: & omnẽ exercitum muneraret pro dignitate eorum: quæ bene geſta ſunt & pulcherrime ſucceſſerũt. At caduſius qui poſtremi agminis erat cuſtos: neq; inſequendi particeps fuerat: tum tamẽ uellet etiam ipſe præclarum aliquid facere: neq; communicãs neq; Cyro locutus quicq̃ diſcurrit regionem uerſus Babylona. Diſperſis autem equitibus eius. Rex aſyrius ex ſua urbe inuadens quo perfugerat: una ocurrit habẽs exercitum ualde inſtructum. Vt uero cognouit caduſios eſſe ſolos eos inuadit. Et caduſiorum principem interficit alioſq; permultos captis caduſiorum quibuſdã equitibus & præda: quam agebant: ablata. Atq; aſirius cum eo uſq; eſſet inſecutus: quo tutum exiſtimaſſet: reuertebatur. Caduſij uero ad caſtra ſeruati ſunt primi circa crepuſculum: Quam rem ut didicit Cyrus: occurrit Caduſijs: & quem uulneratum uideret: eum ſuſcipiens ut Gadatan antea mittebat: ut curaretur. Alios uero recipiebat in tabernacula: curabatq;: ut neceſſaria eis forent. Aſſumptis perſis homotimis qui una illorum haberẽt curam in huiuſmodi enim rebus uiri boni non inuiti elaborant. Eratq; perſpicuũ eum admodũ dolere ut etiam cum cœnandi iam tempus eſſet: & alij cœnarent. Cyrus adhuc una cum ſeruis & medicis neminẽ ultro neglectũ relinqueret: ſed aut ipſemet ituebatur aut ſi minus ipſe poſſet: palam mittebat qui curarent. Et tum quidem ita cubuere. Cum uero dies illuxiſſet: continuo ubi proclamaſſet ut conuenirent aliorum quidem principes: caduſios uero omis in hunc mo

dum allocutus eſt. Viri ſocij humanũ eſt quod aduerſi accidit. Nam quod homines errent ut homies: nihil puto mirãdum eſſe. Dignum autem eſt ut ex hoc quod accidit aliquo fruamur bono: ut ſcilicet copiæ imbecilliores hoſtium uiribus nunꝗ̃ duellantur ab uniuerſo exercitu. Neq; hoc a me dicitur: quod minus oporteat quãdoq; cum minore etiam parte aliquo ire ſi opus ſit: ꝗ̃ nunc caduſius ierit. Sed ſi quis iuerit re cum eo cõmunicata: qui ſatis ſit ad ferendum auxilium: fieri poteſt ut decipiatur: fieri etiam poteſt ubi tolleret: decipiẽdo hoſtes alio uertere ab his: qui egreſſi ſunt. Fieri itẽ poteſt ut præbendo hoſtibus negocia amicis ſecuritatẽ afferat. Et hoc pacto neq; ſi ſeorſum ſit aberit: ſed uiribus augebitur. Qui autem aberit & non communicauerit ubicunq; ſit is nihilo magis differt ꝗ̃ ſi ſolus militaret Verum pro hac re ſi deus inquit uoluerit: ultionẽ de hoſtibus nõ multo poſtea capiemus. Sed cum celeriter pranderitis: eo uos agam: ubi res geſta eſt. Simulq; interẽptos ſepeliemus: ſimulq; hoſtibus oſtendemus: ubi uiciſſe putant. Hic ſi deus uoluerit: ijs alios eſſe ſuperiores: & quo ne ipſum quidem locum libenter aſpiciant ubi ſocios noſtros occidere: ſin contra minus exierint: eorum uicos cremabimus agrumq; uaſtabimus: ne uidentes quæ nobis fecere afficiantur lætitia. Sed ſua intuentes mala triſtentur. Alij igitur pranſum ite. Vos autẽ Caduſij primũ abite uobis principem delecturi pro lege ueſtra: qui cum deorum auxilio ac noſtro ſi qua uobis re opus fuerit: ueſtrum ſit diligentiam habiturus: Vbi autem elegeritis: pranſiq; fueritis: cum ad me mittite. Et hi quidem hæc egerunt. Cyrus autem ubi exer-

citum eduxit:in ordinem eum conſtituit:quem caduſij legerāt. Cui iuſſit:ut prope ſe ordinem ageret:quo inquit:ſi poſſimus:uiros audentis rurſus faciamus. Sic igitur pergebant. Cunq; ueniſſent in locum: et ſepeliebant caduſios:& agrum uaſtabāt. Quibus geſtis abierunt in regionem gadatæ rurſus ex hoſtili agro res neceſſarias habentes. Cunq; cogitaſſet fore : ut qui ad ſe defecerāt:quoniam eſſent Babyloni finitimi male afficiantur:niſi ipſe adeſſe ſemper ita & quoſcunq; ex hoſtibus miſſos faciebat iis iuſſit aſyrio dicerent: & ipſe caduceatorem ad eum hæc dicturum miſit:ſe paratū eſſe qui ſineret agricolas terram colere nullaq; iniuria afficeret:ſi etiā ille uelit ſinere agrum colere eos cultores: qui ad ſe defecerāt. Atqui tu inquit ſi etiam potes prohibere:paucos quoſdam cohibeas. Parū enim eſt agri horum:qui ad me defecerūt. At ego multam tibi regionem coli permittam. In meſſem autem fructus ſi quidē bellum fuerit:ille fructum ſuſcipiet: qui ſuperior fuerit. Sin pax erit:perſpicuum eſt te ſuſcepturū. Quod ſi qui aut ex militibus meis aduerſentur tibi:aut ex tuis mihi:de his utriq; ut poſſimus:ultionē capiemus. Hæc ubi caduceatori iuſſiſſet:eum miſit. At aſirij his oībus auditis:et ſuadebant regi:ut hæc cōcederet:præſertim ꝙ minimū quiddam bello uacuum foret:& aſyrius ſiue ab indigenis perſuaſus. Siue quod ipſe ita uellet hec conceſſit. At fœdera percuſſa ſunt: ut agricolis pax eēt Militibus uero bellum. Hæc igitur Cyrus de agricolis peregit. Paſturas uero pecorum amicis iuſſit:ut haberent:ſi uellent ubi ipſi dominabantur:Prædam autē hoſtium agebant:unde poſſent quo expeditio iucundi

or eſſet ſociis.pericula enim eadẽ erant etiam ſi res ne‑ceſſarias non caperent. Sed quod alimentum ex hoſtia‑bus pararetur:iucundiorem preſtare militiam uidebaa‑tur.At dum Cyrus iam parabatur:ut abiret affuit Ga‑datas alia dona multa ac uaria ferẽs agenſq; ut ex ma‑xima domo.Agebatq; equos permultos equitibus ſuis ablatos:quibus fidem nõ haberet propter iſidias. Qui ut appropinquauit huiuſmodi uerba fecit.O Cyre hæc ego tibi do hoc tempore:quibus uelim utaris:donec ti‑bi alicui ſunt uſui.Exiſtimato etiam alia mea omnia eẽ tua.Nec enim eſt nec erit unq̃ ullus a me genitus: cui domum meam relicturus ſim. Sed neceſſe fuerit:ut mo‑rienti mecum genus meũ omne nomenq; extinguatur. Et hæc inquit Cyre teſtor tibi deos immortalis:qui & uident:& audiunt omnia:paſſus ſum:cum neq; iniu‑ſti quicq̃:neq; aliqd turpe neq; dixerim: neq; fecerim. Simulq̃ hæc dicens collachrymatus eſt fortunam ſuã: neq; potuit amplius plura dicere. Quibus auditis Cy‑rus commiſeratus eius cladẽ ita locutus eſt. Sed equos quidem accipio.Tibi enim uſui ſum futurus: cũ eos be‑niuolentioribus dedero:q̃ qui nunc apud te habebant: ut uidetur.Et ego quod iampridem cupio:perſicũequi‑tatum celerius explebo ad equites decem millia. Sed ali‑as pecunias tecum abige:ſeruatoq;donec uideas me ha‑bere:ne te ſim contra inferior donando. Quod ſi plu‑res dando abieris:q̃ a me accipiẽdo neſcio per deos im‑mortales:quomodo poſſim non affici pudore.Gadatas ad hæc reſpondit. Sed hæc ego tibi plane credo. Video enim ingeniũ tuum.At uide ſim ne idoneus:qui pecu‑nias ſeruem.Nam donec amici eramus aſyrio pulcher‑

xima uidebatur eſſe paterna poſſeſſio. Cum enim maxima urbs Babylon eſſet in proximo: fruebamur omni utilitate quæ ab urbe maxima capi poteſt. Quæcunq; uero hucabeuntes turbare poterant: ab his longe aberamus. Nunc uero quoniam ſumus inimici: non eſt obſcurum: cum ipſe abieris futurum ut et ipſi inſidias patiantur & uniuerſa domus. Et ut mihi uideor intelligere: triſtem uitam agitabimus: cum inimicos omnino & in proximo habeamus: & eos uideamus: q̃ nos ſumus potentioris. Addicat fortaſſe quiſpiam. Et cur igitur non ita cogitabas prius q̃ defeciſſes? Quoniã Cyre animus meus propter illatam contumeliã mihi atq; iram meam non conſiderabat: quod foret maxime tutũ. Sed hoc ſemper concipiebat: num ulciſcar unq̃ eum: q & diis eſt & hominibus inimicus qui aſſidue odit: nõ ſi quis in eum iniurius ſit: ſed ſi quem ſuſpicetur ſeipſo eſſe meliorẽ? Itaq; ut mea fert opinio cum ipſe ſit improbus: utetur omnibus ſeipſo improbioribus. Quod ſi quis eo melior apparuerit: confide. Cyro nihilo opus fore: ut pugnes aduerſus bonum uirum. Sed ille ad hos ſatis futurus ẽ: quippe qui moliatur donec perdat ſeipſo meliorem. Huius ego gratia moleſte habeo: & cum improbis facile arbitror eum fore ſuperiorem. His Cyrus auditis exiſtimauit eum loqui minime negligenda atq; continuo. Cur igitur Gadata non muniamus caſtella tua iſta cuſtodibus quo iis poſſis ſecure uti: cum iſtuc ueñias: & ipſe nobiſcum milites. quo ſi dii imortales: quemadmodũ nunc nobiſcũ ſint: hic te potius metuat q̃ tu illum. Sed quoniã tibi iucundum eſt uidere tuos: hos tecum habens: aut illum cuius conſuetudine

delectaris:in expeditionē proficiſcere. Et tu mihi ut arbitror:eas admodum utilis. Ego autem tibi quibuſcunq; in rebus potuero:enitar eſſe uſui. Quæ Gadatas ubi audiuit:& reſpirauit:& dixit. Num poſſim hæc parare priuſq; tu egrediaris. Volo enim etiam mecum ducere matrem meā. Ita mediuſfidius inquit parabis:donec dixeris pulchre habere. Quare Gadatas ita abiens cuſtodibus caſtella muniuit una cum Cyro. Parauit etiā omnia:quibuſcunq; domus magna bene habetur. Ducebat præterea & ex ſuis fidos quibus delectabatur:& infidos permultos coactos:alios quidem uxores ducere alios uero etiam ſorores:quo his ligatos eos detineret. At Cyrus continuo pergebat habens Gadatan ſecum qui oſtenderet & uias & aquas & pabulum et frumētum:quo poſſet caſtramœtari in locis abundantiſſimis. Et cum pergeret:intutus Babyloniorum urbem uidere uiſus eſt uiam:qua incedebat:fere iuxta ipſum murum Itaq; uocatis Gobrya & Gadata percunctabatur:an eſſet alia uia:quo non admodum prope murum agerent Ad quem reſpondit Gobryas. Viæ quidē ſunt here multæ. Verum ego exiſtimarem uelle te nunc exercitū agere q̄ proxime:urbem:quo regi quoq; ipſi oſtenderes tibi exercitum iam multum eſſe & pulchrum:quoniam quo tempore minorē habebas:et acceſſiſti ad ipſum murum & ille nos ſpectabat:q̄ aut multi eſſemus. Nunc uero & ſi paratus eſt:quemadmodū pronūciauit ſe paratum ire quo tecum pugnaret:non ſum neſcius:cū uiderit tuas uires fore:ut res ſuæ uideantur maxime imparatæ. Ad quæ Cyrus reſpondit Mirari mihi uideris Gobrya:quod in quo tempore ueni multo cum minore

exercitu: adigebam iuxta ipſum murum. Nunc uero cũ maioris habeo copias agere uolo ſub ipſos muros. Sed ne mirare. Non enim eſt idem prope agere & procul. Nam prope agunt omnes ita inſtructi quo ſint optimi ad pugnandum: & procul agunt uiri prudentes: quacunq; tutiſſime non quacunq; celerrime abeant. Tranſire neceſſe eſt extenſis curribus & longe ſine impedimento eorum qui ſarcinas ferunt. Hæc autem omia tegenda ſunt ab armatis militibus: & nuſq; huiuſmodi homines oſtendendi ſunt hoſtibus armis nudi. Itaq; neceſſe eſt: dum ita pergunt: conſtitui quod bellicoſum eſt aduerſus debilis & imbecillos. Itaq; ſi uolunt ex urbe frequentes aliquo impetum facere ubi manũ conſeruerint: multo robuſtius conſerant: q̃ ſi propius tranſeunt & his qui eminus proficiſcuntur: longa etiam ſubſidia ſunt. Sed ex urbe exeuntibus breue eſt in eos impetum facere: qui prope ſunt: rurſuſq; abire. Quod ſi trãſeamus: non minus diſtantes: q̃ quantũ nunc inſtructi pergimus: multitudo quidem non uidebit. Verum ex armis corruſcantibus omnis turba formidabilis uidetur. Q̄ ſi nobis ita euntibus aliquo indubitato exierint: e multo ſpacio eos proſpicientes munimine ĩparati offendamur. Quin potius inquit o uiri ne aggrediẽtur quidem: cum a muro oporteat procul abire: ni omnino exiſtimarint melioris ſe eſſe uniuerſa multitudine q̃ nos omnis. Formidabilis eſt enĩ abſceſſus. Hæc cum dixiſſet: præſentibus eſt uiſus recte dicere. Ducebatq; Gobryas: quẽadmodum Cyrus iuſſerat. Cunq; agmen ciuitati opponeretur. Cyrus abſcedebat faciens ualidius ſemper: q̄ relinqueretur. Vbi uero ita pergit aſſiduis

diebus ad confinia uenit ſyrorũ medorumq;: unde ſola uerat. Quare cum tria hic eſſent ſyrorum caſtella: unũ ipſe: quod infirmiſſimũ erat: adortus incœpit. Alia ue ro duo tum Cyrus terrens tum Gadatas ſuadens: ut cu ſtodes traderent: perſuaſit. Quæ ubi geſta ſunt Cyrus ad Cyaxarem mittit: petijtq;: ut ueniret in caſtra: quo & de caſtellis: quæ capta ſunt conſultarent: quod opus fuerit: exercitumq; intutus de alijs quoq; una cõſultet: quid uideatur ex hinc eſſe agendum. Quod ſi iubeat: dic inquit decreuiſſe me ad illum ire caſtramœtaturum. Nuncius igitur ibat: ut hæc nunciaret. Interea Cyrus iuſſit: ut tabernaculum: quod medi ſelegerant Cyaxari quãoptime pararent cum alio apparatu: quem habebãt tum ut mulieres duas agerent in muliebre cœnaculum tabernaculi: unaq; cithariſtrias: quæ erant Cyaxari ele ctæ. Et hi quidem hæc agebant. Qui autem ad Cyaxa rem miſſus eſt. cum narrauiſſet: quæ præcepta fuerint: Cyaxares eo audito indicauit melius eſſe: ut in cõfinijs maneret exercitus. Et enim perſæ uenerant: quos Cy rus accerſierat: Erant autem quadraginta millia ſagitta tariorum ſcutatorũq;. Quare hos quoq; uidens nocere plurimũ regioni mediæ: exiſtimauit iucundius eſſe hi ſce liberari q̃ aliam turbam excipere, Qui uero ex per ſide agebat exercitum: interrogato Cyaxare pro iuſſu Cyri: ſi quid ei exercitu opus ſit: ubi reſpõdit eius ſe nõ indigere eodem die ubi audiuit præſentem eſſe Cyrũ ad eum perrexit exercitum agens. Ad Cyaxares poſtria die eius diei profectus eſt una cum his medorum equi tibus qui rem anſerant. Quem Cyrus ut accœpit adue nientem: accœptis perſarũ equitibus: qui iam multi erãt

præſentibuſq; medis & armeniis & hyrcaniis & ex aliis ſociis item iis:qui equitatum maxime præſtarent obuius pergit Cyaxari:oſtentans exercitum. At Cyaxares ubi uidit & multos:& pulchros:& bonos una Cyrum ſequi:ſecum uero & paucos & parui facũdos famulos exiſtimauit id ſibi eſſe dedecoroſum. Quare triſtatus eſt. Vbi uero Cyrus ex equo deſcendiſſet: adiſſetq;:ut eum pro more oſcularetur:Cyaxares deſcẽdit quidem ab equo:ſed auerſus eſt:nec eum eſt oſculatus:ſed palam lachrymatus eſt. Itaq; exhinc Cyrus iuſſit alios ſurgere atq; quieſcere. Et apprehenſa Cyaxares dextra ubi eum abegit extra uiam ſub quaſdam palmas: tum medicum tapeta ei iuſſit ſubſterni:ubi aſſidens ſedenti illi ita locutus eſt. Dic mihi auũcule per deos imortalis quid mihi iraſceris? & quid moleſtũ intutus ita excandeſcis? Hic reſpondit Cyaxares. Quoniã Cyre cum uideor ex omni hominũ memoria natus eẽ & priſcis maioribus & patre rege & ipſe rex eſſe exiſtimatus:meipſum intueor humiliter adeo & indigne equitantem te uero cum famulatu meo alioq; exercitu: & magnũ adeſſe & præclarũ:quæ ipſa etiam ab hoſtibus pati moleſtum arbitror. Sed multo o iupiter moleſtius eſt ab his hæc pati:a quibus minime decebat. Ego enim exiſtimem iucundius eſſe decies in terram demergi: q̃ humilem adeo me aſpici:meiſq; intueri me eſſe neglectui ac riſui. Non enim hoc ignoro: quod non tu ſolum me maior es:ſed mei etiam ſerui ualentiores: q̃ ego ſim: mihi obuiam eunt, Ita ſunt inſtructi: ut queant magis me male afficere:q̃ a me affici. Quæ dicens multo etiã magis lachrymis tenebatur adeo:ut Cyrũ coegerit im

plere lachrymis oculos. Qui ubi ſe paulo compeſcuit: in hunc modũ locutus eſt. Verum hæc tu Cyaxares neq; loqueris uera: neq; recte ſentis ſi arbitraris mea præſentia medos paratos eſſe: ut ſatis ſint qui te male afficiãt. Quod uero iraſcaris metuaſq;: haud miror: ſi quidem iure: an iniuria his ſuccenſeas: hoc præteribo. Scio enim grauiter te laturũ, ſi tibi pro his reſpondero. Verum quod uir princeps omnibus ſimul ſubditis ſit infeſtus: hoc magnum mihi uidetur erratum. Neceſſe ē enĩ qui metui multis eſt: is multos faciat inimicos. Qui uero omnibus ſimul infeſtus eſt: iis omnibus concordiam iniicit: quorum gratia ne te lateat: uolo: me hos ſine me dimittere noluiſſe: quippe qui metuerem nequid accideret ob iracundiam quod nos omnes dolore afficeret. Hæc igitur pro deorum ope me præſente tibi ſecure habent. Quod quidem putes a me iniuriam accipere. Hoc ipſe fero admodũ grauiter ſi dum pro uiribus operam do: ut bonis q̃plurimis amicos afficiam: dein huic rei contraria uidear operari. Enimuero non adeo temere noſipſos accuſemus. Sed ſi fieri poteſt: perſpicue uideamus quod eſt meũ in te ærratũ. & in amicis iuſtiſſimam ego cauſam habeo conſtituere. Si quod enim malum uidebor in te feciſſe: iniuriam fateor. Sin mali nihil feciſſe: apparuero nec etiam uoluiſſe, non item ipſe confitebere nullam accœpiſſe a me iniuriam. At neceſſe inquit fuerit: quod ſi liquido oſtendero bona plurima me feciſſe ac facere pro uiribus ſtuduiſſe: nõne ſum dignus magis: quem laudes: q̃ accuſes? Iuſtũ ſane reſpondit. Age igitur inquit Cyrus: conſideremus quæ a me geſta ſunt: ſingillatim omnia. Sic enim patebit maxime:

& quod eorum bonorũ eſt:& quod malũ. Incipiamuſq; ab hoc initio:ſi tibi quoq; habere uidetur ſatis. Tu enim cũ ſentires multos hoſtis conueniſſe: ut aduerſus te tuamq; regionem impetũ facerẽt:continuo miſiſti et ad Perſarũ remp. ſocios poſtulans: & priuatim ad me rogans:ſtuderem:ut ego ipſe uenirẽ ductor:ſi qui perſæ ad te iremus. Itaq; ego abs te perſuaſus ueni duxiq; ad te uiros ut fieri potuit & plurimos & optimos. Veniſti enim inquit. Hic igitur mihi primũ dicito:ullã me iniuriam aduerſus te meam an beneficiũ magis noſti? Perſpicuũ eſt inquit Cyaxares me ex his rebus eſſe abs te affectũ beneficio. Quid enim inquit dicito? Poſteaq̃ uenerunt hoſtes. eratq; aduerſus eos dimicandũ animaduertiſti me hic uſq̃ aut labori conceſſiſſe aut periculo cuiq̃ peperciſſe? Non inqt me hercule. Quid enim ubi deorũ ope ipſi uicimus:hoſteſq; ceſſere: rogaui ego te:ut communiter eos inſequeremur: & cõmuniter ulciſceremnr:cõmuniterq; ſi quid preclarũ bonũq; contingeret:hoc frueremur? His in rebus poſſis ne ullius me auiditatis accuſare? Et Cyaxares quidẽ hac in re ſilebat. Cyrus autẽ rurſus ita dicebat. Quod ſi ad hanc rem libentius taces:q̃ reſpondes:hoc ſane mihi dicito ſi qua te iniuria affectũ exiſtimaſti quod ubi tibi tutũ uiſum non eſt hoſtes inſequi te quidẽ paſſus non ſum periculi huius participem fieri. Sed ut mihi ex equitibus tuis mitteres:te rogaui. Si enim hoc poſtulans iniuſtus in te fui:præſertim:cũ me ipſum præſtiterim tibi ſociũ. Hoc item uelim abs te ipſo demõſtretur. Sed ubi ad hoc quoq; ſileret Cyaxares. Quod ſi ne ad hoc quidem inquit tibi uolunta eſt reſpõdere tu uelim hinc narres:ſi

quam rurſus iniuriam intuli. Quod cum mihi reſpon-
diſſes: quoniã intueris medos in lætitia: nolle per eius
letitiæ amotionẽq; eos cogere: ut irent periclitatũ. Si qd
item uideor feciſſe moleſtũ tibi: quod neglecta ira poſt
hæc iterum id abs te petij: q̃ ſciebam neq; tibi minus eẽ
mihi: ut dares: neq; facile medis quicq̃ imperare. Petij
enim a te: mihi ut dares: qui ſequi ſcilicet uellent. Itaq;
hoc a te conſecutus nihil perfeci: niſi ut hos perſuaſos
redderem. Eos igitur adiens induxi. & quos perſuaſos
reddidi cũ hiſce profectus ſum te ipſo aſſentiẽte. Quod
ſi hoc accuſatione dignũ exiſtimas: neq; ſine accuſatio-
ne fortaſſis eſt: a te accepiſſe: quodcũq; dederis. Ita er-
go ſoluimus. Vbi uero egreſſi ſumus: qd minus eſt per
ſpicuũ: quod geſtũ a nobis fuerit? non caſtra hoſtiũ capta
ſunt? Non multi eorũ interempti: qui aduerſus te ierũt
Atqui e uiuis etiam inimicis multis arma ablata ſunt.
multis equi. Pecunias uero tuas: quæ ab hoſtibus prius
ferebantur & agebantur: nunc tuos amicos aſpicis &
agere & habere. Alias quidem tibi alias uero ſibi ipſis
qui ſub imperio tuo ſunt. Et quod omniũ maximũ pul
cherrimũq; eſt: regionem tuam auctam uides: hoſtium
autem diminutam: eorumq; caſtella facta eſſe tua. Tua
uero prius: quæ a Syrorũ dominatu tenebantur: nũc cõ-
tra ad te rediſſe. Ex his autẽ rebus ſi quid mali ſit aut
ſi quid minus boni: diſcere quidem uolẽs neſcio: quo pa
cto dicam, ſed audire nihil prohibet. Verum dicito: de
his rebus ut ſentis. Et Cyrus quidem ita locutus finẽ
fecit. Ad quæ Cyaxares hæc reſpondit. Verum o Cyre
quod hec: quæ abs te ſunt facta: ſint mala: neſcio quomo
do dicere oportet. Haud ſane es neſcius hæc bona eſſe

talia: quæ quo plura uideantur: eo mihi ſunt grauiora. Ego enim mallem regionẽ tuam maiorem facere meis uiribus q̃ meam intueri a te hoc pacto amplificatam. Nam hæc præclara ſunt tibi facienti. At mihi minime: quodãmodo honorifica. Ac pecunias ita iucundius mihi exiſtimo tibi dono dare: q̃ ita te capere: ut mihi nũc abs te dantur: his enim abs te ditatus: magis etiam ſentio quibus reddor pauperior. Ac ſubditos meos ſi uideam parua a te affectos iniuria: minus mihi dolendum reor quam nunc intuens magna eos a te bona accepiſſe. Quod ſi me exiſtimas hæc inhumaniter cogitare. nõ in me iſta ſed in te uertens conſidera omnia: qualia uidentur tibi. Quid enim ſi quis canes quas ipſe alis cuſtodiæ gratia & ipſius tui & tuorũ ita tractet: ut eas familiarioris reddat ſibiipſi q̃ tibi? Num tibi hoc cultu is lætitiam afferat? Quod ſi hoc tibi uidetur eſſe q̃d parui illud animo uolutato. ſi quis eos qui tibi inſeruiunt: quos tu & præſidii & expeditionis gratia adeptus es: ita diſponat: ut illius malint q̃ tui eſſe: num ei gratiam habeas pro hoc beneficio? Quid autem q̃ homines maxime & amplectuntur & curant. ut maxime propria? Si quis uxori tuæ ita morẽ gereret: ut eam faceret ſibi magis amicam q̃ tibi: num te hoc beneficio lætum redderet? Longe ut opinor ſecus eſſet. Sed qui hoc fecerit: maxime omniũ iniurius in te foret. Vt autem dicam: quod meo dolori ſimillimũ eſt: ſi quis perſis quos tu duxiſti. ita gratificaretur ut eum libentius q̃ te ſeq̃ uellent: num is tibi amicus uideatur? Puto equidem minime. ſed longe magis hoſtis: q̃ ſi multos iſtorum interficeret. Quid uero ſi quis amicorũ tuorum ubi diceres

tu benigne ut cupiat quæcunq; libuerit: dein ille his au-
ditis abeat acceptis omnibus que potuerit. Atq; is re-
bus tuis ditetur cum tu ne mediocriter quidem uti que-
as. Poſſis ne probum hũc amicũ exiſtimare? Atqui nũc
ego Cyre ſi minus hæc: at is ſimilia pati uideor. Nãq;
uera abs te dicuntur: cum ais dixiſſe me ut eos duceres
qui id uellẽt. Tu abijſti accepto meo omni exercitu: me
autem reliquiſti ſolum. Et hoc tempore quæ cœpiſti fre-
tus uiribus meis: ea tãdem agis ad me: meãq; regione
auges meo cũ labore. Ego uero cũ nullorum bonorũ ui
dear eſſe cauſa: meipſum præbeo qui tanq̃ mulier bene
faciam tum alijs hominibus tum ſubditis hiſce meis.
At ipſe tu uir uideris: ego uero ne dignus quidem im-
perio. Hæc ne tibi beneficia eſſe uidẽtur Cyre? Nec enĩ
te præterit: ſi qua te mei cura tetigiſſet: cauiſſes nulla
re ita me priuare: ut auctoritate honoreq;. Quid enim
mihi plus eſt: q amplificetur regio: ſi ipſe reddor inho-
noratus? Nec enim idarco medis imperabã: q ipſe om-
nibus eſſem melior: ſed eo potius: q ijdem ipſi nos du-
cerent omnibus in rebus ſeſe eſſe melioris. Et Cyrus eo
adhuc dicẽte ſubdidit. Per deos imortalis auuncule mi
cariſſime ſi quid etiã ipſe tibi ſum prius gratificatus:
tu quoq; mihi nunc gratificare: quæ te rogauero. Deſi-
ne hoc tempore me accuſare. Cum uero de nobis peri-
culum feceris: quomodo erga te habemus: ſi quidẽ quæ
a me geſta ſunt: ea propter utilitatem tuam geſta exi-
ſtimes: & me te amplectentẽ contra amplectere & be-
neficum arbitrare. Si id contra: tum meipſum accuſa.
Verum fortaſſis inquit Cyaxares: perpulchre dicis: &
ego ita faciam. Quid igitur inquit Cyrus? Num etiam

te oſculor? Si tu uis inquit. At ne a me auertere: ut nun per. Non auertar inquit. Ac Cyrus eum eſt oſculatus. Quod ut uiderunt & medi & perſæ et alij (omnibus enim erat curæ: quid ex his rebus futurū eſſet) cōtinuo lætati ſunt: & hylaritatem præ ſe tulerunt, Cyruſq; et Cyaxares equis aſcenſis procedebāt. Et Cyaxarem qui dem medi ſequebantur. Ita enim Cyrus his innuerat. Cyrum uero perſæ & poſt hoſce alij. Vbi uero uenerūt in caſtra. ſtatueruntq; Cyaxarem in apparatū taberna culum: ij quibus fuerat conſtitutū: neceſſaria Cyaxari parabant. At medi: quantum temporis ante cœnā Cya xares ocioſus erat: ad eum ibant: alij ex ſe ultro: pluri mi uero a Cyro iuſſi agentes munera: alius pulchrum: pincernā alius bonū obſonij inſtructorem: alius panis artificem: alius cantorem: ij uero pocula: illi ueſtem pul cherrimā. Quiſq; uero ut plurimū aliquid eorum ſin gulare quæ cœperat: ei donabat. Itaq; pœnitebat Cya xarem. quod Cyrus eos a ſeſe dimiſiſſet: neq; medi mi nus quiddam ſibi attēdiſſent q̃ antea. Sed ubi fuit cœ nandi tempus: Cyrum uocauit Cyaxares: eumq; roga bat: ut diu uideret ipſum una cœnantē. Ad quē inquit Cyrus noli nunc iubere Cyaxares. Nonne uides hoſce omis qui adſūt: a nobis elatos adeſſe. Nullo modo pul chre agere: ſi his neglectis uoluptati meæ putarer obſe qui. Milites uero dum uidentur haberi neglectui qui boni ſunt longe minus redduntur alacres. At mali mul to ad contumeliā promptiores. Verum tu præſertim q̄ longum iter feceris: iam cœnato: ac ſi qui te honorant: eos contra amplectere: et conuiuio excipe: quo etiam fa miliarius te utantur. At ego abiens uertar: ad quæ dico

Verum cras mane huc ad ianuas tuas aderunt tempe ſtiui: quo una tecum omnes conſultemus: quid poſt hac ſit faciundum. Et ipſe præſens hac de re referto: utrum etiam putes operam dãdam rei militari: an ſit tempus ſoluendi iam exercitus. Ex hinc Cyaxares cœnabat. At Cyrus his collectis amicis: qui ſatis & ſaperent et age rent ſi quid opus eſſet: ita locutus eſt Viri amici quæ pri ma optabamus: adſunt deorum benignitate. Quocun- q; enim pergamus regionem uincimus: hoſteſq; uide- mus diminui. Nos uero & pluris & ualidiores fieri. Quod ſi hi ſocij qui additi ſũt uoluerint apud nos ma- nere multo etiam magis perficere poſſimus: & ſi quid ui capere tẽpus ſit: & ſi quid perſuadere oporteat Quo igitur manere ꝙ plurimis ſocijs una uideatur: hoc moli ri non meum eſt opus magis: ꝙ̃ etiam ueſtrũ. Sed quẽ- admodum quando pugnandũ ſit: qui plurima fecerit mancipia: hunc opinantur inuictiſſimo eſſe aio: ſic item cum perſuadendũ ſit: qui plurimos egerit in ſententiã noſtram: hic iure ac merito & eloquẽtiſſimus eſſe iudi- cetur & ad res agendas præſtantiſſimus. Ac nolite qui dem per inde quaſi orationẽ nobis oſtentaturi. qualẽ ad unũquẽq; eorũ habeatis: hoc meditari. Sed quo etiã per ſuaſi a quolibet manifeſti ſint ex his quæ gerant, ita in ſtruite. Ac uos quidem gerite horum curã. Ego uero ut milites habentes res neceſſarias quantũ equidem ipſe preſtare queam: de expeditione cõſultent. Huius ego rei enitar diligentiam habere.

XENOPHONTIS DE CYRI PAEDIA LIBER SEXTVS.

b

VNC DIEM CVM ITA
agitaſſent:cœnaſſentq;:de-
derunt ſe quieti. poſtridie
uero mane uenerũt ad Cya
xaris ianuas ſocij omẽs. Ita
q; donec Cyaxares ornaba
tur audiens turbam multã
eſſe ad fores hic amici adducebant ad Cyrum alij cadu
ſios:qui eum rogarent:ut maneret: alij hyrcanios. Hic
autem Sacas.ille etiam Gobryam. Ad hyſtaſpas addu-
cebat Gadatan Spadonẽ:qui Cyrum:ut maneret: præ-
cabatur. Hic igitur Cyrus ſentiens Gadatan iãdiu me-
tu confectum:ne exercitus ſolueretur:arridẽs inquit:o
Gadata non eſt obſcurũ te ab hoc hyſtaſpa perſuaſum
hæc ſentire:quæ dicas. Et Gadatas ſublatis ad cælũ ma-
nibus iuratus eſt. Sane ſe minime ab hyſtaſpa perſua-
ſum hæc ſentire. Sed nõ ſum inquit neſcius:ſi uos abie-
ritis fore ut res meæ oĩno pereant. Quãobrẽ cũ hoc ego
diſſerebam:ſciretne: quæ tibi mens foret de ſoluendo
exercitu. Ad quem inquit Cyrus. Iniuſte igitur hunc
ego hyſtaſpan accuſo. Iniuſte mediſſidius hyſtaſpas in
quit o Cyre. Ego enim huic Gadatæ tantum dicebã dũ-
taxat non fieri poſſe:ut militiæ operam dares: inquiẽs
te a patre accerſi. Et Cyrus. Quid ais ĩquit? Et tu es au
ſus hoc efferre.ſiue ego uellem ſiue non? Ita inquit me
hercule:uideo enim te cupere:ut in Perſis cõſpicuus cir
cumeas:patriq; oſtẽtes:ut geſſiſti quæq;: Ad quem Cy-
rus inquit. Tu uero non cupis abire domum. Nõ me her

cule inquit hyſtaſpas:neq; abiturus ſum quidem. Sed manens me ducem geram donec hunc ipſum Gadatan aſyrũ herum faciam. Et ii quidem hæc inuicem ſerio iocabantur. Interim Cyaxares uenerabili ornatus habitu egreſſus in ſolio ſedit medico, Vt uero conuenerũt omnes:quos oportebat:ac ſilentium factum eſt. Cyaxares in hunc modum eſt locutus. Viri ſocii quoniã adſum: ac Cyro ſum grandior:par eſt me dicendi initium facere. Nunc igitur tempus mihi uidetur eſſe:ut hac primum de re dicatur utrum adhuc militandi tempus uideatur an ſoluendi iam exercitus. Dicat igitur aliquis de hac ipſa re ſentẽtiam ſuam. Ex hinc primũ dixit hyrcanius. Viri ſocii neſcio equidem:ſi quid dicendũ ſit:ubi res ipſe:quod optimũ eſt;demonſtrant. Nouimus enim omẽs, ſi una maneamus:futurũ ut malis pluribus hoſtes afficiamus:q̃ ipſi afficiamur. Cum uero ſeparati inuicem fuimus:illi nobis utebantur: ut iis iucundiſſimũ erat: nobis autem moleſtiſſimũ. Poſt hunc inquit Caduſius Nos uero quid dicamus:qui ſi domũ abeamus ſinguli ſeparati futuri ſimus. Vbi ne militantibus quidẽ cõducit ipſa ſeparatio. Nos igitur qui non multum temporis ſeparati a multitudine noſtra rei militari operã indulſimus pœnam dedimus:ut ipſi noſtis. At poſt hunc Artabazus:qui olim dixit ſe cõſanguineũ eſſe Cyri: ita locutus eſt. Ego Cyaxares tantum ab his diſſentio qui antea dixerunt. Hi enim aiunt adhuc manere oportere cum exercitu. At ego dico:quod domi cũ eſſem tum rẽ militarem exercebam. Et enim ferebam auxiliũ ſæpe cũ res noſtræ agerentur:& de noſtris caſtellis: ut inſidiis circũuentis perſæpe negocia habebam:cum & metuerẽ

& præſidium agitarem:& hæc gerebam proprijs ſum̃ ptibus. At nunc illorum habeo caſtella:& illis metui ſum dapibus illorũ utor:ac bibo hoſtium uina. Tanquã igitur res domeſticæ ſint exercitus: hæ uero feſtiuitas mihi quidem non uidetur ſoluendam eſſe hanc celebritatem. Gobryas poſt hunc ait. Ego uiri ſocij huc quidẽ uſq; laudo Cyri dextram. Eorum enim nihil mentitur: quæ promiſi. Quod ſi abibit ex regione aſyrius uidelicet requieſcet minime earũ rerum pœnas luens: quibus & uos eſt aggreſſus:& me affecit iniuria. Ego autem ea in parte iterum dabo pœnam quod in ueſtram ueneram amiciciam. Poſt hos autem omnes inquit Cyrus o uiri neq; me latet futurũ ubi ſoluamus exercitũ: ut res noſtræ reddãtur imbecilliores: hoſtium uero rurſus augeantur, Ii enim omnes. quibus arma ſunt ablata: celeriter alia ſunt facturi. Quicũq; equis priuati ſunt: quã primũ rurſus alios comparabunt:& pro interẽptis alij pubeſcent: ac naſcentur. Itaq; nihil mirabile fuerit: ſi celeriter admodũ nobis ſint negocia præbituri Quid igitur iuſſi ego Cyaxari: ut uerbum inijceret de ſoluendo exercitu? Nempe quoniã quod futurũ eſſet metuebam. Video enim aduerſarios aduẽtare: aduerſus quos: ſi hic caſtrametabimur: pugnare minime poterimus. Aduentat enim iam hyems. Tecta uero ſi etiam ſunt nobiſipſis at minime ſunt mediuſſidius neq; equis: neq; famulis neq; militum plebi ſine quibus nos haud poſſimus militiæ operam dare: neceſſaria uero quem in locum ipſi uenimus a nobis conſumpta ſunt. Quo uero non uenimus: ea metu noſtri ipſorũ conuexerunt in loca munita Itaq; illi habent: nos uero hæc capere haud poſſumus.

Quis igitur eſt adeo fortis:aut quis ita ualidus:ut poſſit aduerſus famē ac frigus militando pugnare? Quare ſi hoc pacto militiam exercebimus:ego affirmo oportere nos ultro ſoluere exercitū potius: ꝙ inuitos ob difficultatem expelli. Quod ſi uolumus adhuc eſſe in exercitu:hoc ego dico adhuc ꝙ celerrime eſſe faciundū: ut ipſi ꝙ primū munitiones ꝙ plurimas illorum capiamus: ac nobiſipſis eaſdem faciamus ꝙ plurimas. Quæ ſi fiāt res neceſſarias habituri ſunt:utri pluris queant capiendo congerere obſidebunt etiam hi utri fuerint ſuperiores. Nunc autem nihilo præſtamus in pelago nauigantibus. Et enim illi cum ſemper nauigant:nihilo magis proprium relinquunt:quod nauigarunt ꝙ ꝙ nondum nauigarūt. Quod ſi caſtella habuerimus: hæc hoſtibus agrum alienabunt nobis uero propter tranquillitatem omnia magis erunt. Quod ſi fortaſſis aliqui ueſtrū metuerint:ubi opus fuerit procul a ſua regione præſidiū agitare neq; hoc uerebimini. Nos enim Perſæ ubi etiā a domo imus peregre:admittimus tenere præſidijs:quæ caſtella hoſtes ſunt propijſſima. Vos autem aſyriæ caſtella quæ uobis ipſis finitima ſunt illa et poſſidetis:& colitis. Si enim ipſi tenentes præſidijs: quæ illis propinqua ſunt:ea colere poſſimus: in multa pace uos eritis. qui ea:quæ procul a uobis ſunt: habetis. Nō enim poterūt:ut exiſtimo:malis ijs neglectis:quæ ſunt in proximo uobis:quos finitimos habēt inſidiari. Quæ quidem ut dicta ſunt:& alij omnes ſurgentes dixerūt hæc ſe malle. Et item Cyaxares. Gadatas uero & Gobryas uterq; dixere caſtella ſe munituros muro:ubi ſocij aſſentiantur: ut hæc quoq; amica ſint ſocijs. Cyrus

igitur poſteaq̃ uidit omnes impigre acturos quæcunq; dixiſſet. poſtremo ait. Si ergo perficere uolumus quecunq; dicimus eſſe faciũda: opus ſit: ut q̃ primũ machinas habeamus ad purgandos hoſtium muros: fabroſq; ad munimenta noſtra turribus cingenda. Ex hinc pollicitus eſt Cyaxares machinã ſe præbiturum: & Gadatas aliam & aliam Gobryas ac Tigranes item aliam. Ipſe autem Cyrus dixit enixurum ſeſe duas facere machinas. Vbi hæc decreta ſunt præbuerunt machinarum fabros. Parabantur autẽ ſinguli ad machinas: ut opus erat: uiroſq; præfecerunt: q̃ uidebantur maxime ad hæc eſſe idonei. At Cyrus poſteaq̃ cognouit circa hæc eſſe cunctandũ eo in loco eſt caſtrametatus: quẽ putauit & ſaluberrimũ eſſe ac maxime acceſſibilem: ad quæcunq; ſunt aduehenda: Et omia quæ ad munitionẽ opus erat effecta reddidit: quo manerẽt in tuto ſemper ſi quando ulterius cum uiribus exercitum ducerent. Ad hæc interrogatis quos maxime arbitrabatur regionis habere noticiam. Vnde q̃ plurimam utilitatem exercitus caperet: educebat ſemper in loca paſtionibus referta: tũ ut plurima neceſſaria exercitus caperet: tum etiã quo magis: & bene ualerent: & robuſti eſſent itineribus laborantes: tum præterea: quo inuecturis ordines admonerent Cyrus igitur in his erat. At ex babylone tranſſugæ & captiui hæc dicebant: quod aſyrius ueniſſet in lydiam: talenta multa ſecum agens auri & argenti: aliaſq; diuitias multiplicemq; ornatum. Itaq; turba militũ dicebat illum iam pecunias colligere propter metum, Cyrus uero intelligens eum ueniſſe. ut conſtitueret ſi q̃d poſſet aduerſus ſeſe: contra ipſe magno cum robore:

parabatur perinde atq; pugnandũ etiam eſſet. Cunq; expleſſet perſarum equitatum aliis ex captiuis: aliis quibuſdam ab amicis quoq; acceptis equis: hæc eni & admittebat ab hominibus: & renuebat nihil. Neq; ſi arma dediſſet quis pulchra: neq; ſi equũ. Parabat etiam currus & ex captiuis curribus: & aliũde: undecũq; poterat: et troianos currus ſeſſilis quos antea habuiſſent & qua cyrenaica utuntur etiam nunc: currulem agitationem ſoluit: ſuperiore enim tempore & medi & ſyri & arabes & aſiatici omnes curribus ita utebantur: ut nunc cyrenaici: uiſum eſt ei ſi qui ex uniuerſo exercitu conſentanee plurimũ ualerent: uiri optimates in curribus forent: eos in illa eſſe parte: qua ferẽtarii pugnãt & ad uictoriam magnũ conferre põdus nullũ poſſunt. Currus enim trecenti præbant pugnantis: quidem trecentos: equis autem hi utuntur mille ac ducentis. Aurige uero hi ſunt: ut ueriſimile eſt: quibus optimates maxime fidem habent. Ii uero ſunt alii ad trecentos: q nihil prorſus hoſti nocent. Hos igitur ſeſſilis currus ſuſtulit. Pro his uero ad bellandũ aptos parauit currus et ualidis rotis: quo non facile contererentur: & longis axibus. Minus enim reſupinantur lata omnia. Sellam uero fecit aurigis ſicuti turrem ex ualidis lignis. Harũ uero curruliũ ſellarum altitudo eſt ad cubitos quinq;: quo poſſint equi ab aurigis gubernari ſuper ſellas. At aurigas loricis totos armauit exceptis oculis. Appoſuit etiam falces ferreas duarum ulnarum lõgitudine ad axes ex altera atq; altera rotarum parte. Et alias infra ſub axem reſpicientis in terram: tanq; impetũ in aduerſarios curribus facturi eſſent. Vt hoſce Cyrus tum pa

rauit:ita etiam hoc tempore utuntur curribus:qui in regis ſunt regione. Inſuper erant ei cameli permultæ collectæ ab amicis:& quæcunq; fuerant captæ. Et hæc ita effecta ſunt. Cum autem uellet exploratorem mittere in Lidiæ regionem:fieriq; certior quid Aſyrius ageret uiſus Araſpas eſt idoneus:qui ad hanc rem mitteretur: is inq̃ Araſpas:qui pulchram illam mulierem cuſtodiebat. Talia eni Araſpæ acciderant. captus amore mulieris coactus eſt ei uerba facere de concubitu. hæc autẽ negauit quidem. Eratq; fidelis uiro ſuo quãq̃ abſenti. Eum enim amabat uæhementer. Neq; Araſpã accuſauit apud Cyrum: uerita certamen iniicere inter uiros amicos. Sed cum Araſpas exiſtimans inſeruitũ ire. minus quod uolebat:conſequeretur: minatus eſt mulieri ſeſe facturum:quæ uellet ea inuita:ſi ultro ipſa nollet. Ex hinc mulier:ut uim metuit:non amplius rem clam habet. Sed Spadonem ſuum mittit ad Cyrum iuſſum: ut ei narraret omnia. Quod audiens Cyrus cum plurimum riſiſſet propter eum:qui diceret ſe amore eſſe ſuperiorem:mittit Artabazũ una cum Spadone cui iubet ei ut dicat:ut uim afferre caueret eiuſmodi mulieri. Verum ſi poſſet perſuadere ſe illi non eſſe impedimento. Artabazus uero ad Araſpan ut uenit conuicio in eum eſt uſus:cum & depoſitum nominaret mulierẽ:& eius impietatem diceret:& iniuriam & continentiã adeo: ut Araſpas & præ dolore multum collachrymaret:& ob pudorem confunderetur:ac ueluti ob metũ periret: ne quid etiam aliud a Cyro pateretur. At Cyrus poſtea q̃ hæc didicit eo ad ſe uocato ſolus cũ ſolo dixit. Video te Araſpa & metuere me & maximo pudore detineri

Quieſce igitur ab his. Ego enim ſcio & deos ab amore eſſe ſuperatos: & homies qui prudẽtiſſimi eſſe uiderẽtur: qualia ab amore paſſi ſunt. Et ipſe meipſum accuſaui: quod minus tolerare potuerim: ut cum pulchris congreſſus eos negligerem. Præterea ego tibi huius rei auctor ſum. Nam ego te ad hoc inexpugnabile negociũ coegi. Atq; Araſpas ſubdidit. Et in his ſimilis es tu Cyre queẽadmodũ in aliis rebus: qui & manſuetus ſis: & humanus peccatis ignoſcas: me autẽ alii etiam homies demergunt ſollicitudine: Vt enim rumor meæ calamitatis apud omnis increbruit: mei inimici gratulantur mihi: amici uero adeuntes conſulunt: ut me e medio tollam ne quid etiam abs te patiar: ut quod iniuſtiſſimus fuerim. Et Cyrus ait. Bene igitur noueris Araſpa: qꝫ hac opinione potes uehementer gratificari mihi ac ſociis prodeſſe plurimũ. Vtinam fiat inquit Araſpas: ut ego tibi oportune rurſus ſim uſui. Igitur inquit Cyrus ſi ſimulans a me fugere: uelis ad hoſtes ire: puto fore ut fidem apud illos inuenias. Ego ſane mediuſfidius inquit. Araſpas: quod etiam ab amicis creditum iri puto: tanq; a te fugiens rumorem ſim præbiturus. Venias igitur inquit ad nos cognitus hoſtium rebus omnibus: puto autem eos tecum propter fidem cõmunicaturos & uerba & conſilia. Itaq; eorum nihil te latebit: quæ nolumus noſſe, Pergam igitur nunc inquit Araſpas. Et enim hoc erit unũ fortaſſis fidei argumentum: quod uidear effugiſſe: quoniam eſſem a te aliquid paſſurus. Num inquit poteris deſerere pulchram Pantheam? Duos inquit Cyre dilucide animos habeo. Nũc ego philoſophatus ſum cum iniuſto ſophiſta amore. Non

enim qui unus ſit:ſimul & bonus eſt & malus:neq; ſimul & honeſtorum & turpiũ operum amore capitur: atq; hæc ſimul uult agere:& non uult. Sed perſpicuũ eſt animos eſſe duos:quãdo bonus dominetur: res agit honeſtas:quando autem improbus res turpis aggreditur. Nunc uero quia te ſocium cœpit:bonus animus dominatur:& id admodum quidem. Si igitur tibi quoq; eundum uidetur:inquit Cyrus ſic faciundũ eſt:quo etiam illis credaris magis. Enuncia eis:quæ a nobis gerũtur:& ita enuncia:ut quæ iis dixeris:impediant maxime:quæ uolũt agere. Impediant autem ſi nos dicas parari:ut illorum agrum adoriamur. Hæc enim audiẽtes minus congregentur omnibus uiribus. Quiſq; enĩ metuat ſuis rebus domeſticis. Maneq; apud illos plurimũ temporis. Quæcũq; enim faciant:ubi ſint maxime prope nos:hæc nos ſcire maxime oportebit. Conſule etiam his ut inſtruantur:ubicũq; uideatur eſſe optimũ. Quãdo enim tu abieris arbitratus eorum ordinem noſſe:neceſſarium fuerit ita eos inſtructos eſſe ordinem enĩ mutare uerebuntur. Quod ſicubi uel aliter ordinem mutabunt:ex recenti ordine turbabuntur. Araſpas autem ita egreſſus cum accœpiſſet fideliſſimos famulos:dixiſſetq; ad quoſdam:quæ negocio exiſtimabat conducere: abijt. At Pãthea ut ſenſit Araſpan abiſſe:miſit ad Cyrum dicẽs. Noli Cyre triſtari propter Abradatæ ad hoſtes abitioné. Nam ſi me ſiueris mittere ad uirum meũ Ego tibi ſpondeo illum uenturũ multo ꝗ̃ Araſpan amicum fideliorem. Scioq; futurum ut adſit tibi cum quantis poterit uiribus. Et enim pater præſentis regis eum amabat. Sed qui nũc regnat: aggreſſus etiam olim eſt

inter me ac uirum diuortium facere. Quare cum exiſti met eum ſibi eſſe contumeliæ:non ſum neſcia fore:ut li benter ſeſe ad uirum recipiat:qualis tu es. Quibus au ditis Cyrus. ut ad uirum mitteret: iubebat. Illa autem miſit. At Bradatas:ut ſigna ab uxore cognouit:& alia didicit:ut habebant libẽter pergit ad Cyrum equos ha bens circiter mille. Vt autem uenit ad perſarum ſpecu latores: ad Cyrum mittit: qui foret: enarrans. Cyrus autem iubet eum continuo duci ad uxorem. Vt ue ro uxor atq; Abradatas uir inuicem ſe uidere ſeſe mu tuo ſunt cõplexi:ut uériſimile eſt:ex inſperato. Ex hinc narrat Panthea religionem Cyri: & temperantiã & cõmiſeratione aduerſus ſeſe. Quæ audiens Abradatas dit. Quid igitur ego Panthea ſim facturus:quo Cyro & pro te & pro me ipſo gratiam referam? Quid ali ud inquit Panthea: ꝙ ut enitaris ſimilis eſſe erga illũ qualis eſt ille erga te? Ex hinc uenit ad Cyrum Abrada tas:quẽ ut uidit:dextra appræhenſa inquit. Pro quibus nos Cyre beneficiis affeciſti:nõ habeo:quod ſim maius dicturus ꝙ ꝙ tibi meipſũ amicũ do et famulũ et ſociũ et ꝗbuſcunq; rebus te uideo ſtudere. in his adiutor tibi enitar eſſe quantum præſtari a me queat: optimus. Ad quẽ reſpõdit Cy. Ego uero te admitto:et nũc te dimitto una cũ uxore ut cenes:rurſus itẽ opus erit:ut meo utaris tabernaculo una cũ tuis meiſq; amicis. Ex hinc uidens Abradatas Cyrum ſtudere circa falcatos currus & cir ca cataphractos & equos & equites enitebatur ei per ficere ad centum currus & equitatu ſuo illius ſimiles curribus. Et ipſe ut eorũ ductor parabatur in curru: con iugauit autem currum ſuum quattuor temonibus: &

equis octo. At Panthea eius uxor ex pecuniis ſuis fecit ei aureum thoraca: & caſſidem auream ac item brachialia. currus autem equos æreis omnibus tegumentis inſtruxit. Et Abradatas quidẽ hæc gerebat. At Cyrus intutus eius currum cum quattuor temonibus: cogitauit fieri poſſe: ut etiam cum temonibus octo currus inſtrueretur: ut cum octo boum paribus ageretur inferius domicilium machinarum. Erat autẽ hic ſublatus tris paſſus maxime a terra una cum rotis. Tales autem turres una cum ordine ſequentis arbitrabatur magno auxilio fore phalangi ſuæ: magno etiam detrimento hoſtiũ ordini. Fecit etiam in huiuſmodi domiciliis & ambitus uiarum & pinas. Impoſuitq; in qualibet turrim uiros uiginti. Vbi uero conſtituit omnia: quæ ad turris pertinebant: cœpit agendi experientiã: & multo facilius agebant octo boum paria turrim & uiros: qui erant in turri ꝙ pondus impedimentorũ ſingula boum paria Nam uaſorum pondus erat ſingulis boum paribus circiter quinq; & uiginti talẽta. Turris uero pondus erat quẽadmodũ tragici tabernaculi craſſitudinis lignorũ octo ac uirorum uiginti armorumq;: harum turriũ fuit minus ꝙ quinq; & decem talenta cuiq; pari boum conductio. Vt autem nouit facilem eſſe conductionem: parabatur perinde ac ducturus eas turris una cum agmine exiſtimans belli auiditatem eſſe ſimul & ſalutem: & iuſticiam & fœlicitatem. Per id uero temporis uenere: qui & ab Indo pecunias agerent: eiq; nunciarent regẽ indorum huiuſmodi uerba ſignificare. Mihi Cyre uoluptas eſt: quod ea: quorum indigebas mihi nunciaueris uoloq; tibi hoſtes eſſe mittoq; tibi pecunias: ſiq; aliis

eges:accerſe. Iuſſi etiam meis ut quicquid iubeas: facia-
nat. Quæ Cyrus audiens: iubeo igitur uobis: ut alij ue-
ſtrum hic maneatis in tabernaculo ad cuſtodiendas pe-
cunias & uiuendũ q̃ ſuauiſſime. Tres uero mea cauſa
concedatis ad hoſtes tanq̃ ab indo de ineunda ſocietate.
Cunq; illic didiceritis: quicquid & dicant & faciant:
q̃ celerrime & mihi & indo renunciate. Quibus in re-
bus ſi pulchre mihi obſequium præſtiteritis: etiam ma-
gis ob hanc rem ſum uobis gratiam habiturus: q̃ quod
pecuniam attuleritis. Et enim ſpeculatores ſeruorum ſi-
miles aliud nihil: quod ſciant poſſunt renũciare q̃ que-
cunq; nouerint omnes. At uiri quales uos eſtis etiã con-
ſilia ſepe diſcũt. Quæ Indi libenter cũ audiſſent: eſſent-
q; munerati. tum apud Cyrum inſtructi poſtridie pro-
fecti ſunt: pollicentes ſane cum didicerint: quæcũq; qui-
uerint plurima ex hoſtibus uenturos ſe: q̃ poterunt: ce-
lerrime. At Cyrus tum alijs rebus paratis ad bellũ ma-
gnifice quodammodo: ut erat uir: qui nihil parui gere-
re cogitaret: tum non ſolum uiſus eſt ſociorũ habere cu-
ram: ſed contentionem etiam inter amicos inuicem in-
geſſit: ut ſingillatim ipſi apparerent & pulcherrime
armati & equis ornatiſſimi: & iaculis ſagittiſq; mu-
nitiſſimi: maximeq; induſtrij. Hæc autem operatus eſt
ad ianuas educens honoranſq; ſingillatim uiros fortiſ-
ſimos. Et principes: quos diligentis uideret circa hanc
rem quo eorum milites optimi forẽt: hos etiam laudãs
ac muneribus donans: quibus poterat incitabat. Quod
ſi quando ſacrum faceret: atq; ageret feſtum diem: etiã
in hoc ipſo quæcunq; homines meditantur ad bellan-
dum: horum omniũ ludos faciebat: præmiaq; uincentis

bus munificētiſſime dabat eratq; in exercitu multa iu-
cunditas. Erant autem Cyro iam fere affecta oīa: quæ
militiæ habere uellet: præter machinas: Et enim perſæ
equites iam implebant ad decem millia: & currus fal-
cati: quos & ipſe parauerat: implebant iam ad centum
Quoſq; Abradatas ſuſius parare aggreſſus eſt: ſimi-
les Cyri curribus: & hi abſoluti erant ad alios centum
& currus medici: quos Cyrus in hunc modū ut mutan
do formaret: Cyaxari perſuaſerat. ex troica & libyca
curruum ſeſſilium forma implebant: & hi circiter ali-
os centum. Atq; ſuper camelos conſtituti erant uiri bi-
ni in unāquāq; ſagittarij. Et q̄plurima exercitus pars
hac erat mente: tanq̄ omnino iam uiciſſet: eſſentq; res
hoſtium nihil. At ubi ita illis affectis uenerūt indi ex
hoſtibus: quos miſerat Cyrus ſpeculandi gratia: ac di-
xerunt Crœſum imperatorem ducemq; lectū eſſe uni-
uerſorum hoſtium quodq; decretū eſſet regibus ſocijs
omibus: ut omnes cum totis uiribus adeſſent: inferreq;
pecunias: admodū multas. has autem perficere: & mer-
cede conducere: quos poſſent: & donare: quibus opus
eſſet: iamq; mercede conductos eſſe: permultos ex traci
bus quidē gladijs armatos: an nauigare præterea ægy
ptios: quorum numerū dicerent circiter centum uiginti
millia una cum ſcutis uſq; ad pedes tendētibus atq; ma
gnis haſtibus quas etiā nūc habent: & mucronibus. In
ſuper Cypryorum exercitum an nauigare: iamq; adeſ-
ſe omnis cilicas: & utroſq; phrygas: & lycaonas: &
paphlagonas: & cappadocas: & phœnicas & una cū
babylonis principe aſyrios: Ionaſq; & æoles atq; omis
fere Græcos aſyæ incolas una cum Crœſo ſequi coactos

eſſe miſiſſeq; Crœſum etiam ad lacedæmonios de ſocie tate. cogi autem exercitum circa Pactolum flumen: eoſq; ꝗ̃ proceſſuros in Thymbraiam: ubi etiam nunc conuentus eſt barbarorū habitantium inferiorem Syriam: qui ſunt ſub rege: omnibuſq; iuſſum eſſe huc portare commeatum: quaſi enim his ſimilia dicebant etiam captiui curabat enim hoc item Cyrus ut hi caperentur: ex quibus diſcere quicquam poſſet. Mittebat etiam ſpeculatores ſeruis ſimiles tanꝗ̃ traſſugas. Vt igitur exercitus Cyri hæc audiuit: ſollicitus eſſe cœpit: ut erat conſentaneum: incedebantq; omnes maiore cum ſilentio: ꝗ̃ conſueuerant: neq; uidebantur admodum hilares: ſed triſtes potius. Erantq; plena omnia ſeſe interrogantiū inuicem de omibus rebus atq; diſſerentium. At Cyrus ut ſenſit metum per exercitum diſcurrentem: tum agminum princeps conuocat: tum etiam omnes quorumcūq; ubi minus fiderent: detrimentū aliquod eſſe uidebatur ac item utilitas: ubi alacri forent animo: pronunciauitq; miniſtris ſi quis etiam alius ex militibus adeſſe uellet: quæ loqueretur auditurus: eum ne arcerent. Vbi autem conueniſſent: ita eſt locutus. Viri ſocij ego uos conuocaui: quoniā uidiſſem ueſtrum quoſdā poſteaꝗ̃ nuncij ex hoſtibus ſunt allati: admodum ſimilis eſſe hominibus his: qui metuant. Videtur enim mihi mirandū eſſe: ſi quis ueſtrum iccirco timet: quoniā coguntur hoſtes. Quod autem nos multoplures congregati nūc ſumus ꝗ̃ quo tempore illos uicimus, multo etiam melior pro diuina benignitate nūc exercitus nobis eſt ꝗ̃ antea: hæc uidentes non audetis o per deos immortalis? Quid aliquando faceretis: qui hoc tempore formidatis

ſi qui nunciarent: quæ nūc apud nos ſunt: hæc nobis ad-
uerſa aduētare? ac primū audiretis: quod qui prius nos
uiciſſent: hi ueniunt rurſus eam in animis habentes ui
ctoriam quam olim eſſent adepti? Dein quod qui tum
ſagittarij iaculatoreſq; arces excidiſſent: hi nunc ueni-
unt: alijq; his ſimiles multo plures. Dein quēadmodū hi
armati peditibus tum uicere: nūc ita: & eorum equites
inſtructi aduerſus equites aduētant: & arcubus iaculiſ
q; contemptis: uno ualido quiſq; accepto pilo adequita
re cogitat: ut cōminus præliaturus. Præterea ueniūt cur
rus: qui non ita ſtatuentur: ut antea conuerſi tanq̄ in
fugam ſed equi quoq; qui ſunt ad currus: armātur lo-
ricis & aurigæ in turribus ſtant ligneis: quibus emi-
nentia omia loricis ſunt caſſidibuſq; armata: atq; fal-
ces ferreæ axibus ſunt accōmodatæ: ut hi quoq; impetū
faciant continuo in aduerſariorum ordines. Præterea
cameli ſunt inter eos in quibus adoriuntur: quarū quæ-
q; ne centeni quidem equi uiſu ſuſtineant. Inſuper tur
res immittunt: a quibus ſuis auxilium ferrent. Nos au-
tem iaciendo impedicēt aduerſus eos pugnare: qui ſunt
in campo. Si quis igitur nunciaret uobis hæc eſſe in ho
ſtibus: qui nunc metuitis quid eſſetis facturi: quādo al-
latis nuncijs: quod Crœſus lectus ſit hoſtium dux: qui
eo eſt. Siris ignauior: quo Syri quidem pugna uicti fu
gerunt: at Crœſus cum eos uictos uidiſſet: pro ope fe-
renda ſocijs in fugam eſt uerſus. Dein etiam nunciatur
hoſtes ipſos: quoniā non ducant ſeſe ſatis eſſe: qui nobi
ſcum pugnēt: alios mercede conducere: tanq̄ pro ſe me
lius pugnaturos q̄ ipſi ſint. Hæc quidem cum ſint hu-
iuſmodi: uidentur eſſe formidabilia: noſtra autem con-

temnenda. Hos ego affirmo o uiri mittendos eſſe ad aduerſarios: lōge enim magis nobis apud illos ſi fuerint ꝙ præſentes ſint profuturi. Quæ Cyrus ubi dixiſſet. Chryſantas Perſes ſurrexit: qui in hunc modum locutus eſt. Ne te Cyre miratio capiat: ſi qui nuncijs auditis triſti facie uiſi ſunt. Nō enim quod metuerint: ita ſunt affecti ſed grauiter ferentes: quēadmodū ſi quibuſdam uolentibus exiſtimantibuſq; iam pranſum ire: opus aliquod enuncietur: quod neceſſe ſit ante prandium efficere. Nemo mea ſententia hæc audiens lætaretur. ita etiā nos arbitrātes fore iam: ut ditemur: ubi audiuimus eſſe reliquum opus: quod efficere nos oporteat: facie turbati ſumus: haud id quidē: quod metuamus: ſed quod iam etiam facere hoc uelimus. Enimuero poſteaꝙ non de ſyria ſolum certabimus: ubi triticum eſt multum & pecudes palmæq; fructiferæ: uerum de lydia quoq; ubi multum eſt uinum: multæ fici: multum oleum mareq; alluit: per quod plura aduehuntur: ꝙ quotquot quiſq; eſt bona intutus. Hæc nos cogitantes non amplius grauiter ferimus: ſed audemus ꝙ maxime: quo celerius his quoq; lydijs fruamur bonis. Chryſantas quidē locutus eſt. Socij uero omnes & eo ſermone delectati ſunt: eūq; laudarunt. Atqui inquit Cyrus mihi uidetur o uiri fortiſſimi eſſe aduerſus eos inꝙ celerrime eundum: quo illos euntes anteuertamus: ſi fieri poſſit: ubi neceſſaria colligūt. Dein quo celerius iuerimus: eo pauciora adeſſe illis inueniemus: abeſſe autem plura. Equidē ita dico: quod ſi quis aliter ſentit aut tutius eſſe aut facilius nobis: ſane doceat. Sed poſteaꝙ multi comprobauere: quāprimū pergere oportere aduerſus hoſtes: nemoq; cō

tradiceret: hinc Cyrus huiuſmodi uerba facere eſt aggreſſus. Viri amiciſſimi animi quidem corporaq; & arma: quibus utendum ſit: iamdiu nobis diuina ope parata ſunt. Nunc uero neceſſaria ad iter ſunt parãda tum nobis ipſis: tum etiam quibuſcunq; utimur quadrupedibus: nec ea minus q̃ dierum uiginti. Ego enim mecum ipſe ſupputans: inuenio pluriũ q̃ quindecim dierum iter fore: quo quidẽ itinere rerum neceſſariarũ inuenturi nihil ſumus. Tranſlata enim ſunt partim a nobis: partim ab hoſtibus quæcunq; metuerunt. Parandũ eſt enim ſatis cybi. Nã ſine cybo: neq; pugnare nec uincere poſſimus. Vini autem tantum cuiq; eſt habendum quantũ ſatis futurum ſit: conſueſcamus aquam bibere. Multum enim erit itineris. quod uino caret. Ad quod ipſum neq; ſi admodum uini multum parauerimus ſatis futurum ẽ. Ne igitur: ſi repẽte uino caruerimus: incidamus in morbos: ita faciundum eſt. Inter ueſcendum incipiamus continuo aquam bibere. hoc enim iam faciẽtes: non admodum mutabimur. Et enim qui farinæ utitur cybo: ueſcitur ſemper maſſa aquæ mixta. Et qui panis utitur cybo ueſcitur pane aqua irrigato Et elixa oia cum aqua plurima ſunt parata. Poſt cybum autem ſi uinũ addimus potui: nihilo deterius habens animus quieſcet. Dein uero poſt cybum quoq; oportet uinũ diminuere: donec didicerimus fieri aqua bibi. Nã mutatio quæ fit paulatim efficit: ut omnis natura mutationes ferat. Docet præterea deus ipſe: qui paulatim nos deducit ex hyeme ad uehemẽtis æſtus tolerãdos: ex æſtu in hyemẽ uæhemẽtem. Quem imitantes ad quod eundũ eſt: aſſuefacti antea: ire nos debemus. Atq; ſtratorũ põdus in res

neceſſarias cõſumitr. Neceſſaria enim ſi ſuperſint haud erunt inutilia, Stratorum autem indigentes: ne metuite: quo minus libenter ſitis dormituri. Sin ſecus fuerit: me accuſate. Veſtis enim cui ſit abundãtior: plurimo auxilio eſt & ei: qui bene ualet: et ei qui egrotat. Obſonia uero parare oportet: quæcunq; acuta ſunt plurimũ & mordacia & falſa. Hæc enim & agunt ad cybũ: & diutiſſime ſufficiunt. Cum uero exceſſerimus in loca integra ac ſalubria: ubi uериſimile ſit iam nos frumentum capere: inde priſtinos parate quibus cybum faciamus: Hoc enim eorum quibus fit cybus: leuiſſimũ eſt inſtrumentũ. Parata etiam una ſint ea: quibus ægroti homies egent. Horum enim tumulus minimus eſt. Quod ſi talis fortuna ſit: iis maxime opus erit. Habenda etiã ſunt cingula ac lora: plurima enim & hominibus & equis hiſce perficiuntur: quibus attritis ac fractis neceſſe eſt cunctari: niſi quis habeat cingula. Qui uero didicit pilum polire bonum eſt: ne dolabriæ obliuiſcatur: bonum etiam ut limam ferat. Acuens enim lanceã: animũ quoq; quodãmodo exacuit. Additur enim quidam pudor eum timidũ eſſe: qui lanceam acuit. Habenda ſunt præterea ligna q̃plurima: & in curribus & in plauſtris. Nam in actionibus multis multa item ſint neceſſe eſt: quæ deſunt. Habenda ſunt prætеrea inſtrumenta maxime neceſſaria ad hæc oia. Non eni ubiq; opifices ſunt. Quod autem in diem ſit ſatis: pauci quidam ad id faciundum ſufficiunt. Habendũ etiam eſt ſarculũ & bidẽs in quolibet plauſtro. Sunt etiam in iumentis bipennes falceſq; habendæ. Hæc enim cuiq; etiam priuatim uſui ſunt & publice ſæpe utilitatem afferunt: & quæcunq;

ad alimentũ neceſſaria ſunt: uos militum duces exqui-rite ab ijs: quibus præeſtis. Non enim prætereũdũ eſt: cui aliquid horum ſit opus. Nos enim horum indigebi-mus. Quæcunq; uero iumentis iubeo habenda uos qui his præeſtis: qui ferunt impedimenta: exquirite. Et qui ijs caruerit: cogite ut paret. Vos item qui præeſtis itine-rum ducibus: habetote deſcriptos a me eos: qui re proba-ti ſunt: & ex iaculatoribus & ex ſagittarijs: & ex fun-ditoribus. Hi qui ex iaculatoribus ſecurim habẽt: ad in-cidenda ligna cogendi ſunt: in expeditionẽ ut eant cũ ſecuri: ſagittarij uero cum bidente. Ac funditores cum ſarculo. Hi uero hæc habentes ante plauſtra ſecundum illas debent proficiſci: quo ſi quid opus ſit ad faciundũ uiã: continuo eatis ad operandum. Et ego ſi qua re ege-am: ut uideam: unde oporteat & capere hæc & uti. Du-cam etiam eos: qui ſunt in militari ætate: cum inſtrumẽ-tis ærarios fabros. cerdones: quo nihil deſit: ſi quid tali-um artium in expeditione opus ſit. Hi uero ſoluentur ab ordine armigero. Quæ autem ſciunt: mercede ei mi-niſtrantes qui uelint: erunt in conſtituto loco. Quod ſi quis etiam mercator ſequi uelit aliquid uenditurus ha-beat res neceſſarias antedictorũ dierũ. Quod ſi depræ-hendatur aliquid uendere priuabitur rebus omnibus. Vbi uero hi dies præterierint: uẽdat pro uolũtate. Qui-cunq; præterea mercator plurimũ cõmeatum attulerit: hic & a ſocijs & a me dona honoremq; cõſequetur. Si quis uero putat ob mercaturam pecunijs pluribus ege-re: hic adductis qui ſui & notitiam faciant & uadimo-nium ueniendi prorſus cum exercitu eas a nobis capiat. Ego igitur hæc pronũcio. Quod ſi quis aliud quicq; ne-

ceſſarium intuetur mihi ſignificet. Et uos quidem abi-
te: atq; paramini. Ego gratia hinc ſoluendi: ſacrificabo
Cunq; res diuinæ recte habeant: ſignificabimus. Ad-
ſint etiam omnes ad conſtitutum locum cum rebus an-
tedictis apud duces ſuos. Vos autem duces ubi quiſq;
inſtruxeritis ueſtrum ordinẽ omnes ad me conuenite:
quo ſinguli locos ueſtros intelligatis. Quibus auditis
illi parabantur. Cyrus uero ſacrificabat. Vbi ſacrificia
bene habuerunt Cyrus mouit una cum agmĩe. Ac pri-
mo quidem die locauit caſtra ut potuit: proxime: quo ſi
quid quiſq; oblitus eſſet id repeteret. Ac ſi quis noſcet
ulla ſibi re opus eſſe: hanc item pararet. Et Cyaxares
tertiam habens medorũ partem reſtitit: quo neq; domi-
res ſolæ eſſent. Cyrus uero pergebat: q̄ poterat celerri-
me: habens equites quidẽ primos: & ante hoſce explo-
ratores ſpeculatoreſq; ſemper præmittens ad loca ante
riora ad ſpeculandum aptiſſima. Poſt hos uero agebat
impedimenta faciens. ubi campus eſſet multos globos
plauſtrorũ impedimentorũq;. Retro phalanx ſequeba-
tur. Ac ſi quid impedimentorũ relictum eſſet: qui prin-
ceps incideret: curabant: ne proficiſci impedirentur. Et
ubi uia eſſet anguſtior: armati milites impedimentis te-
nentibus medium hinc atq; hinc pergebant. Ac ſi quid
impediret: milites ad has res conſtituti diligentiã adhi
bebant. pergebant autem ordines frequentius apud ſe
habentes impedimenta. Iuſſi enim erant omnes: qui fe
rebant ſarcinas: ut ſinguli irent ſecũdũ ordinem ſuum:
niſi quid neceſſarium eſſet impedimento. Signũq; ha-
bens quiſq; cuius centurionis ſarcinarius foret antece-
debat: quo ſuo ordini notum foret. Itaq; frequentes pro

fuiſcebantur. Curabantq; uæhemẽter ſuos ſinguli: ne ſubſiſterent. Quibus ita facientibus: neq; opus erat: ſe inuicem quærerent: ſimulq; & præſentia erant omnia & ſalua. Habebantq; milites celerius: quæ oportebat. Vt autem procedentes ſpeculatores in campo uiſi ſunt uidere homines: qui pabulum caperent & materiem: aſpiciebantq; iumenta huiuſmodi res agere: ac paſci: et ulterius item intuentes diſcere uiſi ſunt ſublatum fumũ aut puluerem: ex his omnibus fere nouerant exercitum hoſtium alicubi prope eſſe: itaq; ſpeculatorum præfectus continuo quendam mittit hæc Cyro nunciantẽ: qui his auditis iuſſit: ut illi manerent in iiſdem ſpeculis. quodcunq; noui uſquã uiderint nunciantes: miſitq; ordinem equitum ulterius: quibus iuſſit: eniterẽtur capere ex his hominibus qui erant in campo: aliquos quo certius uerum diſceret. Iuſſi igitur hæc agebant. At ipſe aliud agmen ſuum diſponebat quo pararent: quæcũq; arbitrabatur oportere prius: ꝙ̃ eſſent admodũ ſimul Ac primũ præcepit: ut pranderent: deinde ut in ordinibus manerent. prouidentes: quod iuberetur: quibus pranſis conuocauit Cyrus & equitum & peditum & curruum duces. Præterea machinarũ et impedimentorum carpentorũq; præfectos: qui omnes conuenerũt. At illi qui in campũ decurrerent: agebant homĩes quos cœpiſſent. Captiui autem illi a Cyro interrogati dicebant ſe a caſtris anteceſſiſſe pabulatum: alii uero lignatũ prætereuntes procubitores. Nam propter exercitus multitudinẽ rariſſima eſſe omnia. Quibus Cyrus auditis inquit. Quantum hinc abeſt hoſtium agmen? Ad quẽ illi reſpondebant ad duas paraſangas. Poſt hæc percuncta

batur Cyrus. At de nobis rumor ne ullus eēt apud eos. Ita dicere per iouem & multus quidem: quod prope iā itis adorientes. Quid igitur inquit Cyrus? Num etiam gaudebant: cum audirent nos ire? Hoc autem percūcta batur præſentium gratia. Non per Iouem dixerunt illi. Nullo modo gaudebant. Quinetiam triſtabantur plurimum. Nunc autem inquit Cyrus: quid faciunt? inſtruūtur: reſponderūt: & heri & nudiuſtertius hoc idē agebant. Qui autem eos inſtruit: quis es: inquit Cyrus ad quē reſponderūt: & Crœſus ipſe & una cum eo uir quidam græcus: & alius item medus quidam: qui a uobis fugiſſe dicebatur: Et Cyrus inquit, At o Iupiter optime maxime utinam mihi detur eū capere: ut ipſe uolo. Ex hinc cum iuſſiſſet abigendos captiuos: ad aſtantes ut dicturus quippiam: reuertebatur. hic etiam aderat alius a præfecto ſpeculatorum inquiens apparere ante alios in campo magnū equitum ordinem. Et nos inquit coniecturamus eos immittere: quod uidere hanc uelint aciem. Et enim ante hūc ordinē alij circiter triginta equites frequentes adequitant: qui uelint fortaſſe noſipſos ſpeculatores capere: ſi poſſint. Nos autem ſumus decem in hac ſpecula. Et Cyrus iuſſit ex equitibus: qui ſemper apud ſe eſſent: immittentes ſub ſpeculam clam hoſtibus quietem agere. Cum autem denarij illi noſtri ſpeculam liquerint: uos exurgentes eos inuadite qui in ſpeculam aſcendunt. Vt autem uos dolore non afficiant qui ſunt a magno ordine: contra tu inquit egredere o Hyſtaſpa tribunos militum habens equites: teq; contra oſtende hoſtium ordini. Inſequeris autem nuſquā in locum obſcurum. Sed quo ſpeculæ: tibi permaneant. hiſce

diligentiam adhibēs tranſito. Quod ſi qui ſublatis dextris ad uos imiſerint: amice uiros excipite. Hyſtaſpas igitur abiens armis induebatur: miniſtri uero continuo immittebāt: ut iuſſerat. Obuius autem his fit uel intra ipſas ſpeculas una cum famulis iis. qui olim miſſus eſt explorator cuſtos ſuſiæ mulieris. Quare Cyrus ut audiuit. exiliens ex cathedra & occurrebat ei: & amice excipiebat At alij ut erat conſentaneum cum nihil ſcirent: ob rem eam ſtupore tenebantur: donec Cyrus inquit uiri amiciſſimi uenit nobis uir optimus: nunc enim hominibus omnibus ſcienda ſunt huius opera Hic neq; ulla uictus turpidine abijt neq; mei metu: ſed a me ipſo potius miſſus: quo rebus hoſtium liquido cognitis uera mihi referret. Quæ igitur ego tibi pollicitus ſum Araſpa: & memini & una cum hiſce omnibus referā. Eſt autem iuſtum o uiri uos etiam omnis hunc honoribus proſequi ut bonum uirū: Ad noſtram enim utilitatem: & periculum ſubijt: & accuſationi obnoxius factus eſt quæ erat admodū grauis. Ex hinc omnes Araſpan amplectabantur: & amice excipiebant. Dicente autem Cyro: de his igitur ſatis. Quæ autem tempus eſt nobis ſcire: hæc Araſpa narrato nihilq; de ueritate diminue: neq; hoſtium res extenua. Melius enim eſt ſi maiora arbitrati minora uideamus: ꝙ minora audientes ualidiora inueniamus. Atqui reſpondit Araſpas: ego feci: ut ſcirem ꝙ ſecuriſſime: quantus eſt exercitus: una enim cū iis intereſſem aciem ordinaui. Tu enim inquit Cyrus non ſolum multitudinem noſti: uerūetiam ordinē ipſorum. Equidem mediuſſfidius inquit Araſpas: & quomodo cogitant pugnam facere. Veruntamē inquit Cy

rus multitudinẽ nobis ſummatim expone. Illi om̃es reſpondit inſtructi ſunt ad trigenos in denſitatem et pedites & equites: demptis ægyptijs: qui abſunt ſtadia circiter quadraginta. Valde enim curaui ut ſcirem quantum loci continerent. At ægyptij inquit Cyrus: quo pacto ordinati ſunt. quoniã dixiſti demptis ægyptijs: Hosce inquit: qui decẽmillibus præſunt: inſtruxerunt ſingulos decemmillia in centenos: hanc enim ordinũ legẽ qua utuntur domi: ſecum intulerunt. Et Crœſus ſane ualde inuitus ijs conceſſit ordinari hoc pacto: uolebat. enim excedere plurimũ phalange aciem tuam. At quid inquit Cyrus cupiebat hanc rem Crœſus? Quo mediuſfidius maiore multitudine tuam aciem circundaret. Et Cyrus inquit. At ij ſcirent: ſi circundãtes circũdarẽtur. Sed quæ a te tempus eſt diſcere: audiuimus. Cæterum uos oportet o uiri ita facere. Nunc ubi hinc abieritis: cõſiderate & equorũ & ueſtrũ ipſorũ arma: ſæpe enĩ ob paruæ rei defectum & uir & currus inutilis redditur Cras autem mane donec ego ſacrum faciã primũ quidẽ prãdendũ eſt & uiris & equis: ne quicquid agendi ſit tempus huius rei indigeatis. Dein tu Araſpa dextrum habeto cornu: quẽadmodũ etiã habes. At alij qui denis millenis præeſtis ſicuti habetis: nũc habetote. Cum enĩ ſimul certamen eſt: nulli currui tẽpeſtiuũ eſt equos mutando coniugare: iubeteq; centurionibus atq; primipilis: ut ſtent in phalange bim habentes ſingulos manipulos. Erat autem manipulus quiſq; uiri. xxiiij. Et quidam ex centurionibus inquit: uidemur ne tibi Cyre ſatis habituri in tot milites inſtructi: aduerſus phalãga adeo denſam? Ad quem Cyrus reſpondit. At phalãges

denſiores:ꝙ ut armis aſſequi hoſtis queant quid tibi ui dentur eſſe hoſtibus ne nocere an ſocijs prodeſſe? Ego enim milites ſingillatim in centenos diuiſos contra decemmillia potius uellem inſtructos eſſe. Ita enim aduerſus pauciſſimos pugnaremus. Ex quot ego militibus phalanga denſabo. Puto totam adiutricē ac ſociam futuram ipſam ſibi iaculatores quidē poſt thoracibus armatos ordinabo. Poſt iaculatores autē ſagittarios: hos enim primos in acie quiſnam ordinet: qui etiam ipſi fatentur nullam poſſe pugnam cōminus ſuſtinere? Cum uero obiecerint thoracibus armatos: & manebūt: qui iaculantur: & qui ſagittas mittunt: pro anterioribus omnibus lædent hoſtes. Quocunq; quis aduerſarios malo afficiat: hoc certe incommodo omni ſocios leuat. Poſtremos autem ſtatuam qui poſt omnis ſunt euocati. Nam quēadmodū ædium neq; ſine lapidum munita ſtructura: neq; ſine facientibus tectum ulla eſt utilitas: ita etiā neq; phalangis nec ſine primis nec ſine ultimis niſi boni fuerint: ulla utilitas eſt. Sed ut uos præcipio inſtruamini. Atq; uos ſcutatorū principes poſt hos eodēmodo manipulos conſtituite. Et uos ſagittariorū præfecti poſt ſcutatos identidem. Tu uero qui in omnes principatū geris ultimos habens uiros fortis præcipue tuis: ut quiq; ſuos obſeruet: & alios pro officio facientis adhortetur: & alijs non facientibus uæhementer minitetur. Si quis autem auertatur uolens prodere: hic plectatur morte. Debent enim præfecti audentiā ſequētibus inijcere & uerbo & re. Atq; uos etiam oportet: qui poſt oīs ordinati eſtis: maiore metu ignauos afficere: ꝙ qui eſt ab hoſtibus. Et uos quidem hæc facitote. Tu uero Eufra

tes qui præes machinariis:ita facito:ut iumēta: que tur res atq; miniſtros agunt:ſequantur q̄ proxime phalan ga. Tu autem Dauce qui ducis impedimētaria plauſtris poſt turris ac poſt machinas age omis huiuſmodi copi as. Tui autem miniſtri uæhementer animaduertant in eos: qui ex multitudine ante tempus: aut procedunt ut deſunt, Tu uero o Cadurca: qui carpentis mulieres agentibus præfectus es ipſa poſt impedimenta locato ultima:hæc enim omnia ſi ſequantur: & multitudinis præbent opinioné:& nobis inſidiandi dabunt faculta tem maioremq; circūitum facere cogent hoſtis: ſi tem ptent circundare:qui quo plus loci circundent eo ii ne ceſſario imbecillis res fiant. Et uos quidem ita facitote. Sed tu Artaoze & Artagerſa millenariū ordinem uter q; ueſtrorū peditum una nobiſcum poſt hos habete. Tu q; Pharnuche & Aſiadata millenarium equitū ordinē cui ueſtrū uterq; præeſt nolite conſtituere in phalanga Sed poſt carpēta uos ſeparatim ipſi inſtruimini armis Deinde ad me itote una cum aliis ducibus:ita uos para ri oportet:ut primos neceſſario præliaturos. Tu uero q iis uiris es præfectus qui ſunt poſt camelos:poſt carpē ta ſtato facitoq;:quodcunq; tibi Artagerſas præceperit Vos autem qui deſignati eſtis curruū duces:ueſter qui dem princeps ante phalanga currus centū ſecum conſti tuat: Alii quidem centeni ordines curruū alteri ad de xtrum latus exercitus incedentes: ſequantur phalanga ad cornu:alteri uero ad læuū. Et Cyrus quidem ita in ſtruxit. At Abradatas rex ſuſorū inquit. Ego tibi Cyro ultro recipio ordinem habere e regione aduerſæ phalā gis:niſi quid tibi aliud uidetur. Et Cyrus eo delecta

tus admiratuſq; rogauit Perſas: qui erant in aliis curribus. Num etiam uos hæc conceditis? Sed poſteaquam illi reſponderũt non eſſe honeſtum hæc cõcedere ſortes his dedit, & in Abradatan ſors cecidit: quemadmodũ recœperat. Et oppoſitus eſt aduerſus Aegyptios. Tum igitur abeuntes & eorum quæ prædixerant curam habẽtes cœnati ſunt: conſtitutiſq; cuſtodiis dormiere. Poſtero autem die Cyrus mane ſacrũ faciebat: alius uero exercitus cum prandiſſet: libationemq; feciſſet inſtruebatur multis atq; pulchris tunicis thoracibuſq; et caſſidibus multis item: & pulchris. Armauerũt etiam equos frontalibus pectoralibuſq; et ſolos quidem equos femoralibus. Eos uero equos qui erant ſub curribus lateralibus. Itaq; uniuerſus exercitus ære fulgurabat: puniceoq; florebat ornatu. Atq; Abradatæ currus quattuor temonũ & equorum octo pulcherrime erat ornatus. Cũq; induturus eſſet lineum thoraca: qui iis patrius eſt: affert ei Panthea auream caſſidẽ & brachialia & latas armillas circa manuũ iuncturas & tunicam purpuream ad pedes uſq; tendentẽ: cuius inferiores oræ ſtolæ habebant ſpeciem: & conum hyacinthini coloris. Hæc autem clam uiro fecerat dimenſa illius arma. Quæ ille intutus & admiratus eſt: & Pantheam interrogauit. Tu ſane o mulier mundo tuo conciſo arma feciſſe mihi. Per Iouem inquit Panthea haud quaquam illo multis faciundo. Tu enim mihi ſi aliis etiam appares: qualis mihi uideris eſſe: maximus eris mundus. Hæc autem dicens ſimul eum armis induebat: latereq; nitebatur. Nam ei lachrymæ fundebantur per genas. Cũq; etiam antea eſſet ſpectatu digniſſimus Abradatas:

ubi his armis inſtructus eſt apparuit & pulcherrimus & uenuſtiſſimus: quippe qui natura etiam talis eſſet. Acceptis autem habenis ab auguria parabatur: ut in currum iam aſcenſurus. At hic Panthea alijs qui aderāt omnibus iuſſis ſecedere dixit. Si qua alia unq̄ uxor uirum ſuum pluris q̄ animā ſuā eſtimauit: puto te Abradatā cognoſcere me etiam harum eſſe unam. Quid igitur opus eſt: ut omnia ſigillatim eloquar: cum exiſtimē præſtitiſſe me opera uerbis præſentibus probabiliora? Veruntamen cum ſic habeo erga te: ut ipſe noſti: teſtor tibi meam tuamq; amiciciam indubitato malle me publice obrui terra tecum bono uiro: q̄ uiuere cum dedecoroſo dedecoroſam. Sic ego & te & meipſam rebus honeſtiſſimis ſum dignata. Cyro autem magnam nos quādam gratiam debere arbitror: quod me & captiuā & ſibi electam neq; ut ſeruam dignum extimauit poſſidere: neq; ut liberam cum famæ ignominia. Sed aſſeruauit tibi me captātāq̄ fratris uxorē. Præterea quando Araſpas qui me cuſtodiebat ab eo defecit: ego ei pollicita ſum ſi me ſineret ad te mittere: ut uenires: ſibi te futurum multo q̄ Araſpan & fideliorem & meliorē uirum. Panthea hæc locuta eſt. At Abradatas eius oratione delectatus mulcēſq; eius caput in cælum oculos tollens ita præcatus eſt. At o Iupiter optime maxie da mihi ut appareā & uir dignus Panthea & dignus amicus Cyro: qui nos eſt honoribus proſecutus. Hæc locutus in foribus ſellæ currulis aſcendit in currū. Sed poſteaq̄ is aſcendiſſet: ſellamq; auriga clauſiſſet. Panthea non habens quomodo item aliter eū amplecteretur: ſellam oſculata eſt. Et Abradatæ currus iam procedebat.

Panthea uero clam eum ſequebatur:donec conuerſus
Abradatas eam intutus inquit.Fide Panthea & gau
de atq; iam abito.Exhinc igitur Spodones & ancillæ
eam capientes deduxerunt in carpentũ:eamq; declinan
tes tabernaculo uelauerunt.Homines uero:quãuis ſpe
ctaculũ pulchrum eſſet.& abradatæ & currus:non eũ
tamen prius ſpectare potuerũt:ꝗ̃ Panthea abijſſet. At
Cyrus poſteaq̃ litauit: & eius exercitus. quẽadmodũ
is præceperat:inſtructus eſt:habens ſpeculatores alios
ante alios conuocatis ducibus : huiuſmodi oratione eſt
uſus. Viri amici ac ſocij ſacrificia nobis dij oſtendunt
qualia cum antea dedere uictoriam.ego uolo eorũ uos
repetere memoriã:quæ mihi uidemini meminiſſe: mul
to maiore cum fiducia in certamen eundũ eſſe.Nam in
rebus uos bellicis multo magis:ꝗ̃ hoſtes:exercitati eſ
tis.Eadem autem in re & educati eſtis et inſtituti iam
multo plus temporis ꝗ̃ hoſtes:inuicemq; una uiciſtis.
Hoſtium uero plures cum ijſdem ipſis ſunt uicti. Alij
uero qui non pugnarũt:utrorũq;.Atq; hoſtes quidẽ no
runt præſides ſibi proditores eſſe.Vos autem qui nobi
ſcum eſtis:non latet pugnare cum uolẽtibus auxilium
ferre ſocijs.Conſentaneũ uero eſt eos:qui ſibi inuicem
credunt cõcorditer manere in pugna.Qui uero mutuo
ſibi nõ credunt:neceſſe eſt conſultare:quomodo ſingu
li ꝗ̃celerrime e medio ſe eripiãt:Eamus igitur uiri for
tiſſimi aduerſus hoſtis:cum armatis curribus aduerſus
inermes hoſtium currus:eodẽ modo cum equitibus eqſ
q; armatis aduerſus inermes:ut cõminus. Pugnabitis
item aduerſus pedites:quẽadmodũ antea aduerſus ali
os.Aegyptij enim eodemmodo armati ſunt identidem

q; inſtructi. Clipeos enim maiores habent: q̄ ut aliq̄d facere uidereq; poſſint. Et ordinati in centenos: uidelicet ſe inuicem ad pugnandū impedient: præter admodum paucos. Quod ſi incumbentes credunt nos urgere: equis hi primū ſuſtinendi ſunt ac ferro ab equis firmato. Quod ſi quis eorum etiam ſuſtinuerit: quomodo ſimul poterunt & equitatu pugnare & phalange? Et enim noſtri a turribus nobis opē ferent: qui hoſtis percutientes facient: ut loco pugnandi quid acturi ſint: neſciant. Quod ſi qua uobis re opus eſſe arbitramini mihi dicite. Nam pro diuina benignitate egebimus nihilo. Ac ſiquidem aliquid dicere uult quiſq;: id dicat. Sin id minus uenite ad ſacrificia: & precati deos: quibus ſacra fecimus ad ordines itote. Et quiſq; ueſtrum ſuos admoneat: quæ a me uos eſtis admoniti. Et quiſq; ſubditis ſe demonſtret dignum imperio intrepidum ſe oſtēdens & habitu & facie & oratione.

XENOPHONTIS DE CYRI PAEDIA LIBER SEPTIMVS.

P OSTEAQVAM AD DE os hi orationem habuerunt ad ordines abiere. Cyro autem & his: qui cum Cyro erant: attulerunt famuli potum ac cybũ. At Cyrus ſtans ut erat. poſt diuinas primitias cœnabat: eiq; dabat ſemper: qui maxime indigeret: libanſq; ac præcatus bibebat Et alij qui cum eo erant: ita faciebant. Poſt hæc uero cũ imploraſſet Iouem patrium ut & dux eſſet & ſocius in equum aſcendit: idemq; ut ſui facerẽt: iuſſit. Et erãt hi milites armati omnes armis ijſdem: qbus Cyrus tunicis puniceis: thoracibus atq; caſſidibus æreis: conis albis: gladijs. pilo. caſſide una quiſq;. Equi uero frontalibus pectoralibuſq; æreis atq; lateralibus. Eadem etiam hæc femoralia erant uiro. Tantum dũtaxat Cyri arma præſtabant: quod alia quidem illita erant colore aureo At Cyri arma ut ſpeculum relucebãt. Cyrus ubi equũ aſcendit: ſtetitq; reſpiciẽs: qua erat perrecturus fulmẽ dexterũ inſonuit. Hic autẽ dixit: te ſequemur o Iupiter optime maxime: ac ſoluit habẽs ad dexteram Chryſantan equitum præfectũ equiteſq;. ad ſiniſtram uero Arſaman ac pedites. Præcepitq; ut ad ſignũ aſpicerent: & pariter ſequerentur. Signũ autem ei erat aquila aurea extenſa in longa haſta. Et hoc etiam tempore ſignum hoc permanet tempore regi perſarũ. Atq; prius q̃ uideret hoſtes uel ter quieſcere fecit exercitũ: At ubi iã pro

ceſſiſſent ſtadia circiter uiginti. cœperunt iam uidere hoſtium agmen contra aduentare, Sed poſteaq̃ omnes inuicem fuerunt in aperto:hoſteſq; eos cognouerunt: multo utrinq; iis phalange ſuperiores. Hãc ubi firmaſſent (nec enim eſt aliter circundare) flexerunt in circuitum ueluti gamma utrinq; ordinẽ ſuum facientes:quo undiq; ſimul pugnarent. Quæ Cyrus intuens: nihilo magis deſtitit:ſed eodẽmodo ducebat. Verum conſiderans ut illi procul undiq; fecerant flexum circa quẽ flectentes. cornua extendebant. Aiaduertis inquit o Chryſanta ubi hoſtes curuaturã faciunt. Valde Chryſantas inquit. Atq; miror equidem. Multum enim uidentur mihi ſeparare cornua a ſua ipſorũ phalange. Ita media uſſidius inquit Cyrus & a noſtra quoq;. Quare tandẽ hoc faciunt? metuentes uidelicet inquit Cyrus:ne ſi cornua prope nos ſint:cum phalãx adhuc procul ſit eos inuadamus. Dein inquit Chryſantas. Quomodo prodeſſe poterunt alteri alteris ubi multũ ſic inuicem abſint? Sed perſpicuũ eſt inquit Cyrus: ꝙ ubi cornibus aſcendentes ſteterint e regione laterũ noſtræ aciei: uertãtur tanq̃ in phalanga ſimul undiq; aduerſus nos pugnaturi. Ita ne inquit Chryſantas uidentur tibi bene cõſultare. Sane ad ea:quæ uident:inquit Cyrus. At quæ uero non uident:prius etiam:q̃ ſi per cornu inuaderent. Sed tu inqͭt o arſama duc peditatũ qͤte q̃admodũ ne uides Et tu Chryſanta una ſequere æqualiter cũ hoc Arſama equitatum habens. Ego uero illuc abibo:unde mihi uidetur tempus pugnandi initium facere:ſimulq; præteriens ſingula conſiderabo:ut nobis habent. Cunq; illuc uenero:ubi iam ſimul inuicem inuaſuri fuerimus

Pæana cauere incipiam. Vos autem incũbite. Verũ dum nos manũ cum hoſtibus conſeramus: facite uobiſcum ut ſitis. Non enim ut opinor: paruus erit tumultus. Tum uero adoriemini: cum ipſe Abradatas in aduerſarios cũ curribus impetum faciet. Ita enim ei dicetur. Vos autẽ ſequi oportet: q̃ maxime fieri poteſt prope currus. Ita enim maxime in hoſtes turbatos impetum faciemus. Adero etiam ipſe celerrime quantum qui uero uiros inſequens: ſi dijs libuerit. Hec locutus ubi teſſerã iuſſiſſet iupiter ſeruator & dux profectus eſt. Pergenſq; medius inter currus thoracibuſq; armatos cum aliquos eorũ uidiſſet: qui eſſent in ordinibus: tum dixiſſet: o uiri q̃ mihi iucundũ eſt ſpectare facies ueſtras: tum item inter alios dixiſſet. Certe cogitatis o uiri: nunc eſſe certamen non ſolum de hodierna uictoria: uerum etiã de illo quã antea uiciſtis ac de omni felicitate. Inter alios uero adueniens dixiſſet o uiri poſt hunc diem nunq̃ amplius dij erunt accuſandi. Tradiderunt enim nobis multorũ magnorũq; bonorũ poſſeſſionem. Verum o uiri ſimus fortes. Inter alios rurſus uerbis huiuſmodi uſus eſſet. In quem unq̃ meliorem fructum atq; lucrum inuicem noſipſos adortemur: q̃ hoc tempore? Nunc enim licet ſi fortiter egerimus: res multas ac bonas inuicem nobis afferre. Inter alios item ita locutus eſſet. Non eſtis neſcij uiri ut arbitror nunc propoſita eſſe præmia uictoribus quidem fugare & interficere: bona habere: laudari eſſe liberis imperare. At uictis uidelicet horum contraria. Qui igitur ſeipſum amat: mecum pugnet. Ego enim nullum neq; malum neq; turpe exemplum ultro præſtabo. Cum uero eſſet inter eorum aliquos: qui am

ſed una pugnaſſent: dixiſſet, ad uos o uiri quid dicere oportet. Scitis enim & qualem uiri fortes diem agunt in pugnis: & qualem ignaui. Vt eo autem præteriens uenit ubi Abradatas erat. Abradatas quidem ſtetit: aurigæ habænis traditis. Cyrũq; adijt. Accurrerunt etiam alij qui prope erant conſtituti: & pedites & agentes currus: inter quos præſentis Cyrus ita dixit Deus imortalis Abradata: quẽadmodũ tu rogabas: & te & tuos dignatus eſt ſocijs anteferre. Tu uero hoc memineris oportere te nunc dimicare: quoniam. Perſæ & ſpectabũt uos: & qui uos ſequẽtur: neq; patientur ſolos uos certare. At quem Abradatas reſpondit. At res noſtræ Cyre uidentur mihi pulchre habere: ſed tranſuerſa me ſollicitum reddunt: quoniã obliqua hoſtiũ cornua uæhementer uideo porrecta & curribus & omnifariã acie. A nobis autem nihil aduerſus eos aliud contra eſt ordinatũ q̃ currus. Quare ego niſi forte cœpiſſem hunc ordinẽ: puderet me hic eſſe: uſq; adeo mihi uideor eſſe in tuto. Ad quem Cyrus inquit. Verum ſi apud te res bene habent: de illis eſto bono animo. Ego enim tibi pro diuina ope hæc hoſtiũ obliqua cornua deſerta reddã. Ac tu nõ prius impetũ feceris aduerſus hoſtes: deos teſtor: q̃ fugiẽti aſpicies hos: quos nũc metuis: huiuſmodi ſane uerba iactabat Cyrus: cum pugna futura eſſet: præſertim cum nõ eſſet admodũ iactator cum ſane uideris inquit hoſce fugientis: & me adeſſe arbitrare: & tu impetũ fac in hoſtes: Et eni tu & aduerſarijs tum utaris ignauiſſimis: & ſocijs tuis fortiſſimis. Sed donec tibi adhuc ocium eſt Abradata: omnino imittens intra currus tuos hortare tuos ad inuadendũ: uultu fiduciam his inijcis

ens:& ſpe metum leuans. Quo autem eorũ: qui ſunt in curribus fortiſſimi appareatis:contentionẽ his iniici to. Et enim bene noſti:ſi hæc benefiant:omis dein dictu ros reliquũ nihil eſſe uirtute fructuoſius. Itaq; Abrada tas aſcenſo curru immittebat:hæcq; faciebat. Cxrus au- tem rurſus tranſiens ut uenit ad læuum cornu:ubi hy- ſtaſpas habebat perſarum equitũ dimidiũ:cum nomine uocans inquit o hyſtaſpa. Nunc opus uides dignũ cele- ri tua actione. Nunc enim ſi anteuertemus hoſtes inte- rimendo:noſtrum moritur nemo. Ad quẽ hyſtaſpas ar- ridens inquit. Verum de his qui nobis obiecti ſunt:cu- ræ mihi erit. Sed de his qui ſunt ab latere:aliis impera quo neq; ii ſint ocioſi. At ego aduerſus hoſce ipſe ſum tranſiturus. Tu uero hyſtaſpa hoc memineris cuicunq; noſtrum uictoriam deus dederit:ſi quid uſq; hoſtile ſit aduerſus pugnantis ſemper contendamus. Quæ locu- tus procedebat. Sed ubi uenit ad latus & ad principem curruum qui hic erant:ad hunc dixit. Ego quidem ue- nio uobis auxiliũ allaturus. Sed quando ſenſeritis nos inuadentis ad ſummũ:tum etiam uos enitemini ſimul per hoſtis immittere. Longe enim tutiore in loco futuri eſtis:ſi extra fueritis q̃ ſi intus offendamini. Et ubi itẽ tranſiens uenit retro poſt carpenta. Artagerſæ Pharnu choq; iuſſit:ut hagentes millenatiũ ordinẽ perſarũ tan tundem etiam peditum & tantũdem equitũ:eo mane- rent in loco. Sed ubi ſenſeritis me iuadere eos: qui ſunt ad dexterum cornu:tum etiam uos eos inuadite:qui uo bis aduerſi ſunt. Pugnabitis autẽ aduerſus cornu: quæ acies imbecillior eſt. Et cum phalãge:ut eatis ualidiſſi- mi. Atq; ſunt ut uidetis hoſtium equites ultimi: omni

noq; immittite aduerſus eos camelorum ordinem Neq;
uos lateat fore:ut prius etiã q̃ pugnetis.ridiculos ſpe
ctetis hoſtis eſſe. Atq; Cyrus quidem his actis ad dexte
rum cornu tranſit. At Crœſus iam propius eſſe arbitra
tus hoſtium phalanga:tum aciei qua cum ipſe una per
gebat:cornibus protenſis ſignum ſuſtulit: ne amplius
ſurſum pergerent:ſed ibi in loco conuerterentur. Vt au
tem ſteterunt e regione reſpicientes ad Cyri aciem:ſi
gnũ his dedit pergendi aduerſus hoſtes. Et ita appro
pinquauerunt tres phalanges Cyri exercitui una ad fa
ciem:due uero:altera ad dexterũ cornu.altera ad læuũ.
Quo factum eſt:ut toti Cyri exercitui inijceretur me
tus. Quemadmodũ enim paruus laterculus in magno
poſitus:ita etiam Cyri exercitus undiq; circundabatur
ab hoſtibus & equitibus:& militibus: & ſcutatis: &
ſagittarijs:& curribus præterq̃ a tergo. Veruntamen
Cyrus poſteaq̃ præcepit:conuerſi ſunt omnes e conſpe
ctu aduerſus hoſtes. Eratq; undiq; permultũ ſilentiũ:
quoniam de futuro euentu uererentur: Sed poſteaq̃ ui
ſum eſt cyro tempeſtiuũ:pæana canere cœpit: conſtrepu
itq; uniuerſus exercitus. Poſt hoc uero & Martem ſi
mul lætis uocibus conclamarunt.& Cyrus ſurrexit cõ
tinuoq;cum equitibus latens tranſuerſos hoſtes obuius
ipſis factus manum cõſeruit:quem pedites inſtructi cõ
tinuo ſunt ſecuti:atq; haſtas hinc indeq; concutiebant
adeo ut longe eſſet ſuperior. Cum ſua enim phalange
adortus eſt cornu quo factum eſt:ut hoſtes uehementer
in fugam uerterentur: Vt autem ſenſit Artagerſas Cy
rum eſſe in opere:inuadit etiam ipſe ad læuum cornu
præmiſſis camelis:ut iuſſerat Cyrus. Equi uero eos ca

melos ex loco admodũ multo non expectauere. Sed alij ob ſtuporem fugiebant: exiliebant alij: alij uero inuicẽ concidebant. Talia enim equi a camelis patiuntur. At Artagerſas ſuos habens inſtructos aduerſus turbatos incubuit: curruſq; imiſit in dexterum ſimul atq; in læuum cornu: Cunq; multi eos fugerẽt currus: ab his intercempti ſunt. qui ſequebantur ad cornu. Multi etiã hoſce fugientes: capiebantur a curribus. Atq; Abradatas minime amplius tardabat: quin potius clamitans. Viri amici ſequimini. Immittebat: equis minime parcẽs: ſed eos ſtimulo uæhementiſſime cruentans. ſimul etiã impetum fecerunt: alij curruũ ductores. Et currus quidem hoſtiles eos cõtinuo fugiebant: alij eos capientes: qui greſſu eſſent ſegniores: alij uero poſt ſe relinquentes. At Abradatas ex aduerſo per eos in egyptiorũ phalanga impetũ facit: & cum eo una etiam inuaſere: qui proxime erant ordinati. Et cum multis aliis in locis patet non eſſe phalanga ualidiorem q̃ cum fuerit congregata ex amicis ſociis: tum hoc etiam in loco perſpicuũ fuit Nam & eius ſodales & cõmenſales una fecerunt impetum. At alij aurigæ ut uiderunt egyptios multo globo ſuſtinentis: declinarunt aduerſus fugientis currus: eoſq; ſequebantur. Milites autem abradatæ qua immiſerant: tanq̃ ægyptæ ſeparari nõ poſſent propter illos a q̃bus hinc atq; illinc circũdabãtur: alios rectos temore equorũ percutiẽtes cõuertebãt alios uero cadẽtis capiebãt et ipſos et arma et equos et rotas. Quẽ autẽ falces corripuiſſẽt: oĩa ui icidebãt et arma et corpore. In hoc autẽ ienarrabili turbie ex multifaria coacernatione exiliẽtibus rotis excidit Abradatas. Atq; alij eorũ q̃ una inua

debant. Et ii quidem cum hic fortis ſeſe uiros præſtitiſſent: trucidati ſunt & interempti. Perſæ autem concurſu facto: qua abradatas una cum ſuis adortus fuerat: irruebant turbatoſq; illos enecabant. Qua uero ægyptii nihil mali paſſi ſunt. Erat autem magna horũ multitudo: obuii perſis concedebant. Itaq; hic terribilis erat pugna & lancearũ & tragularum & gladiorũ. Ac præualebant quidem ægyptii tum multitudine tum etiam armis. Nam & lanceas ualidas ac longas nunc etiã habent. Et clipei multo magis q̃ thoraces & crates tum tegunt corpora: tum ad urgendum adiuuãt cum ad humeros ſunt. Clauſis igitur clipeis procedebant: urgebantq;. At perſæ eos ſuſtinere non poterant: ut qui in ſummis manibus haberent cratis: ſed pedem referebãt percutientes percuſſiq;: quouſq; ſub machinis fuerũt. Huc uero ubi ueniſſent: percutiebantur rurſus a turribus. Aegyptii: & inter omnes non ſinebant ſagittarios fugere neq; iaculatores. Sed intenſis gladiis cogebant & ſagittare: & iaculari: multaq; erat uirorum nex per multus armorum omnifariãq; miſſiliũ fragor: multus etiam clamor aliorum ſe inuicem reuocantiũ: aliorũ adhortantiũ: aliorum item deos immortalis implorantiũ At Cyrus hic inſequens hoſtes proximos aduenit: qui ut perſas uidit e loco motos: & doluit plurimũ: & cognoſcens nullo pacto celerius poſſe hoſtis cõtinere: ne ulterius procederent: q̃ ſi poſt eorum terga immitteret: iis quos ſecum habebat: ſequi iuſſis poſt corũ terga immittebat: in eoſq; irruentes perſæ inopinatos percutiũt interimuntq; permultos. Quod ægyptii ut ſenſerunt: & clamabant hoſtis eſſe poſt terga: & inter uulnera

conuertebantur. Atq; hoc loco mixtim preliabantur & equites & pedites. Quidam uero cum cecidiſſet fuſus a Cyri equitatu peſſundatuſq; gladio Cyri equum ſe rit in uentrem. Equus autem ob id uulneris intolerabili dolore agitatus: Cyrum excutit. Hic igitur noſſe q̃s poſſit: quanti ſit faciundum ut princeps ametur a ſubditis. Continuo enim clamorem ſuſtulerunt omnes incũbenteſq; pugnabant. urgebant. urgebantur: percutiebant. percutiebantur: deſilienſq; ex equo unus ex Cyri miniſtris tollit eum in equum ſuum. Vt autem Cyrus aſcendit: diſpiciebat undiq; iã ægyptios percuti. Et enĩ Hyſtaſpas iam aderat una cum perſarum equitatu: ſimulq; Chryſantas. Verum hos nondum ſinebat irrumpere in ægyptiorum phalangã ſed ut extrinſecus ſagittas iaculaq; torquerent: iubebat. Vt autem immittẽs uenit inter machinas uiſum eſt ei: ut aliquis in turres aſcẽderet: ſpeculareturꝙ ſicubi adhuc aliud quicꝗ̃ hoſtium maneret: ac pugnaret: qui cum aſcẽdiſſet: campũ deſpexit refertum equis: hominibus: curribus fugientibuſq; & uincentibus ac uictis. manẽs autem quicꝗ̃ nuſq̃ deſpicere amplius poterat præter exercitum ægyptiorũ. Hi uero quoniã difficulter haberent: undiq; facto circulo ut arma uiderentur ſub clipeis ſedebant. faciebantq; amplius nihil. patiebantur autem & multa & grauia Admiratus autem eos Cyrus cõmiſeratuſq;: ꝙ uiri fortes cum eſſent: perierant: retraxit eos omnis qui circum illos præliabantur: pugnareq; nemĩnẽ amplius ſinebat mittitq; ad eos caduceatorem percunctatum: utrum uelint omnes ne propter eos perire: a quibus proditi fuerint: an qui fortes eſſe uideantur: ſeruatum iri. Ad quẽ

reſponderunt ægyptij: quonã pacto nos ſeruemur: ſi ui
ri fortes uidemur eſſe? Cyrus autem rurſus dicebat.
Quoniam nos uidemus uos ſolos: qui maneatis: uelitiſq; pugnare. Sed deinceps dixerunt ægyptij: qui honeſti facimus: ut ſeruemur? Et Cyrus item ad hoc reſpõdit. Si ita ſeruemini: ut & ſociorum prodatis neminẽ & arma nobis tradatis: & amici his ſitis: qui eligunt uos ſaluos facere: cum liceat perdere. Quæ illi audientes interrogabant. Quod ſi in tuam amiciciam ueniamus: ad quid uti nobis dignum exiſtimabis? Ad quos Cyrus reſpondit ad beneficiũ ultro citroq; conferendũ. Et rurſus Cyrum interrogabant ægyptij ad quod beneficiũ? Ad hoc inquit Cyrus ſtipendij quidem plus uobis dem: ꝙ nunc accipitis: ꝙdiu ſit bellum: facta autem pace qui ueſtrum manere apud me uoluerit: huic ego et regionem dabo & urbes et uxores & famulos: quibus ægyptij auditis precati ſunt: ut ſibi negocium auferret gerendi belli aduerſus Crœſum. Huius eni ſolius miſereri ſe dixerunt. Alia uero paciſcentes fidem dederũt atq; acceperunt. Hinc & ægyptij qui tum reſtiterũt hoc etiam tempore fideles erga regem perſeuerant. Et Cyrus his urbes dedit. alias ſurſum: quæ ipſæ hodie quoq; urbes egyptiorum uocantur lariſſam: ac cyllenem quæ trans Cymen poſita eſt prope mare: quas quidẽ urbes hac etiam tempeſtate habent eorum poſteri, Cyrus his rebus geſtis iam per tenebras rediens in tymbraris locauit caſtra. In hac autẽ pugna ægyptij ex hoſtibus claruerunt. Ex Cyri autem exercitu perſarum equitatus uiſus eſt optimus extitiſſe. Quare nunc quoq; armatura permanet: quã Cyrus tum eſt equitibus fabricatus: ue

hementer etiam claruerũt currus falcati. Quare hoc genus bellandi hoc etiam tempore permanet ei ſemper: q regnat. At cameli ſolum equis metui fuere. Nec enim equites qui in his erant: interempti ſunt: nec item ipſi ab equitibus. Nullus enim equus prope factus eſt. Atq; utile eſſe uidebatur. Sed enim neq; alere camelũ uelit uir honeſtus & bonus uæhendi gratia: neq; meditari: ut ab his ſit pugnaturus. Ita igitur rurſus ſuo recepto habitu degunt inter impedimẽtaria iumenta. Atq; Cyri milites ubi cœnaſſẽt cuſtodeſq; poſuiſſent ut par erat ſomno ſe dederunt. At Crœſus quidem cõtinuo fugit ſardis una cum acie. Nationes autem aliæ quo poterant: q̃ longiſſime noctu per uiam ſinguli abſceſſere. quæ domũ duceret. Sed ubi dies illuxit: cõtinuo Cyrus exercitum egit ad ſardis: qui ubi uenit ad murũ ipſius urbis: tum machinas erexit: ut muro apponeret. Et parabat ſcalas. Quæ faciens per ea quæ eſſe uidebantur ardua ac difficilima: ſardianorum munimenta ſequenti nocte chaldeos ſurſum atq; perſas tollit. ductor ijs fuit perſes: qui ſeruus fuerat cuiuſdã eorũ: qui in arce erãt præſidio: quiq; didicerat & deſcenſum in flumen & eũdem aſcenſum. Quod ubi factum eſt. Arx uidelicet capta eſt. Quare lydi oẽs quo poterant ſinguli a muris fugiebant. At Cyrus ſimul cum die in urbẽ eſt ingreſſus: præcipiens moueri neminẽ ex ordine ſuo. Crœſus uero in regia clauſus Cyrum camabat. Cyrus uero crœſi cuſtodes reliquit. Ipſe autem abiens ad captam arcem ut uidit perſas: ut par erat: cuſtodientis arcem: chaldeorum autem arma ſola: decurrerant enim ut rapinam bonorũ facerent ex ædibus: cõtinuo eorum principibus cõ

uocatis dixit ut q̃primũ abirent ex acie. Non enĩ inquit continere poſſem intuens auiditatem intẽperantium. Scitis enim uos eſſe a me paratos: ut mecum militãtes chaldeis omnibus laudabiles redderem. Nunc uero nolite mirari: ſi quis melior etiam uobis abeuntibus iis in cidat: quibus chaldei auditis: & metuerunt & orauerunt: ut iraſci deſineret: ſeq; raptas res omis datum ire dixerunt. Ad quod Cyrus reſpondit iis ſibi nihilo opus eẽ. Quod ſi me uultis ab ira deſiſtere: reddite res iſtas omnis quas accœpiſtis: arcem cuſtodiẽtibus. Nam ſi alii milites ſenſerint eos plus habere: qui ordinẽ ſeruarint omnia mihi bene ſunt habitura. Et chaldei quidem ita fecerunt ut iuſſit Cyrus: accœperuntq; obedientes & multas omniſq; generis pecunias. Cyrus autem ut ſuorum caſtra ibi poſuiſſet: ubi exiſtimauit locum eſſe urbis aptiſſimũ ad manendũ in armis: præcepit: ut prandere nt His autem rebus geſtis: iuſſit Crœſum agi ad ſeſe At Crœſus Cyrum ut uidit. Salue inquit here. Hoc enĩ fortuna & habere poſt hac dat tibi & mihi appellare. Et tu quidem Crœſe inquit Cyrus ſalue: quoniã uterq; homines ſumus. Cæterũ crœſe inquit. num mihi uelis conſulere. Vellem equidem inquit Cyre boni aliquid tibi inuenire: hoc enim exiſtimarem mihi quoq; bonũ fore: Audi igitur inquit Crœſe. Ego enim uidens multũ milites laboraſſe: ac multa pericula ſubiſſe: & nunc exiſtimare habere urbem: quæ poſt babylona ditiſſima ſit in aſia: dignum puto prodeſſe militibus: quippe qui futurum norim ſi minus fructũ aliquem laborũ cœperint ne eos poſſim habere diutius mihi obtemperantis. Et nolo equidẽ pati: ii urbem diripiant. Nam et urbs mea

ſententia periret: & in rapina qui maxime ſunt improbi: ditarentur. Quæ Crœſus audiens dixit At ſine me dicere ad quoſcunq; uelim lydorũ: me abs te impetraſſe rapina ne fiat neq; te ſinere pueros mulieresq; perdi: quodq; tibi pollicitus ſum pro hiſce rebus fore a lydis ultro: quicqd & pulchri & boni ſit in ſardibus. Si enĩ hæc audient: futurũ ſcio ut afferant: quicquid hic poſſidetur pulchrum & uiro & mulieri. At rurſus in ſequẽtem annũ urbs tibi referta ſit multis pulchriſq; rebus Quod ſi eam diripueris: artes quoq; quas bonorũ fontes eſſe aiunt: corrumpẽtur. Præterea licebit tibi: ſi hæc uideas etiam cum ueneris de rapina conſultare Primũ autem mitte ad theſauros meos: & eos cuſtodes tui a meis cuſtodibus accipiant. Hæc igitur Cyrus omnia cõſenſit ita faciunda, ut Crœſus dixerat. Hæc autẽ inquit Crœſe mihi dicito omnino. Quomodo euenerunt: quæ delphicũ dixit oraculũ? Dicitur enim Appollo tibi ualde obſecutus: teq; geſſiſſe omĩa ab illo perſuaſum. Vellem equidem inquit Cyre ita habere. Nũc autem ſecus omnia continuo agens ab initio conſului apollinem. Quomodo inquit Cyrus? Doce me. Incredibilia enĩ admodum narras. Quoniã primũ inquit interrogare deum. negligens ſi qua re egerem temptaui eum: an poſſet uera loqui. Hoc autem non deus ſolum: uerum etiã homines honeſti ac boni cum norint fidem ſibi minus haberi: non amant incredulos. Vbi igitur nouit me facere admodũ abſurda: qui longe abeſſem a delphis: ita demũ mitto de filijs cõſulens: ille autem mihi prius nõ reſpondit. Sed ubi ego multis oblationibus aureis miſſis multis etiam argenteis: permultis item ſacrificijs

actis placaui eum aliquando:ut mihi uidebatur. Tum tandem mihi reſpondet percunctanti:quidnã facere me oporteret: quo mihi eſſent filii: ille dixit fore:ut habe‑rem. Et nati ſunt quidem, Neq; enim hoc mentitus eſt. Hi uero cum mihi nati ſunt:nihil profuere. Nam alter mutus eſſe perſeuerauit. Qui autem erat optimus:pe‑riit in ætatis flore. Preſſus autem cladibus filiorũ,mit‑to iterum atq; deum rurſus conſulo:quidnam eſſem fa‑cturus:quo reliquum tempus uitæ q̃ feliciſſime dege‑rem. At ipſe reſpondit. Ipſum te noſcens es fœlix crœſe futurus. Vbi uero oraculo audito lætatus eſſem: puta‑bam enim eum mihi fœlicitatem dare quod facillimũ eſ‑ſet:imperando. Alios enim cognoſcere: quoſdam fieri quidem poſſe:quoſdam uero nõ poſſe. Se autem ipſum qui ſit nuũquẽq; exiſtimabam hominẽ noſſe. Ac omne deinceps tempus uſq; quietem habui:nihil de infortu‑niis quærens poſt filii mei mortem. Sed ubi ſum ab Aſyrio perſuaſus aduerſus uos exercitũ ducere: in om‑ne ueni periculũ. Et ſeruatus ſum ſane nullo malo acce‑pto. At ne propter hæc quidem deum incuſo:cum enim ipſum noſſem non ſatis eſſe: qui aduerſus uos pugna‑rem tuto abiui una cum deo & ipſe & mei. Nunc rur‑ſus & a præſentium diuitiarum delitiis inſolentior fa‑ctus & ab iis qui me rogabãt:ut bellũ gererem:et a mu‑neribus quibus me donabant: & ab hominibus qui mi‑hi aſſentantes dicerent.ſi imperare uellem futurum:ut omnibus in rebus mihi parerent: fortemq; hominũ ma‑ximus. Huiuſmodi tandẽ uerbis inflatus ut omnes un‑diq; reges belli præfectum me legerunt:ſuſcepi impe‑rium.tanq̃ ſatis eſſem: qui maximus fierem: certe me

ipſum ignorans:quod exiſtimarē me ſatis eſſe qui aduerſus te bellum gererem:primū quidem:quod ex diīs immortalibus genitus ſis:dein quod ex regibus oriundus:demū uero quod abuſq; puero uirtutem exercueris Maiorum autem meorum audio primū qui regnauit et regem ſimul fuiſſe & liberum. Hæc igitur cum ignorarim:iure inquit optimo pœnam do. Verum nunc tandem Cyre meipſum cognoſco. Tu uero etiam ne putas uerum dicturum Appollinem me fœlicem fore:ſi meipſum noro. Te autem propter hanc rem interrogo:quoniam mihi optime uideris hoc ipſum nunc coniectare:potes enim facere me fœlicem. Et Cyrus reſpondit conſilium mihi da Crœſe hac de re. Ego enim cogitans priorē tuam fœlicitatem:& miſereor tui:& reddo tibi uxorē habendā:quam habes & filias. Audio enim eſſe tibi et amicos:& famulos & menſam qua cum una uiuebatis. Pugnas uero tibi bellaq; aufero. Mediuſfidius nihil igitur inquit crœſus. Mihi tu adhuc cōſultas eripere de mea fœlicitate. Ego enim tibi iam dico. ſi hæc mihi feceris quæ dicis hanc me: quam & aliī fœliciſſimā uitam exiſtimabant:& ego cum his ſentiebam:eſſe nūc etiam acturum. Et Cyrus inquit quis igitur eſt:qui habet hanc uitam beatam? Mea uxor inquit o Cyre. Illa enim & bonarum et mollium & lætarum omniū rerū æque atq; ego:erat particeps:curarum uero ut hæc forent:& belli & pugnæ particeps non erat. Ita igitur tu quoq; parare me nunc uideris:quēadmodum ego illam quam maxime omniū hominū amabam. Itaq; mihi uideor Apollini debere alia munera. Cuius uerba Cyrus cum audiſſet:admiratus eſt animi eius tranquilli

tatem. Itaq; deinceps eum quacunq; ipſe pergeret: du-
cebat: ſiue quod eum uſui cuiquam ſibi eſſe exiſtimaret.
ſiue quod etiam tutius ita cenſeret. Et tum quidem ita
quieti ſe dederunt. Poſtridie uero Cyrus uocatis amicis
& exercitus ducibus alios eorum conſtituit: ut theſau-
ros acciperent. aliis iuſſit quaſcunq; pecunias, Crœſus
traderet: primũ diis immortalibus eligerent: quas ma-
gi interpretarentur. Deinde alias pecunias quas accipe
rent: eas in arcas locatas: in plauſtris ut portarẽt quod
cunq; ipſi pergerent: ut ubi tempus foret: ſinguli cape
rent portionem ſuam. Et ii quidem hæc faciebãt. At Cy
rus uocatis quibuſdam ex præſentibus miniſtris dicite
mihi inquit: Vidit ne uirum quiſq̃ Abradatan. miror
enim quod cum antea iret ad nos frequenter: nunc nuſ-
q̃ apparet. Ad quem reſpondit unus ex miniſtris: quo-
niam here ille non uiuit: ſed mortuus eſt in pugna. cũ
in ægyptios currum immiſiſſet. Alii uero exceptis eius ſo
dalibus ut aiunt: effugerunt ubi globum uidiſſent ægy
ptiorum. Et nunc dicitur eius uxor mortuũ ſuſtuliſſe:
impoſuiſſeq; in carpentum in quo ipſa uehebatur: atq;
eum portauiſſe quendam hic in locum ad Pactolũ flu-
men: feruntq; eius Spadones ac famulos fodere locu-
lum mortuo quodam in tumulo. Dicunt etiam eius uxo
rem humi ſedere ornatam quibus uirum ornarat: habe
req; caput eius in genibus. Quibus Cyrus auditis fe-
mur ſane percuſſit: continuoq; equo aſcenſo: aſſumptiſ
q; equitibus mille: immiſit ad luctum. Iuſſit præterea
Gadatæ & Gobryæ: ut quãtũ poſſent accœptũ pulcher-
rimũ ornatum: ad uirum amicum ac bonum: qui diem
obiiſſet: transferret. Et qui haberet armenta ſequentia

& boues & equos huic dixit:ſimulq; pecudes multas ageret:ubicunq; ſe eſſe audiret:quo ea Abradatæ imolarentur. At ubi uidit Abradatæ uxorem humi ſedere: ac mortuum iacere:et collachrymatus eſt propter dolorem:& ait. Heu o bona atq; fidelis anima abis nũc nobis relictis:ſimulq; eius dexteram capiebat atq; manus mortui ſecuta eſt. Abſciſa enim mucrone fuerat ab ægyptijs: quod Cyrus intutus multo etiam mœſtior fuit. Et uxor Panthea eiulabatur:excœpta tum a Cyro: & eam eſt manũ oſculata:& loco ſuo:ut fieri potuit:rurſum coaptauit dixitq;.Et alia quidem Cyre ita habent Verum quid aſpicere oportet. Et hec inquit: ſcio illum propter me non minime paſſum eſſe: neq; fortaſſe minus propter teipſum Cyre. Nam et ego ſtulta multum ſum eum hortata:ita faceret : ut tibi amicus appareret dignus memoratu:& idem ipſe certo ſcio:non hoc cogitabat:ut mihi obtẽperaret ſed ut aliquid faciẽs gratificaretur tibi. Etenim ipſe quidem probe diem obiuit: eo uero que eum hortata ſum:uiua aſſideo. Atq; Cyrus aliquantũ temporis tacens cõlachrymauit. Dein ita eſt locutus. Verum hic o mulier pulcherrimũ finem habet. Nam diem obijt uictor. Tu uero hiſce a me accœptis eũ adornato. Aderant autem Gobryas Gadataſq; multum ferentes pulchrũq; ornatum. Dein inquit ſcito:ne alijs quidem in rebus iſtum inhonoratum fore: ſed etiã monumentũ multi noſtrum pro dignitate in tumulum erigent : eiq; immolabuntur quæcunq; par eſt uiro fortiſſimo. Neq; tu etiam eris orbata. Nam ego te & pudiciciæ & omnis uirtutis gratiẽ cum alijs in rebus honorabo:tum conſtituam:qui te portet:quocunq; ipſa uo

lueris. Tu ſolum mihi declarato: ad quem uelis portari.
Et Pãthea inquit: uerum bono animo eſto Cyre: nequaq̃ tibi occultabo: ad quem ire uolo. Et Cyrus hæc locutus abijt commiſeratus & mulierem: q̃ tali uiro orbata eſſet: & uirum quod talem uxorem cum reliquiſſet non amplius eam eſſet uiſurus. At Panthea Spadonibus quidem iuſſit: ſecederent donec inquit: hũc ego pro uolũtate eiuler. Nutrici autem dixit: ut expectaret: eiq; iuſſit: ut cum mortua eſſet: & ſeſe & uirum in uno uelaret ueſtimento. At nutrix cum multum eam ſupplex precata eſſet: ne hoc faceret: poſteaq̃ nihil perficeret: uideretq; eam grauiter ferre & permoleſte: & flens ſedit. At Panthea acinace: quem gladium diu parauerat: ſeipſam iugulauit. Et impoſito ſuo capite ſuper uiri pectora mortua eſt. At nutrix & uociferabatur: & uelauit ambos: quéadmodum Panthea iuſſerat. At Cyrus ut ſenſit mulieris opus. exterritus ad eam it: ſi quid auxilij poſſet afferre. Sed Spadones: quod factum erat: intuiti tres ut erant: ipſi quoq; diſtrictis acinacibus ibi ſe iugularunt ſtantes: ubi eos iuſſerat. Et hac tempeſtate hucuſq; monumentum Spadonum tumulatum dicitur Et in ſuperiore columna uiri uxoriſq; nomia inſcripta eſſe dicunt ſyris litteris. Deorſum tris eſſe dicunt colũnas: eaſq; ſceptriferorũ iſcriptionem habere. At Cyrus ut ad eam cladem appropinquauit: & admiratus mulierem: & quæſtus abijt. Et horũ quidem pro dignitate diligentiam habuit: ut conſequerentur honeſta oia: & monumentũ magnum ſurrexit in tumulũ: ut perhibent. Exhinc cum ſeditiones inter caras ortæ eſſent: & hi inuicem bellum facerent: ut qui habitarent in muni

tiſſimis caſtellis:utriq; Cyrum implorarũt. At Cyrus Sardibus ipſe manens machinas fecit:& arietes:ut eorum muros ſolo æquaretiqui parere nollentCaduſium uirum perſen & alijs in rebus neq; inſipientẽ neq; imbellem:prætcrea admodum gratioſum:dato ei exercitu mittit in cariã:quo cũ & cilices & cyprij admodũ impigre in expeditionẽ profecti ſũt. Quapropter haud miſit unq̃ perſen ſatrapen:neq; alicum: neq; cypriorum. Sed ſatis erant ei ſemper indigenæ reges.Tributũ quidem capiebat:& expeditiones:cum opus eſſet: his iubebat.Caduſius autem acto agmĩe uenit in cariam: et ab utriſq; caribus ad eum affuere:qui dicerent ſe paratos eſſe:qui eum admitterent in oppida in detrimentũ contrariæ factionis.At caduſius ad utroſq; hæc faciebat iuſtioraq; dicebat hos dicere:cum utriſcũq; loqueretur: dicebatq; oportere aduerſarios latere: quod ipſi ſui amici eſſent.Ita eni fore:ut magis imparatos adoriretur aduerſarios:rogabatq;:ut fidem darent. Et cares quidem iurati ſunt & ſine dolo: ſe eos recipere in caſtella et ad Cyri perſarũq; utilitatem.Ipſe quoq; iuratus eſt ſine dolo in caſtella ire:& ob ſuſcipientiũ bonum.Hæc cũ ambobus feciſſet:clam utriſq; eadem nocte pepigit: et hac ipſa nocte in caſtella inſilijt: & amborum munimenta cœpit:ſimulq; facto die ſedens in medium cum exercitu uocauit utrorũq; tempeſtiuos:ij uero intuti ſeſe inuicẽ grauiter rem tulerunt: exiſtimãtes utriq; ſe deceptos. Et caduſius quidem in huncmodũ locutus eſt. Ego uobis o cares iuratus ſum ſine dolo ingredi in caſtella& propter bonum ſuſcipientiũ. Si quidem igitur perdidero ueſtrum alterutros:puto ob earum ipſorum malũ in

greſſus eſſe. Sin pacē uobis fecero ſecuritatem: ut utrī
q; agrum colatis arbitror me uobis adeſſe propter ueſ
ſtram utilitatem. Nunc decet ab hoc die & amice inuiæ
cem uos miſceri, & ſine ullo metu colere agrum ueſtrū
dareq; & accipere mutuo liberos. Quod ſi præter hæc
quiſq; ueſtrū iniuriam temptet: hiſce & Cyrus & nos
hoſtes erimus. Ex hinc portæ caſtellorum apertæ ſunt:
& uiæ plenæ proficiſcentiū inuicem. refecti etiam cam
pi cultoribus: feſtos dies publice agebant: pacis ac lætis
tiæ omnia erant plena. Per id temporis uenerunt a Cy
ro nuncij rogantes ſi quid aut exercitus indigeret aut
machinamentorū. Caduſius uero reſpōdit præſenti eti
am exercitu alio uti licere: ſimulq; hæc dicens abduxit
exercitum: præſidijs relictis in arcibus. At cares precaa
bantur eum: ut maneret: qui ubi noluit: miſerūt ad Cy
rum rogantes: ut caduſium mitteret ſibi ſatrapem. Hoc
tempore Cyrus haſtaſpan miſit cum exercitu aduerſus
phrygiam: quæ adiacet helleſponto. Vbi uero caduſius
uenit ei iuſſit exercitum traduceret. qua hyſtaſpas pro
ceſſerat: quo magis parerent hyſtaſpæ: ſi audiſſent aliū
exercitū aduentare. Igitur græci qui ad mare incolunt:
multis muneribus datis conuenerunt intra caſtella bar
baros non excipere: ſed tributum ſoluere & in expedis
tionem ire: quo Cyrus iuberet. At phrygum rex paras
batur: ut munita caſtella contineret: minimeq; pararet.
Atq; iuſſit ita. Sed ubi ab eo ductores defecerunt: ac ſo
lus relictus eſt: tandem in manus uenit hyſtaſpæ a Cy
ro iudicandus. Et hyſtaſpas relictis ualidis perſarū præ
ſidijs in arcibus: abijt ſuos milites ſecum ducēs: ac phry
gum multos equites ſcutatos. At Cyrus iuſſit caduſio:

qui coiunctus hyſtaſpæ fuerat:ut hos phrygas: qui res ſuas legiſſent:armatos ageret:qui uero belligerare cupiſſent:his iuberet:ut ablatis equis & armis omnes ſe funditores ſequerētur. Et hi quidem hæc faciebant. At Cyrus mouebat ex Sardibus ibi relicto magno peditū præſidio:habebatq; ſecū crœſum:& multa agebat plauſtra multarum & omnis generis pecuniarum. Veniebat etiam crœſus ſcriptas habens pecunias: quæcunq; erant in ſingulis plauſtris:ſcriptiſq; Cyro datis hæc inquit habens Cyre noris: & qui tibi recte pecunias reddiderit:quas agit. & qui id minus. Ad quem Cyrus reſpondit. Verum tu quidem crœſe pulchre facis: qui prouideas. Mihi ſane pecunias ſunt acturi: qui etiam eas habere digni ſunt. Quare ſi uel furati quid fuerit ſua furabuntur. Quæ ſimul dicens dedit ea ſcripta amicis ac principibus:quo ſcirent:tutores ſiue ſaluas eis redderent pecunias ſiue nō. Cyrus etiam lydos quos intueretur ornatos & armis & equis & curribus quiq; emitterentur facere omnia:quæ putarēt ipſi gratificari: hos ducebat armatos:quos uero intuebatur non libenter ſequi eorum equos illis tradidit perſis:qui primū una militarent. Arma uero concremauit: & hos quoq; coegit fundas habere:acſequi:atq; inermes omnis:q̄ ſerui fuerant fundam coegit meditari:putans hoc genus armorum eſſe maxime ſeruile. Nam una cū aliis uiribus funditores ſi adſunt:ualde quandoq; proſunt:ipſi uero ſoli ne omnes quidem funditores expectēt paucos admodum obuios factos cum armis:quibus cōminus pugnatur. Cyrus autem cum uia procederet: qua itur babylona:ſubiugauit & phrygas:qui in magna ſunt phrygia.

ſubiugauit etiam cappadocas:& fecit Arabas mancipia:quorũ omniũ armis perſarum armauit equites non pauciores quadragintamillibus. Multos item equos captiuorum omnibus quoq; ſocijs tribuit. Venitq; ad babylona multos equites ducens:permultoſq; ſagittarios iaculatoreſq;:ac funditores innumeros. Cũq; eſſet prope babylona Cyrus:locauit circum urbem aciẽ uniuerſam. Dein ipſe equitauit circum urbem una cum amicis atq; tempeſtiuis ſociorum. Sed ubi muros intutus eſt parabat ab urbe exercitum abducere cum tranſfuga quis egreſſus ait futurum:ut hoſtes eum adorirentur: cum exercitum abduceret. Iis enim a muro deſpitientibus phalanx:inquit:uiſa eſt imbecilla. Et minime mirũ erat ita habere. Nam cum circundarent murũ qui multos eſſet:neceſſe erat phalanga non admodum eſſe confertam. Hæc Cyrus ubi audiuit:ſtans in mediũ ſui exercitus una cum iĳs:quos circum ſe haberet: iuſſit militibus grauis armaturæ:ut ab utraq; ſummitate duplicantes phalanga abirẽt præter ſtantem aciem:quouſq;ſummitas utrinq; ad ſe perueniret & ad medium ipſum, Sic igitur his facientibus & hi qui manebant cõtinuo redditi ſunt audentiores:cum duplicati eſſent denſitate aciei:& qui abibant:itidem magis audebãt. Continuo enim qui ex his manerent:fuerunt aduerſus hoſtes cũ uero proficiſcentes utrinq; ſummitates coniunxerunt: conſtitere ualidiores effecti:& qui abierant propter anteriores:& anteriores propter eos: qui poſteriores iam eſſent. Duplicata aũt hoc pacto phalãge neceſſe ẽ et primos & ultios eẽ fortiſſimos:ĩ medio uero ignauiſſimos eſſe poſitos. Ordoq; habens hoc pacto & ad pugnandũ

uidebatur bene paratus eſſe & ad minime fugiendum Equites uero ac uelites a cornibus fiebant propius principem ſemper quanto phalanx duplicata confertior fieret. Vbi uero ita callide diſpoſiti ſunt: abiere pedem referentes: donec extra miſſilia facti ſunt: quę a muro torquebantur. Dein conuerſi ſunt ac primũ paucis egreſſibus factis mutabantur ad clypeum: ac ſtabant ad murũ reſpicientes. Et quo longius diſtarent: tanto rarius mutabantur. Sed ubi tuto eſſe in loco uiſi ſunt frequentes ambibãt: donec ad tabernacula peruenerunt. At ubi caſtrametati ſunt: Cyrus conuocatis tempeſtiuis ita locutus eſt. Viri ſocij cucurrimus circum urbem: equidẽ quomodo capere quis poſſit muros adeo firmos altoſq; pugnando: mihi uidere non uideor. Sed quo plures homines in urbe ſunt: poſteaq̃ pugnatum non exeunt: eo celerius poſſe fame capere illos puto. Niſi igitur alium quẽq̃ modum habetis: quem dicatis ita uiros obſidendos eſſe dico. Ad quem Chryſantas reſpondit. At hoc flumen nonne per mediam urbem fluit: cuius latitudo eſt pluſq̃ ad duo ſtadia? Ita mediuſfidius ĩquit Gobryas: & profunditas tanta ut ne duo qdẽ uiri alter ſuper alterum ſtantes ſupra aquam emineant. Itaq; urbs ualidior eſt flumine q̃ murus. Et Cyrus hæc inquit Chryſanta miſſa faciamus quæcunq; uiribus noſtris præſtãt Dimetiri autem nos q̃plurimũ oportet partem cuiuſq; noſtrum atq; foſſam fodere q̃ latiſſimã profundiſſimamq; quo nobis pauciſſimis cuſtodibus opus ſit. Sic igitur dimenſus circum murum diſtans a flumine: quãtum magnis propugnaculis in altum ſublatis ſatis eſt

ſodit hinc atq; inde a muro foſſam peringentem: terramq; aduerſus ſeipſos iecit. Ac primũ quidem turres ædificauit in flumine palmis fundatas longis non minus q̃ pletrum: Sunt enim maiores natura q̃ tantæ longitudinis. Et enim palmæ preſſæ onere ſurſum curuantur: quẽadmodum curui aſini. Has igitur ſuppoſuit huius rei gratia: ut maxime uideretur paratus ad obſidendũ: quo etiam ſi diffugeret flumen in foſſam. turris ipſas non tolleret. Erexit etiam alias turris ſuper terram cõiectam quo eſſent q̃plurimæ cuſtodiæ & ij quidẽ hæc faciebant. Qui uero hoſtes erant in muro: deridebant obſidionem ut qui res neceſſarias haberent pluſq̃ uiginti annorũ: Hæc Cyrus cum audiſſet: exercitũ diſtribuit in partes duodecim quo ſingulæ partes eſſent cuſtoditurae ſingulos anni mẽſes. Rurſuſq; babylonij his auditis: multo etiam magis hæc deridebant: animo uolutantes: ſi phryges & lycij & arabes: et cappadoces ſe cuſtodierint: quos omnis exiſtimabant mitiore eſſe in ſe animo q̃ in perſas. Ac iam foſſæ effectæ erant. At Cyrus quoniã audiſſet eiuſmodi feſtum eſſe babylone: in quo babylonij omnes uniuerſam noctem bibunt: & laſciuis carminibus ſaltationibuſq; indulgent: cum primũ ac nocte tenebræ factæ ſunt acceptis multis hominibus aperuit foſſas: quæ tendebant ad flumen: quod ubi factum eſt: aqua in foſſas nocte cõceſſit. Alueus autem fluminis: qui tendebat per urbem: redditus eſt hominibus permeabilis. Vt autem quod ad flumen attinet ita paratum eſt: Iuſſit Cyrus perſis militũ tribunis: & peditum & equitum: ut ad ſe adeſſent agentes ordinem millenarium bini. atq; alij ſocij ad horũ caudam ſeque-

rentur:quẽadmodum antea inſtructi. Quare hi aderãt At Cyrus cum impoſuiſſet in fluminis aridum mini-ſtros & pedites & equites:iuſſit explorarent: an ſolũ fluminis inceſſum pateretur. Quod ubi pati poſſe nun-ciarunt:hic peditum equitumq; ducibus conuocatis ta-lia uerba facit. Viri amiciſſimi poſteaq̃ flumẽ nobis in urbem uiam concedit:iam intro audẽter ingrediamur nihil prorſus metuentes:animo ſane repetentes aduer ſus quos nunc pergimus:illos eſſe quos ipſi cum & ſo cios auxilio haberent:& uigilantis omnis et ſobrios et armatos inſtructoſq; uicimus. Nunc autem eamus ad-uerſus eos quo tempore multi horum dormiunt: multi ebrij ſunt:omnes etiam imparati. Cum uero etiam ſen ſerint nos intus eſſe:multo quoq; magis q̃ nunc futu-ri ſunt inutiles:quoniam erunt exanimati. Quod ſi qs hoc cogitat quod iam dicitur formidabile eſſe in urbẽ intrantes ne in tecta illi aſcendentes hinc indeq; feriãt hoc maxime audere. Si qui enĩ aſcenderint ſuper ædes ſocium habemus deum uulcanũ. Eorum autem ueſtibu la ſunt crematu facillima. Valuæ enim ex palma fabri-catæ ſunt bitumineq; tinctæ ſubaduſto. Nos autem rur ſus facem habemus. Quæ celeriter admodũ ignem pa-riet multum etiã picis ac ſtupæ:quæ multam flãmã in-uitant. Itaq; neceſſe fuerit:ut aut q̃primũ fugiant ab ædibus:aut q̃primũ comburantur. Sed agite arma ca-pite. Eſto uobis una cũ dijs immortalibus ſum dux fu-turus. Vos autem Gadata Gobryaq; uias oſtendite:no-ſtis enim. Cum uero intus fuerimus, q̃celerrime duci-te ad ædis regias. Atqui dixerũt:qui erant cum Gobrya nihil mirandũ fuerit. Nã ipſius regiæ portæ ne clauſæ

quidem ſunt ut in ebrietatis intemperantiæq; feſto. Ita enim uniuerſa uidetur urbs eſſe hac nocte. Incidemus autem inuigiles ante fores. Sunt enim ſemper conſtituti. Non negligendũ enim eſt inquit Cyrus: ſed eundũ quo iperatos q̃maxime eos uiros offendamus. Vbi hæc dicta ſunt pergebant. Occurrẽtes uero alij percuſſi interibant: alij rurſus introfugiebãt alij clamabant Qui uero erant cum Gobrya. una cum his clamabant tanq̃ etiam ipſi ebrij eſſent & incontinentes: euntesq; q̃ poterant: celerrime: uenerunt ad regias ædis. Et qui erant cum Gobrya Gadataq; conſtituti: regiæ portas clauſas inueniunt. Qui uero aduerſus uigiles fuerant conſtituti in eos irruunt bibentis ad multam lucem: eiſq; continuo hoſtiliter uſi ſunt: Vbi autem clamor et ſtrepitus factus eſt: & qui intus erant tumultum ſenſiſſent: rege iubente: ut quid res ea eſſet: ſpecularentur: excurrunt quidam: portaſq; aperiunt. Qui uero erant cum Gadata: ut uiderunt portas patefactas: in eas irruunt: illoſq; ſequentes ac percutientes: qui refugiebant intro: ad regem ueniũt: quem iam ſtantem diſtricto acinace: quem habebat inueniũt Et hunc ſane milites multi: qui eſſent cum Gadata & Gobrya e medio ſuſtulerunt. His etiã interfectis: qui cum eo erant: cum alius aliquid obijceret: alius fugeret: alius repugnaret cui poſſet. At Cyrus dimiſit equitum ordines per uias: iuſſitq;: quos offenderent extra: eos interimerent. Qui autem ſyrice loqui ſcirent: ut intus domi manerent: omnibus proclamarent. Quod ſi quis extra caperetur: plecteretur morte. Et hi quidem hæc faciebant. At Gadatas ac Gobryas uenerunt deoſq; primũ adorarunt: quod de rege nefario

acepiſſent ultionem:dein Cyri manus ac pedes exoſcu-
labantur:multum ſimul præ gaudio lachrymantes at-
q; geſtientes. Vbi autem dies factus eſt: & hi qui arces
habebant ſenſerunt & urbem captam eſſe & regem
mortuũ:arces etiam tradiderunt. At Cyrus arcis quidẽ
continuo accipiebat:in eaſq; & præſidij præfectos &
præſidium iterum mittebat. Mortuos autem ſepelire
neceſſarijs permiſit:iuſſitq; præconibus:proclamarent
ut babylonij omnes arma deferrent. Vbi uero in ædi-
bus arma offenderẽtur:iuſſit ut omnes intus interime-
rentur. Illi igitur ea detulerũt. Quæ Cyrus in arcis de-
poſuit quo parata eſſent:ſi quid unq̃ illis utendũ eſſet
Quæ ubi geſta ſunt:primũ magos uocauit ac iuſſit: ut
ex urbe bello capta ſpoliorum primitias dijs imortali-
bus & delubra eligerent. Exhinc & ædes diſtribuebat
& principia his:quos exſtimabat participes eſſe rerum
geſtarũ. Et ita diſtribuebat ut optime ab optimatibus ẽ
decretum. Quod ſi quis iuſſus eſſet minus habere: iu-
bebat is ad ſe iret, ac doceret. Babylonijs autem pronun
ciauit ut terram colerent:tributaq; deferrent atq; his
obſequerentur quibus ſinguli ipſorum dati eſſent:qui-
bus etiam iuſſit:ut perſas & eos quibus cum res cõmu
nis eſſet:& ſocios quicunq; apud ſe manere decreuiſ-
ſent:ut heros q̃bus obtigiſſẽt alloquerẽtur atq; ſaluta
rẽt. Exhic cupiẽs Cyrus iã parari etiã ipſe ut regẽ dece-
re exiſtimabat ratus ẽ hoc facere oportere una cũ amico
rũ ſentẽtia:quo minima cũ iuidia & ratus appareret &
uenerabilis. Quam quidẽ rem ita molitus ẽ. Vt primũ
dies illuxit quo in loco putaret eſſe aptiſſimũ: admitte-
bat:qui loqui aliquid uellet:quem dato reſponſo dimit

tebat. Quod homines ut nouerunt: uenere multitudi-
ne infinita. Vrgentiumq; adire et conatus multus erat
& pugna: miniſtri autem ꝙ poterant habito diſcrimi-
ne eis habitum permittebant: cumq; aliquis ex amicis ui-
deretur turbam urgere. Cyrus protenſa manu eos ac-
cerſebat ac dicebat ita. Viri amici expectate: donec uul-
gus extrudamus: idem per quietem congrediemur. Et
amici quidem expectabant: at uulgus magis magiſq; af-
fluebat: donec prius ueſpera anteuertit: ꝙ ipſe cum ami-
cis poſſet per ocium congredi. Igitur Cyrus ſic ait. Nūc
uiri ſane tempus eſt ſoluendi. Cras autem itote mane.
Et enim quiddam uolo uobiſcum diſſerere: quæ amici
audientes libenter abierunt & curſim cū dediſſent pœ-
nam a rebus omnibus neceſſarijs. Et tum quidem ita
ſomno ſe dedere. Poſtridie uero Cyrus affuit in eundē
locum quem multo maior hominū multitudo circunſte-
tit. eum adire uolentium: multoq; ij prius ꝙ amici af-
fuere, Cyrus uero cum magnum conſtituiſſet circulū
ſpeculatorum perſarum iuſſit: nemo alius præteriret:
ꝙ & amici & principes tum perſarum tum ſociorum
qui ut conuenerunt in hunc modum ad eos locutus eſt.
Viri amici ac ſocij deos quidem imortalis incuſare mi-
nime poſſumus: quod minus in hanc diē egerimus oīa
pro noſtris optatis. Quod ſi huiuſmodi erit res mag-
nas gerere: quo fieri nō poſſit: ut neq; ſolus quis uacet:
neq; lætetur cum amicis ego ſane hanc fœlicitatem ua-
lere iubeo. Cogitare enim & heri uidelicet cū mane cœ-
piſſemus adeuntis audire non deſiuimus ante ueſperā
& nūc uidete hoſce & alios pluris ꝙ heri: qui adſunt
nobis negocia præbituri. Si quis igitur ſeſe hiſce ſubijci-

erit: conſidero futurũ ut minimã mei partem uobis faciam: & minimã quoq; mihi ueſtrũ. Ipſius autem mei certo ſcio: ut nulla omnino pars ſit futura. Præterea aliam etiam rem ridiculam uideo. Ego eni certe affectus ſum uobis uti par eſt. Horum uero circunſtantiũ aut ullum: aut neminẽ noui. Et ij tamen omnes parati ſunt: ut ſi urgendo uos uincant: prius q̃ uos a me quæ uolunt cõſequantur. Ego autẽ dignos rear hos uiros talis: ſi qua in re mei quis indigeat ut uos colant amicos meos: uoſq; ut ſe adducatis: roget. Fortaſſe quis dicat. Quomodo igitur non ita initio me paraui. Sed præſtabam potius me in medium? Quoniã intelligebam res bellicas eſſe eiuſmodi quod non deceat principem eſſe inferiorẽ: neq; intelligendo. quæ oportet: neq; gerẽdo: quæ tempus ſit gerere. Nam ſi imperatores uideant raros homines exiſtimabã multa eos præterire: quæ gerẽda ſunt. Nũc uero poſteaq̃ laborioſiſſimũ bellũ ceſſauit: uidetur mihi dignum eſſe ut animus meus quietem aliquã conſequatur. Quare perinde quaſi ambigente me: quid ſim facturus: quo & noſtræ & aliorũ res qui nobis debent curæ eſſe: pulchre habeant: conſulat: quod quiſq; uidet maxime conducibile. Cyro ita locuto: ſurrexit poſt eum Artabazus is: qui olim ſe dixerat conſanguineum: ac dixit: profecto perpulchre feciſti Cyre hunc ſermonem aggreſſus. Ego enim cum iuuenis admodum adhuc eſſes: initio cupiebam tibi amicus fieri. Te autem uidens minime indigere mei: adire ſum ueritus: Cum autem olim etiã me rogaſſes: ut alacriter ad medos: quæ Cyaxares dixerat nunciarem: conſiderabam: ſi ijs tibi in rebus alacriter eſſem adiutor. fore ut et familiaris tibi eſ

ſem:& diſſerere tecum poſſem:quantum uellem tem-
poris. Atq; illa quidem ita a me acta ſunt:ut abs te lau-
darer. Poſt hoc hyrcanij.quidem primi nobis amici fa-
cti ſunt:quod admodum ſociorum indigeremus. Itaq;
ſolum propter noſtram in te dilectionem non in tuas
cellas eos circunferebamus. Poſtea uero ubi caſtra ho-
ſtium capta ſunt nō tibi licebat ut arbitror:erga me oci
um habere. Et ego tibi ignoſcebam. Dein Gobryas fa-
ctus eſt nobis amicus id quod ego gaudebam: & item
Gadatas. Itaq; labor erat ut tui particeps fierē poſtea
ꝙ ſacæ & caduſij in ſocietatem recepti ſunt:his erat ob
ſequendum. Et enim hi tibi obſequebantur. Vbi autem
eo reuertimus:unde moueramus:intuens te habere cir-
cum & equos & currus & machinas. Putabā cum ab
hac re tibi ocium daretur:tum etiam erga me ocioſum
te futurum. Atqui ut formidabilis nuncius eſt allatus
de omnium hominū aduerſus nos conſpiratione intelli
gebam hæc eſſe maxima:quæ ſi fœliciter haberent:iam
bene uidebar noſſe multam tibi futuram copiam mei
tuiq; congreſſus. Atq; nunc tandem tum uicimus ma-
gnam pugnam:tum Sardis Crœſumq; famulum ha-
bemus & babylona cœpimus omniaq; ſubiugauimus.
Et ſolem teſtor:ego heri niſi multos pugnis cecidiſſem
te adire non poteram. Et ubi quidem dextra me appræ-
hendiſti:& apud te manere iuſſiſti:iam conſpicuus erā
quod tecum ſine cybo & ſine potu diem egi. Nunc igi-
tur ſicubi erit:ut digniores plurimā tui habeant partē:
bene eſt. Sin minus rurſus ego nunciabo uerbis tuis ut
omnes abs te abeant exceptis nobis: qui ab initio uſq;
amici ſumus. Ad idq; & Cyrus quidē riſit:& alij mul

ti. At Chryſantas quidem perſes ſurgens ita locutus ē Verum antea Cyre ut decebat in medium te præbebas & ob ea quæ ipſe dixiſti: & quoniā tu non poteras nobis gratificari. Nos enim etiam propter noſipſos aderamus. At multitudinē opus erat: ut omni ratione tibi comparares: quo q̄ libentiſſime uellet una nobiſcum & laborare & periculum ſubire. Nunc autem quoniā res tibi non habet hoc pacto duntaxat: uerumetiā alios potes homines adipiſci: quos tempus fuerit: iam etiam dignum eſt: ut domū conſequaris: aut quid fruaris imperio: Si ſolus fueris expers foci: quo neq; religioſior locus in homibus eſt: neq; ſuauior: neq; familiarius quicq̄? Dein nonne putes nos etiam pudere: ſi te uideamus exterius præſtolantē. Nos autem in ædibus ſimus? & locupletiores uideamur q̄ tu. Vbi autem Chryſantas hæc locutus eſt: eadem multi cohortati ſunt. Ex hinc tādem regiam Cyrus ingreditur & pecunias ſardianas qui ferebant: hic reddidere. Sed ubi Cyrus ingreſſus ē primo ſacrum fecit lari: dein Ioui regi & ſicui alij deo magi interpretati ſunt. Quæ cū feciſſet: cœpit alia adminiſtrare: cogitanſq; negocium ſuum: quod qui aggrederetur multis hominibus imperare: pararet habitare in ea urbe: quæ inter illuſtris erat maxima: ipſa autem ita haberet aduerſus eum: ut quæ maxime hoſtilis uiro urbs fuerit. Hæc igitur animo uolutans cenſuit ſibi eſſe opus cuſtodia circa corpus. Intelligens autem homines nuſq̄ facilius capi q̄ in eſculētis et potulētis et balneis & lecto & ſomno: conſiderauit quos in his rebus fideliſſimos erga ſe haberet. Exiſtimauit autem neminem eſſe poſſe fidelem unq̄: qui magis alium amaret:

ꝙ qui cuſtodia egeret. Qui igitur haberẽt filios uel uxo res conuenientis aut pueros amoribus coniũctos: nouit eos natura cogi ad amandũ maxime. Sed cum Spado nes uideret his omnibus priuatos arbitratus eſt ab his plurimi eos fieri a quibus ipſi poſſint maxime ditari: & auxilium habere ſi quid iniuriæ patiantur: atq; ho noribus augeri, A quo autem in beneficijs in hos confe rendis ſuperari poſſet neminẽ eſſe cenſebat. Ad hæc cũ Spodones obſcuri ſint apud alios homĩes: etiam ob hãc rem egent heri auxilio. Nemo ſit enim qui non dignũ putet ſe omni in re pluris eſſe faciundum ꝙ Spadonẽ niſi quid aliud melius ĩpediat. Sed nihil prohibet Spa donem quoq; primariũ eſſe ubi fidelis ſit hero. Quod autem maxime aliquis putet Spadones robore corporis carere: ne hoc quidẽ Cyro uidebatur: quippe qui conie cturã faceret ex alijs animalibus: quod & contumelioſi equi: ubi excidantur a morſu cõtumeliaq; ceſſant: nihi lo tamen minus ſunt bellicoſi. Et tauri exciſi animi ela tionem inobedientiãq; dimittũt. Sed corporis uiribus & uſu colendi agri non priuãtur. Et canes itẽm eodem modo ſi excidantur: ceſſant a relinquẽdis heris: ſed ad cuſtodiam & ad uenationẽ nihilo ſunt deteriores: & homines itidem quietiores fiunt: ſi hac priuentur libi dine. Sed minime negligentiores circa imperata. Neq; minus equitandi ſtudioſi neq; ad iaculãdum minus ap ti neq; ambitioſi minus. Perſpicuũq; eſt & in bellis: & in uenatõibus eos pertinaciã in animis ſeruare. Quod autem ſint fideles in herorũ pernicie: maxime probarũt Nulli enim fideliora opera demonſtrarunt in herili bus infortunijs ꝙ Spadones. Quod ſi quid diminui ui

dentur circa uires corporis: ferrum equat imbecilliores in bello robuſtioribus. Hæc igitur intelligens quæ ab hoſtiarijs acceperat: eos omis qui ſui corporis curã gererent. Spadones fecit: & arbitratus curam hanc nõ ſatis eſſe aduerſus eorum multitudinẽ: qui infeſto ſunt animo: conſiderauit quos alios acciperet: qui circa regiam eſſent fideliſſimi. Itaq; ſciẽs perſas peſſimi uictus domi eſſe propter inopiã & laborioſiſſime uiuere propter regionis aſperitatẽ: & quoniã operarij ipſi eſſent hos exiſtimauit eſſe contentos maxime apud ſe uitam agere. Accepit autem ex his ſpiculatores decem millia qui noctu dieq; circum regiam cuſtodirent: cum intus ocium ageret. Cũ uero exiret: hinc indeq; inſtructi per gerent. Ratus præterea ſufficientis cuſtodes totius babylonis eſſe oportere: ſiue ipſe i urbe eſſet: ſiue peregre proficiſceretur: conſtituit etiam babylone præſidiariorum ſatis: quibus iuſſit mercedẽ dari a babylonis quippe quos uellet maxime imbelles reddere: quo et humillimi eſſent: & maxime ſubiecti. Hæc igitur cuſtodia & circa ipſum & babylone per id tempus conſtituta: nũc etiam eodẽmodo perdurat. Conſiderans rurſus quo pacto & omne contineretur imperium: & aliud item adderetur exiſtimauit hoſce ſtipendiarios non tanto eſſe ſubditis meliores quanto paucioris: bonos autem uiros cognoſcebat continendos eſſe qui una cum dijs immortalibus uictoriam præſtitiſſent: & curandũ eſſe: ut perficerent exercitationẽ uirtutis: quibus ne iubere uideretur: ſed cognoſcentes ipſi hæc eſſe optima ita & perſeuerarẽt: & curarent uirtutis opus: collegit homotimos & omis quotquot erant tempeſtiuos: quiq; utiliſſimi

ci niſi ſunt participes eſſe & laborum & honorũ. Hi ubi conuenerunt in hunc modum eſt locutus. Viri amici atq; ſocij dijs quidem imortalibus magna eſt gratia quod dederint nobis ea conſequi: quibus putauimus eẽ nos dignos. Nunc & enim habemus & ſolum multũ & bonum. Et qui hoc colentes nos alent. Habemus etiã ædis: & in his apparatus neq; ueſtrum quiſq; hæc habens exiſtimet aliena ſe habere. Lex eſt enim inter omnis homines perpetua: quãdo belligerentiũ urbs capta fuerit: cuncta eorum eſſe: qui cœperunt & corpora eorum qui in urbe ſunt & pecunias: nullo modo iniuſte poſſidebitis: quodcunq; poſſideatis. Sed pro humanitate nõ abſtuleritis: ſi quid habere eos ſinitis. Equidem hoc ego ex hinc ita ſentio. Quod ſi uertemur ad pigriciã iproborũq; hominũ uolũtatẽ: qui arbitrantur laborare eſſe ærumnoſiſſimũ, & uitam ſine labore agitare uoluptatem exiſtere: ego nos affirmo celeriter nobiſipſis minimi eſſe faciundos: ac fore ut cito priuemur bonis omnibus. Nihil enim ad perfectionẽ ſufficat fieri bonos uiros: niſi quis uſq; ad finem curet in bonitate perſeuerare. Sed quemadmodũ aliæ artes ubi neglectæ ſint: minoris precij fiunt: & corpora ipſa bene habentia cũ qs ea remittit ad inertiam: male rurſus habeant: ita & tẽperantia & continentia: & robur cum quis eorum exercitationẽ relaxarit. hinc in malignitatem iterum uertitur. Nullo modo igitur negligendũ eſt neq; procedendum nobis ad ſubitam uoluptatẽ: Magnũ enim opus eſſe exiſtimo uel principium agere: multo etiam maius qui incœperit id tueri. Nam incipere ſæpe illius fuit q̃ præſtiterit audaciam ſolum. Sed continere quod cœpe-

rit:non etiam hoc ſine temperantia non ſine continẽtia non ſine multa diligentia fit. Quæ nunc cognoſcentibus nobis longe magis uirtus eſt exercenda q̃ prius in his bonis adipiſcendis:cum nõ ſcimus neſcij quãdo plura quis habeat:tum plurimos & inuidere illi & inſidiari:& hoſtis fieri:maxime ſi ab inuitis & poſſeſſiones:& ſeruos habeat:ut nos habemus. Atq; deos quidẽ putandum eſt nobiſcum fore. Nõ enim inſidijs uſi hæc iniuſte poſſidemus. Sed inſidijs appetiti ultionem cœpimus. Quod autem optimum ſit uobiſipſis poſt hac: parandum eſt. Hoc autem eſt:ut qui meliores ſunt eos dignos exiſtimemus:,qui ſubditis imperent. Aeſtus igitur ac frigoris & cyborum & potuum & laboris & ſomni neceſſe eſt ſeruis etiam partem facere. Sed quorũ eos participes facimus: in his enitendum eſt: ut præcipue meliores q̃ ipſi eẽ appareamus. Scientiæ uero militaris meditationiſq; hi omino participes faciundi non ſunt:quos & operarios noſtros et tributarios uolumus poſſidere. Sed eos debemus hiſce exercitationibus præſtare non ignari deos hominibus demonſtraſſe hæc libertatis felicitatiſq; inſtrumẽta. Et quẽadmodũ illis arma abſtulimus:ita noſipſos oprtet ſine armis nunq̃ eẽ cum bene nouerimus quibus arma ſunt ſemper proxime:hiſce familiariſſimam etiam eſſe:quæcunq; uelint. Quod ſi quiſq̃ talia cogitat quid igitur nobis prodeſt peregiſſe:quæ cupiebamus ſi etiam opus fuerit tolerare:& fameſcendo & ſitiendo:& curando:et faciendo. Illud ſane ſciendũ eſt eo bona maiorem afferre lætitiã: quo magis quis labore antecedente ad ea perueniat. Labores enim obſonium ſunt bonis uiris. Nam ſi quis nul

la re egeat:nihil adeo paretur ſumptuoſe:ut ſuaue ſit
Quod ſi hæc nobis parauit numē:quæ hoīes cupiūt ma
xime:& aliqs :quo ſuauiora uideātur hæc parabit ſibi
uir hmōi tātoplus habiturus carū rerū:qbus uita eget:
ut i fame ſuauiſſimos ſit cibos cōſecuturus:et in ſiti ſua
uiſſimis potibus perfructurus :& cum eſt opus quietꝫ
ſuauiſſime quieturus. Quapropter dico nunc nos dece
re intendere ad probitatem.quo tum bonis ꝙ optime:
& ꝙ ſuauiſſime perfructuri ſimus:tū eius ſimus im
periti:quod eſt omniū moleſtiſſimum. Non enī ita mo
leſtum eſt bona non habuiſſe:ꝙ hunc qui bona habue
rit:ijs priuari moleſtum.Cogitate etiam illud qua poſ
ſimus induci cauſa:ut ſimus peiores ꝙ antea fuerimus
Vtrum quoniā imperamus? At nequaꝙ certe conuenit
eſſe principem ꝙ ſubditos iprobiorem:an quoniā nunc
uidemur feliciores eſſe ꝙ prius?Poſtea dicet aliquis ui
tium felicitatis tutelā gerere.Nunc quoniā ſeruos ade
pti ſumus:in hos animaduertemus:ſi improbi fuerint?
Vobiſcum præterea hoc aio uolutate paraſſe nos mul
tos alere.& noſtrarū domorū & corporū cuſtodes.Sed
qui turpius non ſit.ſi putabimus ſpiculatorē conſequi
ad ſalutē noſtram:ipſi autē nobis ipſis ſpiculatores nō
erimus?Atqui bene oportet noſſe non eſſe aliā cuſtodiā
talē:qualis ſi ipſe quiſꝙ honeſtus bonuſꝙ ſit: hoc eni
cōſequatur:oportet.Ei uero qui uirtute careat.neq; ali
ud quicꝙ decet pulchre eſſe.Quid igitur cenſeo eſſe fa
ciundum:& ubi uirtutē exercendā & ubi meditandū?
Nihil noui dicam o uiri amiciſſimi. Sed quēadmodū in
ter perſas homotimi in principijs degunt: ita affirmo
uos oportere cum hic eſtis:homotimos ois exercere:que

illic etiam exercebatis:& cũ me uidetis conſiderate præſentes:ſi degero eorũ diligẽtiã habẽs:que oportet.Ego uos quoq; conſiderans intuebor:et quoſcunq; uideã honeſtis rebus boniſq; ſtudere.hos equidẽ honoribus proſequar.At filios quoq; quicũq; nobis naſcantur:hic inſtituamus.Ita enĩ & ipſi meliores futuri ſimus:ſi uelimus præbere noſmetipſos liberis noſtris q̃ optima exempla:& liberi ipſi nec etiam ſi uelint:facile fiant improbi quippe qui nihil turpe neq; uideant:neq; audiãt & in ſtudijs honeſtatis bonitatiſq; uerſentur.

XENOPHONTIS DE CYRI PAEDIA LIBER OCTAVVS.

YRVS QVIDEM ITA locutus eſt. Chryſantas uero poſt eum ſurgens in hũc modũ orationẽ habuit. Verum ego o uiri ſæpenumero etiam alias cogitaui bonum principem nihilo differre a bono patre. Nam & parentes filijs prouident:ut bona his nunq̃ ſint defutura. Et Cyrus uidetur mihi nunc ea nobis conſulere a quibus maxime i fœlicitate poſſimus ad ultimũ uſq; finem perſeuerare. Quod autem mihi uidetur minus q̃ oportuerat:oſtendiſſe:hoc ego ijs enitar oſtendere qui ignorant. Cogitate enim & quæ urbs hoſtilis capta ſit ab obedire nolentibus: & quæ amica ab ijs qui parere nolint:ſeruata ſit:quæ etiam obedientiã non præſtantium ſit acies uictoriam conſecuta. Quo autem pacto magis homines uincantur in pugna:quã ubi cœperint priuatim quiſq; de ſua ſalute conſultare. Quod etiam aliud bonum præſtetur ab ijs qui melioribus non parent. Quæ urbes legitime habitentur:uel que domus ſeruẽtur:quo pacto naues.quo opus ſit:perueniant. Nos uero quæ hoc tempore habemus bona ob quam rem aliam magis adepti ſumus:q̃ ob præſtitam obedientiã principi. Propter hoc enim & noctu & die tum q̃primũ uenimus:quo oportuit:tum frequentes principem ſequentes nullo utebamur ocio:quæq; iuſſa erãt:eorum nihil

ſemiperfectum linquebamus. Si igitur principi obedi-re maximũ apparet eſſe bonũ ad bona adipiſcenda ita nobis exploratũ eſſe debet: quod etiam idem hoc ad ſer uandum quæ oportet maximũ eſt bonum. Et antea qui-dem multi nobis imperabant: at imperabamus nemini Nunc uero ita parati eſtis: quod imperatis: alij quidem pluribus: alij uero paucioribus. Quẽadmodũ igitur ip-ſi dignũ eſſe exiſtimatis ueſtris ſubditis imperare: ita etiam nos ijs pareamus: quibus decet. Tantũ autem in-ter nos decet ſeruoſq; intereſſe: quantũ ſerui ipſi inuiti heris miniſtrant. Nobis autem qui dignum putamus li bertate uti: ultro faciũdũ eſt: quos plurimi uidetur æſti-mãdũ. Inuenietis quoq; ubi ſine unius principatu urbs habitatur: quæ maxime uult parere principibus: hanc minime ab hoſtibus ad obediẽdũ cogi. Ad ſimus igitur ut Cyrus iubet: ad hoc principiũ & ea exerceamus: quæ maxime continere poterimus: quæ oportet: atq; præſte-mus noſipſos: ut Cyrus utatur: ad quocũq; opus ſit. Et enim ne hoc quidem latere nos debet: nullo modo Cyrũ inuenire poſſe: quod propter ſuum bonũ nobis uſurus ſit: non autẽ propter noſtrum: quoniã eadem nobis con-ducunt: & ijdem nobis ſunt hoſtes. Poſteaq̃ Chriſan-tas hæc locutus eſt: ita etiam alij multi ſurrexerunt & perſæ & ſocij eadem conſentientes. Decretũq; eſt: ut ui ri optimates ſemper adeſſẽt ad ianuas: ſeq; utẽdos præ berent: ad quicquid Cyrus uellet donec eos dimitteret. Et quẽadmodũ tum eſt decretum: ita hoc etiam tempo-re ij faciunt: qui in aſia ſub rebus ſunt cõſtituti: celebrãt principũ ianuas Sicuti uero demonſtratũ eſt in oratio-ne Cyrum conſtituiſſe ad cuſtodiendum principatũ ſi-

bi & perſis:hæc item reges:qui poſt illum ſecuti ſunt: legitima hac quoq; tempeſtate obſeruant. Et hæc quoq; ita habent quēadmodū item alia: quando princeps melior ſit: puriora iura conſtituit: quando uero deterior: nequiora. Ibāt igitur ad Cyri ianuas uiri optimates cum equis & lanceis pro cōmuni conſenſu optimorū uirorū omniū qui imperium ſubiugarant. Cyrus uero ad alia quidem conſtituit alios: qui diligentiā haberent. Erant q; ei & cenſuum ſuſceptores: & datores ſumptuū & operum præfecti: & cuſtodes poſſeſſionū: et rerum neceſſariarū ad uictum qui curam gererent. Atq; equorū item: & canū illos conſtituit diligentiā habere: quos exiſtimabat reddituros hæc pecora ad uſum ſuū q̄ optima. Quos uero putabat ad ſuæ felicitatis cuſtodiam habendos ut hi q̄ optimi forent: minime rei huius diligentiā aliis imperauit. Sed hoc ſuū eſſe putabat officiū: ſciebat enim ſi quando pugnandū eſſet: ex his eſſe ſibi legendos: & qui intereſſent: & qui præeſſent quibus cū maxima ſunt pericula. Et centuriones quoq; peditūq; & equitum norat ex his eſſe cōſtituendos. Quod ſicubi ſine ſeſe ducibus opus eſſet: ſciebat illos ex hiſce mittendos eſſe. Sciebat etiam quibuſdam horū utendū eſſe cuſtodibus ac ſatrapis & urbium et omniū gentium. Ac item oratores quoſdā ex his mitti oportere id quod ducebat in maximis eſſe rebus ad ea ſic bello conſequenda: quibus egerent. Quare ubi non eſſent hi: quales oporteret: ex quibus maximæ ac plurimæ res forent gerendæ: futurū cenſebat: ut res ſuæ male haberent. Sin hi eſſent quales oporteret: putabat omnia pulchra fore. Itaq; ita ſentiens in hanc diligentiam accingebatur. Arbitrabat

tur præterea eandem uirtutis exercitationē ſibi quoq; eſſe debere. Non eni exiſtimabat fieri poſſe ubi ipſe mi nus foret: qualem deceret: ut alios incitaret ad illuſtris bonaſq; actiones. Hæc ubi cogitauiſſet putauit primū ocio opus eſſe: ſi uellet diligentiā habere rerū optima rum. Itaq; ut cēſus negligeret: putabat haud quaq; fie ri poſſe: quippe qui prouideret multam neceſſario faciū dam eſſe impenſam in magnū imperiū. præterea cum multæ eſſent poſſeſſiones: ſi uellet ipſe circa haſce uer ſari ſemper: ſciebat multā ſibi futurā occupationē in ad hibenda diligentia circa omniū ſalutem. Itaq; ſic conſi derans quo & res familiares recte haberent: & ipſe fo ret ocioſus: excogitauit quodāmodo ordinē rei militaris Nam ut frequētius decuriones decuriarū curam habent & manipulorum ductores decurionum: & millenarij manipulariū ductorum: & qui decem millibus præſūt millenariorū. Et hoc pacto nemo negligitur: ne ſi admo dum multa quidem ſint dena hominū millia. Cūq; dux uelit uti ad aliquid agendū exercitu: ſatis eſt: ſi ijs præ cipiat: qui ſingulis denis millibus ſunt præfecti. ut igi tur hæc habent hoc pacto ſic etiā Cyrus ſummatim cō plexus eſt domeſticas actiones. Itaq; ei cum paucis loq opus erat: quo neq; res domeſticas neglectui haberet Et ex hinc maius ei ocium erat q̄ alij: qui unam domū & unam curaret nauim. Quare cū ita Cyrus res ſuas do meſticas conſtituiſſet. Docuit etiam ſuos milites ut hoc ipſi ordine uterentur. Sic igitur ocium & ſibi parauit & militibus ſuis. Cœpit enim inſtruere cuiuſmodi fa miliaris ſuos eſſe oporteret. Primū quotquot ſatis ali poſſent: alijs agriculture ſtudentibus: hoſce: niſi adeſ

ſent ad ianuas requirebat ratus fore: ut qui adeſſent: ii nollent neq; malum neq; turpe aliquid agere: tum quoniã eſſent apud principem: tum quia noſſet a uiris præſtantiſſimis uideri: qđ agerent. Qui autẽ non adeſſent: hos arbitrabatur uel ob incontinẽtiã abeſſe: uel ob iniuſtitiã uel ob negligentiam. Quare hoc ratus cogebat huiuſmodi uiros adeſſe: quoniã iuberet: qui apud ſe eſſet maxime amicus: huic liceret eius bona recipere: q non adeſſet: ac dicere ſua capere. Cum igitur hoc fieret ueniebant continuo ii quibus bona ablata eſſent: tanq̃ affecti iniuria. At Cyrus quidẽ diu huiuſmodi uiris audiendis non attendebat: quos ubi audiſſet diſceptationẽ diiudicare in multũ temporis differebat: quæ faciens arbitrabatur eos aſſuefacere ad præſtandum obſequiũ: minuſq; ſibi fore inimicos q̃ ſi ipſe coegiſſet per animaduerſionẽ adeſſe. Vt igitur adeſſent unus ei hic erat docẽdi modus: alius uero quo præſentibus iperabat: & quæ facillima eſſent: & quæ maxime fructuoſa. Alius enim quo nihil unq̃ abſentibus tribuebat: ſed maximus neceſſitatis is erat modus ſi horum neminẽ exaudiret: cuius bona: quæ abſtulerat: alii dediſſet: quẽ putaret ſibi tempeſtiue adeſſe poſſe. Et ita utilis ei amicus pro inutili reddebatur. Requirit etiam qui nũc rex eſt: ſi quis eorum abſit: quos adeſſe conuenit. Qui ergo minus adeſſent: ita iis Cyrus aduerſabatur. Qui uero ſeipſos præberent: eos putauit maxime ad res præclaras & bonas poſſe incitari. Quoniã exiſtimabat ita iure in illos imperiũ gerere ſi operam daret: ut ſubditis declararet ſe omniũ eſſe uirtute ornatiſſimũ: ſentire enim uidebatur etiam propter ſcriptas leges homies fieri meliores. At

bonum principē ratus eſt uidentem legem eſſe hominibus: quoniã ſatis eſt: qui & moderetur: & uideat puniatq; delinquentē. Ita igitur ſentiens: primũ quidē ſe ipſum hoc tempore oſtendebat ſtudere magis diuinis rebus quoniã eſſet felicior. Et tum primũ magi conſtituti ſunt: & laudes ſimul ſemper ac dies illuceſceret: canebat ad deos: & ſingulis diebus ijs dijs ſacra faciebat: quibus magi dicerent. Sic igitur quæ tum conſtituta ſũt hac etiam tempeſtate perdurant apud eum ſemper qui rex eſt. Itaq; his in rebus primũ imitabãtur eum alij itē perſæ: rati ſe quoq; felicioris fore: ſi deos colerent: quēadmodũ is: qui & feliciſſimus eſſet & princeps. Quæ facientes exiſtimabant ſe Cyro rem gratiſſimã facere. At ille ſuorũ pietatem ſibi etiam conducere arbitrabatur: quippe qui putaret quēadmodũ qui nauigationem eligunt cum pijs potius eligere ſolere: ꝙ cum ijs hominibus. qui impie aliquid uideãtur perpetraſſe. Ad hæc ſecum animo reputabat ſi oēs ſui familiares pij eſſent in deum: minus eos uelle & inuicem & aduerſus ſeipſum nefarij quicꝙ facere ratus ſe beneficum eſſe erga familiaris. Liquidũ præterea hoc faciens ſe plurimi ducere: quod neminē neq; amicum neq; ſocium afficeret iniuria: ſed ius ipſum uæhementer intuens: magis etiã alios a turpi quæſtu abſtinere arbitrabatur: per iuſticiã uero locupletari uelle. Atq; pudore exiſtimabat magis omnes affici: ſi ipſe oſtenderet ita ſibi omis pudori eſſe neq; dicere neq; facere turpe aliquid auderet. Hoc autē ex hac re ita fore cogitabat. quod non principem ſolum uerum etiam eos: quos minime timent magis pudētis ꝙ impudentis homies uerentur. Et mulieres item quaſ

cunq; pudentis ſenſerint: magis etiam qui eas uident pudori habere uolunt. Et obedire quoq; ita rebatur maxime permanere in ſuis poſſe: ſi manifeſto magis eos honoraret: qui ſine excuſatione obedirent: q̄ꝫ qui maximas etiam laborioſiſſimaſq; uirtutes præſtare uiderentur. Hoc autem & ſentire ita & facere perſeuerabat. Cunq; ſui ipſius temperantiam oſtenderet: faciebat: ut eam magis omnes exercerent. Cum enim uideāt hoīes cui maxime licet uti contumelia hunc uiuere temperanter: ita magis imbecilliores ipſi nulla uti contumelia uideri uolunt. At pudorem & temperātiā hac ratione diuidebat: quod pudentes quæ turpiā ſunt: in propatulo fugerent: temperantes uero ac pudici etiam in obſcuro. Et continentiā hoc pacto maxime arbitrabatur exercendam ſi ſeſe ipſe oſtenderet minime per ſubitas uoluptates abſtrahi a bonis actionibus: ſed potius laborem ſuſcipere primū una cū honeſtate uelle ſeſe q̄ꝫ uoluptates. Ergo Cyrus cum talis eſſet: facit ut in foribus multa eſſet deteriorū modeſtia cedentiū melioribus multus etiā pudor atq; decorum inuicem. Inſuper etiam cognoſceres: illic neminē neq; iraſci clamore neq; gaudere riſu per contumeliam. Sed ſi eos uideres: uero exiſtimares uiuere decore. Res igitur huiuſmodi facientes uidenteſq; degebant in foribus: Præterea bellicæ exercitationis gratia eos ad uenationem educebat: quibus hæc exercenda exiſtimabat. Hanc exercitationē rerū bellicarū eſſe omnino ratus optimā: equeſtris autem uериſſimā. Hæc enī in omnifariā locis equitantes maxime oſtendit: quoniā inſequi oporteat feras fugientis: & hæc item reddit ab equis maxime agilis ad obediendum opus: quoniā ca

piatur & cupiditate & honoris ſtudio: & hic etiam maxime familiaris aſſueſaciebat ad ferēdā & cōtinētiā et labores: & frigora: & calores: & famē: ac ſitim. Atq; hoc etiam tempore rex ad regis familiares hæc aſſidue faciunt. Quod igitur exiſtimaret neminē imperare decere: qui melior ſubditis non eſſet: & ex antedictis omnibus patet: & quoniā ita ſuos exercens: multo etiā magis ipſe exercebat & continentiam & bellicas artis meditationeſq;, Et enim ad uenationem alios educebat: quando aliqua manendi neceſſitas non eſſet. At ipſe in neceſſitate quoq; domi uenabatur eas feras. quæ in hortis alebantur. Atq; ipſe nūq̃ antq̃ ſudaſſet: cœnam capiebat: nec equis priuſq̃ eſſent exercitati: pabulum iniiciebat. Quin etiam ad hanc uenationem inuitabat ſceptriferos ſuos. Itaq; longe ipſe in omibus honeſtis operibus excellebat: longe etiam ſui præſtabant ob exercitationē aſſiduam. Et de ſe quidem tale præbebat exemplum: Prætrea alios quoq; & muneribus & magiſtratibus & conſeſſibus & omnibus donabat honoribus: quos maxime intueretur quæ honeſta ſunt ſequi. Itaq; multam omnibus iniiciebat ambitionē: quo quiſq; Cyro optimus uideretur. Inſuper de Cyro uidemur didiciſſe: quod non hac re ſolum decere exiſtimabat principes ſubditis præſtare: quod iis forent meliores. Sed etiam exiſtimabat opus eſſe: ut ornatu corporis eos allicerent. Itaq; elegit ſtolam medicam et ipſe ferre: & ut familiares ea induerentur: perſuaſit, Hæc eni uiſa eſt ei occultare: ſi quis defectum aliquem haberet in corpore. Prætrea ea indutos & pulcherrimos et maximos oſtēdere. Et enim calceos talis habent: in quibus qui eos fe

runt:clam aliquid ſubijciant:quo maiores eſſe uidean-
tur:q̄ ſunt. Sinebatq;:ut oculos ſuppingerent colori-
bus:quo pulchrioribus:q̄ ſunt:oculis eſſe uiderentur:
& fricarentur ut melius uiderentur colorati q̄ natura
eſſent. Exercuit eos inſuper:ut neq; ſpuere neq; mucũ
emittere apparerent. Præterea ne ad quẽq̄ ſpectandum
conuerterentur:perinde quaſi mirarentur nihil. Omĩa
uero hæc exiſtimabat aliquid afferre quo minus forent
ſubditis contemptui Quos igitur cenſebat dignos qui
alijs præeſſent ex ſeipſo ita compoſuit:ut & meditarẽ-
tur:et uenerabiliter ijs præeſſent Quos item conſtituit
ad ſeruiendũ:horum neminẽ incitabat ad meditandos
ingenuos labores.neq; aſſentiebatur:ut haberent arma
Verum curabat:ut neq; ſine cibo unq̄ eſſent: neq; ſine
potu ingenuarũ meditationũ gratia. Et enim quãdo im
mitterent:ut agerent feras in campos equitibus: cibum
in uenationem his ferre permittebat: liberorum autem
nemini. Et quando iter faciundum eſſet: agebat eos ad
aquas ut iumenta. Cunq; eſſet prandendi tempus eos
expectabat:donec aliquid eſſent ne eſurirent. Itaq; hi
quoq; eum ut uiri optimates:patrem uocabãt:quod ſui
ipſorũ haberet curam:quo indubitato ſemper mancipia
forent. Atq; uniuerſo quidẽ perſarum imperio hoc pa-
cto'parauit ſecuritatem. Sibi uero ne a ſubiugatis peri-
culi quicq̄ eſſet ad nocendũ:ualde audebat. Et enim ex-
ſtimabat eos eſſe mollis:quos etiam intẽperantis intueã-
retur. Præterea neq; horum quiſq̄ ei appropinquabat
neq; noctu neq; interdiu. Quos autem & optimos pu-
tabat:armatoſq; ac frequentis intuebatur: alioſq; eorũ
equitum eſſe duces:alios peditum: multos etiam eorũ

animis elatis eſſe ſentiebat:ut qui ſatis eſſent ad impe randum: ii & eius cuſtodibus maxime erant proximi: & Cyro ipſi horũ multi ſæpe commiſcebantur. Neceſſario enim iis erat uſurus. Per hos igitur ei quoq; periculũ erat maxime:ne qd pateretur multis modis. Quare conſiderans:quo etiam ab iis tutus eſſet: nam his auferre arma:atq; eos imbellis reddere reprobauit: & iniuſtum id ducens & imperii ſolutionẽ hoc arbitratus: quod rurſus eos nõ admitteret ſeq; oſtenderet: fidẽ his non habere:arbitrabatur principiũ eſſe belli. Vnũ autẽ quiddam horum omniũ nouit & optimũ eſſe ad ſecuritatem ſui & pulcherrimũ:ſi facere poſſet eorũ præſtãtiſſimos ſibi amicioris:quam ipſi inter ſe forent. Quomodo igitur uidetur nobis adeptus ille eorum amorẽ hoc enitemur oſtendere. Primo enim aſſidue ſemper humanitatem animi maxime quoad poterat: declarabat: exiſtimans quẽadmodũ non facile eſt illos amare: quibus ſe odio eſſe putant:neq; beniuolos eſſe maliuolis: ita etiã qui cogniti fuerint amare & beniuoli eſſe:haud quaquam fieri poſſe ut his odio ſint:qui amari ſeſe arbitrantur. Donec igitur pecuniis imbecillior fuit ad beneficiũ conferendum tum prouidendo ſociis ac familiaribus: tum anticipando labores: tum quod perſpicuum faceret ſe lætari eorũ bonis maliſq; triſtari: hiſce rebus ſtudebat amiciciam uenari. Vbi autem factum eſt: ut ipſe poſſet pecuniis eſſe beneficus:uidemur ſane cognoſcere nullũ eſſe beneficiũ hominibus erga homines gratius:quam que ab eodem fit uictitandi ſumptu ciborum potuũq; collatio. Hoc autem Cyrus ita ratus primũ conſtituit ad mẽſam ſuam:ut quibus ipſe cõuiuiũ faceret his ſimilia ſem

per eſculenta ac ſibi apponerentur: quæ ſatis eſſent per multis hominibus. Quæcunq; autem apposita eſſent: hæc omnia præterea quibus ipſe conuiuæq; uterētur: diſtribuebat: quibus uellet amicorum memoriā oſtendere uel benignitatē. Mittebat etiā ſingillatim ad hos quibus delectaretur aut in cuſtodijs: aut in famulatibus: aut in quibuſcunq; actionibus: hoc ſane ſignificans ꝙ ſe non lateret ea eſſe illos uoluntate: ut ſibi gratificarētur. honorabat etiam ſeruos a menſa: cum aliquem laudaret & uniuerſum ſeruorū cibum in ſua menſa ponebat: ratus etiam hac re inducere in eos quandam beniuolentiam quēadmodum in canes. Quod ſi quē ex amicis uellet a multis coli: ad hos quoq; mittebat a menſa. Et enim nunc item quibus uideant aliquid mitti a mēſa regis: hos omnes magis colunt: rati eos eſſe honorificos: & qui ſatis ſint ad tranſigendum: ſi qua re egeāt. Præterea non ſolum horum quæ diximus: gratia delectant ea quæ mittuntur a rege: uerumetiam quia uoluptate certo plurimū præſtant: quæ a regis menſa mittūtur. Quam rem ita habere non eſt mirandū. Nam quēadmodum aliæ artes in magnis urbibus excellentius laborantur: eodemmodo regis eſculenta ſunt longe præſtantius laborata. In paruis enim urbibus ijdem faciūt lectum: ualuas: aratrum: mēſam. Præſepe etiam hic idē & ædificat & contentus eſt: ſi accipiat hoc pacto a quibus per datas operas ipſe ſat ali queat. Non ergo fieri poteſt: ut qui multis utitur artibus: is homo omnia pulchre faciat. At in magnis urbibus quia multi ſingulis egent: ſatis eſt una etiam cuiq; ars ad alendum: ac ſæpe ne tota quidem una: ſed calceos facit hic uirorū: ille mu

lierum. Eſt etiam ubi alter qui calceos facit: eos neruo ſolum conſuens ſibi uictum parat: alter autem ſcindens hic tunicas duntaxat incidens: ille uero faciēs horum nihil. Sed inciſa componēs. Neceſſario igitur qui in breuiſſimo uerſatur opere: hic uel optime cogitur hoc facere. Idem etiam hoc patiuntur: quæ pertinent ad uictū cui enim idem lectum ſternit menſam ornat: maſſam et obſonia alias alia atq; alia facit: neceſſe eſt hunc ita in ijs habere ut ſingillatim accidit. Vbi uero ſatis eſt operis uni unū. carnes elyxare: alij aſſare: alij item piſcem elyxum facere: alij aſſatum: alij uero facere panes: et ne hos quidem multiplices ſed ſatis eſt: ſi præbeat ſpeciem unam pulchre: neceſſe ſit: ut arbitror: hæc quæ ita fiunt longe excellenter facta eſſe. Qui igitur res faceret huiuſmodi eſculentorū cultu longe omnes excellebat. Vt uero alijs item rebus obſequēs Cyrus longe præſtabat hoc equidem nūc enarrabo. Nam cum multo cæteris hominibus ſuperior eſſet in plurimis cenſibus capiundis: multo etiam magis eos ſuperabat in donādi magnitudine. Cyrus igitur hoc incœpit: quod hac quoq; tempeſtate in regibus perſeuerat in magnis muneribus faciūdis: Cui enim ditiores amici oſtenduntur q̄ perſarum regi? Quis etiam pulchrioribus uidetur ſtolis ſuos ornare: q̄ rex? cuius dona cognoſcuntur ut regia. quædā armillæ: torques: equi frænis inſignes aureis? Non enī licet illic cuiquā hæc habere: cui rex non dederit, Quis item alius dicitur donorū magnitudine efficere: ut rex anteponatur fratribus parētibus: filijs? Quis alius quoq; potuerit inimicos diſtantis multorum dierum iter punire ut rex perſarum? Quis præterea alius qui ſubiu-

gaſſet imperium:eſt a ſubditis uocatus pater:cũm diẽ obijt:q̃ Cyrus? Hoc autem nomẽ benefici uidelicet magis eſt:q̃ eius qui auſerat. Dicimus præterea Cyrum et regis oculos:qui uocantur & regis auris nõ aliter adeptum eſſe:q̃ munerando:honorandoq;:cum illos enim magnis afficeret beneficijs:qui nunciaſſent: quæcunq; ſibi pro tempore eſſent audienda:fecit ut homines multi & auribus audirent & oculis uiderent:q̃ nũcijs ſuis utilitatem regi eſſent allaturi. Hinc igitur exiſtimati etiã ſunt multi eẽ oculi regis et multæ aures. Quod ſi quis putat unum expetendũ oculum regi eſſe non recte putat. Vnus enim pauca & uideat & audiat: eſſetque alijs quaſi negligentia quædam indicta:ſi hoc uni foret imperatũ. Præterea quẽ cognoſcerent eſſe oculum hunc ſcirent cauendum eſſe: ſed non ita habet. At rex omnes audit qui dicũt ſe aliquid audiſſe aut uidiſſe dignum diligentia. Sic igitur multæ exiſtimãtur eſſe regis aures & multi oculi: metuuntq; ubiq; ea dicere: quæ minus regi conducant:tanq̃ eo uidente: & ea facere:quæ non proſint:quaſi eo præſente. Non modo nemo auſus eſſet memorare mali quicq̃ de Cyro cum aliquo. Sed ita quiſq; ei erat affectus tanq̃ eſſet in omnibus oculis atq; auribus regis præſentibus ſemper. Q̃ b autem ita homines erga eum eſſent affecti:equidem neſcio:quã aliquis cauſã potiorẽ afferat:q̃ quod pro paruis magna beneficia referret. Et quod magnitudie munerum excelleret:non eſt mirandũ:quoniã eſſet ditiſſimus. Sed quod cultu ac diligẽtia: qui rex eſſet amicos antecelleret hoc ſane admirabilius. Ille igitur narratur nulla re ubi ſuperaretur:ita manifeſto pudore affici cõ

ſueſſe:ut amicorum cultu. Et eius oratio memoriæ pro dita eſt:cum diceret ſimilia eſſe opera boni paſtoris & boni regis. Nam & paſtorem decere id præſtare. ut pecora habeant feliciter:& iis uti ſi tandem pecudũ eſt felicitas:& regem identidem decet urbes atq; homies felices facere:& iis uti. Nihil igitur mirabile ſi hac eſſet ſententia:ut pertinaciter uellet omis homines obſequio præſtare. pulchrum etiam documentum. Cyrus dicitur Crœſo demonſtraſſe:quando ab eo admonebatur fore: ut in multa largitione pauper fieret cum liceret ei uni uiro q̃ plurimos auri theſauros domi reponere: & Cyrum dicitur percunctatum:& quot iam mihi pecunias futuras fuiſſe arbitraris:ſi aurum collegiſſem: ut ipſe iubes:ex quo tempore ſum in imperio? Crœſumq; reſpõdiſſe magnũ quendã numerũ: atq; Cyrum ad hæc dixiſſe. Age igitur Crœſe mitte uirum una cum hoc hyſtaſpa:cui tu maxime credis. Tu uero hyſtaſpa circum adiẽs amicos dic eis me auro egere ad opus quoddam. Et enĩ uero egeo:eiſq; iube:mihi præbeant pecunias: quaſcunq; ſinguli queant:ſcriptam autem obſignatamq; epiſtolam dent ferendam Crœſi famulo. Hæc autem quæcunq; dixerat:cum ſcripſiſſet:obſignaſſetq; litteras:eas hyſtaſpæ ad amicos dedit:ſcripſitq; ad omnes:ut hyſtaſpã exciperent ut amicũ ſuum. Cum igitur amicos circuiſſet hyſtaſpas:& Crœſi famulus epiſtolas tuliſſet ait hyſtaſpas o rex Cyre etiam me iam ut diuite decet uti. Adſum enim multis donatus muneribus ob litteras tuas. Et Cyrus ait unus igitur iam etiam hic nobis Crœſe theſaurus ẽ. alios uero ipſe intuere:& ſupputa quot pecuniæ ſunt paratæ:ſi quid mihi utendum ſit. Suppu

tatis igitur Crœſus pecunijs multo plures inuenit ꝙ Cyro dixerat futuras fuiſſe iam in theſauris:ſi eas col legiſſet. Quod ubi patuit Cyrus dixiſſe traditur. Vi deſne Crœſe mihi quoq; eſſe theſauros? At ipſe mihi iubes:ut eos collectos apud me habeam: ut propter eos & inuidiæ ſim & odio: ac fidem habeam mercenarijs cuſtodibus:quos ijs præfecerim. At ego dum amicos di uites reddo: hos mihi theſauros eſſe puto: & cuſtodes ſimul tum mei ipſius:tum meorum bonorum longe fi delioris:ꝙ ſi præſidiarios ſtipēdiarios præfeciſſem. At q; aliud item dicam tibi. Ego enim Crœſe quod dij de derunt animis hominū:qui omnes identidem pauperes fecerunt:hocne ipſe quidem poſſum eſſe ſuperior, Sed inſatiabilis ſum pecuniarum quemadmodū alij. Verū ego hoc mihi uideor multitudini præſtare: quod hi po ſtea ꝙ plus:ꝙ ſatis eſt adepti fuerint:alias ſuas pecuni as defodientes. alias marceſcere facientes:alias numerā tes: metientes: expendentes: uentilantes: cuſtodientesq; turbationes habent. Et ipſas tamen cum intra ædes tot habeant:neꝙ comedunt plus:ꝙ ferre poſſunt: frange rentur enim:neq; induuntur:plus ꝙ ferre etiam queūt Suffocarentur enim Sed pecuniæ ſuperuacaneæ nego cia afferunt. Verum ego miniſteriū præſto dijs immor talibus ac pluris pecunias ſemper deſidero: quas cum adeptus fuero eas:quas mihi uideo ſupereſſe:is indigē tias amicorum leuo & diuitijs homines & beneficijs proſequens. Ex ijs beniuolentiam & amiciciam mihi comparo. Ex ijs uero hominibus fructus mihi fit:ſecuri tas & bona nominis fama: quæ neq; marceſcunt: neq; quo plura ſunt:corrumpuntur. Sed gloriæ quo plus eſt

eo & maius & melius: & ad ferendum fit leuius. Sæpe etiam magis eos leuat: a quibus fertur. Vt autẽ hoc etiam ſcias Crœſe: ego nõ eos feliciſſimos duco: qui pecunias plurimas habeant: & poſſideant. hoc enim pacto qui muros cuſtodiunt: eſſent feliciſſimi quippe qui omnia quæ ſunt in urbibus cuſtodiunt. Verum qui et cõparare plurimas pecunias iuſte poſſit & iis uti honeſte plurimis: hunc ego feliciſſimũ eſſe puto eiuſq; pecunias. Atq; hæc Cyrus dilucide faciebat: quẽadmodũ etiã dicebat. At hæc cum Cyrus cogitaſſet per multos homines: ſi quidem bona ualitudine utantur parari ut ſint neceſſaria habituri: eaq; reponere quæ uſui ſunt ad uictum bene ualentium: ut autem ſi ægrotarint afforent utilia: huius rei non admodum eos habere diligentiam uidebat. Itaq; exiſtimauit circa hæc quoq; ſibi elaborandum medicoſq; optimos ad ſeſe accerſiuit: ut cũ his loqueretur: & quæcunq; uel inſtrumenta utilia eſſe dixiſſet aliquis eorum uel uenena uel eſculenta uel potulenta. Hæc omnia parata ſeruabat apud ſeſe. Cõſiderabat etiam quando quis eorum ægrotaret: quod eſſet curandi tempus: præbebatq; omĩa: quibus opus eſſet. Habebat etiam medicis gratiam: cum quis ſanaſſet quenq̃ eorum: quos ab illis ſanandos accœpiſſent. Hæc igitur huiuſmodi q̃ permulta moliebatur: ut apud eos excelleret a quibus amari uellet. Quarum autẽ rerum & certamẽ pronunciabat ac præmia proponebat: uolẽs iniicere cõtentionẽ de pulchris boniſq; operibus: hæc Cyro laudem afferebant. quod curaret ut uirtus exerceretur. Et optimatibus quidem hæc certamia inuicem iniiciebant & lites & peruicacias. Inſuper & legem Cy-

rus conſtituit:quæcunq; dijudicanda eſſent ſiue ciuili cauſa ſiue concertatiōe:ut ij:quibus dijudicatione opus eſſet:refugium haberent ad iudices. Perſpicuum igitur erat:coniectare ſolitos ipſos aduerſarios optimorū amicíſſimorūq; iudicum ambos aliquid. Victus autem his qui uicerant:inuidebat:& qui non pro ſe ſententiā tuliſſent eos oderat. Qui item uicerat:ſimulabat iure uincere. Itaq; exiſtimabat gratiam debere nemini. Et qui amicicia primi apud Cyrum eſſe uellent: quēadmodū in urbibus alij:ita etiam hi inuide inuicem habebant. Itaq; plures malebant alter alterū e medio tolli:q̄ una agere inuicem boni quicq̄. Et Hæc declarant Cyrū moliri ſolitum.ut ij:qui potētiſſimi eſſent magis eū amarent:q̄ ſeipſos inuicem. Nunc autem iam enarrabimus quo pacto primū Cyrus emiſit e regia:& enim emiſſionis uenerabilitas uidetur nobis ars una ex his:que moliuntur:ne imperium ſit contemptui. Itaq; primū antequā egrederetur:uocatis ad ſeſe & perſis & alijs: qui præerant:magiſtratibus:diſtribuit inter eos ſtolas medicas. Et tum primū perſæ medicam ſtolam induti ſunt & cum eas diſtribueret ſimul hæc uerba ad eos loquebatur ſe emittere uelle ad delubra dijs īmortalibus conſtituta:ac ſimul cum illis ſacra facere. Adeſte igitur inquit ad fores ſtolis hiſce ornati ante ſolis ortum conſtituiminiq;:quēadmodū uobis uerbis meis nūciarit Pheraulas perſes. Cunq; ipſe ducam:eritis in ea:quæ uobis dicta fuerit regione. Quod ſi ueſtrum alicui aliter uideatur melius quā ut nūc imittamus: cum reuerterimus is me doceat. Vt enim pulcherrimū atq; optimū eſſe uobis uideatur:ita ſingula conſtituenda ſunt. Vbi autem

primarijs diſtribuit ſtolas pulcherrimas: extulit alias quoq; ſtolas medicas. Permultas enim parauerat nihilo parcens neq; purpureis: neq; ferrugineis: neq; puniceis: neq; carycinis ueſtibus. Cunq; horum amictuũ partem ſingillatim diſtribuiſſet inter duces: his iuſſit: ut amicos ſuos hiſce ueſtibus ornarẽt: quemadmodũ iquit uos eſtis a me ornati. Et quidam ex præſentibus eũ interrogauit. Tu inquiens o Cyre quando ornabere? Reſpondit autem Cyrus. Non enim uideor nunc uobis ipſe ornari: dum uos orno? Ergo ſi queam in uos amicos eſſe beneficus. apparebo etiam in ſtola quã habeo pulcherrimus. Sic igitur illi abeuntes accerſitos amicos ſtolis ornabãt. At Cyrus arbitratus Pheraulã: qui erat ex ordine plæbeio & callidum eſſe: & elegantem & modeſtum & ſibi gratificandi ſtudioſum: qui olim de ſingulis pro dignitate honorandis internuncius fuit: hũc igitur ubi uocaſſet: conſuluit quo pacto eſſet facturus: ut emiſſo beniuolis uiſu pulcherrima foret: inimicis autem maxime formidabilis? Vbi uero ipſis conſiderantibus eadem ambobus ſunt uiſa: Cyrus Pheraulæ iuſſit curandum ut cras ita fieret emiſſio ut uiſa eſt pulchre habere. Ego enim dixi ut tibi de emiſſionis ordine parerent omnes. Verum quo libentius te præcipientem audiant fer tecum haſce tunicas ad ſpiculatorũ duces. Equitibuſq; uocatis: dato has etiam equitũ ducibus. Et curruum ductoribus haſce alias tunicas. Pheraulas igitur ferebat tunicas acceptas. Quem duces ut uiderunt dicebant magnus iam ſane tu es Pheraula: quãdo quidẽ iuſſurus es nobis facienda. Non equidẽ reſpondit Pheraulas. Non ſolum enim non iubebo: ut uidetur ſed fe-

ram etiam ſarcinas. Itaq; nunc fero hos duos amictus alterum alteri. Et tu quidē horum cape: utrum ipſe uis. Exhinc igitur ille accepto amictu inuidentiæ eſt oblitus: continuoq; eum conſulebat: utrū caperet. At Pheraulas ubi cōſuluiſſet: uter eſſet melior: dixiſſetq; ſi me accuſaueris: quod tibi optionē dederim: rurſus cum miniſtrauero me utere altero miniſtro. Pheraulas cum ita ut iuſſus fuerat: tunicas diſtribuiſſet: continuo ea curabat: quæ ad egreſſionē regiam pertinebat: quo ſingula habitura eſſent q̄ pulcherrime. Cū uero dies poſterus factus eſſet: oīa ante lucem erant pura atq; expedita ordines ſteterant & ab hac & ab altera parte uiæ: quē admodū hoc etiam tempore ſtant: q̄ rex eſt imiſſurus: intra quos nemo ingredi poteſt: qui minus ſit ex honoratis. Flagriferi etiam ſteterant: qui uerberarent: ſi qs turbaret. Steterāt præterea primū ſpiculatores circiter quattuormillia ad quaternos ante portas. Duo millia uero ex utroq; portarum latere: aderantq; omnes equites: qui ex equo deſcenderant ſublatis manibus per cādias ueſtis. Et nunc etiam eas tollunt: quando uidentur a rege. Et perſæ quidē ſtabant ad dexteram. Sed alij ſocij ad leuam uiæ partem. Et curruū eodem modo utrinq; dimidiū. Sed ubi patefactæ ſunt portæ ipſius regiæ: primū agebātur tauri ioui optimo maximo perpulchri quaterni: & ijs dijs alijs: quos magi ſunt interpretati. Putant enim perſæ multo magis artificibus eſſe utendum erga deos imortalis: q̄ circa res alias. Poſt boues autem agebātur equi ad ſolis ſacrificium. Poſt hos autem educebatur currus albus coronatus: iugo aureo: q̄ eſſet Iouis ſacrum. Poſt hunc agebatur etiam ſolis cur-

rus candidus & is coronatus:ut anterior. Poſt hũc etiã alius tertius currus educebatur:cuius equi ſtrati erant puniceis amictibus, Et poſt eum uiri ſequebantur: qui ignem portarent in magno quodam foco. Poſt hæc uero iam ipſe Cyrus apparebat prior ex portis ſuper currum rectam thiarã habens, tunicãq; purpuream pari albo diſtinctam. Alij uero ſemialbam habere non licet: et circa crura periſcelidas edereo colore infectas: & candyn purpureũ totum. Habebat etiam diadema circũ thiaram:atq; eius cognati idem hoc habebant ſignum. Et hoc etiam tempore hoc idem habent. Manus uero extra tyridas. Comitabatur autem eum auriga magnus quidem:ſed minor ſane ꝙ̃ ille:ſiue re ipſa minor: ſiue quomodocunq;. Verum Cyrus longe maior uidebatur quem omnes intuẽtes adorauere ſiue quod alij iuſſi eſſent incipere:ſiue quod etiam ſtupefacti ob apparatũ: & qꝛ Cyrus & magnus uideretur & pulcher. Antea uero perſarũ nẽo adorabat Cyrũ. Sed cũ procederet Cyri currus procedebãt ij ſpiculatores quattuor milia. Iuxta aũt ſequebãtur inſuper ꝗ eũ circũdabãt ſceptriferi ĩ equis ornati una cum pilis circiter trecenti. Adducebantur præterea equi a Cyro nutriti:qui haberent fræna aurea:amictuſq; uirgatis ſtrati eſſent:circiter ducẽtos. Et poſt hos haſtiferi duo millia. Dein uero equites qui primi facti ſunt decem millia inſtructi undiq; in centenos:quibus Chryſantas preerat. Poſt quos ſequebantur perſarum equites alij decem millia eodem inſtructi modo;quibus hyſtaſpas præerat. Et poſt hos alij decẽ millia identidem:quibus præfectus erat Dutamas. Et poſt hos alij:quorũ dux erat Gadatas. Poſt hos uero ſeque-

bantur medi equites:dein armenij. Poſt armenios hyrcanij:poſt hyrcanios uero cadufij ſequebãtur. Poſt equites autem ſequebãtur currus quaterni inſtructi:quibus præfectus erat. Arabates perſes. Sed cum Cyrus iter faceret permulti homines ſequebantur extra ſigna alius rem aliam rogantes. Quare Cyrus cum ad eos miſiſſet quoſdam ex ſceptriferis:qui eum terni ſequebantur iuxta ex utraq; parte currus rei huiuſce cauſa: ut nunciarent:iuſſit ut ijs dicerent:ſi quis aliquid ab eo uellet:id doceret aliquem ex præbitoribus. Quoniã illos diceret rem ſibi dicturos. Quare illi abeuntes continuo inter equites pergebant conſultantes:quem quiſq; adiret. At Cyrusquos maxime ex amicis uellet ab hominibus coli:hos miſſo aliquo:ſingillatim ad ſe uocabat:et his ita dicebat. Si quis horum qui me iuxta ſequuntur:uos aliquid doceat.qui uobis uiſus fuerit nihil dicere:nolite ei attendere. Qui uero iuſtis rebus egere uideantur: mihi nunciate quo per publicam conſultationẽ eos expediamus. Alij igitur:cum uocaret uehementer immittentes obediebant imperium Cyro acturi:oſtendenteſq; uæhementer ſe parere. Erat Daiphernes quidam incultis moribus:qui putabat:ſi minus celeriter obediret: liberiorẽ ſe uiſum iri. Quod Cyrus cum didiciſſet priuſq̃ ſe is adiret ſecũq; diſſereret:clam miſſo quodam ex ſceptriferis:iuſſit ut ei diceret:quod nihilo ãplius eo ſibi opus eſſet: ac ceterum non uocabat. Vt autem qui poſt eũ uocatus eſſet priuſq̃ ipſe obediuit:imiſit Cyrus:eiq; equũ dedit ex ijs qui iuxta ſequebantur: iuſſitq; ſceptrifero cuidam illum ut ei ageret:quo ipſe iuſſiſſet:quod quidem uidentibus uiſum eſt honorificum quiddam eſſe:

ex hinc multo plures homines eum colebant: ſed ubi uenerunt ad delubra: ſacrumq́ fecere Ioui optimo maximo totoſq; tauros cremauerunt. Dein ſoli totos equos cremauere: poſtea telluri imolauerunt: ut magi interpretati ſunt. Dein heroibus ſyriam habitantibus. Poſt hæc uero quoniã locus pulcher eſſet: calcem demõſtrauit ut ad quindecim ſtadia eius loci & dixit ut per tribus totis uiribus hic equos dimitterent. Vna igitur cum perſis ipſe immiſit ac uicit. Nam maiorem in modum Cyro equeſtris curæ fuerat. E medis uero Artabates uicit: nã equum ei dederat Cyrus. E ſyris uero omnibus Gadatas. At ex armenijs Tigranes. Ex hyrcanijs autem præfecti filius. At ex ſacis priuatus uir quidã equo ſuo alios reliquit equos. cum eſſet prope dimidiũ curriculi. Hic igitur dicitur Cyrus interrogaſſe adoleſcentem: ſi regnum admitteret pro illo equo: illumq; reſpondiſſe regnum equidem minime admittere. Verum locare gratiam apud uirum bonum admiſſurus eſſem. Ad quem inquit Cyrus. Atqui oſtendere tibi uolo hic etiam ſi clauſis oculis iacias fore ut non aberres a uiro bono. Omnino igitur inqt Saca ſublata manu oſtende mihi: ut hac ſublata gleba illum feriam. Ac Cyrus demonſtrat ei: ubi ſuorum amicorum erant plurimi. Hic uero clauſis oculis immiſit glebam: & equo tranſcurrentem Pheraulan aſſequitur. Nam caſu Pheraulas quiddam præcipiebat: quod Cyrus iuſſerat: qui percuſſus: ne conuerſus eſt quidem. Sed pergebat id acturus: cuius gratia iuſſus fuerat Saca uero reſpiciens interrogat: quẽ eſſet aſſecutus. Non per Iouem inquit quemq́; es ex præſentibus aſſecutus. Sed minime quidem inquit adoleſcens

ex abſentibus quemq̃. Ita mediuſſidius inquit Cyrus. Tu quidem illum percuſſiſti: qui equum celeriter inter currus immittit. Et quomodo inquit non conuertitur? quem inquit Cyrus. Inſanus quidẽ eſt ut uidetur quod audiens adoleſcens ibat: quinam eſſet cõſideraturus: inuenitq; Pheraulan: cuius barba & terra referta erat et ſanguine: qui percuſſo ei fluebat ex nare. Sed ubi Pheraulan adiſſet: interrogauit ſi percuſſus eſſet cui ille reſpõdit: ut uides. Do igitur tibi hũc equũ. dixit adoleſcẽs. At Pheraulas interrogauit: cuius rei gratia? Ex hinc Saca rem ei narrabat: dixitq; poſtremo & equidẽ puto non aberraſſe a uiro bono. At quem reſpondit Pheraulas. At ditiori q̃ mihi ſi ſaperes eum dediſſes. Nunc uero ego quoq; equum admittam. Oro autem deos qui fecerunt ut abs te percuterer mihi dent. ut faciant ne te pœniteat huius munerationis erga me. Atq; nunc tu inquit abequita in meum equũ aſcendẽs rurſu ad te ego ibo: ita quidem ij inuicem a ſe diſceſſerunt. Ex caduſijs uero uicit Rhadines. Dimiſit autem currus ſingillatim Cyrus: & qui uiciſſent: dedit omnibus tum boues: quo ubi ſacrificaſſent: ueſcerentur: tum etiam pocula. Itaq; bouem accœpit ipſe uictoriæ præmiũ. Sed ex poculis partem ſuam Pheraulæ dedit: quoniã uiſus eſſet eius immiſſionem e regia pulchre inſtruxiſſe. Itaq; ut tum Cyrus cõſtituerat ita etiam hoc tempore perſeuerat regis imiſſio: niſi quod hoſtiæ deſunt: quando non ſacrificet. ſed poſteaq̃ hæc finem habuerunt in urbem redeunt: et diſtribuunt ij quidem quibus ædes datæ fuerãt: in ædibus. Quibus autem non datæ fuerant: in ordine diſtribuerunt. At Pheraulas inuitato Saca: aquo equum ac

cœperat:& munera ei dedit: & alia præbuit affatim.
Cunq; cœnati eſſent:impletis poculis: quæ accœperat a
Cyro:& propinauit:& ea largitus eſt Sacæ. Ac Saca
uidens multum quidem ac pulchrũ ſtratum multũ etiã
pulchrumq; apparatũ:ac famulos item multos:dic inqt
mihi Pheraula:num etiam domi es ex diuitum ordine
Ad quem Pheraulas reſpondit quorum diuitum? Ex il
lorum ſane ſum ordine:qui ſibi manibus uictum parãt
Nam me pater inſtituit puerorum diſciplina cum ipſe
parce operaretur aleretq;. Sed ubi in adoleſcentiam ex
ceſſi:cum me nequiret ocioſum alere in agrum deduxit
iuſſitq;:ut operam facerem. Hic igitur ego illum alui
contra:donec uixit:ipſe terram uertẽs ac ſerens:et agel
lum ſane admodũ paruũ:ne malum quidem ſed omniũ
iuſtiſſimũ. Quodcunq; cœpiſſet ſemen pulchre iuſteq;
reddebat & ipſum & fructum haud ſane multũ: quã-
doq; tamen ob generoſitatem duplo iĳs plura reddidit
quæ accœperat. Domi igitur ego uiuebam ita. Nunc ue
ro hæc omnia quæ uides Cyrus mihi dedit. Et Saca in-
quit o beate quidem tu cum ob alia:tum propter hoc ip
ſum:quod ex paupere diues es factus. Multo eni te ar-
bitror ob hanc etiam rem ſuauius ditari:quod cum pe-
cuniarum fame tenereris:factus es diues. Ad quẽ Phe-
raulas reſpondit. Num enim ita Saca exiſtimas me nũc
eo uiuere iucũdius:quo plura poſſideo? An ignoras me
& comedere & bibere et dormire nullo modo mihi iu
cundius ꝙ tũc cum eram pauper? Quod autem hæc ſũt
mihi permulta:tantum mihi eſt lucri. quod plura me
oportet cuſtodire plura aliĳs tribuere. Et quo plura cu-
ro:eo mihi plura eſſe negocia. Nunc enim famuli mul-

ti cibum a me petunt:multi potum:multi amictus: alij egent medicis. Venit etiam aliquis qui ferat pecudes a lupis abſumptas:aut boues præcipitiũ p.iſſos: aut morbum pecora dicens inuaſiſſe. Itaq; mihi uideor magis triſtari:quod nunc plura poſſideam:q̃ antea quod pauca haberem. Verũ inquit Saca cum ſalua certo eſſe multa intueris:multo magis lætaris:q̃ ego. Ad quẽ reſpondit pheraulas. Nequaq̃ Saca ita iucundum eſt habere pecunias:ut moleſtum eas amittere. Noueris autẽ me uera dicere. Nemo enim diues cogitur uigilare propter uoluptatem. Sed neminẽ eorum uides:qui aliquid amiſerint præ dolore poſſe dormire. Mediuſſidius inquit Saca neq; illorum quẽq̃:qui aliquid acceperint ſomno lẽtum uideas præ uoluptate. Vera inquit narras: ſi enĩ aliquid habere ita ſuaue eſſet ut accipere: diuites multo felicitate præſtarent pauperibus: ſed neceſſe eſt etiã Saca qui multa poſſidet eum facere multũ etiam ſumptum:& erga deos & erga amicos & erga hoſpites. Qui igitur ualde pecunijs delectatur: certo ſcito hunc etiam ualde triſtari ſi ſumptum faciat. Per Iouẽ inquit ſaca ego non ſum ex horum numero. Sed hanc rem felicitati dandam puto eum facere multũ ſumptũ:qui multa poſſideat. Quid igitur per deos immortalis inquit Pheraulas:non ipſe q̃primũ fias admodũ felix:& me ipſum felicem facias? Accipe enim hæc omnia:ac poſſis de ijſq; utere pro uoluntate tua:meq; aliud nihil q̃ ut hoſpitem ale:et tenuius quoq; q̃ hoſpitem. Satis enim mihi futurum eſt:quodcũq; etiam ipſe habeas: quod horum ſim particeps:iocaris inquit ſaca & Pheraulas iuriurando affirmauit ſerio loqui ſe & alia quidem tibi

Saca imperabo:inquit a Cyro ut neq; eius fores te cura re oporteat:neq; in expeditionē ire. Sed tu diuitijs abū dans domi mane. Ego hæc faciam & pro te et pro me ipſo. Et ſi qd boni prætrea accepero ob Cyri cultū aut etiam ab aliqua re militari:id ad te feram:quo item plu ribus domineris:ſolum me ſoluito ac cura. Nam ſi mi hi ab his ocium:futurum puto:ut & mihi & Cyro ma gno uſui ſis: Quibus ita dictis hæc inuicem compoſue re:faciebātq;. Et Saca quidem ſe ducebat felicem factū quod multis pecunijs dominaretur. Pheraulas item ar bitrabatur ſe beatiſſimū eſſe quod tutorem eſſet habi turus:qui ſibi ocium preberet ad agendū quodcunq; ei iucundū foret, Erat autem Pheraulas natura amicorū ſtudioſius & colere nihil ei iucundū ita eſſe uidebatur neq; utile:ut homines Et enim arbitrabatur hoiem ani malium omniū eſſe optimū et gratiſſimū:quod uideret & eos:qui ab aliquo laudarentur: contra etiam hoſce alacriter laudare enitiq; ut contra rem gratam his fa cerent:qui ſibi gratificarentur:& quos cognoſceret be niuole habere:in illos nos cōtra eſſe beniuolos:& quos uideret amare eos:hos odio habere non poſſe parentcſ q; magis:q̄ oīa alia animalia. Contra item uelle colere & uiuos & mortuos. Cognoſcebat autem alias:quaſ q; animantis & magis ingratas eſſe minuſq; benefi cij memores:q̄ homies. Sic igitur & Pheraulas afficie batur maxima uoluptate:quod ſibi licitum foret: ut li beratus cura aliarū poſſeſſionū:apud alios amicos uer ſari poſſet. & Saca plurimū lætabatur: quod quia ha beret multa:multiſquoq; uſurus eſſet. Amabat autem & Saca Pheraulā:quod ſemper afferret aliquid & ſa

eun Pheraulas:quod accipere uellet omia:ſemperq; plu ra curans nihilo magis ei præberet occupationem. Et hi quidem ita degebant. At Cyrus cum ſacrificaſſet uicto riæ præmia epulatus:uocauit ex amicis q perſpicue uiderentur ipſum uelle & amplificatum ire maxime: & honorare beniuolentiſſime. Inuitauit etiam una cũ his Artabazum medũ & Tygranen armenũ & Hyrcanum prefectum & Gobryan. Gadatas uero ſceptriferis eius præerat. Et ubi ille parauiſſet:ibi omnẽ intus uictum conſtituit. Cumq; aliqui una cœnarẽt: Gadatas ne ſedebat quidem:ſed curam habebat. Dum uero ipſi abeſſent:cœnabat ipſe quoq; una cum Cyro:delectabatur enim una cum eo eſſe. Pro his autem rebus multis magniſq; beneficijs honorabatur a Cyro: & propter Cyrum apud alios quoq; erat in honore. Sed ut uenerunt inuitati ad cœnã:non temere & incõſulto ſingulos locabat ad menſam. Sed quẽ maxime honoraret: ad ſiniſtram ſedere iubebat manũ:quod hæc inſidijs magis ſubiecta ſit q̃ dextera:ſecundum uero ad dextram. Tertium rurſus ad ſiniſtram & quartum ad dextram. Quod ſi plures eſſent eodẽmodo:declarare enim quo pacto ſingulos honoraret. hoc ei bonum eſſe uidebatur. Quod ubi adhuc homies putant eum:qui melior ſit neq; proclamandũ neq; præmia accepturũ liquido patet eos hic minime inuicẽ habere pertinaciter:ſed ubi qui optimus ſit longe præfertur:hic maxima cum alacritate non obſcure omnes certant. Atq; Cyrus ita declarabat eos:qui apud ſe erant optimi:continuo incipiens a conſeſſu & aſſiſtentia. haud ſane imortalem quem cõſeſſum iuſſerat:conſtituit:ſed lege cauit: ut bonis ope

ribus ad honoratiſſimũ conſeſſum aſcenderetur. Ac ſi quis uoraciter immũdeq; ueſceretur: ut is ſecederet ad ſedem minus honorificam. Qui autem excelleret in cõſeſſu. Cyrum pudebat: quod minus is uideretur bonis plurimis ab ſe affici. Atq; hæc quæ ſub Cyro fuerũt: ita etiam hoc tempore ſentimus permanere. Cum uero cœnaret: uiſum eſt Gobryæ: quod ſingula permulta forẽt minime eſſe mirandum apud uirum multis imperitantem. Sed quod Cyrus qui res adeo magnas gereret: ſi quid iucundum cœpiſſe uideretur: nihil conſumeret ſolus: ſed id honoris haberet: ut qui aderant omnes rei ſibi datæ participes faceret: hoc ſane mirabatur. Perſæpe quoq; eum uidebat Gobryas hæc abſentibus quibuſdã amicis mittere: quibus ipſe delectaretur. Quare poſtea q̃ cœnauiſſet: & omia Cyrus: quæ permulta erant miſiſſet a menſa: dixit Gobryas. At ego Cyre hac te re plurimũ cæteris præſtare hominibus ducebam: quod eſſes rei militaris ſcientiſſimus. Nunc autem deos teſtor: certo mihi uideri te magis humanitate præſtare q̃ re militari. Per Iouem inquit Cyrus multo profecto mihi iucundius eſt humanitatis opera demonſtrare: quam rei militaris. Qui tandẽ inquit Gobryas? Quoniã inquit demonſtranda ſunt & ea quæ homines malefaciunt: et ea quæ bene. Hinc igitur ubi modice bibiſſent: interrogauit hyſtaſpas Cyrum: num inquiens Cyre ſuccenſuerus mihi ſis. ſi te interrogauero: quod audire ex te uolo Sed ita per deos inquit contra: tibi ſuccenſſerem: ſi ſentirem tacere te: quæ tibi interrogare uoluntas eſſet. Dic igitur inquit mihi. Num nullo unq̃ tempore: cum uocatus abs te ſum: non ueni? Dij meliora inquit Cyrus.

Sed dum obedio: num ocioſe obedio? Ne hoc quidem. Si quid etiam iam mihi iuſſiſti tu: non id egi: haud te inquit accuſo. Quod autem agerem: unquã deprehendiſti me non alacriter aut iucunde minus id a me agi? hoc omniũ minime inquit Cyrus. Quare tamen inquit per deos imortalis Cyre Chriſanta ſcripſiſti: ut honoratiore in loco: q̃ ego poneretur? Dico ſane quod in re eſt: inquit Cyrus. Omnino inquit hyſtaſpas. Et tu rurſus nõ mihi ſuccenſebis: ſi uera audias? Quin uoluptate inqt afficiar: ſi didicero me non pati iniuriam, Chryſantas igitur inquit hic primũ quidem non expectabat uocari ſe: ſed prius q̃ uocaretur: aderat rerum mearũ gratia. Deinde nõ id ſolum quod iuberetur: ſed etiam quod ipſe cognoſceret eſſe mihi facto melius hoc agebat. Cunq; aliquid dicendum eſſet ad ſocios: quæ dicere me puderet: conſulebat mihi: & quæ ſentiret me uelle a ſociis cognoſci: meq; animaduerteret pudere de meipſo loqui hæc ipſe dicens tanquã ſuam eſſe ſentẽtiam oſtendebat Itaq; his in rebus quid prohibet ipſum mihi eſſe meipſo etiam meliorem? Ac ſibi quidem ſemper ait preſentia omnia ſatis eſſe. mihi uero perſpicuũ eſt eum uſq; conſiderare: quid rurſus utilitatis ſit allaturus: multoq; magis exultat ac lætatur meis bonis q̃ ipſe ego. Ad quæ ipſa reſpondit hyſtaſpas. Per iunonem cyre lætor hæc me percũctatum. Cur maxime inquit Cyrus? Quoniam ego etiam hoc enitar facere. Sed unũ ſolum ignoro: quoniam modo ſim oſtenſurus gaudere me bonis tuis. Vtrum manuũ concuſſione utendum eſt an ridendũ an aliud faciundum. Et Artabazus inquit ſaltandũ eſt perfice. Quibus in uerbis riſus factus eſt. Procedente

autem ſimpoſio Cyrus Gobryan interrogauit. Dic mihi o Gobrya hoc ne tempore libentius prius putas horum alicui filiam tuam dare uxorem? An cũ primũ nobiſcũ congreſſus es? Num etiam ego inquit Gobryas uera loquor? Ita me hercule iquit Cyrus: utpote quod nulli interrogationi mendacio opus eſt. Certo igitur inquit ſcito me nunc multo libentius putare an etiam habeas inquit Cyrus dicere q̃obrem? Habeo equidem. Dic igitur Quoniã tum equidẽ aſpiciebam ipſos æquo animo tolerare labores ac pericula. Nunc uero eoſdem uideo res ſecundas temperanter ferre, Videturq; mihi Cyre difficilius ĩuenire uirum: qui bona pulchre ferat: q̃ qui mala. Altera enim in contumeliam multos. Altera omnes in intemperantiã agunt. Et Cyrus inquit: audiſtine hyſtaſpa uerbum Gobryæ? Ita inquit me hercule. Quod ſi multa loquatur huiuſmodi multo magis me capiet filiæ ſuæ procum: q̃ ſi multa mihi pocula oſtendet. Profecto inquit Gobryas multa mihi ſunt litteris mandata huiuſmodi: que tibi non inuidebo ſi filiam meam cœperis uxorem: pocula uero quoniã mihi non uideris admittere: neſcio an chryſantæ huic das: quoniã et ipſe tuã ſellam ſubripuit: Atqui inquit Cyrus o hyſtaſpa & uos alij qui adeſtis: ſi mihi dixeritis: cum quis ueſtrum nubere temptauerit: cognoſcetis qualis etiã ego adiutor uobis futurus ſim. Ad quem Gobryas reſpondit. Sed ſi quis tradere uult filiam. cui dicere oportet? Mihi ĩquit Cyrus etiam hoc: hanc enĩ artem egregie calleo. Quã enim inquit Chryſantas? cognoſcere ſcilicet quod matrimonij cuiq; conueniat. Et chryſantas reſpondit. Dic igitur per deos: quam mihi uxorem putas pulcherrime

conuenire? Primum inquit Cyrus: paruam paruus enim es etiam ipſe. Nam ſi magnam ducas uxorem: ubi quandoq; uelis eam rectam oſculari: proſilire te oportebit quemadmodum anſerulos. Hoc inquit Chryſantas recte prouides. Et enim nullo modo prorſus ad ſaltum ſum aptus. Deinde inquit Sima tibi uxor cõductura ſit uæhementer. Ad quid item hoc. quoniã inquit tu es aduñco naſo: ad ſimitatẽ uero naſi ſuccuruitas: ut non te lateat: optime accommodatur. Dicis tu inquit ut cum bene cœnato quemadmodũ nũc mecũ qui cœnatus non ſit: cõueniat? Ita mediuſſidius inquit Cyrus. Nam plenorũ uenter fit curuus: incœnatorum autem ſimus. Ad quẽ reſpondit Chryſantas: frigido autem regi poſſiſne dicere per deos cuiuſmodi uxor cõductura ſit? Et hic quidem tum Cyrus uæhementer riſit: tum identidem alii. Quibus ſimul ridẽtibus inquit Hyſtaſpas. Multo equidem maxime ob hanc rem tibi inuideo in ĩperio Ob quã inquit Cyrus? Quod potes etiam frigidus riſum præbere. Et Cyrus inqt poſtea nolis emere plurimi: ut abs te hæc dicta eſſent: & ei nũciata: apud quam uis in precio haberi te eſſe urbanum. Et his cauillis ita utebantur. Poſtea uero Tigrani extulit mundũ muliebrẽ: quẽ iuſſit: uxori ut daret: quoniam fortiter in re militari ſe geſſerit cum uiro. Artabazo uero aureũ poculũ. Hyrcanio autem equũ aliaq; permulta ac pulchra largitus ẽ. Tibi autem inquit o Gobrya uirum filiæ tuæ dabo. Ergo inquit Hyſtaſpas me dabis: quo hyſtorias quoq; accipiam. Num inquit Cyrus tibi ſubſtantia eſt digna rebus puellæ? Ita inquit per Iouem multo pluribus pecuniis, Et ubi eſt inquit Cyrus hæc tibi ſubſtantia? Hic re

ſpondit Hyſtaſpas:ubi etiam ipſe ſedes qui mihi ami-
cus es. Sufficit mihi inquit Gobryas. Et continuo dex-
tram cum extēdiſſet:da inquit Cyre. Admitto enim &
Cyrus Hyſtaſpæ dextram capiēs dedit Gobryæ. Ille au
tem excepit. Ex hinc multa atq; pulchra dona dedit Hy
ſtaſpæ:quo ea puellæ mitteret. Chryſantan uero ad ſe
tractum oſculatus eſt. Atq; Artabazus inquit. Per de-
um Cyre non ſimilis auri & mihi poculum dediſti et
Chriſante dono. Verum tibi etiam inquit dabo. Quæſi
uit ille quando? Ad trigeſimū inquit annū. Itaq; ſic te
parato ut expectaturū & nō ut moriturū. Et tum qui-
dem conuiuiū hoc pacto deſijt. Ii uero cum ſurrexiſſent
ſurrexit item Cyrus & eos deduxit ad fores uſq;. Po
ſtridie uero eius diei dimiſit ſocios quoſq; domū pro uo
luntate ſua:his exceptis:quicunq; habitare apud ſe uel
lent. Quibus & agrum dedit & ædis:quæ omnia hac
etiam tempeſtate poſteri eorum:qui remāſere poſſidēt.
Hi autem ſunt maiore ex parte medi & hyrcanij. Eos
uero qui abirent cum plurimis muneribus donauiſſet:
feciſſetq;:ne quid expoſtularent: & principes & mili-
tes dimiſit. Exhinc diſtribuit inter milites ſuos:pecuni-
as quaſcūq; ex ſardibus ceperat. Atq; ijs qui denis mi-
libus preeſſent:eorūq; miniſtris electas pecunias dedit
pro dignitate cuiuſq;. Alias uero diſtribuit. Et pecunia
rum parte data præfecto cuiq; denorū milliū.his permi
ſit earum tributionem:quēadmodū ipſe illis tribuerat
Dederunt autem alias pecunias ſinguli principes ſin-
gulos eos dijudicantes magiſtratus quibus ipſi præeſſēt
ultimas autem pecunias hi qui ſenis prærerāt:pro iudi-
cio ſuo cuiq; priuato dedere pro dignitate Et ita omnes

iuſtam portionem acceperunt. Vbi uero pecunias acce
piſſent: quæ tum datæ ſunt: quidam huiuſmodi uerba
de Cyro loquebatur. Certe multas ipſe pecunias habet:
qui ſingillatim nobis tot dedit. Aliqui autem dicebant:
quas multas pecunias habet: ingeniũ Cyri non tale eſt:
ut ditari omnino uelit: ſed dando magis lætatur: q̃ poſ
ſidendo: quæ uerba cum accepiſſet: & eas de ſe opinio
nes collegit: & amicos & tẽpeſtiuos omnis atq; in hũc
modum locutus eſt. Viri amici uidi equidem iã homies
qui uideri uolũt plura poſſidere q̃ habeant: rati ii qui-
dem liberaliores ita apparere. At hi uidẽtur mihi ſecus
trahi: q̃ uolunt. Nam cum is qui uidetur habere mul-
tas pecunias: minus pro dignitate ſubſtãtiæ amicis pro
deſt: auariciæ nomen ſubit mea quidem ſententia. Sũt
etiam: qui latere alios uolunt. quaſcunq; ipſi habeant.
Improbi igitur etiam hi uidentur mihi eſſe in amicos.
Nam quoniã quas ipſi pecunias habeãt: ignoratur: ſæ-
pe indigentes amici ſodalibus minus nunciant: Sed de-
cipiuntur. Simplicis autem apertiſſimiq; uiri mihi ui-
detur eſſe: qui manifeſtata ſubſtantia: ex hac exercetũr
circa equũ & bonũ. Ego igitur oſtẽdere uobis uolo: quæ
mihi ſunt omnia: quæcunq; poſſunt uideri. Quæcunq;
autẽ uideri nõ poſſunt ea enarrabo. Quæ locutus: alia
quidem bona oſtendebat: quæ multa pulchraq; poſſide
bat. Quæ autem repoſita erant: ut quæ uideri facile nõ
poſſent: ea enarrabat. Poſtremo ita dixit: hæc o uiri ami
ciſſimi oĩa oportet uos arbitrari nõ magis mea eſſe: q̃
etiã ueſtra. Ego eni hæc cõgero. neq; ut ipſe ĩpediã: neq;
ut ipſe cõſumã nec ei poſſim id facere Sed quo habeã: q̃d
ſim ei daturus: qui e uobis pulchri aliq̃d fecerit et quo ſi

qs ueſtrũ exiſtimauerit rei alicuius idigere: ſi ad me ueniat: accipiatq; quod ei ſit opus. Et hæc ſane dicta ſunt ita. Sed ubi iam ei uiſum eſt res babylone pulchre habere: ita ut etiam abire poſſet: parauit reditum in perſas eumq; aliis præcepit. Vbi uero putauit ſatis ea habere: quibus ut egeret: futurũ arbitrabatur: ſic tandem ſoluit. Exponemus prætrea hæc ut multus exercitus cũ eſſe pulchro ordine parabatur: ac rurſus itineri accingebatur: atq; celeriter ponebatur: quo in loco oporteret. Vbicunq; enim caſtrametetur rex: ibi uniuerſus regis exercitus ſeſe cum tabernaculis locat & æſtate & hyeme. Cyrus autem continuo hoc legitimũ fecit: ut tabernaculum poneretur ex orientis regione. Deinde cõſtituit primũ quidẽ: quantũ abeſſe cum tabernaculis oporteret ſpiculatores a regio tabernaculo. Dein dextrum locũ oſtẽdit iis qui cybum facerent: ſiniſtrum autẽ obſoniorũ artificibus. Equis quoq; dexterũ locũ: iumentis uero aliis ſiniſtrum. Et reliqua conſtituta ſunt ita ut quiſq; ſciret ſedem ſuam & dimenſione & loco. Cum uero iter rurſus eſt faciundum: cõponit quiſq; ea uaſa quibus pro cõſtitutione eſt utendum. Alii item ea ponunt in iumentis. Itaq; ueniunt ſimul omnes qui agunt impedimẽta ad agendũ conſtituta: ſimul etiam omnes reponũt: quiſq; ſuper ſua iumenta. Sic igitur idem tempus ſatis eſt: ut & unũ tabernaculũ & omnia tollantur. Idemtidẽ ſic habet etiam de apparatu: & de faciũdis neceſſariis omnibus tempeſtiue eodem modo ſingulis conſtitutũ ẽ quæ facere oporteat. Ob quã quidem rem idem tempus ſufficit & uni parti & omnibus ad faciundũ. Quẽadmodũ uero famuli qui erant ad res neceſſarias conſtitu

ſi:locum habebant cõueniente ſinguli. Ita etiam armi-
geri eius in expeditione & habebant locum armaturæ
accõmodatũ: & ſciebãt quis hic eſſet: & indubitato oẽs
ſe locabant. Perpulchrum ſane arbitrabatur Cyrus in
ædibus quoq; eſſe aptæ locationis ſtudium. Cum enim
cuiq; re ulla eſt opus liquidũ eſt: quo ſit iturus ad eam
accipiendam. Multo præterea pulchrius exiſtimauit.
ſi bene poſitæ eſſent tribus militares. Quo enim acuti-
ora ſunt tempora earum rerum quibus utendum eſt ad
res bellicas: maiora etiã errata fiunt per eos: qui in his
cunctantur. Ab illis uero: qui tempeſtiue adſunt: uide-
bat utilitates fieri plurimi æſtimandas in rebus belli-
cis. Itaq; curã habebat huius ordinis maxime. Atq; ip-
ſe Cyrus primũ ſe i medio caſtrorũ collocabat: utpote q
hic locus munitiſſimus foret. Dein uiros maxime fidos
(quemadmodũ ſemper cõſueuit) circum ſe habebat. Hi
uero cum circulariter ſtarent: & equites habebat et cur-
ruum ductores. Et enim his putabat opus eſſe loco mu-
nitiſſimo: quoniã quibus cũ armis præliantur nihil ho-
rum paratum expeditumq; habentes caſtrametantur.
Quin multo his tẽpore opus eſt ad ſe armandos: ſi uti-
liter ſint educturi. In dextera autem ac ſiniſtra & ſui-
ipſius & equitum parte locus erat ſcutatis conſtitutus
Sagittariorum item locus: & ante erat & poſt tum ip-
ſum tum etiam equites. Milites uero grauis armature
& qui magnas haberent cratis: circum eos omnis ha-
bebat ueluti murũ: quo ſi quid oporteret parari milites
hi conſtantiſſime aggreſſi: præberent iis ad armãdũ ſe-
curitatem Accubabãt autem ei in ordine quẽadmodum
milites grauis armaturæ: quo etiã noctu ſi quid ei opus

eſſet:ſicut & milites ipſi parati ſunt ad feriandũ cominus inuadentẽ:ita & ſagittarij & iaculatores ſi qui adorirentur:præſto iacula ſagittaſq; torquerẽt pro his militibus. Habebant præterea ſigna omẽs principibus in tabernaculis. Sed miniſtri quẽadmodũ etiam in urbibus qui temperantes prudenteſq; ſunt: plurimorũ quoq; ſciebant habitationes præſertim tempeſtiuorũ. Eodẽ quoq; modo Cyri miniſtri & ſciebant in caſtris ducum loca: & ſigna cognoſcebant: quæ ſingulis eſſent. Quare ſi quo illorum Cyro opus eſſet: eum non querebant: ſed ꝙ breuiſſima currebant ad ſingulos. Et quoniã nationes ſingulæ meræ eſſent: multo etiam magis erant manifeſtæ: & cum quis bene iuſſa ſeruaret: & ſi quis minus ageret: quod iuſſum eſſet. Igitur cum ita illi haberent: cenſebat Cyrus: ſi quis etiã inuaderet noctu aut die inuadentis hoſtes tanꝙ in iſidias: in caſtra incidere Atq; diſciplinæ militaris non hoc ſolum eſſe ducebat. ſi quis extendere phalangas facile poſſit: aut reſtringere aut ex cornu in phalanga redigere: aut ex dextera uel ſiniſtra: aut a tergo apparentibus hoſtibus recte explicare: ſed etiam diſtrahere cum opus ſit: ordinarium præceptum exiſtimabat: & quo pacto ponenda eſſet quælibet pars: quo maxime eſſet utilis: & quomodo acceleran=dum: ubi aſſequi oporteat: hæc oĩa ac ſimilia periti ſtrenuiq; uiri eſſe arbitrabatur. Atq; hæc omnia æque curabat. prætrrea in itineribus ad id quod accideret: ſemper exercitu diſpoſito pergebat. In caſtramœtatione uero frequenter quẽadmodũ dictum eſt: exercitum locabat. At ubi uenerunt in mediæ regionẽ: diuertit Cyrus ad cyaxarem: qui ubi ſe inuicem ſunt complexi: Cyrus pri

mũ inquit Cydxari ei & ædes babylone electas eſſe & principia quo haberet etiam: cum illuc iret: diuerſoriũ tanq̃ in domũ. Dein quoq; alia ei dona dedit & plurima & pulcherrima. At Cyaxares his quidem acceptis ad eum filiã miſit: que ferret & coronam auream: & armillas: & torquem: & ſtolam medicam: q̃ fieri potuit pulcherrimã. Et puella quidem Cyrum coronabat. Cyaxares uero dixit: do etiam tibi Cyre hãc ipſam uxorem: quæ mea eſt filia. Tuus autem pater uxorem cœpit filiam patris mei: ex qua ipſe natus es. Hæc autem eſt. quam tu ſæpe: cum puer apud nos eſſes: cãtiunculis demulcebas. cunq; aliquis eam interrogaret cui nuberet dicebat ſe Cyro nubere. Præterea do etiam ipſi dotem uniuerſam mediam. Nec enim mas filius mihi legitimus eſt. Cyaxares ita eſt locutus: ad quem Cyrus respõdit. Verum Cyaxares & genus laudo: & puellam: & dona. Sed hæc tibi uolo conſentire una cum patris mei matriſq; ſententia. Quæ quidem Cyrus in hunc modũ locutus eſt. Sed puellæ tamen hæc oĩa dono dedi: quæcunq; arbitrabatur Cyaxari quoq; grata fore. Et hæc cũ feciſſet: proficiſcebatur in perſas. Sed ubi peruenit in perſarum fines: relicto alio agmine: ipſe una cum amicis ad urbem pergebat uictimas ſecum agens: quæ omnibus perſis ſatis eſſent & ad ſacrificandũ & ad epulandum: Agebat etiam dona: quæ decerent & patrem & matrem: & amicos alios: qualia item forent pro magiſtratuũ & ſeniorũ homotimorũq; dignitate. Dabat præterea perſis omnibus dona & maribus & fœminis quæcunq; etiam hac tempeſtate dantur a rege quandocunq; in perſas ierit. Ex hinc collegit cambyſes perſarũ

ſeniores atq; magiſtratus:qui rerum maximarū ius habent. Inuitauit etiam Cyrum ac tali eſt uſus oratione. Viri perſæ & tu Cyre fili ego utriſq; uobis: ut decet: ſum beniuolus. Nam uobis perſæ rex ſum. Tu autē Cyre meus es filius. Itaq; meæ eſt iuſticiæ: quæcūq; uideor mihi noſſe utriſq; uobis conducere:hæc ut in mediū referam. Superioribus enim temporibus uos Cyrū amplificaſtis:quippe cui & exercitum dederitis:& exercitus principem cōſtitueritis. Huius autem dux Cyrus pro deorum benignitate inclytos uos o perſæ inter omnis homines reddidit:& in uniuerſa aſia honorificos. Eorum uero:qui una cum ipſo militiā obiere:uiros optimatis etiam locupletauit. Multitudini uero ſtipendium uictūq; parauit:conſtitutoq; perſarū equitatu reddidit perſas agrorum item participes. Si quidem in poſterum ita ſenſeritis:eritis inuicem uobis auctores multarum bonarūq; rerum. Sin autem tu Cyre elatus ſecūdis rebus præſentibus aggrediaris in perſas quoq; pro auiditate imperium gerere:quēadmodum in alios:aut uos ciues huius potentiæ inuidia tēptabitis ſoluere huius imperium debetis nō eſſe neſcij uos inuicem uobis fore impedimento:quo minus rerum plurimarū bono perfruamini. Quæ quidē mala ne fiant:ſed bona potius:mihi uidetur:ut per publicū ſacrificium:perq; deorum atteſtationem in hæc pacta cōueniatis. Te quidem o Cyre:ſi quis aut regionem perſida bello appetierit: aut perſarum leges reſcindere temptauerit:auxiliū patriæ laturū omibus uiribus. Vos autem o perſæ: ſi quis aut imperio Cyrum priuare aggrediatur:aut ſi ſubditorum mancipiorū quiſq; defecerit:futuros auxilio &

nobiſipſis: & Cyro ad quicquid hic præcipiat. Atq; do
nec ego in uiuis ſum: meum ſit in perſis imperium. Sed
ubi ipſe diē obiero: regnū ſcilicet erit Cyri: ſi uixerit: cū
q; i perſas uenerit ſi religioſe uobiſcū ſe geſſerit: ut hic
ſacra pro uobis faciat: quæ nūc ipſe ſacrifico Sed ubi hic
naturæ cōceſſerit: recte uobis cōſultū erit mea ſententia ſi
ex genere q uobis futurus optimus uideatur. hic legiti
ma diis immortalibus perſoluat. Quæ cābyſes cū dixiſ
ſet: probata ſunt & Cyro & magiſtratibus perſarum
Atq; hæc ut tum pepigerunt atq; deos atteſtati ſunt: ita
etiam hac tempeſtate facere inuicē & perſæ & rex per
ſeuerant. His autē geſtis abiit Cyrus: qui ubi uenit in
medos ex patris matriſq; ſententia uxorem capit Cya
xaris filiam: quæ fertur hoc etiam tempore fuiſſe pul
cherrima. Et ſi hiſtorici quidam tradunt Cyrum matris
ſororem duxiſſe uxorem. Sed ea etiam anus fuiſſet om
nino. Continuo autem ubi cœpit uxorem eam ſecum ha
bens ſoluit ex media: qui ubi fuiſſet babylone uiſum eſt
ei ſatrapas iam eſſe mittendos in gentis ſubiugatas At
q; eos quidē qui in arcibus præſidiis præerant: atq; mil
lenarios quos prefecerat cuſtodiæ regionis: noluit alii
parere q̄ ſibi: hæc proſpiciebat quoniā cogitaret ut ſi
quis ſatraparū præ diuitiis atq; hominū multitudine
contumelia ſe eſſet affecturus temptaturuſq; minus pa
rere cōtinuo in regione haberet qui aduerſarētur. Hæc
igitur uolens agere: decreuit cōuocare primū tempeſti
uos: eiſq; prædicere: ut ſcirent euntes: quæ irent facturi
Exiſtimabat enim ita facile eos eſſe laturos. Vbi autē
aliquis eſſet conſtitutus princeps taliaq; accœperit: pu
tabat Cyrus hæc illos laturos moleſte: quippe qui arbi

trarentur hæc facta eſſe propter ipſorũ infidelitatẽ. Sic igitur uocatis illis in contionẽ huiuſmodi uerba locu‑tus ẽ. Viri amici ſunt nobis in urbibus ſubiugatis præ‑ſidia præſidiorũq; præfecti: quos tum reliqmus. Et his ego abiens iuſſi ut aliam ad rem nullam eſſent curioſi q̃ ad ſeruãdas urbis: hos igitur a magiſtratu nolo amo‑uere: quoniã bene imperata ſeruauere. ſed alij ſatrapæ uidentur mihi mittendi: qui imperant habitãtibus: qui‑q; accepto tributo: & præſidiarijs militibus dent ſtipẽ dium: & aliud quodcunq; opus eſt ſoluãt. Videtur eti‑am mihi e uobis hic agentibus: qbuſcunq; negocia præ‑beo cum ullos mitto acturos aliquid in has gentes & agros tribuendos illic eſſe & ædis quo & tributũ huc ad uos dent: & cum illuc eant: in propria habeãt diuer‑ſorium. Hæc locutus eſt deditq; amicorũ multis in om‑nibus ſubiugatis urbibus & ædis & ſubditos: & nũc etiam ſunt illorũ poſteris qui hæc tum accæperunt agri permanentes alij in alio ſolo. Ipſi autem habitãt apud regem. Oportet autem; inquit ut ſatrapas euntis in has regiones talis ipſi conſideremus: qui meminerint huc etiam mittere: quicquid aut pulchri aut boni in quoli‑bet ſolo ſit: quo nos quoq; qui hic ſumus participes ſi‑mus bonorum omniũ quæ ubiq; ſunt. Et enim ſi quid alicubi graue fiat: nobis erit ulciſcendum. Hæc locutus Cyrus tum quidem dicẽdi finem fecit. Dein uero quos ex amicis cognouit cupidos eũdi in dicta loca electis ex his qui aptiſſimi eſſe uidebãtur: eos miſit ſatrapas. In Arabiam quidem Megabyzum: in cappadociam Arta‑batan: in Phrygiam magnã Artacaman. In lydiam ue‑ro & ioniã Chryſantan: in Cariam caduſium ut cares

etiam petierunt. in Phrygiam uero quæ adiacet helleſponto & æolidi: Pharnuchū. ciliciæ autem cypri et paphlagonū non miſit perſas ſatrapas: quoniā ultro uiſi ſunt una ſecum bellum geſſiſſe aduerſus babylona. At q; tributa quidem ut hi quoq; deferrent: ordinauit. Vt autem tum Cyrus conſtituit. Sic item hoc tempore & ſunt regis arcium cuſtodiæ: & millenarij: qui cuſtodiſbus præſunt: a rege conſtituti ſunt deſcriptiq; apud regem. Iuſſit præterea ſatrapis omnibus quos mittebat: ut pro uiribus ea omnia imitarentur: quæ ipſum facere uiderent. Et primū quidem: ut equites conſtituerent aurigaſq; ex his perſis & ſocijs: qui una ſecuti ſunt: et quicunq; agrum principiaq; cœpiſſent hos cogerent: ut ad fores irent temperantiæq; ſtuderent: & ſeſe utendū ſatrapæ præberent ſi qua re opus eſſet: atq; ut filios: qui naſcerentur: inſtituerent ire ad fores: quēadmodū apud ipſum. Inſuper ut ſatrapes educeret ad uenationē eos: qui ſunt ad fores: et ut ſatrapes ipſe: & qui una cum eo ſunt: res bellicas exercerent. Quicunq; autem dixit: mihi reddiderit pro ratione potentiæ plurimos currus plurimoſq; & optimos equites hunc ego ut bonum ſociū bonumq; concuſtudem imperij & perſarū & mei honoribus proſequar. Ad hæc præferantur apud uos quoq; quemadmodū apud me uiri optimates cæteris in cōſeſſu. Et menſa etiam ſit: ſicuti mea: quæ alat primū famulos: dein ſatis ſit ornata ad impartiundū etiam amicis: & ut eum: qui pulchri aliquid fecerit: quotidie rurſus munere. In ſuper hortos comparate: atq; nutrite feras: & neq; ipſi unq̄ ſine labore cibum apponite: neq; equis ſine exercitatione pabulum inijcit: haud enī poſ

ſim ipſe:qui unus ſum:humana uirtute bona omniũ ueſtrum ſeruare ſemper. Sed oportet me: qui bonus ſim. auxilio eſſe uobis una cũ his bonis:quæ a me ſunt. Idẽ tidem quoq; uos qui ipſi boni ſitis: cum his bonis: quæ uobiſcum ſunt mihi eſſe ſocios. Vellẽ prætera:uos hoc etiam animo uobiſcũ uolutaretis me nihil horũ ad quæ nunc uos hortor:ſeruis imperare:ſed quæ uobis faciunda dico:hæc:item ipſe omnia enitor agere. Et quemadmodum ego uobis iubeo ut me imitemini: ſic item uos: qui a uobis magiſtratus habent: ut uos imitentur: eos docetote. Atq; hæc ut tum Cyrus conſtituit: etiam hoc tempore eodemmodo omnes quæ ſub rege ſunt cuſtodiæ ſimiliter aſſeruantur. Omnes autẽ principũ ianuæ idemtidẽ celebrantur ædeſq; omnes & magnæ & paruæ ſimili ratione habitantur. Atq; omnibus uiri optimates præferuntur in conſeſſu præſertim: omniaq; itinera eodẽmodo conſtituta ſunt & omibus ſummatim comprehenduntur multæ actiones:cum pauci ſint præfecti. Hæc locutus Cyrus ut ſingulis eſſent agenda: datiſq; cuiq; uiribus:eos emiſit. Pronunciauitq; omnibus ut ſe pararent:utpote quod in proximũ annũ in expeditionem eundum foret:faciunduſq; cenſus & uirorũ & armorũ & equorũ & curruũ. Cõſiderauimus hoc præterea:quod Cyro auctore ut aiunt:hac quoq; tempeſtate perdurat. Soluit enim uir annuatim ſemper exercitũ ſecum habens:quo ſicui ſatraparũ auxilio opus ſit:auxilium ei afferat. Sin aliquis contumelia utatur: ut eum ad ſuauitatẽ redigat: Quod ſi quis negat aut ſolutionem tributorũ:aut inhabitantiũ cuſtodiã: aut ut ager colatur:aut aliud quicq͂ eorum quæ ſint conſtituta re

liquerit ut hæc omnia diſponat:moderetur<del></del>q;. Sin id mi-
nus queat:regi ut nunciet. Quod rex audiens cõſultat
de eo qui inordinate quid egerit: & qui ſæpe dicuntur
regis filius deſcẽdere:regis frater:regis oculus:& quã
doq; minime apparent:hi ſunt regni quæſitores. Amo-
uetur enim eorum quiſq; rex iuſſerit. Inſuper didici-
mus aliud Cyrum excogitaſſe ad imperij magnitudi-
nem:ex quo celeriter ſentiebat: quomodo ea haberent:
quæ permultũ etiam diſtarent. Cum enim conſideraſſet
quantum itineris equus faceret die equitans quantum
ſat eſſet:fecit equorũ ſtabula tantũdem diſtantia:in qui
bus equos conſtituit:& qui equorum diligentiã habe-
rent:uirũq; quolibet in loco ordinauit: qui aptus eſſet
ad accipiendas litteras:quæ ferebantur:eaſq; tradendas
quiq; reciperet equos defatigatos atq; homines: recen-
tiſq; alios mitteret:Interdũ etiam ferunt ne noctes qui-
dem ſufficere huic itineri. Sed diurno nũcio nocturnũ
ſuccedere, Quibus rebus ita geſtis aiũt quidam hoc it i-
neris uelocius perfici:q̃ gruũ uolatũ. Quod ſi hoc men-
tiuntur:illud certe manifeſtum eſt hanc pedeſtrẽ pro-
fectionẽ uelociſſimã eſſe humanorũ pedeſtrium itine-
rum. Et quodq; bonum ubi ſit q̃ celerrime intellectum
q̃ celerrime etiam curari. Sed ubi annus præterijt: coe-
git Cyrus exercitum ſuũ ad babylona: cui fuiſſe fertur
equites ad cẽtum uigintimillia: currus falcatos ad duo
millia:pedites uero ad quingẽta uigintimillia. Vbi ue-
ro hec paraſſet Cyrus:mouit hunc exercitum: quo fer-
tur ſubiugaſſe gentes eas omnis:quæ ab ineunte ſyria
habitant uſq; ad mare rubrum. Poſtea uero expeditio
facta dicitur in ægyptum: ſubiugaſſeq; ægyptum. Ex

hinc imperium terminauit Cyro ad orientem rubrum mare:ad ſeptemtriones pontus euxinus:ad occidẽtem: cyprus & ægyptus:ad meridiem æthyopia. Horũ autem mœtæ aliæ propter calorem : aliæ propter frigus: aliæ propter aquam:aliæ uero propter ariditatem ſunt cultu difficiles. At Cyrus in harum medio uitam agens tempore hyemali degebat babylone ſeptem mẽſes: hæc enim regio clemens eſt. Per ueris antem tempus: tres menſes degebat ſuſis:in æſtatis autem uehemẽtia menſes duos agebat Ecbatanis. Sic autem Cyrus dum faceret:ferunt eum & calores et frigora degere ſemper ſolitum in uerno tempore. Et uſq; adeo homines erant in eum affecti: ut omnis gens deterius habere uideretur:niſi ad cyrum miſiſſet: quod pulchrum eis e regione uel oriretur: uel nutriretur: uel arte excogitaretur. Omnis etiam urbs idẽtidem: omniſq; uir priuatus fieri ſane diues uidebatur:ſi quid Cyro largiretur. Etenĩ Cyrus a ſingulis ea accipiens : quibus dantes abundabant:ea retribuebat:quorũ eos eſſe inopes ſentiret. Verum cum ita æuum proceſſiſſet: Cyrus iam admodum ſenex uenit in perſas anno ſeptimo ſui imperij : cuius pater materq; iamdiu ut par erat diem obierant. Atq; Cyrus ſacrificauit uictimas legitimas duxitq; chorum perſis more patrio:& omnibus tribuit dona:ut conſueuerat. Cũq; dormiret in regia:uiſus eſt ei aduenisse melior quidam: q̃ natura humana eiq; dixiſſe:para te o cyre:iam enim abis ad deos. Quod ſomnium intutus excitatus eſt:propeq; intelligere eſt uiſus uitæ exitũ adeſſe. Itaq; hoſtijs cõtinuo captis eas ſacrificabat et Ioui patrio & ſoli & alijs dijs in cacuminibus:ut perſæ ſa

crificant ita orãs. Iupiter patrie. ac ſol diiq́; omnes hæc accipite & ultima ſacrificia multarum: pulchrarumq́; rerum geſtarum & gratiarũ dona: quod ſignificaſtis mihi & in ſacris & in ſignis celeſtibus et in auguriis & in rumoribus: & que agenda erant: & que nõ agẽda. Multa autem uobis gratia: quod & ipſe notam diligentiam ueſtram: & nunq̃; in rebus ſecundis ſuper hominem ſum elatus. Peto autem a uobis: ut detis etiam nunc filiis quidem meis: & uxori: & amicis: & patriæ fœlicitatem. Mihi autem quale dediſtis æuum: tale detis etiam uitæ exitum. Que Cyrus cum feciſſet: domũq́; reuertiſſet: uiſus eſt ſuauiter quieſcere: cubuitq́;. Sed ubi hora iam erat: eum adeuntes qui cõſtituti fuerant: iubebant: ut lauaretur: ad quos reſpondit libenter ſe quieſcere. Rurſus hi conſtituti: cum tempus eſſet: cœnam appoſuerunt. At Cyrus animo cybum quidem nõ appetebat: ſed uiſus eſt ſitire: bibitq́;: & ſuauiter quidem. Sed ut poſtridie eius diei ac die item tertio: hæc item ei accidiſſent: filios uocauit: ii enim ſecuti eũ fuerant: & erant in perſis. Vocauit præterea amicos magiſtratuſq́; perſarum: quibus omnibus preſentibus loqui cœpit in hunc modum. Filii mei chariſſimi: et uos amici omnes: qui hic adeſtis: uite finem adeſſe iam mihi ex multis equidem rebus perſpicue cognoſco. Vos autem decet: cum obiero: omnia & dicere & facere perinde atq́; fœlicitatem adeptus ſim. Ego enim & cum puer eſſem: quæ in pueritia honeſta exiſtimantur: eorum mihi uideor fructum conſecutus: & ubi exceſſi in ephebos adoleſcentiæ honeſtate: & perfectus uir factus: quæ in uiris honeſta ſunt: his ſum perfructus. Et cũ una cum

ætate procederem:mihi auctas cognoſcere uiſus ſum uires meas. Itaq́; ſenectutem meam nunq̃ ſenſi eſſe mea factam iuuenta imbecilliorem. Neq́; aliquid aut cupiſſe aut aggreſſum me noui quod minus mihi contigerit undiq́; amicos meos per me factos eſſe fœlices. Hoſtes uero a me actos in ſeruitutem atq́; meam patriam:quæ antea in aſia nullum habebat imperium:nunc præ cæteris relinquo honoratam. Quecunq́; adeptus ſum:eorũ nihil noui minus mihi ſeruari. Et ſuperius quidẽ tempus ita geſſi:ut optaui. Cum metus autem me comitaretur:nequid in futurum uel uiderem:uel audirem:uel paterer moleſtum:is me non ſinebat prorſus eſſe magno elatoq́; animo:neq́; lætari abſolute. Nunc uero ſi moriar relinquo uos filij uiuos:quos dij immortales dederunt mihi,Relinquo etiam patriam & amicos fœliciter agentis. Quare qui ego minus iure memoriam beatitudinis in omnem ætatem conſequar? Eſt autem a me declarãdum:cui regnum ſim relicturus:ne id ſi ambiguum ſit:negocia uobis præbeat. Equidem uos o filij ambos æque amo. Verum & conſilio prouidere: & ducem relinquere tempus uidetur eſſe hoc ei imperio: qui & prior eſt natus: & rerum plurium conſentanee peritus. Inſtitutus autem eſt etiam ita ipſe & a mea et ueſtra patria ſenioribus non ſolum fratribus: uerum etiam ciuibus & in cedendo: & ſedendo: & dicendo cedere. Atq́; uos ego filij ita initio inſtitui: ut & ſeniores honoraretis:et honoraremini a iunioribus. Quare ita admittite:quæ a me dicuntur ut & uetera & uſitata & legitima. At tu quidẽ o Cambyſes regnũ habe & dijs dantibus & meipſo:quantũ in me eſt. Tibi uero o

Tandoʒares Satrapæ eſſe do & medorum & armenia rum: & tertium caduſiorum. Hæc uero dans tibi: exiſti mo imperiũ quidem maius atq; regni nomen ſeniori fi lio reliquiſſe. At felicitatem tibi cum minore moleſtia. Qua enim humana lætitia cariturus ſis: haud equidem uideo. Quin oĩa tibi ſunt affutura: quæ uidentur affice re homines uoluptate. Sed cupere res factu difficilioris ac multũ eſſe ſollicitũ neq; poſſe quietem haberi: qui ſti muletur emulatione rerum a me geſtarum & inſidias tendere obiiciq; inſidiis: hæc neceſſario magis illũ: qui regem gerit: q̃ te conſequantur: quæ quidem ipſa re ut perſpicue noſti multas ei: qui lætari uelit: præbent oc cupationes. Quare quod etiam te cambyſes minime la tet: non eſt aureũ hoc ſceptrum quod regnum ſeruet ſed amici multi ſceptrum ſunt regibus ueriſſimũ maxime q; ſecurum. Verum ne putes homines naſci natura fi dos: omnibus enim iidem fidi apparerent: quemadmo dum etiam alia quæ natura gignuntur omnibus appa rẽt eadẽ. Sed fidos oportet ſibi unuſquiſq; faciat. Quo rum comparatio nullo modo fit ui: ſed benificentia po tius. Itaq; ſi alios quoſdam temptabis regni concuſto des efficere: nuſq̃ aliunde prius incipe: q̃ ab eo qui ex eodem loco natus eſt. Quare et homines ciues alienige nis præferendi ſunt. Et qui una ſunt alti: iis qui contu bernales non ſunt. Qui autẽ ex eodẽ ſæmine ſunt orti: et alti ab eadem matre: & in iiſdem mœnibus adole uerunt: & ab iiſdem ſunt dilecti parentibus: & eãdem matrẽ eũdẽq; patrẽ appellant: quomodo hi mirus ſunt omnibus propinquitate præferẽdi? Nolite igitur quæ dii immortales bona admonent ad familiaritatẽ fra

tribus:inania unq̃ facere : ſed ad hæc continuo parata alia amiciciæ opera:& ita ſemper inſuperabilis uobis inuicem futura eſt charitas. Qui fratri prouidet:ſeipſum curat. Cui.n.alij:qui frater eſt magnus adeo bonũ ſit:ut fratri? Quis alius honorabit uirum: qui magnis ſit uiribus ita ut frater? Quẽnã timebit quiſq̃ iniuria afficere:ſi frater ſit magnus:ut fratrem? Nemo igitur te celerius huic audiat:neq; alacrius adſit. Nemini eni magis propria ſunt huius neq; bona neq; mala: q̃ tibi Cogita hæc præterea cui gratificeris:unde maiora conſequi ſperes: q̃ huic? Cui etiam ſi auxilium feras: ualẽtiorem ſocium belli recipias? Quem præterea turpius eſt non amare q̃ fratrem? Quẽ oim pulchrius eſt anteponere: q̃ fratrem? Solus quidem o cambyſes frater eſt qui ſi prioris habet partes apud fratrẽ neq; inuidia uenit ab alijs. Quin per deos patrios filij mihi cariſſimi honorate uos inuicẽ:ſi quid etiam tunc mihi gratũ facere cura eſt uobis. Non enim ſane hoc uidetur noſſe dilucide. Me nihil amplius eſſe:cum ab humana uita deceſſero, Nam ne nunc quidem animũ meũ uidebatis:uerũ ex his quæ ageret:eum eſſe cernebatis. Animi uero eorum qui iniuriã paſſi ſunt:nõdũ didiciſtis: quos metus ſceleratis parricidis inijciunt: quas ultricis afflictiones in nefarios immittũt. Vita autem functis putetis ne honores fuiſſe adhuc duraturos:ſi eorum animi nullius rei ius haberent? Nullo modo ego filij ne hoc quidem mihi unq̃ perſuaſi : ut animus uiuat, donec fuerit in corpore mortali. Cum uero ab hoc ſolutus fuerit moriatur? Video enim eum corpora mortalia: quantum temporis in his ſit:uiua præſtare. Neq; ſane animus mea

ſententia ſtupidus eſt atq; inſipiēs:cum ſepāretur a ſtu
pido inſipientiq; corpore. Sed cum mens mera ac pura
ab eo diſcreta fuerit:tum etiā conſentaneū eſt ipſam ma
xime & uigere et ſapere. Cum uero homo diſſoluitur:
minime eſt obſcurum abire ſingula ad cognatam ſpeci
em ac ſuā. animo tamen excepto qui ſolus neq; dum ad
eſt:neq; dum abeſt:uidetur. Cogitate præterea nihil eſ
ſe morti ſomno ſimilius. At hominis animus tum ſcili
cet maxime diuinus perſpicitur: & tum futurorum ali
quid proſpicit. In ſomno enim ut uidetur:maxime li
ber redditur. Quare ſi hæc ita habent:ut ipſe mihi per
ſuadeo: & animus relinquit corpus: uos o fili ueren
tes animū meum:facite quæ uos rogo. Quod ſi ita non
habent ſed manens animus in corpore una cum corpo
re interit:deos ſaltem qui ſemper ſunt. & omnia uidēt
& omnia poſſunt:quiq; hūc rerum omnium: ordinem
continent certum: & immortalem & ſine errore: qui
q; præ pulchritudine atq; magnitudine enarrari nō po
teſt:hoſce uos metuentes nihil uſq̃ impiū. nihil nefari
um neq; feceritis neq; cōſultaueritis. Et poſt deos qui
dem hominū etiam genus omne quod ſemper propaga
tur uobis uerendum eſt. Non enim uos dij in tenebris
operiunt:ſed opera ueſtra neceſſe eſt ſemper in propa
tulo uiuere apud omnes:quæ ſi pura et ſine iniuria ap
pareant:reddent uos inter omnis homines potentiſſi
mos. Quod ſi quid iniuſti inter uos inuicem cogitabi
tis:fidei dignitatē apud omnis homines amittetis. Ne
mo enim amplius credere uobis poſſit:ne ſi uos admo
dum eam præſtare uelitis:intutus ille quidem eū a uo
bis iniuria affici:qui neceſſitudine ſit cōiunctiſſimus.

Si igitur ego uos ſatis doceo: quales inuicem eſſe debeatis bene eſt. Si id minus: ſaltem ab illis diſcite: qui ante nos fuerunt. hæc enim optima eſt doctrina. Multi. n. perſeuerarũt in amicicia: parẽtes quidem cum filijs & fratres cũ fratribus. Et horum iam aliqui contraria inuicem geſſerunt. Quibus igitur alterutris quæ geſſere conduxiſſe ſenſeritis: hæc ſi eligatis: recte cõſultetis. Et de his quidẽ iam ſatis fortaſſe. Meum uero corpus: o mihi cariſſimi filij cum moriar: neq; in auro condite: neq; in argento: neq; in alia re prorſus ulla. Sed illud terræ reddite ꝗprimũ. Quid. n. hac re beatius ꝗ terræ miſceri: quæ pulchra oĩa: bona oĩa & gignit: & nutrit Ego uero & alias me humanũ præſtiti: & nunc iucũde mihi uideor eius rei particeps fieri: quæ benefica eſt in homines. Enimuero iam inquit animus michi uidetur deficere. Vnde ut uidetur: incipit omni ex parte me relinquere, Quare ſi quis ueſtrum aut dexterã meam tangere aut oculum meum: dum adhuc uiuo: intueri uelit: me adeat propius. Verum ubi ego oculos clauſero: peto a uobis filij: nemo amplius corpus meũ intueatur. neq; uos etiam ipſi. Atq; perſas quidẽ omnis ac ſocios inuitate ad monumentũ meum: qui una mecum lætentur quod iam ſecuro in loco futurus ſum: utpote qui nihil amplius mali patiar: neq; ſi cũ dijs fuero: neq; ſi nihil amplius ſim futurus. Quicunq; autẽ uenerint hos his beneficijs affectos: quæcũq; exiſtimatis in homine eſſe felici dimittite Et hoc ad poſtremũ de me memineritis: ſi in amicos benefici fueritis: poteritis etiã plectere inimicos. Ac ualete filij cariſſimi: matriq; hæc nũciate uerbis meis. Et qui hic adeſtis: & qui abeſtis amici ualete

omnes. Hæc locutus cum dediſſet omnibus dextrã: oculos clauſit: & ita diem obijt. Quod pulcherrimũ quidẽ ac maximũ regnorũ oĩm Aſye Cyri fuerit regnũ: ipſum de ſe teſtimoniũ prebet. Terminos. n. habuit ad oriẽtem mare rubrũ: ad ſeptẽtriones pontũ euxinũ: ad occidẽtem cyprum & ægyptũ: ad meridiẽ æthiopiã. Id autẽ imperium cum tanta eſſet magnitudine: una Cyri ſententia gubernabatur: qui etiã ipſe ſubditos ſuos æque ac filios & honorabat & colebat & Cyrum ſubditi perinde quaſi patrẽ uenerabãtur. Vbi Cyrus exceſſit e uiuis: cõtinuo ipſi filij inter ſe diſſidere: cõtinuoq; urbes ac gentes defecere. Sicq; in deterius omnia uerſa ſunt. Quod autẽ uera a me narrãtur: incipiã a rebus diuinis: hæc docere. Noui. n. & regem prius & qui ſub rege eſſent etiam his qui ultima ſcelera perpetraſſent: ſiue iuſiurandum iurati eſſent: inuiolatum præſtare: ſiue dextras dediſſent: conſtãtiſſime obſeruare ſolitos. Quod ſi minus tales fuiſſent: & huiuſmodi de ſe opinionem non præbuiſſent ne unus quidẽ credidiſſet eis: quẽadmodũ nũc nemo amplius credit: poſteaq̃ cognita eſt eorum impietas. Sic utinã neq; tunc illi credidiſſent: qui duces una cum Cyro aſcenderũt. At hoc tempore: qui priori de ijs opinioni adhibita fide: ubi credidiſſent ſeſe. ad regem acti: obtruncati ſunt. Multi etiam eorum barbarorum: qui una militarũt: alij alijs decepti ſuaſionibus periere Multi præterea etiam ijs in rebus nũc ſunt deteriores Antea eni ſi quis aut periculum ſubijſſet pro rege: aut urbem gentẽue in ſeruitutem egiſſet: aut aliud quicq̃ pulchri boniue ei peregiſſet: hi erant: qui in honore habebantur. At nunc etiam ſi quis quemadmodum Leo-

mithres uxorem ac liberos amicorumq; filios obſides apud ægyptum liquiſſet: iſq; maximũ iuſiurandum iuratus foret: eſſetq; id tranſgreſſus: quo uideretur aliqd emolumenti feciſſe regi: hi ſunt: qui maximos honores præmij loco habent. Hæc igitur uidentes Aſiatici omnes ad impietatem & iniuſticiã uerſi ſunt. Quales enĩ fuerint præfecti: tales etiam. qui ſub ipſis ſunt: frequentius fiunt. Ob eamq; rem maiore utuntur licentia nunc ꝙ̃ antea: præſertim circa pecunias: ut ſunt iniuſtiores. Non enim eos ſolum qui magnis ſe delictis fecerũt obnoxios: ſed iam hos item: qui nihil fecerunt iniuſte: cõpræhenſos cogunt nullo iure pecunias ſoluere. Quo fit: ut nihilo illi minus: qui uidentur eſſe ditiſſimi: ꝙ̃ qui multa per iniuſticiam deliquerunt: in metu ſint: adeo, ut neq; in manus ij ire uelint potentiorũ: neq; audeant cõuenire cũ exercitu regio. Igitur quicũq; bellũ cum his gerat: omnibus licet in regione ipſorum ſine pugna uenari: utrũq; uelint propter illorũ tum impietatẽ erga deos: tum iniuſticiam erga hoĩes. Mẽtes igitur eorũ: ita ſunt oĩno nũc deteriores ꝙ̃ antiqtus. Quod aũt ne corpora quidẽ exercent: ut antea conſuerũt: nũc itẽ hoc exponã. Lex erat apud eos neq; ſpuere: neq; mucũ facere. Eſt autẽ manifeſtũ hæc eos lege ſanxiſſe: non quia parcerent corporis humori: ſed quoniã uellent per labores desudorem reddere corpora ſolidiora. Hoc uero tempore non ſpuere quidẽ neq; emungi adhuc perdurat. Sed labori nuſquã ſtudetur. At qui antea erat perſis legitimũ comedere ſemel: quo toto die uterentur & circa res gerendas: & circa labores. Hac uero tempeſtate ſemel cibum capere adhuc permanet: ſed ueſci incipientes quẽ

admodum qui ſummo mane prandent:ad illorum uſq; tempus comedentes potanteſq; degunt:qui extremo ueſperi cubant. Erat autē his legitimū: ne urcei importarētur in ſympoſia:quippe qui putabant:ſi minus nimis potarent:minus corporibus ac mentibus proſternerentur. Hac uero tempeſtate q urcei non importentur adhuc permanet. Tantum autē bibunt: ut pro importādis urceis ipſi exportentur:quoniam nequeant amplius erecti egredi. Atqui ille quoq; mos patrius ijs erat:ut dū iter facerent:neq; comederent:neq; biberent: neq; horū gratia quicq; rerum neceſſariarum facerent:quod pateret. Nunc autē ab ijs abſtinere adhuc perdurat. Sed itinera faciunt adeo breuia:ut minime ſit mirandū: quod a rebus neceſſarijs abſtineant. Atqui ad uenationē quoq; totiens antea exibāt: ut pro exercitatione uenatores ſatis eſſent & ipſis & equis. Sed ubi Artaxerxes rex: et q ei erant familiares: redditi ſunt uino inferiores:nō amplius eodem modo neq; ipſi egrediebantur:neq; alios ducebant ad uenationes. Quin potius ſi qui laboris ſtudioſi atq; induſtrij una cum ſuis equitibus ſimul uenarentur:liquido ijs inuidebant:& ut ſeipſis meliores oderant. Præterea puerorum inſtitutio ad uenandū adhuc perdurat. Sed diſciplina & meditatio equitādi extincta eſt:quoniā eo non eunt:ubi antecellere uideātur. Et quoniā pueri cum illic antea lites audirent:pro iure iudicari:uidebantur diſcere iuſticiam. Et hoc omnino cōuerſum eſt:quoniam certo uident eos uictores:utri plus dederint. Sed eorum uim:quæ e terra oriuntur: pueri antea diſcebant quo utilibus uterentur:& a pernicioſis abſtinerent. Nunc uero uidētur hæc diſcere: quo ma

la q̃ plurima perpetrent. Nuſq̃ igitur plures: q̃ illic:
neq; moriuntur: neq; corrumpuntur ex uenenis: Quin
etiam: multo nunc delicatiores ſunt: q̃ Cyri tēporibus.
Tum enim adhuc diſciplina perſica: & continentia ute
bantur: medorum uero ſtola atq; lauticia. Sed hoc tem-
pore perſicam conſtātiam æquo animo uident extingui
at medorum molliciē diligenter ſeruant. Declarare au
tem uolo eorum quoq; delicias. Illis enim primum cubi
lia non modo ſatis eſt ſubſternere molliter: uerū etiam
lectorum pedes in tapetibus locant: ne pauimentū reni
tatur. Sed ut tapetes cedant. Inſuper quæ ludo iaciebā
tur ad menſam: et quæcunq; reperta ſunt antea: eorum
nihil ablatum eſt. Sed & noua ſemper excogitātur: &
obſonia idētidem: & enim utrarūq; harum rerum no-
ui artifices comparantur, Inſuper hyeme non ſolū his
ſatis eſt caput et corpus atq; pedes tegere ſed extremis
manibus cyrothecas craſſas habent & grandioris anu-
los. Ac æſtate quidem non his ſatis ſunt neq; arborum
neq; ſaxorum umbræ: ſed in his umbras alias homines
molientes eis aſtant. Vtq; pocula q̃ plurima habeant.
Hac re gloriantur: quæ ſi iniuſte comparata ſint: id nul
li ſibi dedecori ducunt. In illis enim & iniuſtitia lucris
q; turpitudo longe ē aucta. Atq; antea patrius eis mos
erat: ne uiderentur tum proficiſci pedites alius cuiuſ-
quā rei gratia: q̃ ut equites optimi fierent. Nunc autē
plura in equis ſtrata habent: q̃ in cubilibus. Non enim
ita equitandi curam habent: ut molliter ſedendi. Quæ
uero ad bellum pertinent: quo pacto in his non ſunt cō
uenienter omnino deteriores: q̃ antea quibus ſuperio
re tempore patrium exiſtebat tum eos qui terram cole-

rent:ab hac ipſa equitatores reddi qui etiam in expedi-tionē ibant:tū præſidiarios ſi militandū eſſet:pro regio-ne ſtipendiorios eſſe. Nunc uero qui oſtiarij ſunt:& ci-borum obſoniorumq; artifices: & pincernæ & balnea-tores:& qui ad menſam apponunt:& qui e menſa tol-lunt:& qui dormitum agunt:& qui a ſomno excitant & ornatores:qui & coloribus eos liniunt.infricantq; aliaq; decenter aptant:hoſce omnis qui poteſtatem ha-bent:equites faciunt:quo ſibi ſtipendiū ferant. Multi-tudo igitur ex his quoq; apparet:& nulla corū ad bel-lum utilitas:hoc etiam res declarant ipſe: nam per eo-rum regiones hoſtes facilius uerſantur q̃ amici. Cy-rus enim cum iactū ferentariorū amouiſſet: thoracibus autem & eos & equos armaſſet:& pilum unum cuiq; dediſſet in manū:cōminus pugnā faciebat. Sed hoc tem-pore neq; iactu utuntur amplius:neq; congredientes cō-minus præliantur. Atq; pedites habēt quidem ipſi cra-tes & mucrones:& ſecuris: queadmodū Cyri tempori-bus pugnaturi. Sed cōminus congredi neq; hi uolunt: nec itē falcatis curribus ad id utūtur amplius : ad quod eos Cyrus eſt fabricatus. Cyrus enim cum aurigas am-plificaſſet honoribus bonoſq; reddidiſſet:habebat qui in arma impetum facerent. Perſe autem huius tempo-ris cum ne norint quidem eos:qui ſunt in curribus cen-ſent ſimilis ſibi qui exercitatione carent eos fore qui ex-ercitati ſunt. Et hi quidem adoriūtur. Sed prius q̃ fue-rint inter hoſtes:alij e curribus ultro excidunt:alij exi-liunt. Quo fit:ut iugales aurigis carentes pluribus ſæ-pe malis amicos q̃ hoſtes afficiant. Quoniam ui mirū ipſi quoq; cognoſcunt:qualia ſibi propoſita ſunt belli

premia remittũtur:nemoq; amplius ſine grecis ad bel-lum con ſtituitur:neq; cum inuicem belligerãt: neq; cũ græci agunt contra eos exercitum. Sed etiam aduerſus hoſce didicere cũ grecis bellũ gerere. Et ego ĝdẽarbitror quæ pollicitus ſum.ea mihi aliquãdo abſoluta eſſe. Exiſtimo enim perſas atq; perſarũ ſocios & magis impios eſſe aduerſus deos & magis nefarios in neceſſarios & iniuſtioris erga alios & ignauioris ad bellum hoc tempore: q̃ antea fuerit demonſtratum. Quod ſi quis ſecus atq; ego ſentiat:ſi eorum is opera conſideret: ea inueniet:teſtimonio ſuo uerba mea confirmare.

Illuſtriſſimo Principi ac Domino.D.Ioanni Vuoceſtre comiti uicornienſi.

Omnibonus Leonicenus.Salu.pluri.dicit.

Nuper legebã Princeps Illuſtris Xenophõtis de uenatione libellũ:in quo magnus ille tum Rhetor tũ phi-loſophus probare cõtendit uenãdi ſtudiũ plus ad uirtutem habere momenti q̃ cuiuis credibile uideatur : quã ad rem multis rationibus utitur:ſed illa nimirum potiſ

ſima:quod apud Chironem huiusinſtituti magiſtrum heroes ferme omnes:quin alias artes ingeniis maiori-bus dignas:tum uero præ cæteris uenationem medita-ti:facile omnibus quos ætas illa melior tulit:non laude ſolum ſed admiratione etiã præſtiterunt:quum fortiſſi mi idem fuerint:ac religioſiſſimi uiri. Id ex eo cognoſci poteſt:quod ſibipatriæq; ſuæ præſidio et ornamẽto fue runt:quod diis cariſſimi omnes deorum etiam honores pleriq; meruerũt. Itaq; magna me libelli cupido cœpit latinæ linguæ tradendi. Hæc enim eludant cæteri licet quæ de talibus uiris memoriæ produntur:& ea dicant fabulis ſimiliora eſſe q̃ ueris. Ego cũ te uitæq; inſtitu-tionem conſidero dubitare non poſſum id optima ratio ne factum:ut hanc uenãdi meditationem quæ te in pri mis delectat:magni uiri nihil ab honeſtioribus ſtudiis alienam eſſe putauerint. Nihil enim tibi deeſt ad lau-dis & glorie cumulum: quem non ut cæteros uirtuti-bus præditos uidemus ſingulis fere ſingulos:fide Fa-bricium:pietate Regulũ:continentia Catonem:iuſtitia Camillũ:magnificẽtia Lucanum:humanitate Marcel-lum:ſed omnibus pariter bonis ornatum uidemus:quæ uel hominibus natura tribuere poteſt uel induſtria cõ-parare. Quo circa libellum hunc latinum facere:tuoq; ipſum nomini princeps illuſtris deuouere conſtitui. Opus (ut arbitror) aggreſſus nec tibi iniucundum. Cu ius enim rei exercitatione lætaris eiuſdem profecto le-ctione gaudebis:nec cæteris inutile. Nam quæ Xeno-phon docet:tu cum ea facias:hinc auctoritate ducti: iu-uenes hinc exemplo:hũc deniq; uerum laborem uanis uoluptatibus anteponere incipient. Vale

XENOPHONTIS DE VENATIONE LIBELLVS A CLARISSIMO VIRO OMNIBONO LEONICENO IN LATINVM TRADVCTVS.

ENATIO ET CANES DEOrum inuentio fuit Appollinis atq; Dianæ. Hac uero propter iuſticiam donarunt ornaruntq; Chironem: quo ille accepto dono lætus utebatur. Hinc & uenationis & bonarum aliuſmodi artium diſcipuli fuere Cephalus Aeſculapius Milanion Neſtor Theſeus Hyppolytus Palamedes Vlyſſes Meneſteus Diomedes Caſtor Pollux Machaon Podalirius Antilochus Eneas Achilles: qui per id tempus dijs cari fuere. Nemo autem miretur quod pleriq; eorum: tametſi dijs placerent: tamen mortui ſunt: hoc enim naturæ eſt: ſed laudes ipſorum ætate magnæ fuerũt: omnibus enim Chironis uita ſuffecit. Iupiter enim Chironq; fratres ex eodẽ patre: ſed ille Rhea hic nayade nympha matre: itaq; natus eſt ante illos: mortuus uero poſtq; erudijt Achillem: ſed canum uenationiſq; & aliarum artium ſtudio quum multum uirtute preſtarent: admirabiles fuerũt. Et Cephalus quidem a dea raptus eſt: Aeſculapius maiora conſequutus ut mortuos ſuſcitaret: ægrotos ſanaret: quapropter deus quum ſit: perpetuam gloriam obtinet. Milanion tantum ſtudio laboris excelluit: ut ex

riualibus ſuis qui ad maxima connubia digniores erāt Atalantæ nuptias ſolus conſecutus fuerit: quarum ſpectatiſſimos ætatis illius uiros æmulos habuit. Neſtoris uirtus græcorum aures ita occupauit: ut nō apud ignaros loquar. Amphiaraus quum aduerſus thebas militaſſet: plurimam laudem adeptus deorum honores immortalis obtinuit. Peleus effecit ut ſibi thetim dij deſponſare cuperent: & nuptias apud Chironem celebrarent. Thelamon tantus euaſit: ut ex urbe maxima ſibi quam uolebat Alcathoi filiam peribæam uxorem duxerit. Et quum græcorum princeps capta Troia Iouis Hercules militaria dona tribueret: heſionem ipſi habēdam tradiderit. Meleager quos honores cœpit planum eſt: patris autem qui oblitus eſt: In ſenectute deam infortunium habuit. Theſeus græciæ totius hoſtes ſolus perdidit: auctaq; patria nunc etiam admirādus perhibetur. Hippolytus Dianæ carus: modeſtia et pietate inter beatos habitus oppetijt. Palamedes dum uixit omnes ætatis ſuæ uiros plurimum ſapientia preſtitit. Poſt miniſtam uero mortem uindicatus a dijs quantū alius nemo Occiſus eſt autem non unde arbitrantur nōnulli: neq; enim fuiſſet hic prope optimus ille bono ſimilis: ſed improbi facinus perpetrarunt. Meneſteus præ induſtria uenandi tantum laborando preualuit: ut huic bellicis rebus græcorum primi cederunt fateantur: excepto Meſtore: qui nec ipſe quidem ſuperior: ſed par eſſe cenſetur Vlyſſes et Diomedes per ſingula clari: ad ſummā cauſa fuerunt ut Troia caperetur. Caſtor et Pollus his quæ a Chirōe didicerant tantum in græcia claruerunt: ut propter eorum opinionem immortales fuerint. Ma

chaon & Podalirius his itidem omnibus eruditi: & arte & oratione & bello preſtantes euaſere. Antilochus pro patre moriens: tantum glorie cōſequutus eſt: ut apud græcos ſolus predicetur patris amator. Eneas diis penatibus ſeruatis: ſeruato & ipſe patre gloriam pietatis emeruit. huic & hoſtes uni ex omnibus quos ad Troiam ceperant ius belli abſtinuere. Achilles in hac diſciplina educatus: documenta de ſe adeo pulchra & magna dedit: ut de illo nec dicendo quiſq; nec audiendo ſatietur. his tales Chironis diligentia fuerunt: quam nunc etiam & boni admirantur: & mali detractant. Itaq; in græcia ſi cui uel Ciuitati uel Regi calamitates uenere: liberatores ipſi fuerūt. Si uero uniuerſæ greciæ cum barbaris certamen uel bellum fuit: per eos græci uictoriam obtinuerūt. Eo factum eſt ut græciam ipſi inuictam reddiderint. Quo circa iuuenes admoneo: ut uenationis diſciplinam ꝙ aliam minime cōtemnāt: hinc & enim bello ſtrenui cæteriſq; rebus euadunt: ut bene & dicere & facere cogantur.

De perſona uenatoris.

Vm igitur e pueris exceſſerint: primū uenandi ſtudium obire oportet. Deinde aliarum artium (ſi quis uiſus fuerit habere facultatem) quæ quidem aliis idonea eſt ut inde non parum iuuantur: aliis uero ſecus: ac propterea omnem diligentiam adhibebit: ut nihil quantum in ſe erit ommittat At uero quot quibuſq; rebus inſtructus: ad hoc ſe conferre debeat expediam: & res ipſas & rerum cuiuſq; ſcientiam: ut quum eas perceperit opus aggrediatur: nec

ſit qui hæc contemnēda putet. Nam ſine his agi nihil poſſet. Oportet rei uenatoriæ ſtudioſum lingua grecū eſſe: ætate annorum circiter uiginti: ſtatura ſane agilē & ualidum animo uero patientem: ut laboris uictor re ipſa lætetur. Sagenæ uero tenuiſſimo lino phaſiano uel carthaginenſi: necnō caſſes & retia & ſagenæ quidem filis nouem magnitudo quinq; ſpithamarum: laquei ulnis undecim: plagas uero ſubijciant enodes: ut labi facile poſſint. Caſſes uero filis duodecim: magnitudo uallos capiat binos ternos quaternos quinos: Retia uero denos uigenos trigenos: nam ſi maiora fuerint fient intractabilia: utraq; uero ſint macularum triginta. Laqueorum ſpatium ſit ſagenis æquale. In faſtigio caſſes trochiſeos habeant retia anulos: plagas autem a ſpirulis: & ſagenarum quidem haſtilia longa ſint denas ulnas & eo breuiores, Et ex his alia in decliuibus locis inæqualia æqualiter ſurgant: alia in planis æqualia ea uero ſupremum circūfflexibilia ſint ipſaq; leuia: caſſium uero his tantum. Retium quinos ſpithamas pedes modice bifulcata nec profunde inciſa: ualida omia ut nihil a longitudine craſſitudo diſſentiat numero haſtilium ad retia maiore uti minoreue licet: ſed ſtatuendo pauciora laborioſius tenduntur: plura ocioſius: ubicunq; uero ſagena & retia fuerint utrobiq; ſit copula canū: turma ſint & falces ut ſaltus (ſicubi oportet) cæſa ſilua claudatur.

De uario genere Canum.

IAm uero Canũ duo ſunt genera: hæ caſtoriæ ſunt illæ uero uulpinæ. Et caſtoriæ quidem cognomen habent quod eas caſtor re ipſa delectatus præcipue obſeruauit. Vulpinæ quod ex canibus natæ ſint & uulpibus: quarum natura ſpatio temporis cõfuſa eſt: & hæ plures deterioreſq; ſunt ut puſillæ & gryppæ: ut hilares ac murinis oculis deformes ſtrigoſæ infirmæ tenues proceræ inhabiles puſillanimes non ſagaces mollipedes: Puſillæ igitur ſæpe interuenandũ propter breuitatem operam perdunt. Gryppæ ſine roſtro ſunt: & propterea leporem tenere non poſſunt. Hilares ac murinis oculis hebetiori ſunt acie. Deformes uero ſunt ipſo uiſu turpes. Strigoſæ a ſaltu non facile abſiſtunt ſed laboris impatientes ſunt. Infirmæ ac tenues & proceræ. Itemq; inhabiles uagis oculis grauiter incedunt. Puſillanimes opera deſtruunt: & ſe ſub umbras a ſole recipiunt ac recubant: quæ uero ſagaces nõ ſunt egre raroq; ſentiunt leporem. Mollipedes nec ſi magnanimæ fuerit: labores pati poſſunt: ſed præ pedum dolore deficiunt. Horum autem ipſorum canum diuerſæ ſuut etiam indagines. hæ namq; ubi ueſtigia deprehenderint: nihil ſignificantes ambulant: ut cognoſcere non poſſis an inueſtigent: illæ auribus tantũmodo micant: Cauda immotæ manent: aliæ auribus immotis ſummũ caudæ uibrant: nonnullæ demittunt aures: & contracta fronte per ueſtigium continentes prementeſq; caudam diſcurrunt. Multæ nihil horum fa

ciunt: ſed inſanientes obambulant & ueſtigia circum latrantes quum in ea inciderint temere ſigna preterent. Sunt quæ ambagibus multis ac erroribus utentes quum de proximo ueſtigia concipiant leporem derelinquunt: & quotiens ueſtigia incurrunt: coniecturam faciunt. Sed ubi leporem uident trepidant: nec inuadunt priuſq̃ illum moueri conſpexerint: quæ uero indagando & tranſcurrendo aliorum canum inuenta preoccupant hæ iugiter intentæ ſibi ipſæ non credunt & audaces ſunt: quæ peritas laboris conſocias progredi non ſinunt: ſed perturbantes impediunt. Aliæ falſa amplectuntur: & quicquid nactæ fuerint plaudẽtes procedũt ſuæ ſibi fraudis conſciæ: quædam hoc idem faciunt inſciæ. Sunt & ignauæ quæ nuſq̃ a tramite declinãt ueſtigia recta ignorantes. At quecunq; canes ueſtigia ſi cubilium fuerint ignorant ſi pedum celeriter diſcurrũt non ſunt illæ quidem ingenuæ: ſed pars ab initio uehementes præ langore deinde moleſtiam afferunt: pars non ſubeunt & continuo declinant: quædã in uias ſtulte incidunt: & utplurimum contumaces aberrant: multa ferarum odio pleræq; hominum deſiderio agitatione omiſſa recurrunt: nonnullæ a ueſtigijs clangẽtes fallere tentant pro ueris falſa ſimulãtes. Sunt quæ hoc non faciunt ſed intercurrunt: & ſicunde clãgorem audierint ad hunc relicto opere feruntur: hæ namq; trãſcurrunt incertum. Quãobrem illæ quod ualde ſuſpicãtur: aliæ quod opinantur: quædam quod ſimulant: ſed inuidia laborant. Nonnullæ quum ſemper una temere ferantur per ueſtigium ſe interoſculantur. His igitur uitijs quorum plurima naturaliter habent: quædã

etiam quod inſcite ducentur inutiles euadunt: & hę quod canes ſtudioſos etiam uenationis deterrere poſſunt. Quales autem euiſdem generis eſſe oporteat & formas & alia euiſmodi dicam. Primũ igitur magnas eſſe oportet: leuia deinde capita ſymas articuloſas ſub fronte uenoſas: elatos oculos nigros prefulgidos magnas frontes ac latas. Caua diſcrimina: breues aures ac tenues: poſteriora gracilia. Ceruices longas molles ac teretes: pectora lata & ab humeris non macilẽta: humerorum interualla parum diſtantia. Anteriora crura breuia recta teretia ſolida articulos rectos: latera nõ ualde caua ſed coeũtia in obliquum ſpinam carnoſam magnitudine mediocrem. Ilia nec mollia ualde nec dura: inter magna & parua. Clunes obeſas poſterius carnoſas ſuperius uero aptas: interius contractas. Inferiora uentris cum ipſo uentre inania. Caudas longas rectas acutas fœmina nõ dura: ſuras longas teretes bene craſſas: Poſteriora crura prioribus multo longiora: ſed tamen idonea: pedes rotundos. Et canes ſi euiſmodi fuerint fortes erunt ſpecie agiles: habiles celeres alacres roſtrorum ualide.

De ueſtigatione.

s

Ed ita ueſtigẽt ut tramitibus celeriter excedant: capita terræ admouentes: ad ueſtigia ſubrideant: aureſq; demittãt faciles oculos per ſingula uoluant: & caudis blandientes multis in latera orbibus per ueſtigia ſimul omnes progrediãtur. Sed ubi ad leporem ipſum aderint: tum uero uenatori planum faciant tendendo celerius: ſignificando uehementius,

animo:capite:oculis: geſtu corporis acie tã reſſexa tãq̃ directa in leporis cubilia diuerſo impetu in rectum in aduerſum in obliquum: & uere iam arrigendo animũ ac geſtiendo quod iuxta leporem ſunt. Intenſius uero premant nec remittant ingenti clamore atq; latratu cũ lepore qualibet euadentes: ſed uelociter alacriterq; trãſmittant ſine modo tranſcurrentes: nec iniuria clangentes: nec uero ad uenatorem ommiſſis ueſtigiis redeant. Tales forma taleſq; labore magnanimæ ſunt & duripedes & ſagaces & nitidæ: magnanime erunt: ſi ſaltus eſtu incumbente non deſerunt. Sagaces ſi leporem nudis in locis aridis apricis auſtro imminente preſentiunt. Duripedes ſi non e ueſtigio dum montes ſuperãt pedibus fatiſcunt. Nitidæ ſi tenui ac denſo molliq; pilo ueſtiuntur. At colore canes eſſe oportet: nec penitus fuluo nec nigro neq; candido: neq; tum generoſus hic fuerit ſed Ignobilis atq; ferinus. Canes igitur uillos ſi fuluæ & nigræ fuerint Candidos ſi candidæ fuluos habeant circum ora ſſorentes. In ſummo autem fœminæ rectos ac denſos. In ſpina item extremaq; cauda: ſed in ſuprema mediocres. Et ſatius fuerit per iuga ſepæ per rura minus agitare canes. Nam iuga ueſtigari poſſunt: & expedite tranſcurri: rura neutrum poſſunt impedita tranſmitibus. Eſt autem utile etiam ſi non inueniatur lepus: agitare per aſpera canes. nam duripedes ſiunt & corpora in his locis exercẽtes meliores euadũt. Agitentur autem æſtate uſq; ad meridiem: hieme per ſolidum diem. Autumno ultra meridiem. Vere circa ueſperam. hæc enim oportuna ſunt tempora. At qui leporis ueſtigia multum hieme procedunt quia longæ ſunt

noctes: parum autem æſtate: quia econtrario ſunt bre-
ues: Necuero ſubolent hieme: quum primum calorem
ſua ui cõtrahens geluq; claudẽs in ſe contineat: & quũ
hoc fuerit torpeſcentes naribus canes ſentire non poſ-
ſunt: priuſq̃ ſol dieſue procedens omnia reſoluat. Tũc
& canes odorant: & ipſa dum percurruntur ueſtigia
redolent. Ea uero delet & ros multus ſuperincumbens
Imbres etiam qui per anni tempora gignuntur odorẽ
ab humo rapiẽtes olfatum donec exſiccetur difficilem
reddunt. Sed auſtralis tempeſtas deterior eſt. Nam hu
mectans diffundit. Septemtrionalis uero ſi ſerena fue-
rit contrahit & ſaluat. At uero pluuiæ & rores inun-
dant. Luna etiam halitum extenuat præcipue quum ple
nilunium fuerit: & ueſtigia tunc quidem incertiſſima
ſunt. Nam exultantes ad lunam lepores inter ſe collu-
dunt: & ea longe diſſipantes dirimũt: ſed perturbatiſ-
ſima fiunt quum ea uulpes antea pertranſierint. Ver
propter anni temperiẽ ualde clara prebet ueſtigia q̃q̃
terra ſicubi floret canibus nocet: dum in unum ſpiran-
tes confundit odores: ſed exilia æſtate ſunt ambigua.
Nam terra feruens abolet quicquid halitus habẽs. Eſt
enim tenuis: & canes tunc minus odorant: quia reſolu
ta ſunt corpora. Verum autumno pura ſunt ueſtigia:
quæcunq; enim terra producit: & domeſtica iam repo
ſita ſunt: & agreſtia ſitu labefacta ut fructuum odores
non ſuperent quibus occupẽtur & hieme & æſtate &
autumno recta ſunt utplurimum ueſtigia: uere autem
confuſa. Nam fera hæc ſociabilis eſt: cum alias ſemper
tum hoc tempore: ut propterea ſimul errantes hoc ne-
ceſſario faciant. Subolẽt autem ueſtigia cubilium diu-

tius ꝙ pedū:illa enim occupat lepus : hæc celeriter obambulat.Itaq; illis referatur humus. His uero imbuitur.Siluoſa autem loca redolent magiſꝙ unda. Si quidem modo percurrens lepus:modo procumbens multa cōtingit.procumbit autem ad ea quæ terra gignit: uel ipſius ſuperficies habet ſub oibus ſuper ipſis in ipſis propius longius:nunc diu nunc parum nunc mediocriter & in mari nonnunꝙ ad id quod poteſt exiliens in aqua etiam ſi quod extans innatūue fuerit.Itaq; ꝗ procumbere amat cubile utplurimum facit: ſi frigus fuerit in apricis:ſi æſtus in umbroſis:ſi uer & autumnus in clementioribus locis: At uero qui currere ſolent non ita. Nam trepidi canibus facti ſunt:procumbit autem fœmine ſub ilibus poſito:cruribus anterioribus utplurimum iunctis atq; porrectis. Mento prioribus pedibus ſubnixo:auribus ſuper utroq; humero demiſſis poſthic molliora ſupertegit. Habet autem nullos impenetrabiles.ſunt enim denſi & molles & palpebris quidem clauſis uigilat:apricis dormit & immotis: oculos etiā tenet immotos. Sannā dormiens frequenter mouet: uigilans uero minus .Cum terra pullulat rura magis ꝙ iuga tenet:ubiq; ſubſiſtit:ubi inueſtigatus : preterque ſi noctu exterritus fuerit. Id ubi acciderit ſubtrepidat. Adeo autem fœcūdus eſt:ut modo pepererit iam parturiat : nunc pregnans ſit : & catuli magis ſubolent ꝙ adulti:quorum membra cum adhuc mollia ſint per terram uniuerſa trahuntur.Tenellos igitur ſtudioſi uenatores dimittunt gratificātes deæ:qui uero iam iuuenes ſunt primo curſu uelociſſime feruntur. Deinceps non ita:agiles enim ſunt ſed imbecilles. Venator leporis ue

ſtigia captat ex agris ſuperne ſubducendo canes: ſed q̃
culta non adeunt prata ſaltus ffuenta lapidoſa ſiluoſa-
q; petũt:& cum mouetur lepus clamorem minime tol-
lat:ut pauidæ canes ueſtigia male ſignificent: ſed ubi
iam inuenti agitantur nunc flumina tranant:nunc ui
am flectunt:modo cauernas ſubeunt ac penetrant:neq;
tum canes ſolũ mittũt:uerum & aquilas. Ab his enim
cum dent ea ſuperant & in aperta loca rapiuntur do-
nec iuuenes fuerint. nam maiores in curſu mulierũ au-
ferantur. Igitur uelociſſimi ſunt montani. Campeſtres
minus. Tardiſſimi paluſtres. ſed qui loca omnia perer-
rant in curſu moleſti ſunt: & enim ſciunt compendio-
ſa uiarum & currunt per aduerſa uel plana maxime:
per diuerſa uarie:per decliuia minime. At inter agitan
dum perſpicui ſunt per ſubactam humum præcipue nõ
nulli: quibus ineſt rubor per arundines etiam quia ex
aduerſo refulgent perſpicui ſunt quoq; in tramitibus
& uijs ſi planæ fuerint:fulgor enim qui in ipſis eſt re
percutit oculos. Incerti uero ſunt ſi ad ſaxa: ad montes
ad rupes ad opaca ſeceſſerint propter coloris ſimilitudi
nem. Quod ſi canes præſenſerint:ſiſtunt pedem: & re
ſidentes ſeipſos erigunt:& canum ſicubi prope eſt cla-
morem ſtrepitũq; captant:& unde audierint auertun-
tur. Eſt etiam cum nihil audierint ſed audiſſe opinan-
tes uel ſibi perſuadentes huc illuc trepidantes ueſtigijs
inſilientes in ueſtigia ſecedunt & longiſſime currũt:
qui nudis ex locis excutiuntur quia in aperto ſunt. Bre
uiſſime uero qui ex opacis nam tenebræ impediunt. ſed
eorum duo ſunt genera:pars magni ſubnigri multum
in fronte niteſcunt. Alij minores flaui parum candoris

oſtendunt. Caudam gerunt illi uariã hij terſam. Ocu
lis uero ſunt: hij ſublucidis: illi ſubglaucis. Circa ſum
mam autem illi ualde uigeſcunt: hij per exiguum: ſed
ex his minores incolunt plerũq; inſulas deſertas uel
celebres: & in his turba maior q̃ in continente uerſa
tur: quod ibi utplurimum nec uulpes ſunt quorum im
petu ipſi cum catulis occiduntur: nec aquilæ quæ mon
tes magnos ſæpius q̃ paruos frequentant: nam parui
plærũq; in inſulis ſunt. Venatores etiam raro deſertas
inſulas adeunt: in his quæ habitãtur pauci ſunt: nec hij
ferarum ſtudioſi: in ſacras autem nec tranſire canibus
quidem licet. Neceſſe eſt igitur innumeros eſſe: quãdo
nec eos uenantur qui iam ſunt: nec eos qui deinceps na
ſcuntur. Acie uero ſunt multis de cauſis minime acuta
Oculos enim habent exporrectos: palpebras autem præ
ciſas: & quæ pupillis munimenta non præbeant. Qua
propter hebes uiſus eſt atq; diffuſus: ad hæc ſomno eti
am multum deditur animal: quæ res nihil ad uidendũ
prodeſt: & uelocitas ad obtundenda aciem plurimum
confert: quolibet enim oculos celerius intendit q̃ quid
ſibi prouiderit: & cum his canum quoq; terrores pro
uidentiam auferunt: cum inſtantes proſequuntur: quo
fit ut irruens ad multa improuidus in ſagenas etiam
precipitet: q ſi rectum fugeret raro hoc pateretur. Nũc
uero quia locos complectitur & amat ubi natus & enu
tritus eſt capitur: nec de directo ſæpe a canibus uincie
tur celeritate: ſed plæriq; omnes præter corporis natu
ram forte quadam capiuntur: nihil enim quo proportio
ne conueniat ab huius compoſitione diſſentit. Si quidẽ
corpus eius conſiſtit ex his: caput agile habet breue ro

tundum nō rigidum:longitudinem idoneam:ſcapulas rectas deſuper non aptas, Crura in ipſis gracilia ſolida:pectus non anguſtum:latera tenuia habilia ſpinam teretem:aluum carnoſam, Ilia tenera caua laterum idonea clunes ebeſas undiq; plenas, Congruo deſuper interſtitio, Fœmia lōga denſa:muſculos exterius intēſos: interius nō tuberoſos itemodia fœmia longa neruoſa: pedes anteriores flexiles āguſtos rectos poſteriores rigidos latos:nullius utroq; nō cōtēptores aſperitatis, Poſterioracrura prioribus multū lōgiora parūq; procurua ullos breues & exiles, Non poteſt igitur qd ex his cōpoſitum eſt non ualidum eſſe mobile pluſq̄ agile:agilem autem eſſe res illa indicat quod ocioſe deambulando laſciuit:gradientem:nec uidit quiſq̄ nec uidebit: q̄ poſterioribus pedibus priores tranſit exterius quem in modum etiam currit Nam quod ad colorem attinet in promptu eſt, caudam habent ad currendam incōmodā: neq; enim propter breuitatem idonea eſt quæ corpus regat:ſed:hoc utraq; facit aure:& cum in eo eſt ut capiatur a canibus alteram uidelicet aurem deducit ac traducit obliquam illorſum nitens ubicunq; laborat, Iccirco in hanc circūagitur ocius in anguſta ualde relinquens id quod inſequitur, Adeo autem gracioſum eſt animal ut nemo ſit qui eum uideat dum ueſtigatur:dum inuenitur:dum currit:dum capitur: quicquid amarit non obliuiſcatur, At inter uenandum uenator fructibus abſtineat:riuos & fluenta prætereat: hæc enim tangere turpe eſt & indecorum:quin etiam ſi feræ in ea præcipitent:id qui uiderint ne legis preuaricatores ſint uniuerſam uenationem ſoluere oportet.

De ornamentis Canum,

IAm uero Canum ornatus ſunt Collaria Iori faſciæ, Collaria quidẽ mollia ſint & lata ne colla canum exurceerent: Iori manibus anſas habeãt: præterea nihil enim neq; bene ſeruant canes ſi collaria ex ipſis contexta fuerint: faſciæ loros habeant latiores ne canum latera terant: clauatæ ſint etiã ut ab anguſtijs defendant, Ipſas uero canes uenatum educere non conuenit nec ſi obiectum cybum negligentius admiſerint (Id enim eas nõ bene ualere ſignificãt) nec ſi uentus ingens flauerit: nam ueſtigia rapit nec canes odorare nec ſagenas retiaue ſtare permittit, Quod ſi horum neutrum impediat: triduum educito nec uulpes agitare aſſueſcant canes, Id enim non mediocre uitium: & cũ oportet nunq̃ preſto ad ſunt: ſed in diuerſos ſaltus educito: ut & canes uenandi: & ipſe regionis peritus euadas, Exeũdum eſt autem diluculo ne ueſtigatione priueris: ſicut tardiuſculi dupliciter damnũ faciunt: ut neq; canes leporem inueniant neq; ipſi fructum capiãt: neq; enim manet natura ueſtigij: quæ ſingulis horis euaneſcit, Stolam cuſtos retium tenuem indutus uenatũ exeat: retibus diuortia claudat fragoſa decliuia caua obſcura fluuios riuulos aquaſq; perennes: hæc illis præcipua ſunt refugia: nam omnia dicere infinitum eſſet diuerticula biuia lata uel ãguſta: id orto iam ſole faciat nõ in diluculo: ne ſi prope indaginem ſtatuenda ſint retia ſtrepitum ſimul audiens lepus refugiat: q̃ ſi procul ſtatuuntur nihil magnopere prohibet in aurora ſecurum ſtatuere ubi nihil obſtiterit: haſtilia

figito ſupina ut cum adducuntur contendi poſſint. In ſummo laqueos æquales ſubijcito: pariterq; ſulcito atto lens in medio reticulum: ſed a plaga oblongum lapidē magnumq; ſuſpēdio: ne rete cum leporem tenuerit reſcellere poſſit. Iuga lōga ordine cingito ne forte lepus tranſiliat: ſed inter ueſtigandū ne intermitto. Eſt enim uenatoris ſed gnaui qualibet uno momento: feram capere: retia in arduis tendat: caſſes in uijs obijciat oportunis procul a tramitibus: plagas ad humum religans faſtigia contrahens: intra ſardonios haſtilia figens: funiculos in ſummo tenſiles ſuperponat ductiles coherceat: obienſq; cautius obſeruet. Quod ſi limes decliuus fuerit: ſagena tollatur. Leporem uero dum agitatur ultro ad retia cum clamore premat. Cum in rete inciderit: Canum iram non pulſando ſed leniendo refrenet: & uenatori clamando ſignificet aut captum eſſe: aut hac uel illac tranſcurriſſe: aut non uidere uel non uidiſſe. Venator autem cum neglecta tenuiq; ueſte & calceo uenatum exeat manu baculum geſtans: retiū uero cuſtos ſequatur: ſed cum ſilētio ſaltum adeat: ne lepus ſi forte propius fuerit audita uoce promoueatur. Caſſes & retia ut dictum eſt expediat religatis ad ſiluam canibus: uno quoq; ſeorſum ut facile ſolui poſſint: poſt hæc autē cuſtos retia ſeruet: ipſe uero ſumptis canibus ad ſaltus idaginem ſubeat: & implorato Apolline & uenatrice Diana: ut uenationis participes faciat: unam ex canibus ſoluat quæ ueſtigandi peritiſſima ſit: ſi frigus fuerit oriente ſole ſi calor ante diem. Alijs autem anni temporibus inter auroram & ſolis ortū. Aſt ubi ueſtigium ex his quæ anteceſſerunt rectum deprehen-

derit ſoluat & alteram. Et dum ueſtigium tranſigitur haud multũ moratus ſingulatim dimittat & alias: & ipſe pedetentim ſequatur unãquamq; nominatim appellans nec id nimium: ne ante tempus irritentur: hæ uero præ gaudio & ardore procedũt: ueſtigia ut ſunt duplicia triplicia euoluentes hac illac progrediũtur uarie in orbem in rectum in curuum per denſa per rara per nota per ignota ſeipſas tranſmittunt: luminibuſq; coruſcant. Vbi uero ad leporem acceſſerint: uenatori ſignificabunt. Nam toto cum caudis corpore micant hoſtiliter inſultant: Certatim prætereunt: ſtudio ſe cõcurrunt: repente conſiſtunt: diuulſe rurſus inuadunt poſtremo ad leporis cubile peruenient: & in ipſum incurrent. Ille ſubito exortus canũ in ſe latratum & clamorem fugiendo cõuertet: ipſi uero agitantes clament io canes io ſegnis: clare autem o canes. Et uenator cum canibus cũrrat manuum tegmina rotans & in leporem baculum intendens: nec obuius eat: periculoſum eſt eni ille uero ſe ab oculis proripiens refugit: Et loca unde excitus fuerat utplurimũ obãbulat. ſed uulgo. Clamẽt ipſi puer ha puer illi puer: iã puer iam hic uero ſignificet. Captus ſit nec ne. Et ſi primo curſu captus fuerit: reuocatis canibus alium quærat: ſin autem ꝗ celerrime poteſt cum canibus currat nec deſiſtat: ſed aſſiduo trãſmittat: & ſi rurſus agitantes occurrerint clamet: euge euge o canes inſtate canes. ꝙ ſi longius proceſſerint: ut eas pariter currens ſubſequi non poſſit: quin etiam ab ipſo curſu deerrauerit ut eas propius nec uſꝗ tendentes neq; clamantes neq; a ueſtigiis redeũtes uidere poſſit: intercurrendum cuicũq; appropinquauerit cum cla-

more interroget: uidiſtin hoc canes. ubi iam audierit: tum uero ſi in ueſtigio fuerint: præſidens hortetur omnes modo has modo illas nomine compellet: donum uocis qua poterit multipliciter uariãs acutum grauẽ paruum magnum & præter alias hortatiões ſi curſus in mẽte fuerit ſic etiam hortetur: belle canes belle o canes. Sin autem ad ipſa non fuerint ueſtigia ſed exceſſerit: tunc eas in hunc modum reuocet: non retro non retro heus canes ſed poſtq̃ ueſtigiis aſtiterint circũ agat eas orbes multos crebroſq; faciens. Et ubicumq; incertum ipſis ueſtigium fuerit ſignũ ſtatuat limitem ſibi. et ab hoc eas hortando blandiendo cohérceat donec ueſtigiũ manifeſte cognouerint. Illæ uero ſimul ac certa erũt ueſtigia irruendo laſciuiendo capita conferendo ſuſpicando ſignificando fines ſibi notos ſtatuendo cito tranſcurrunt: ſed dum illæ ita per ueſtigium crebro diſſiliunt: uenator ſe reprimens cum canibus minime currat: ne ſtudio certandi ueſtigia prætereant. At cum iuxta leporem fuerint: idq; uenatori plane ſignificauerint: obſeruet ne metu canum promoueatur. Ille uero dum caudã criſpant. dum in ſe recidunt: dum inſultant & clangẽtes inſurgũt: dum proſiliunt: dum uenatorem ſpectãt: & hæc iam uera eſſe demonſtrant leporem ultro excitabunt. & latrantes inuadent: ſed ſiue in retia præcipitet ſiue exterius ſiue interius pretereat ad unũquodq; horum cuſtos retium proclamet: & ſi captus fuerit: alium inquirat. ſin autem hiſdem ut ante hortationibus tranſcurrat. Sed cum iam ſerum diei fuerit canibus prope modum currendo defatigatis. Tunc leporem uenator feſſum exquirat: nihil relinquens eorum quæ

terra gignit:uel ipſius ſuperficies habet:ſed crebro eadem relegat ne preteritus fallat:procumbit enim in augusto:nec reſurgit præ labore & metu. Superinducat & canes hortando blandiendo ſi qua eſt humana multum: ſi audax parum: ſi mediocris mediocriter: donec ipſum uel eueſtigio occiderit. uel in retia propulerit. Poſt hæc autem ſagenis retibuſq; ſublatis: canes auertat: & e ſaltu digrediatur. Et ſi meridies æſtiuus fuerit reſideat ne canes in itinere pedibus urantur.

De procreandis canibus.

Pſas uero hieme ſubmittat labore ſolutas: ut uere generoſam prolem procreare ſufficiant. Nam hoc anni tempus alendis canibus maxime cõuenit. ſunt autem dies quatuordecim in quibus hæc neceſſitas tenet. Mittat autem ad ſtrenuos canes quo tempore ceſſant ut celerius cõcipiant. nec uero cum uentrem geſtant: In ſaltus iugiter ſed cum intermiſſione ducant: fœtæ ſunt ſexaginta dies. Catulos cũ nati fuerit ſub genitrice reliquat: nec alienæ cani ſubiiciat. miniſteria ſcilicet aliena nihil ad alẽdum proſunt. matrũ lac & alitus bonus eſt & fomẽta iucunda ſunt. Cum iam errant catuli lac ad annum uſq; prebeat: & ea quibus omnem ætatem uicturi ſunt præterea nihil: graues enim replexiones canum cura preuertunt: morbos corporibus ingenerant: interiora improba reddunt atq; breuia ipſis nomina imponat: ut uocari facile poſſint.

De nominibus canum.

S Vnt autem eiuſmodi Pſyche Thymus porpax ſtyrax æchinæ lonche lochos phrura phylax taxis xiphon phonax phlegon arce theuchon hyleus medas porthon ſperchon lorge bremon thybis thallon rhome antheus getheus:actis:aron leuſon augo polyſibia ſtichon ſpude bryas heba ſterros craugecænon thyrbas ſthenon æther noes gnomon ſtibon horme. Iam uero canes agat in ſaltus fœminas menſium octo mares decē:nec ad cubilia ueſtigia ſoluat: ſed ſubmiſſas longis retinens loris ueſtigantes ſubſequatur: & eas per ueſtigia currere ſinat: ſed cum inuentus fuerit lepus: ſi pulchra indole ad curſum alacres fuerint: non cōtinuo dimittat: ſed ubi præcurrendo lepus e conſpectu abierit: tū canes emittat: nam ſi cominus ſpetie pulchras: & ad curſum magnanimas ſoluerit nondū firmatis corporibus nitentes rumpuntur. Hoc igitur uenatori obſeruādum eſt: quod ſi forma fuerint ad currendum ſegniores: nihil eas emitti prohibet. Neq; enī illud patientur cum ab initio non ſine ſpe ſint capiendi ſed ad pedum ueſtigia tranſcurrere ſinat: quoad ea inuenerint: leporem captum ipſis lacerandum tradat. Cū iam ad retia ſubſiſtere noluerint: ſed Palantes auerſæ fuerint: recolligit eas donec leporem procurſantes inuenire conſueuerint: ne ſi hoc agmine ſemper inquirant interoſculari deniq; diſcant: quæ peſſima cōſuetudo ē: ſed cibaria illis obijciat ad retia dum iuuenes ſunt. Tūc enim ſuſcipiunt ut ſi propter imperitiam in ſaltu deerrauerint: ad locum redeuntes ſaluantur. Nam cibaria

tunc reſpuent. Cum iam ferã hoſtiliter oderint & hãc magis appetẽt ꝙ̃ illa: multis uero de cauſis neceſſaria canibus exhibenda ſunt. Nam cum inopiam patiuntur auctorem eius non cognoſcunt: at cum auide accipiunt exhibitorem diligunt: Veſtigent autem leporem. Cum nix ita acciderit ut terram operiat: nam hiems abſq; niue ueſtigabilis non eſt. At cum ningit ſi boreas ſpirarit ueſtigia diu manifeſta eminent: neq; enim cito liquuntur. ſin & nothus flauerit: & ſol ſuperfulxerit breui apparent: nam ſtatim dilabuntur. ſed neq; cum nix iugiter cadit: ueſtigia enim obducit: neq; cum uẽtus acriter incumbit: niuem enim conuoluens incerta facit: ad huiuſmodi uenationem cum canibus exeundum eſt: ſi quidem nix canum nares adurit: & pedes: leporis odorem gelu nimio tollit: ſed ſumptis retibus cum alio ueniens ab agris ad montes euadat: & cum ueſtigia deprehenderit: per ea incedat: ſed ſi uaria fuerint ex eiſdẽ eodem rediens factis orbibus exeat: his unde exierit ſimilia requirens: multum enim lepus oberrat incertus ubi procumbat & ſimul inceſſu perplexo fallere didicit: quia ſemper talibus ueſtigijs agitatur: ubi uero ueſtigium apparuerit procedat ultro: adhærebit autem loco uel umbroſo uel abrupto. quid idem uenti niuem tranſmittunt: quo fit ut opportuna cubilibus loca multa pretermittat: & eiuſmodi quærat. Huc igitur cũ ueſtigia duxerint nõ accedat propius ne promoueatur lepus: ſed corona circundet. Nam ibi eſſe ſperatur. argumento erit ſi nuſꝙ̃ inde ueſtigia deduxerint: ſed cũ ibi eſſe certum fuerit: illum relinquat: manebit eni & alium quærat antequã ueſtigia deleantur ratione tempo-

ris habens ut ſi etiam alios inuenerit reliquum diei ad circũueniendum ſufficiat: quid ubi acciderit: retia unicui q; eorum circuntendat: non aliter ꝙ cum hiems ſine niue fuerit: uel locum ubicũq; aſtiterit complectatur: ſed ſi elapſus fuerit e retibus per ueſtigia ſequatur ille ad alia eiuſmodi loca perueniet: niſi ſi ipſa niue oppreſſus fuerit. Obſeruans igitur ubicũq; fuerit: circũuenire debet quid ſi non expectet curſu inſiſtere: nam & ſine retibus capietur quia profunda niue laxatur: & in extremis pedibus ubi uilloſus eſt moles niuis haud modica succreſcit.

De uenatione inulorum & ceruorum.

n Am aduerſus inulos & ceruos canes indicas eſſe oportet: ſunt autem ualidæ magnæ ueloces: nec puſillanimes: & cum tales ſint: ad laborẽ ſufficiũt Tenellos igitur inulos uerno tempore uenetur. Tunc enim naſcuntur: ſed primum lucos ingreſſus contempletur in quibus ceruæ plurimum conuerſantur: & ad locum in quo fuerint: uenator cum canibus & iaculis ante lucem ueniens canes e ſilua procul religet: ne ſi ceruam uiderint: latratus emittãt: ipſe uero de ſpecula proſpiciet: & ceruas ſimul cum luce inulos ad locum ducere uidebit: in quo ſuum quæq; fœtura eſt: ſed cum recubuerint: & lac præbuerint intentæ ne ab ullo uideantur: ſuum quæq; in oppoſita ſtatione ſeruabit: hæc ubi uiderit canes ſoluat. Ipſe uero ſumptis iaculis ad primum inulum procedat locorũ memor ubi iacentem uidit: ne quo errore decipiatur. Nam quominus alia longe ꝙ minus eſſe uidetur: ſed cum eum uide

rit:accedat propius:ille immotus manebit ueluti terræ affixus:& ſe opprimi ſinet ualde rugiens niſi cum fuerit imbre perfuſus. Tunc enim haud quaq̃ manebit: ſi quidem humor in ipſo rigebit frigore:quod tum fugere cogit, Capietur autem a canibus cum labore inſequẽtibus.captũ cuſtodi retium tradat:rugiet ille:cerua partim uidens partim tenentem inuadet:ut ipſum eripiat. Tum uero canes hortetur:& iaculis utatur:hũc ubi obtinuerit ad alios tẽdat:in quos ſimili uenatiõe utetur. & iuniores quidem inuli hocmodo capientur. At uero iam iam grandiuſculi difficilius:nam cũ matribus aliiſq; Ceruis paſcuntur:quibus in mediis cum agitãtur fugiunt ſæpe inter primos: raro inter poſtremos: & pro illis pugnantes ceruæ canes proterunt. Itaq; non facile capi poſſunt:niſi quis perturbatas diſſipet: ut ex ipſis quiſpiam unus deſtituatur:quod ubi coactæ fuerint primo curſu Canes ſuperantur:ſed quia trepidum illũ facit abſentia Ceruarum & inulorum id ætatis celeritas nulli procedit: ſcd'o tertioue curſu ſtatim capietur. Corpora enim illorum cum adhuc tenera ſint: labori ſupereſſe non poſſunt.

De Tendiculis.

q Vin etiam Tendiculæ Ceruis ponuntur:in mõtibus circa prata ſecus fluẽta prope ſaltus in biuiis in agris quocumq; adierint. Tẽdiculas autẽ oportet fruticeas plicari deliberatas ne putreſcant & ſpiras habere anullares:& in ſertos plicationi ferreos alternis ligneoſq; clauos: ſed robuſtiores ferreos:ut ſi lignei ceſſerint hii pedẽ premant. Laqueũ

uero funiculi ſuperponẽdum ſpiræ : funiculũq; ipſum
ex ſparto plicatũ eſſe:hoc enim inuiolabile eſt: laqueus
ipſe funiculiq; ualidi ſint:lignum : quod pendet quer-
num ſit uel illigneum longitudine trium ſpithamarũ
craſſitudine unius ulnæ cum cortice.Tẽdiculas uero po
nat aperta ſcrobequinq; pedum in orbem deſuper ſpi-
ris tẽdicularum æqualem: ita ut inferiori anguſtiæ re-
ſpondeat : ſimiliter funiculo & ligno ſcrobem aperiat
quanta utriq; conueniat:hæc ubi fecerit ſummam ten-
diculæ ſcrobrem ſubſternat.laqueum uero funiculi ſpi-
ræ circũponat : & cum ipſam & lignum in ſuo utrũq;
loco poſuerit:uirgulas enodes ſuperponat non promi-
nentes:& eas minutis folijs ſternat: quæ tunc anni tẽ-
pus habebit:poſteauero primã in ſuperficiem terra inij
ciatur & ſcrobibus defoſſa & ſuper eam ſolida terra
procul inde ſumpta ut ceruæ q̃ maxime occultus ſit lo
cus:quod ſupererit terræ aſportetur longe a Tendicula:
quia ſi recenter motæ Cerua id quod ſubito facit odorẽ
ſenſerit auertetur . Venator cum canibus montana in
aurora potiſſimum quãq; & in reliquo diei cãpeſtres
diluculo obſeruet:nam in montibus non noctu ſolũ ca-
piuntur:ſed interdiu propter ſolitudinem.In agris au-
tem nocte tantum:nam in die homines metuũt: ſed ubi
Tendiculam reſupinatã inuenerit ſolutis Canibus trãſ
currat ligni ſulcum:quocũq; ferat obſeruans . Erit enĩ
per multum ſpacij nõ incertus:quippe motis lapidibus
& in agris limes ductus manifeſtus erit:quod ſi aſpe-
riora ſuperet raptus de ligno cortex rupibus hærebit:
& ideo tranſcurſus faciliores erunt. ſed ſi pede uinctus
fuerit anteriore cito capietur. Nam lignum inter currẽ

dum corpus totum & ora flagellat: ſed ſi poſteriore lignum quod trahitur uniuerſum corpus impediet: pleruma; etiam in bicornes ramos tractum incidit: & niſi funiculũ abruperit: illic deprehẽditur: ſed ſi mas fuerit ſiue ita captus ſiue labore uictus nõ eſt eo minus adeundũ: nam cornibus ferit & pedibus: eminus igitur iaculis utendum. Capiũtur uero etiam ſine tendiculis cum agitantur æſtate. Nam ualde fatiſcunt ut ſtantes iaculis confodiantur: in mare etiam ſi obſtiterit & undas ſe trepide cõijciũt: nõnũq; deficiẽte ſpiritu labũtur.

De Apris.

At in apros canes comparet idicas creſtenſes locrenſes lacrænas: ſagenas iacula uenabula tẽdiculas. Primum igitur canes hoc ex genere eẽ oportet minime uulgares ut paratæ ſint cũ fera pugnare. Sagenas autem eodẽ lino quo retia filis quiq; & quadraginta & cordibus tribus: & unaquæq; cordula filis quindecim a faſtigio macularum decẽ longitudo: laqueorum autem altitudo cubitalis: plagæ dimidio craſſiores: ſagenis: in faſtigijs annulos habeant laqueis ſuppoſitos: extrema earum per annulos exeant ſufficient uero quindecim: iacula uaria ſint: quæ lanceas habeãt ſatis amplas & leuigatas: haſtiliaq; ualida. At uenabula primum lanceas habeant longitudine ulnarum quinq;: in medio fiſtulæ dentalia ſolida fabricata & haſtilia cornea craſſitudine haſtæ. Tẽdicula uero qualis ceruorum: ſed uenatiõis comites adſint: fera enim a multis etiam uix capi poteſt quomodo autẽ ſingulis quibuſcũq; uti conueniat oſtendam.

De Venatione Aprorum.

P Rimum igitur cum ad locum uenerit ubi eum eſſe coniiciunt: Canum gre= gē ſubducere oportet: & ſoluta una ex lacænis reprimēs alias cum Cane circūeat: cum ueſtigia depræhenderit indagando ſequatur deinceps quo tenor duxerit: & aprum multa uenatoribus indicabūt: in mollibus locis ueſtigia: in ſiluoſis ramorum fragmenta: ubi arbores fuerint dentium uulnera. Canis uero utplurimum ad ſiluoſa indagando perueniet quod in his locis fera plæ rumq; recumbit: nam hieme calidiora ſunt: æſtate recē= tiora. Cum ad cubile peruenerit latrat: ille autem ſur= gere non ſolet. Sumat igitur canem & ipſam cū aliis omnino procul a cubili religet & ſagenas ad diuortia tendat laqueos iniiciens ad ſiluæ truncos bicipites. Ipſi us autem ſagenæ longo producto ſinu tibicines intrin ſecus faciat ſubiectis utrinq; ramis & in ſinum per la queos ſplendor lucis prorſus inſiſtat. Et currenti pars interior per quā lucidiſſima ſit: plagam ab arbore uali dam religet: non a ſtipite. ſtipites enim nudis in locis inueniuntur: utrinq; uero arborū ramis claudat ea eti= am que facile adiri non poſſunt: ut in retia curſum nuſ= quā declinans intendat. Cum retia tetēderit: ad canes redeāt: omneſq; ſoluāt: & iaculis uenabuliſq; ſumptis procedant. Sed canes aliquis hortetur qui peritiſſimus ſit: reliqui deinceps ſequantur magnis interuallis ali= us ab alio diſtantes: ut peritos feræ diſcurſus late ſatis pateat. Nam ſi excedens in conſertos inciderit pericu= lum eſt ut ſaucientur: & in quēcunq; irruerit in hunc

iram excitet. Sed canes cum iam cubili propius fuerint: impetum faciunt: ille perturbatus exurgit: & quæcūq; enixa fronte inuaſerit: ea retrudit. Irruet autem curſu. Alioquin neceſſe eſt tranſcurrere. Et ſi præceps fuerit locus in quo eum ſagenæ detinēt: ſtatim exurget ſi planus ab initio ſtabit ibidem inhærens. Incumbent tum uero canes. Ipſos autem uenatores oportet intentos in eum tela coniјcere: & circūuenientes a tergo lapides mittere: donec illatus plagam retis intenderit. Tum eorū qui adſunt peritiſſimus uenabulo progreſſus a frōte percutiat. Quod ſi petitus ictuſq; telis plagam intēdere noluerit: ſed inuadentem conuerſus occurſando inſtiterit. hoc ubi contingerit neceſſe eſt ſumpto uenabulo accedere: & manibus in eum procumbere leua anteriore dextra poſteriore: nam telum ſiniſtra dirigit dextera urget: pedes autem manus ſequantur: leuus leuam: dexter dexteram: & accedens uenabulum obijciat latera leua prætergrediendo non multo pluſq̃ leuorſum regrediendo: tum feræ frōtem inſpiciat: capitis illius motum obſeruans: & uenabulum porrigat prouidus ne capite rotato de manibus excutiat. Is enī impetus fit q̄ excutere poſſit: hoc ſi cui contigerit pronus in ora cadat oportet: & uirgula humiliora compræhendat. Nam ſi hocmodo inhærens procubuerit: fera præ incuruitate dentium corpus adipiſci non poteſt: quod ſi ſteterit ſauciari neceſſe eſt. Itaq; illud attollere tentat: quod ſi nequiuerit obambulans poterit. Huius autem rei liberatio una tantum ſupereſt: cum in hac anguſtia depræhēſus fuerit: Tum ex comitibus aliquis cum uenabulo accedens: illum irritet deſerturo ſimilis. Deſerere autem

nuſq; oportet ne iacentē opprimet: hoc ille ubi animad-
uerterit ommiſſo eo quem premebat contra irritantem
præ ira & furore conuertitur. Hic autem celeriter exi-
liat memor cum uenabulo exurgendum eſſe: nam niſi
uincenti ſalus honeſta non eſt: & rurſus inuadat ſicut
antea: ferrumq; inter ſcapulas dirigat qua parte iugu-
lum eſt & obnixus acriter inhæreat. Ille furens prouo-
lat: & niſi lanceæ dētalia prohiberet per haſtile ſe tru-
dens ad eum ueniret qui uenabulū tenet. adeo autem
magna uis eius eſt: ut ipſi etiā ea inſint quæ nemo pu-
taret. quippe eius recenter occiſi dentes adeo feruent:
ut crines ſi quis admouerit exurant. Nā uiuentis ſi quā
do irritantur igneſcunt: quod niſi ita etiam ſummos ca
num uillos cum corpus ab ictu declinant non incende-
rent: & mas quidem tanto maiorīq; etiam labore capi-
tur. At fœminam ſi ea inciderit in curſu petat obſeruās
ne retruſus cadat: quod ſi contigerit proteratur neceſſe
eſt ac mordeatur. non eſt igitur ſponte cadendum: ſed ſi
quis hoc peruenerit inuitus: ei non aliter ſurgendū eſt:
quā qui ſub maſculo ceciderit. Exurgēs autem uenabu-
lo percutiat oportet quo ad eam occiderit. Sed capiūtur
hoc etiam modo retia illis in tranſitu ſaltuum ponūtur
ad nemora ad ualles ad cliuos. Inſultus uero fiunt in
agros in paludes in aquas qui iuſſus eſt retia cum ue-
nabulo ſeruat: alij canes agunt optima quæq; locorum
ſcrutantes: & cumprimum inuentus fuerit agitatur.
ſed ſi i caſſes præcipitat retium cuſtos accedat ſumpto
uenabulo: & utatur quēadmodum diximus: ſi non præ
cipitant currēdum eſt. Capitur etiam dum medio æſtu
premitur canibus. Nam licet uiribus præſtet præ nimio

tamen anhelitu fatiſcit: pereunt autem multæ en eiuſ modi uenatione canes: quin etiam uenatores ipſi periclitantur: ſed ubi curſu fatigatum uenabulo petere coguntur: ſiue in aqua ſiue in rupis receſſu fuerit ſiue ex opaco exire uoluerit: nam nec rete illum: nec aliud quicquā prohibet cominus cum appropinquante congredi. Veruntamen cum ita ſe continuerit adeundum eſt: ut magnitudo animi cuius gratia hanc laboris uoluptatē delegerunt. Vtendum eſt uenabulo & inſultibus corporis: ut dictum eſt. Nam ſi quando etiam capi contigerit: ponuntur uero ipſis tendiculæ in eiſdem locis ſicut & ceruis. Obſeruationes eædem ſunt & curſus & aditus & uſus uenabuli. Catulos uero earum capi uix cōtingit: neq; enim ab ea diſcedunt quatenus adulti fuerint: & cum eos canes inuenerint uel aliquod ipſi præſenſerint ſtatim ſe abdunt in ſiluas & ſequuntur ipſæ ubicūq; fuerint quo tempore ſeniores ſunt: & pro illis acrius q̄ pro ſeipſis pugnant.

De uenatione Leonum Pardorū Lincum Pantheorum & Vrſorum.

V T Leones Pardi Lynces Pātheres urſi: & aliæ quæcunq; eiuſmodi feræ in locis externis capiuntur circa pangæū montem & citum ſupra macedoniam aliæ ī Olympo Myſio & Pindo: aliæ in Nyſa ſupra Syriam: & ad alios montes quotquot idonei ſunt generis huius animalia nutrire. Capiūtur uero partim in mōtibus aconitico ueneno propter aſperitatem regionis: hoc autem ea re miſcentes qua quæq; delectatur fera. Venatores illis obijciunt ſecus aquas: et

ſi quod aliud adire conſueuerint partim etiam quæ nõ ctu in plana deſcendunt equis & armis introcluſæ:nec ſine uenatorum diſcrimine capiuntur. Sunt quibus et foueas latas in orbem ducunt in medio relinquens pro funda terræ colũnam. Cui capram ſub noctis tempus re ligatam ſuperponunt:& foueam ramis circũſæpiunt: ne uideri poſſit nullo aditu relicto. Illa audita per no ctem uoce ſæpe obambulant: & ubi tranſitum non in uenerint tranſiliunt & capiuntur.

Hortatio ad uenationẽ cũ inſectatione ſoſphiſtarũ.

H Actenus de his quæ in uenatione ge runtur:cuius ſtudio dediti magnam ex eo utilitatem capiẽt. Nam corpori bus bonam ualitudinem comparant: hinc uigent audiuntq; magis: ſene ſcunt minus:hæc ad bellum præcipue inſtituit. Primo quidem ſi uias iniquas ſub armis ambulant minus laſ ſantur. Nam labores ſuſtinent:quibus feras capere cõ ſueuerũt. Deinde poterunt humi iacentes quieſcere: ad imperatoris edictum præſto eſſe. In adeundis hoſtibus inuadere ſimul & imperata facere:cum feras ipſi hoc modo uenentur:nec uero in frõte locati deſerunt acies: quia paratiſſimi ſunt. At in hoſtiũ fuga ubiq; illos pro pter locorum peritiã recte ac tuto perſequuntur. Quod ſi exercitus ſuus infeliciter pugnauerit:In ſiluoſis ab ruptis iniquiſq; aliis locis:ſeipſos cum cæteris non tur piter ſaluare poterunt:nam conſuetudo uenandi non nihil eos peritiores reddit:& hii plerumq; magna cõ militonum turba fugiente uictores hoſtes propter loco rum difficultatem errantes ſuo ipſi robore & audacia

repugnando terga dare coegerunt. Nam fortuna fere corporis & animi fortitudinem comitatur: quod cũ maiores noſtri cognoſcerẽt: hinc rem aduerſus hoſtes bene geri ſtudium hoc iuuenum inſtituerunt. Nam cum ab initio frugum penuria laborarẽt: uenatores tamen nõ prohibere ſanxerunt: quia uidelicet nil eorum uenãtur quæ de terra gignuntur. Quinetiam intra multa eos ſtudia non pernoctare ne huius artis periti homies ſua ipſos uenatione priuarent: uidebant enim hanc unã eorum uoluptatem iunioribus bona multa cõparere. Cũ modeſtos eos faciat & iuſtos ꝙ procul a dolo erudiantur: & res bellicas per hanc ſibi ſuccedere intelligebãt: quæ ſi quid aliud honeſtum exercere uelint: nihil impediat ſicut paruæ aliæ uoluptates quæ diſcendæ nõ ſunt Hinc igitur boni milites: boni imperatores euadũt: nã illorum ex animis corporibus labor turpitudinem & contumeliam expellit. Contra uero cupiditatem uirtutis ingenerat: hi optimi ſunt: quippe qui nec patriæ iniuriam inferri: nec regionem ſuam male pati ſinerent. Dicunt uero nonnulli uenationibus delectari non oportere: ne rem familiarem negligant neſcientes quod de repu. & amicis bene merentur: eos omnes rei familiaris diligentiores eſſe. Quod ſi ſtudioſi uenationis ita ſe comparant ut patriæ utiliſſimi ſint: hi certe nec priuata neglexerint: nam ſua cuiuſq; una cum repub. ſeruãtur & pereunt. Itaq; priuatas res ſuas & aliorum pariter tales uiri conſeruãt: ſed eorum multi qui hæc ſine ratione dicunt præ inuidia deligunt ſuo ipſorum uitio perire magis ꝙ̃ aliorum uirtute ſaluari. Nam uoluptates multæ ſunt & prauæ: quibus uicti peiora dicere uel

ſacere compelluntur. Deinde ex inanibus dictis odia ſibi comparant: ex improbis facinoribus morbos damna mortes nec ſibi ſolum ſed liberis quoq; & amicis. qui ſine ſenſu malorum ſuorum uoluptates prius etiam q̃ cæteri ſentiunt: quibus hominibus ad ſalutem reipub. quis uteretur. Verum eiuſmodi mala nemo non abhorret. His delectatus quæ nos admonemus. Honeſta eni educatio docet uti legibus: dicere de rebus iuſtis & audire: quo fit ut qui nunq̃ ad aliquod negocium niti et inſtitui recubant: & ſibi ipſis doctrinam laborioſaq; ſtudia uendicent: ſuæ uero reipu. ſalutis: qui uero non in labore doceri: ſed in uoluptatibus importunis degere uolunt; hi natura peſſimi: qui nec legibus nec recte dictis obediunt. Nam quia labore neſciũt qualem uirum bonum eſſe oporteat non inueniunt. Itaq; nec religioſi eſſe poſſunt nec ſapientes: & quia indoctis utũtur doctis plurimum conuiciantur: per hoc igitur nihil bene cedit: per meliores cõmoda omnia hominibus parãtur. Meliores autem ſunt qui laborem amplectuntur: quod ita eſſe magno probatur exemplo: nam ueteres quorũ memoriam feci ab ineunte ætate uenationes apud Chyronem meditati: multa & honeſta didicerũt: ex quibus magna illis uirtus acceſſit: quæ ipſos nunc etiam admirandos facit: hanc quidem omnes plane amãt: ſed quia per laborem quæritur multi eam deſerunt: nam adipiſcendi ratio dubia: in adipiſcẽdo labores manifeſti ſunt quod ſi uirtus quaſi corpus perſpici poſſet homines eã minus fortaſſe negligerent: quia ſicut a ſe illam ita ſe ab illa uideri intelligerent. Quilibet enim quum ab amato uidetur ſeipſo melior exiſtit: nã nec turpia nec

indecora dicit aut facit ne ab illo uideatur: nunc uero probrã multa & flagitia palam admittunt: quod ſe a uirtute uideri non putant: cum etiam eam ipſi minime perſpiciant. Illa uero ubiq; ad eſt: nam immortalis eſt: & ut qſq; erga ſe fuerit: honore bonos ignominia malos afficit: quod ſi ab ea ſe conſpici noſſent: labores atq; doctrinam quibus uix illa percipitur adirent: ut ipſam acquirerent. Miror autem nonnullos qui ſophiſtæ uocantur quod ſe iuuenes ad uirtutem prouehere dicant: quos ab ea prorſus auertunt. Nam hominem nuſquam uidimus quem hij ſophiſtæ bonum fecerint: cum nec litteras quidem tradãt: ex quibus bonos euadere oportet: ſed ab his multa & inanibus rebus cõſcripta ſunt: ubi nõ uirtus ineſt ſed uoluptates iunioribus inutiles: quæ etiam diſcendi cupidos in his fruſtra uerſari faciũt: & a rebus alijs utilibus prohibent: atq; ea docent quæ parum honeſta ſunt. Vitia igitur eorũ maiora magis uitupero: ſcripta uero: ꝑ uerba illis exquiſita ſunt: rectæ ſententiæ quibus iuniores ad uirtutem inſtituerentur nullatenus. Equidem uulgaris homo ſum: ſcio tamen primum eſſe ab ipſa natura id quod bonum eſt perdiſcere: proximum ab his potius qui uere boni ſcientiam tenent quã ab alijs qui fallendi artem poſſidẽt. Itaq; uerbis forſitam inſulſe loquor: nam hoc non quæro: ſed recta exquiro dicere præcepta: quibus ad uirtutem liberę educati iuuenes utuntur: neq; enim uerba ſed ſentẽtiæ ſi honeſtæ fuerint doctos faciunt. Vituperãt autem & alij multi ſophiſtas iſtos non philoſophos qui prudentes ſunt uerbis ſed re minime. Nec me latet criminatores quaprimum quod bene & ordine ſcriptum ſit: nõ re

ſte ſcriptum eſt: Id enim ipſis facile erit: ſed tamen ita ſcriptum eſt ut honeſtum ſit: nec ſophiſticos ſed bonos ſapientes faciat: neq; enim hæc uideri malo quam eſſe utilia & nunquã repræhendi poſſint. Sophiſtæ uero ad fallandum dicunt & ſcribunt ut lucrum faciat & nichil cuiquã proſint: nam ex his nec fuit nec eſt ſapiẽs ullus: ſed habet quiſq; ſatis ut ſophiſta uocetur: quod apud ſanos dedecus eſt. Moneo igitur ſophiſtarũ profeſſiones uitandas eſſe: philoſophorum uero præcepta non aſpernanda. Nam ſophiſtæ aucupantur eos qui diuites ſunt & iuuenes: philoſophi omnibus communes ſunt & amici: fortunas hominum nec obſeruant nec cõtemnunt: nec uero probaueris qui luchrum temere ſequuntur publicum atq; priuatũ: cum tibi apud animũ propoſueris bonos & meliora ſentire & laboribus dedi: malos & uoluptatibus affici & deteriora conſulere: nam priuatas res & publicas uſurpant. Quod ad communem ſalutẽ attinet uulgo inutiliores & ad bellum ſegnes ignauiq; ſunt: quia laborem tollere nõ poſſunt. At uenatores corpora & bona ſua ciuibus bene comparata in medium exponunt: & hij quidem feras inuadunt: illi amicos. Inuadendis autem ſophiſtæ amicis uenatores feris: illi dedecus hi laudem apud omnes comparant: nam ſi eas debellarint: animalia noxia ſubigunt. Sin autem laudantur tum primum quia ciuitatis cuiuſlibet inimicos adoriuntur. Deinde ꝙ nec hominis damno nec lucri cupiditate graſſantur. Poſtremo ex ipſo conatu ad multa meliores & ſapientiores euadunt. Id quãobrem docebimus. Nam uenationes niſi labore multo & cura & ſollicitudine præſtarent ne

natores haud quaq; obtinerent: quippe quorum aduerſarij pro uita deſertant: & in ſua ipſorum ſede magni roboris ſunt. Itaq; uenator incaſſum laboraret niſi feras induſtria uæhementiore ac prudentia multa ſuperaret. Illi ergo cum in urbe diteſcere uelint: meditantur uincere amicos: uenatores autem communes inimicos & contra alios hoſtes: meditatio ipſa meliores hos facit illos multo deteriores: & ſua utriſq; uenatio: his cum modeſtia illis cum turpi audacia conſtat. Flagitiũ & quæſtum hij contemnere poſſunt: illi non poſſunt: uocem hij gratam emittunt illi turpem. Quod ad rem diuinã attinet nihil illos ab impietate deterret. At hij religioſiſſimi ſunt. Fama enim antiquitus tenet hoc opere deos etiam lætari ſpectando. Quo fit ut iuuenes horum memores quæ ego admoneo ſi ea faciũt diei cultores ſint & pij. Cum hæc alijs ſpectari arbitrãtur boni in parentes in patriam in amicos in ciues omnes nec uiri ſolum ſtudioſi uenationis probi fuere: uerum etiam fœmine: quibus hæc Deus tradidit: ut Diana Atalãta Procris: & ſi qua alia fuit.

FINIS

Ad Sapientiſſimum & Sãctum Virũm & Clẽmentiſſimum Patrem. D. Nicolaum. S. Romanæ Eccleſiæ Cardinalem : Franciſci Pilelfi præfatio in Xenophonis Librũ de Republica Lacedæmoniorũ.

Aethero dilecte Ioui: cunctiſq; Lycurge
Cælicolis: qui noſtra uenis ad pinguia templa:
Ambigo quem potius te nunc hominemue deumue
Vaticiner: diuum potius te ſpero Lycurge.

His pythiam uerſibus Lycurgum allocutam tradit Herodotus ampliſſime pater hiſtoriæ: quum is Appollinis templum tum primum ingrederetur: quod uerumne fuerit: neſcius ipſe ſum. Illud certe non latet me plerumq; ſolitos mortales Immortalis dei conſilium futuris de rebus adire: ut quod de Lycurgo lacedæmonio tũc dictum putaretur: de Bononienſi futuro altero intelligi iure queat. Quid te auertis hæc audiẽs pater modeſtiſſime? An pluris dicendum ſit quod Spartam Lycurgus ille quæ nullis antea legibus tenerentur: legibus belli paciſq; inſtituerit: quam acerrimum ac prepotentẽ Bononiæ populum tuis & admonitionibus & cõſilio & grauitate ab inteſtinis ſeditionibus incẽdijs tumultibus cædibus ſæpiſſime reuocatum repreſſum moderatum. An pluris fuerit apud Cretenſes tranquille uiuere: quo Lacedæmonij iureiurãdo quoquo modo aſtricti latas leges perpetuo tuerentur: quam ualidiſſimas Italiæ uires potentiſſimaq; imperia: quæ mutuis iam uulneribus confici uidebantur: tua non ſapientia integritateq; & ſanctimonia ſolũ: ſed ſummis laboribus ſum-

miſq; incõmodis ad cõcordiã pacẽ quietẽq; uertiſſe. Ita q; robuſtiſſimorũ maximorũq; populorũ nõ modo noie iſto tuo Nicolae uir Sanctiſſime quã & re ipſa uictoriã in ipſi toga aſſecutũ nõ te iure optimo Lycurgũ idẽ diuinũ hominẽ exiſtimabimus dicemus celebrabimus? profecto mea ſentẽtia uaticinata ẽ pythia: uel in ea potius deus ipſe hominibus futurũ prædixit: bonũ Lycurgũ inquiẽs Nicolaũ ſentiẽs. Nõ. n. humana ſunt opera iſta tua: at diuina magis ex deoq; manãtia. Sed de re alias: nũc ad Lycurgũ illũ reuertamur. Premagnũ illius hominis atq; illuſtre apud ueteres nomẽ fuit. Oẽs eũ non ut mortalẽ: ſ ut numẽ aliqḃ uenerati ſũt. Perpulchrũ ẽ medius fidius uitã honeſtã uiuere: ſ lõge et pulchrius diuinius poſſe alios ſuæ uirtutis ſueq; præſtãtiæ q̃ ſimilimos reddere. Id præter abſolutiſſima ſapiẽtia uirũ et præſtare poſſe crederi neminẽ. huiuſmodi uero fuiſſe Lycurgũ legimus: qui nõ modo ſeſe ad probitatẽ ad decus ad gloriã cõpararit: quinetiã omnẽ curam ſtudiũ induſtriam accõmodauerit: ut tales redderet Ciues ſuos qualẽ per id tẽporis totus prope terrarũ orbis eum eſſe opinabatur. Ergo in legibus ferẽdis Ciuitatẽ cõdidit: rempu. ſtatuit. Imperiũ illud ſtabiliuit quod & barbari formidarent: & omnis græcia uereretur. Haſce aũt leges ſocraticus Xenophon: & elegãter ut ſolet & perdocte apud græcos ſcripſerat: nos ut potuimus ad latinos traduximus: tuoq; nomini eo dedicauimus: ut & quantũ Chriſti inſtituta gentiliũ præſtent legibus facile cognoſcas: & quantum Lycurgo ipſe antecedas: cæteri intelligant.

VALE.

C OGITANTI MIHI ALIquando ſpartam: quæ omnium una urbium infrequens eſſet: hominibus & uiribus in græcia & nomine claruiſſe. Mirandum profecto uiſum eſt quo nã id pacto fieri potuerit. Sed cum ſpartiatarum ſtudia didiciſſem mirari iam deſtiti. Equidem Lycurgũ qui leges his tulerat: quibus obtemperantes rem fauſte feliciterq; geſſere: hunc me hercule & admiror: & ad ſummum uſq; ſapientiſſimum duco. Ille namq; haud quãquam reliquas ciuitates imitatus: quin potius harum plurimis contraria ſentiens: patriam ut cæteris felicitate præſtaret effecit. Liberorum enim procreatione: ut ab initio rẽ aggrediar: alij quidem eas quæ ad ſobolem procreandã idoneæ et bene inſtitutæ puellæ uideantur: tum cibo q̃ tenuiſſimo: tum obſonio quo ad fieri poteſt q̃ minimo nutriunt. Vini autẽ aut omnino expertes aut eo aquatiſſimo uti uolunt. Quemadmodum igitur ex artificibus multi Vno in loco quieti ſedent: ſic & uirgines reliqui græci per quietem lanificio inſiſtere dignum putant. Ex his uero ita educatis quid ſperandum eſt magni aliquid noſci poſſe. At Lycurgus ueſtes ab ancillis præberi: ſatis putauit eſſe ſed liberis quidem mulieribus cum procreationem liberorũ magnũ quiddam eſſe cenſuiſſet. Primum nihilominus fœminam q̃ matrem exerceri corpore inſtituit. Deinde curſus & uirium ueluti uiris: ita & fœminis certamina inuicẽ poſuit. Exiſtimabat eni & acribus illis robuſtiſq; uiris natos etiã

robuſtioris digni. Cum uero mulier ad uirum uenerit intuens ille alios primo tempore immoderatius uxoribus cõmiſceri ſenſit: & huiuſce rei contraria. Sanxit nãq; & ingredientem ad uxorem uirum & exeũtem ne ab aliis uideretur pudore affici. ſic autem coeuntes neceſſe eſt tum ſuauius ſeſe auiduſq; appetere: tum ualẽtiores etiam eos eſſe ſi in aduerſam ualitudinem inciderint: ita magis q̃ ſi ad ſatietatem uſq; inuicẽ ſint. Statuit præterea ꝙ nemo pro uoluntate uxorem duceret: non niſi cum in adultam ætatem peruentum iam eſſet nuptias fieri. Id enim plurimum ipſi fœcunditati ac robuſtitati cõducturum arbitratus eſt. Atq; ſi quidem cõtigerit ut ſenex aliquis iuniorem uxorem habeat: uidẽs Lycurgus huius ætatis homines maxime aſſeruare uxores. Item & huius rei contrarium conſtituit. Sanxit. n. ut cuius uiri corpore animoq; ſenior ipſe magis delectaretur: eo adducto prolẽ ipſe ſuſciperet. at ſi quis uxorem rurſus nolit: ingenuæ autem prolis deſiderio tangatur: in hanc quoq; rem legem tulit: ſi quã is fœcundam generoſamq; proſpexerit perſuaſo eius uiro ex ea ſuſcipere natos queat: & huiuſmodi multa Lycurgi legibus ſunt cõceſſa. Enimuero & uxores binas domos inhabitare uoluit: & uiri ipſi fratres ex ſe natis pueris acquirere: qui generis quidem uiriũq; participes æque ſunt: ſubſtantiæ uero nequaq̃ ſunt. De procreãdis igitur filiis ille non aliis contraria ſentiens ſi quidẽ magnitudine & robore præſtantes uiros ſpartæ reddiderit quiuis ſecum animo uolutato. Ego uero poſtq̃ de ortu ipſo diſerui uolo & ipſam ſpartiatarum reliquorũq; græcorum diſciplinam utrinq; exponere. Alii quidẽ

græci & hij præſertim qui pulcherrime filios inſtitue
re cupiunt:quãprimum pueri quæ dicuntur intelligũt.
Continue ſeruos his pædagogos præficiunt : continuo
item illos ad magiſtros mittũt. Litteras ſcilicet & mu
ſicam & quæ ad paleſtram attinent præcepturos. pue-
rorum præterea pedes calciamentis demolliũt corpora
uero ueſtium uarietate inſigniunt : cibi modum uen-
tris plenitudine metiuntur Lycurgus autem pro ſeruis
pædagogis:quos priuatim pueris quiſq; præficit uirũ
præeſſe & illis uoluit : e quibus maximi magiſtratus
conſtant:qui quoniam pueros moderetur pædonomus
appellatur:huic uero poteſtatem dedit ut & pueros cõ
gregaret:& quem uerſute aut nequiter quicq̃ patrare
obſeruaſſet:acerrime cederet.Dedit etiam ſibi ex pube
rum numero qui flagra ferrent ut uerberibus cũ opus
foret pueros afficerẽt:quo factum eſt ut & multa pue-
ri uerecundia tenerentur & iuſſis facile parerent:pro
calciamentis autem pedum nuditatem inſtituit.Cenſe-
bat enim huiuſmodi exercitatiõe longe facilius & adi
uum aſcendere poſſe & tutius decliuũ deſcendere : &
exilire & reſilire:& celerius diſcalciatum currere ſi pe
des exercuerit quã calciatum.Pro ueſtiũ uero uarietate
inſtituit:uno amictu quot annis aſſuefieri ratus & ad-
uerſus frigora et aduerſus calores melius hoc utiq; pa
cto muniri,Cibi autem tantum maſculo habendum cẽ-
ſuit:ut & nunquã crapula grauaretur: & indigentiã
ferre expertus ſciret,putãs eos qui ſic eruditi eſſent ut
magis profecto ſi opus eſſet uel abſq; cibo labores per-
peti & ab ipſo ſi admouerentur plus temporis abſtine
re poſſe:& minus præterea obſonij egere : & facilius

ōmnem eſcam admittere. quinetiā ad ſalubrius degen‑dum & ad ſtatus proceritatem magis id alimenti con‑ducere arbitratus eſt: quod gracilia corpora q̄ꝫ quod la‑ta cibo efficeret. Verum ne rurſus fame admodum pre‑merentur noluit illos quibus indigebant ea ocioſos ca‑pere: ſed furari quædā ſinebat quibus fames leuaretur. atq; ut ne non habens quidem quod daret permiſit his alimentum ſua ſibi induſtria molirentur. Latere id pu‑to neminem: patet autem eū qui ſurrepturus quippiā ſit oportere & noctu uigilare: & interdiu fraudem ac inſidias tendere: exploratoreſq; parare: ſi cōſequi quod cupit uelit. Itaq; perſpicuum eſt. Cum qui pueros cali‑diores circa res ad uictum neceſſarias magiſq; bellico‑ſos facere uelit: ſic omnibus inſtituere conſueſſe. At di‑xerit quiſpiam: quid igitur? ſi quidē furari bonum exi‑ſtimabat: multis eum uerberibus qui in furto depræhē‑deretur plectandum uoluit? quoniam ut mihi uidetur & in alijs quæcunq; homines edocent: puniunt non ri‑te miniſtrantem: proinde & illi cruciant depræhenſos perinde atq; inepte furantes. perpulchrū præterea ſta‑tuens ex arduo & difficili loco caſtos q̄ꝫ plurimos rape‑re. Hos ab alijs cedi iuſſit: ille quidem hoc ſignificans ſo‑lere eum qui paucū tempus doluiſſet: diu ubi ſibi pro‑ſpere ſucceſſerit gaudere. Manifeſtatur etiam hac in re mollem & tardum ubi maturato ſit opus minime iu‑uari: ac plurimas turbas capere. Quod ſi pædonomus habeat ne quando pueri ſine magiſtro ſint fecit ut is q̄ ſemper adeſſet: ex ciuibus ius haberet: q̄ quicquid factu optimum uideretur pueris imperaret: ac ſi quod delin‑querent plecteret: quod quidem faciens illud etiam eſt

aſſecutus: ut & maiore pueri uerecundia tenerentur. Nihil enī neq; pueri neq; uiri ita ut ſuos magiſtros uereri ſolent: ut autem & ſi quando neminem uirum adeſſe contingeret: aliquis ipſis pueris præeſſe ſtatuit: q in ſingulis alijs grauiſſimis etiam is maribus impetraret: quare nunq̄ illic pueri ſine magiſtro ſunt. Sed iā mihi de puerorum amoribus dicendum eſt: nam hoc & ad diſciplinam pertinet: Alij quidē græci uel ſicuti Boetij uir atq; puer commixti coeunt: uel ſicuti elienſes gratiarum interuĉtu formæ ſpecie utuntur. Alij uero ſunt qui uel cum pueris colloqui amatores prohibent. Lycurgus autem ab his omnibus diſſentiens: ſi quidem aliqs admiratus ipſe ut decet pueri animū enitatur irreprehenſibilem amicum reddere: & una eſſe permiſit: & honeſtiſſimam hanc diſciplinā duxit: quod ſi quis pueri corpus appetere uideretur: id turpiſſimum decernēs: ſtatuit apud Lacedæmonios nihilo utiq; minus amatores: a puerorum congreſſu abſtinere: q̄ uel parentes a filijs uel a fratribus fratres ueneris in rebus abſtinent quæ quidem ne a quibuſdam credi haud miror. In multis enim urbibus leges minime aduerſantur libidinibus erga pueros. De diſciplina igitur pueritiæ tum laconica tum aliorum græcorū diximus: ex utra uero ipſarum & obedientiores & uerecundiores & magis deniq; quibus in rebus opus ſit continentes uiri perficiūtur. Poterit quiſq; ſecum ipſe conſiderare: ſed poſtq̄ e ludo pueritiæ ad pubertatem exceſſerint continuo: alij quidem tum a pedagogis tum a doctoribus ceſſant: ipſiſq; nemo præficitur: ſed liberi mittūtur. Lycurgus uero & ab his plurimum diſſenſit: quippe qui quoniam

didiciſſet adoleſcentibus maximam animorum elatio-nem ingenitam procacemq; contumeliam: Et uæhementiſſimas uoluptatum cupiditates adeſſe: tunc plurimis eos laboribus ſubdidit: utq; ſemper occupati eſſent molitus eſt: qui quum etiam addidiſſet ſi quis hæc fugeret: ei nihil rerum honeſtarum aſſequi licere: effecit quo nō ſolum publice conſtituti: ſed etiam neceſſarij ſingulos curarent ne metu uacantes reprobi prorſus in ciuitate fierent. Ad hæc uolens quaſi naturalem his pudorem uæhementer conciliare imperauit ut in uijs manus itra pallium haberent ſilentioq; incederent: nuſquā circun-ſpicerent ſed humi defixos oculos tenerent. Hic certe patet maſculinum ſexum & circa pudicitiam acriorem eſſe natura muliebri. Itaq; illorum uocem minus ꝗ̄ ſi lapidei eſſent audieris. Oculos uero minus ꝗ̄ ſi eſſent æenei conuerteris: maiore autem eos pudore affici quā ipſas in thalamis uirgines exiſtimaris ac poſteaquā in conuiuium uenerint: ſatis profecto ſit ſi uel ad interro-gata reſpondeant. & circa horum rurſus inſtituta hāc curam adhibuit. Enimuero de puberibus quāmaximam diligentiam habendam uoluit: hoſce namq; arbitraba-tur ſi quales deceret fierent boni plurimum reipu. alla-turos. Videns igitur quibuſcumq; maxime contentiōis ſtudium innatum eſſet: horū & choros ſummo ſtudio audiri: & gymnica certamina maxima frequentia cele-brari: ratus eſt ſiquidem adoleſcentes ad uirtutis certa-men accendere hoc pacto: & hoſce ad probitatis pluri-mum peruenire poſſe. quo igitur pacto hos rurſus ad id inflammarit oſtendam. Eligunt ipſorum Ephori ex florentioribus uiros tres: qui hyppagritæ ab equitatu

ꝺ̃gregando appellantur. horum quilibet uiros Cētum deligit declarans cuius gracia alios in honore præfert: alios reprobat: qui ergo dehoneſtati ſunt certamen ineunt: & aduerſus eos a quibus miſſi non fuerint: et aduerſus illos quos ſibi in electione prelatos uident. ſeq; inuicem obſeruant: ſi quod preter honeſti exiſtimationem admiſerint. quare piiſſima hæc fit & reipu. perutilis contentio: ubi oſtenditur & quæ ſine bono uiro facienda: & ſeparatim utrinq; diligentiam omnem ſtudiumq; accommodant: ut quãoptimi ſemper ſint: atq; ſi quid oporteat ſingulatim reipu. pro uirili parte opitulabantur. coguntur etiam bonæ ualitudini conſulere: nam ubicumq; conueniant ambitionis gratia cõtendũt pugnis luctanturq; quos quidem ita pugnantes quiſquis ius habens interfuerit dirimit: ꝙ ſi quis illi minus pareat: eum pædonomus ad ephoros agit. hii uero acerrime illos puniunt quippe qui uelint cõſtituere: ne unꝗ̃ quis ira uſq; adeo ſuperetur: quominus legibus obtemperet. Cum puberē uero ætatem ſuperarint: & maximi iam ex his magiſtratus conſtent alii quidem græci nulla roboris adhibita diligentia: militiæ tamen minus illis imponunt. Lycurgus autem legem tulit: quã huius ætatis homines uenatione uti: niſi ꝙ publicũ officium impedierit pulcherrimum eſſe dixit: quo & hi nihilominus poſſent quã ipſi adoleſcentes militiæ labores tollerare. Que igitur cuiq; ætati ſeruanda ſtudia Lycurgus ſanxerit: fere diximus. Cuiuſmodi uero uictũ omnibus conſtituerit: in præſentia dicere aggrediar. Cũ Lycurgus ſpartiatas domi ueluti & reliquos græcos conuiuantes acce pi ſſet ac per id animaduertiſſet pluri

mos ex his in nequitiã labi: Contubernia in publicum eduxit: exiſtimans illos minime hoc pacto transgredi imperata poſſe: ac cibum ſtatuit: ut neq; his nimis: neq; parum foret: permulta quoq; ab ocioſis & abſurda patrari ſolent: ac locupletes interdum ocioſi ſimilitudinẽ reddunt. proinde neq; uacua cibis menſa unq̃ fit quo ad diſcubuerint neq; item ſumptuoſa: atqui remouens a potu non neceſſarias potiones quæ & corpora et mẽtes lædunt: permiſit: quando quiſq; ſitiret biberet arbitratus ſic & ſaluberrimum & iucundiſſimum potum eſſe. Enimuero ita conuenientibus quomodo quis uel ebrietate aut ſeſe aut rem domeſticam corruperit: nẽpe alijs in urbibus. ut plurimum equales inuicem uerſantur perinde & pudore q̃ minime detinẽtur. At Lycurgus apud ſpartiatas iuuenili ætate ſeniorum diſciplinã peritiamq; admiſcuit. Et enim patrium eſt in conuiuijs dici quodcũq; honeſte in urbe quis fecerit: quãobrẽ nulla illic contumelia: nullum uinoſitatis conuitium nulla turpis actio: nullum deniq; turpe uerbmu interuenit. Atqui ex publica epulatione id quoq; perficitur boni: nam & deambulare coguntur cum domum abeunt: & ne uino debilitentur diligenter curare: utpote quos non latet nõ ubi cenarint manẽdum fore: & nocte nõ ſecus ac die uti oportere: neq; enim ſub lumine eum q̃ adhuc intra præſidium ſit proficiſci licet. Cum autem animaduertiſſet Lycurgus ut a cibis hij qui ſeſe laboribus dedũt: & colore inſignes & uegeti robuſtiq; ſunt: Ocio uero ſoluti tumentes imbecilliq; redduntur: neq; rem hanc neglexit: Sed cogitans cum ipſe quicq̃ mente machinatus: abũde corpori ſatiſſacit: inſtituit qui na

tu maximus eſſet: is quolibet ſemper in gymnaſio curaret: ne cibis immortalis manus darent: atq; mihi quidẽ neq; in hoc uidetur erraſſe. Itaq; haud facile quis inueniat neq; bona ualitudine neq; corporis uiribus ꝗ ſpartiatis antecellãt: æque etenim & cruribus & manibus ceruiceq; exercẽtur. Secus autem & in hiſce Lycurgus ſanxit ꝗ̃ ciuitates plurimæ conſueſcent. In aliis namq; urbibus homines ſuorum quiſq; & filiorum & ſeruorũ atq; pecuniarũ domini ſunt. At Lycurgus cum efficere uoluiſſet ut Ciues inuicem nihil officientes mutuo bono aliquo fruerentur ſtatuit pueris quenq; ſuis alieniſq; iuſta imperare. Cum uero quis uideas hos eẽ patres puerorum quibus ipſe imperet cogitur ita imperare quemadmodũ uelit & illos ſuis. quod ſi quis aliquando puer cæſus ab alio patri deferat turpiſſimum factu dicitur: niſi & ipſius filium aliis uerberibus affecerit: adeo ſe inuicem credunt nihil turpe pueris imperare. Idem ſtatuit et circa ſeruos tum proprios tum alienos ſi quid his uti opus fuerit: obſeruandum ſtatuit ac uenationis canes communes iunxit. Itaq; indigẽtes ad uenationem uocant: ꝗ ſi quis ipſe minus uocat libenter canes emittit: & equis eodem utuntur modo. Nam inualidus uehiculi ne indigens aut aliquo propere profecturus ſicubi equum uideat: eum capiens uſuſq; pulchre reſtituit. præterea & illud quod minime apud alios ſolitum ſit: uſitatum fecit: quocũq; enim loco a uenatione retardati egeant rebus ad uictum neceſſariis. ſi minus his inſtructi ſint ſanxit ut hic & hii ꝗ cœnarint quæ parata ſunt relinquerent. indigentes uero paratas res reſignarent: & quotquot indigerent acceptis rur

ſum obſignata dimitterent. Sic igitur illis inuicem cõmunicantibus ipſi etiam pauperes participes ſunt quæcumq; pro loco inueniuntur: quandocũq; alicuius indiguerint. Item & hæc legitima Lycurgus ſpartæ diſcrepare a reliquis græcis uoluit. In alijs enim urbibus omnes rei pecuniariæ pro uiribus intendunt. Nam alius agriculturæ: alius nauigatiõi: alius mercaturæ ſtudet. alij uero ab opificijs nutriuntur. Lycurgus autẽ apud Spartiatas liberos ſcilicet homines uetuit quicq̃ attingere: quod circa rem pecuniariam uerſaretur. Quæcũq; autem libertatem ciuitatibus afferunt hæc ſola inſtituit ipſorum ſtudia ducenda. Et enim quid illi diuitijs indulgendum eſt ubi pariter ad res neceſſarias ferũtur. Idẽtidem etiam ex hac uictus inſtitutione fecit: ne uoluptatis gratia pecunias deſiderarẽt: quin etiam ne ueſtium quidem gratia quæſtui incumbendum eſt. Non enim ueſtis ſumptu ac magnificentia ſed bona corporis habitudine exornantur: neq; eo pecuniæ congregandæ ſunt: quo ſumptus in contubernia præberi queat. propterea ꝙ illuſtrius indicauit corporis laboribusq̃ ipſis ſumptibus homines familiaribus hominibus prodeſſe quippe qui demonſtraret aliud animi: aliud uero diuitiarum opus eſſe. Veruntamen per iniuriam locupletari in talibus etiam prohibuit. Enimuero primum huiuſmodi nummũ conſtituit: qui decẽ minarum ſolum ubi in domum peruenerit nunq̃ neq; heros neq; ſeruos lateat. Nam & loco magno & curru ad agendum opus ſit nempe & aurum & argentum diligenter inquiritur: quod ſicubi appareat poſſeſſor mulctatur. quod ergo pecunijs comparandis eo loci quis ſtudeat ubi illa

rum comparatio plus ægritudinis: q̄ uſus uoluptatis præſtat: ſed enim maiorem in modum apud Spartiatas tum magiſtratibus tum legibus cunctos obedire omẽs ſcimus. Ego quidem neq; attentaſſe Lycurgum bonũ hunc reipu. ſtatum: priuſquã eos qui optimates in urbe eſſent inter ſeſe conciliaſſet. hæc autem ea aſſequor cõiectura: q in aliis urbibus potentiores neq; uolũt uideri quidem magiſtratus ipſos pertimeſcere: quin illiberale id eſſe ducunt. principes uero & parẽt ſpartæ maxime in magiſtratibus & humiles eſſe. Currẽdoq; potiuſquã incedendo cum uocẽtur obedire glorioſum cenſent: hii quidem facile futurum exiſtimantes ut & alii ſequantur: ſi quidem ipſi uæhementer obtemperando principes fuerint: quod certe & factum eſt. Conſentaneum uero eſt hos etiam ipſos ephororũ poteſtatem conſtituiſſe: quoniam intelligerent obedire maxiuum eſſe bonum tum in repu. tũ etiam & militiæ & domi: quo enim maiores uiros magiſtros haberet: eo magis arbitratus eſt ciues ad obediẽdum perterrendos. itaq; ephori quæcũq; uelint mulctare queũt: poſſunt exemplo trãſigere: poſſunt in magiſtratu cõſtitutos intra tempus & abrogare: & in carcerem coniicere ac de uita certamen conſtituere. Tanta uero habẽtes poteſtatem haud quaq̃ aliarum ciuitatum exemplo ſinunt delectos ad magiſtratum ſemper utcũq; uoluerint animum dominari: quin potius quẽadmodum tyranni & qui gymnicis certaminibus præſunt quem ſenſerint præter leges aliquid perpetrantem per quam propere puniunt. Sed cum & alia permulta ſint pulchra Lycurgi inuenta: quibus ciues legibus obtemperent: tũ & hoc in primis pul

cherrimum eſſe puto: quod non ante multitudini leges edidit: q̄ cum principibus delphos petens deum rogaſſet: an eſſet futurũ conducibilius & melius ſpartæ: ubi legibus quas ipſe tulerit obediret: qui cũ oraculum ſuſcepiſſet: id prorſus melius fore: tunc edebat non modo iniquum uerum & impium ſtatuẽs ſi quis legibus pythio roboratis oraculo minus paruiſſet. Dignũ eſt præterea & hac in re Lycurgum admiremur: qui apud Lacedæmonis id effecerit: ut honeſtam mortem turpi uitæ anteponerent. Et enim ſi quis ſecum ipſe conſuleret: inueniat horum lõge peritiores ex his qui ex hac luce migrare metu elegerunt. Et profecto ſi uerum dicendum ſit: conſentaneum eſt uirtute in longiorem ætatem quã uitio perueniri. Ea namq; & facilior eſt & iucundior & expeditior. patet autem gloriam maxime ſequi uirtutem ipſam. & enim omẽs quodãmodo bonis auxilio eſſe uolunt. quo igitur pacto ut hæc fierent molliter ſit & hoc non ommittamus oportet. Ille igitur plane præſtitit: ut & boni feliciter & mali miſere degerent. In aliis enim urbibus cum aliquis malus fiat: mali tãtum cognomentum accipit: uerſatur autẽ eodem in foro malus: ubi & bonus & ſedet & ludit ſi uelit: ſed apud Lacedæmonios quiſq; erubeſceret uitioſum hominẽ in cõtubernium ſecum aut in paleſtra cõcertatorem admittere. Sæpe etiam malus diuiſis qui pilæ ludum contra inter ſe ludunt in neutram partem accipitur: atq; in choreis quoq; in abiectiores locos reiicitur. Atq; uiis cunctis ſibi cedendum eſt: & in conceſſibus: ac inter iuniores quoq; aſſurgendum propinquas autẽ uirgines domi nutrire conuenit: & his eſt cauſa fortitudinis ſub-

ducendum. Vxoris autem uacuũ larẽ deſpicere fas nõ eſt: & huius rei multa ſimul ſubeũda neq; precibus flectere: neq; inſontes imitari licet: aut ſi ſecus fecerit uerbera ſuſcipere a preſtantioribus oportet. Ego igitur cũ huiuſmodi ignominiã propoſitã malis itueor ne miror qdẽ malle illic homines mori, ꝗ̃ tanta cum ignominia ac probro uiuere. Perpulchre & hac in re Lycurgus mihi legibus ſanxiſſe uiſus eſt: qui ad ipſam uſq; ſenectutem uirtutem excolenda uoluerit. Nam cũ in iutæ meta ſenectutis iudicium appoſuiſſet: ſtatuit ne in ſenio quidem honeſtatem ac probitatem negligendam eſſe. Eſt & illud tum laude tum admiratione dignum: ꝙ & bonorum uirorum ſenio proſpexerit. Cum eni inſtituiſſet uitæ certamẽ penes ſeries eẽ: perfecit ſenectã pluris habendam eſſe ꝗ̃ iuuentutis robur: & recte quidẽ ex oĩbus humanis rebus huic certamini ſtudetur: nam & ſi gymnica certamina pulchra ſunt. ea tamen corporum certe ſunt: ſenectutis uero certamen animorum iudicium bonorum præbet. Sed quãtum corpori præſtat animus: tãtum etiam animorum certamina corporum certaminibus antecellunt. Atqui & hoc Lycurgi inſtitutum qui nõ maximopere admiremur: qui poſteaꝗ̃ didiciſſet eos qui lentius ſtudere uirtuti uellent patrias amplificare non poſſe: coegit ſparthæ omnes uirtutes exercendas publice: quẽadmodum igitur priuati homines uirtuti præſtant & ſtudioſi negligentibus: Ita & ſpartha quæ ſola publice honeſtatem probitatemq; exercet: uirtute cunctis plane urbibus præcellit. Et enim nonne & illud pulchrum: ꝙ aliĳs ciuitatibus in eos dũtaxat animaduertentibus ſi quis alter iniuriam alteri

intuliſſet Lycurgus eum non minus plectandum uoluit ſi quis manifeſto neglexerit quo optimus fiat. exiſtimabat enim ut uidetur ab his qui aliquos captiuos effeciſſent: aut ꝗcquã abſtuliſſent: aut furto ſurripuiſſent: in eos qui læderentur ſolum perpetrari iniuriam: a uitioſis uero ignauiſue hominibus reſpu. prodi. Itaq; recte uidetur mihi maximas hiſce pœnas ſtatuiſſe. Addidit præterea intollerabilem quandam neceſſitatem ad omnem ciuilem uitam excolendam. Nam his qui legitia exſoluerent ex æquali omnibus rempu. eſſe uoluit: nihil q; exiſtimauit neq; corporum neq; rerum imbecillitatẽ ꝙ ſi quis ignauum ſeſe circa lægitima præſtitiſſet: hũc decreuit ne in ciuibus quidem habendum eſſe. Nam ꝙ hæ leges ueſtutiſſime ſunt: perſpicuũ eſt. Lycurgus enĩ heraclidarum temporibus fuiſſe traditur. quæ cum ita uetuſtæ ſint: hac etiam tempeſtate aliis ſunt admodum nouæ. Et enim quod unum omnium maxime admirandum huiuſmodi ſtudia omnes laudant: imitari autem nulla ciuitas uult. atq; hæc quidem cõmunia bona ſunt & pacis & belli. at ſi quis diſcere uelit & circa rem militarem Lycurgum meliuſꝙ̃ reliquos proſpexiſſe ex his audire licet. Primum igitur ephori pronunciãt quibus annis educendæ copiæ ſint & equitibus & grauioris armaturæ & peditibus primum deinde & opificibus Quare quotquot rebus in urbe utũtur homines: his omnibus & militiæ lacædemonii affluunt: eodem modo & inſtrumẽtis quibus exercitus uulgo eguerit: ea omnia partim curru partim iumentis præbenda imperauit. Sic eni minus quod defuerit latere id quẽq; poſſit. In armorum autem certamen talia quædam molitus ẽ.

Voluit enim ſtolam puniceam haberent:& clipeũ æreum.hanc quidem ſtolam arbitratus minime communẽ cum fœminis eſſe quam bellaciſſimam:nam & celerius ea expurgatur:& ſerius maculatur. Permiſit autẽ eos qui pubertatis annos tranſcendiſſent nutrire comã:ratus hoc pacto & maiores illos & liberaliores feliciores〈q́〉; uideri. Quibus ita inſtructis diſtribuit equites ac pedites in tribus ſex:quælibet autem ex urbanis tribubus habet unum tribunum militum & manipulorum præfectos quattuor:quiquagenarios octo:duces turmarum ſexdecim. Ex his uero tribubus per denunciationẽ conſtituuntur tum in turmas tres: interdum autem in ſex. Quod autem plures putant ordinem laconicũ eſſe in armis per quam implicitum longe ſecus quam res ſe habeat opinãtur. Sunt enim in ordine laconico præpoſiti pricipes & ſinguli ordines:quæcũq; præbẽda ſunt omnia continent. Hanc autem inſtitutionem ita eſt perdiſcere facile : ut nemo qui homines queat cognoſcere unq̃ errarit . Alijs enim datur ut ducant. Alijs ut ſequantur demandatur. Atqui mouendæ phalangis modus tanq̃ ex præcone.& turme duce uerbo manifeſtatur Phalanges uero & raræ & latiores fiunt:quarum neq; quibus diſcere difficile ſit : quod itidem tametſi perturbentur eãdem hæ aciem cum obuio hoſte præliãtur: difficile quis intelligat præter eos qui Lycurgi legibus inſtructi fuerint facilia Lacedæmonijs & illa facta ſunt quæ armis pugnantes perdifficilia ducũt . Cũ enim in cornu incedunt : Turma in poſtremis ſequitur ꝙ ſi hoc ordine hoſtium phalanx ex aduerſo appareat: Turmario duci denunciatur: ad frontẽ ſeſe in clipeũ ad

læuā locet. Itaq; ſemper ſe habeat quādiu aduerſa phalanx ita ſteterit. Et ſi quidem interea loci terga hoſtes inuaſerint uertūtur ſinguli ordines: quo fortiores ſemper hoſtibus opponantur. Cum princeps autem ad leuam fiat: neq; hoc modo deteriores ſibi partes datas exiſtimant: quin potiores interdum ſi qui & enim circuire tentarint non nudas quidem ſed armatas partes circūdabant, Quod ſi alicuius rei gratia uideatur conducere ut imperator dextrum cornu teneat: uerſo in cornu agmine phalangem ipſam quoad imperator ad dexteram poſtremi uero ad leuam fuerit explicant. Quod ſi ex dextro hoſtiū cornu acies in cornu inceſſerit: nil aliud curant q̄ ut ſingulos manipulos ueluti Triremen aduerſa prora in aduerſos uertant. Itaq; rurſus poſtrema acies in haſtam ad dexteram conſtituitur. Sin autē ad leuam hoſtes inuaſerint: id minime ſinunt: quin repellunt: aut aduerſariorum aduerſas acies uertunt. Et ſic iterum poſtremus manipulus in clipeum conſtituitur. Dicam etiam quo pacto caſtrametandū eſſe Lycurgus cenſuerit: nam quoniam quadrati agminis angulos inutiles eſſe duceret: in orbem caſtra ponebat: niſi aut monte tuti eſſent: aut mœnia aut fluuium poſt ſe haberent: ſtatuit diurnas cuſtodias quæ in armis itro aſpicerent: non enim hoſtium gratia ſed amicorum hæ conſtituentur: quippe quæ tum hoſtilem equitatum ex his locis obſeruant: e quibus proſpicere plurimū queāt. At ſi quis noctu extra phalāgem progrediatur: ſtatuit ab ſcyrithis obſeruari: qui ne quis ordinē egrederetur ius habebant: nunc uero & ab ipſorum etiam peregrinorum quibuſdam ſimul circūeunt obſeruari: quod aūt

& haſtati ſemper circueunt. Sane & hoc ſcire cõuenit ea gratia fieri qua & ſeruos ab armis prohibẽt: & eos qui ad leuandam aluum abeunt: neq; mirãdum eſt eos neq; ab inuicem neq; ab armis longius abire: quam ut ſibi inuicem moleſtiæ non ſint: faciunt enim hæc ſecuritatis gratia. At qui caſtra percrebro mutant quo & hoſtes lædant: & amicos iuuent ac ut ſe exerceant lex omnibus Lacedæmonijs præſcribit quicũq; meruerint: quare tum magnificentiores ipſi inter ſe fiunt: & inter alios ſtrenuiores apparent. Oportet autem neq; ambulationis neq; curſus minus efficere: quã quantũcumq; tribus ipſa permiſerit: quo nemo ſuis ab armis porro abſit poſt exercitationis autem ludos primus militum cũctis ſedendum iubet: hoc autem perinde ac exquiſitio quedã eſt: deinde prandendum mandat. confeſtim ſpeculatorẽ dimittendum: poſtea rurſus conſilia inter ſe habent & ſe quieti dedũt ante ueſpertina gymnaſia. Quibus actis cœna per preconem ſignificatur: & ut poſteaq̃ deorum laudes cecinerint quoſcumq; ſacrificijs placarint in armis quieſcant: quod autem multa a me ſcribũtur: mirandum certe non eſt: nã minime Lacedæmonijs quis omniſſa inueniat quæcũq; in re militari ſtudioſa ducẽda ſint. Sed iam mihi narrandum eſt quam & uim & honorem regi: Lycurgus in exercitu pararit. Primum namq; regem ciuitas & eos qui cum rege ſunt nutrit: in præſidio contubernales ſunt una ſecum militum tribuni: quo ſemper preſentes una magis ſi quid opus eſt conſulant. Contubernales ſunt ſimul alij tres eiuſdem ordinis uiri. Hi cum illis una omnium rerum neceſſariarum eam diligentiam habent: ut nunq̃ prorſus ua-

cent a rerum bellicarum cura. Repetam autem quonia͂ rex pacto copias educit. Nam primum domi ſacra facit Ioui auctori aliiſq; cælitibus: q̄ ſi hic litarit accipiēs fœcialis qui pyrphoros a ferendo igne appellatur: Ignem ex ara precedit ad regionis uſq; confinia: ubi rex rurſum Ioui Mineruæq; ſacrificat. Cum his uero duobus diis litatum fuerit: tum demum regionis fines tranſit: & ignis ab his ſacrificiis perpetuus antecedit: omnifariamq; hoſtiæ ſequuntur ſemper cum ſacrificaturus ſit id operis adhuc crepuſculo aggreditur: uolens is quidē ante ſibi dei fauorem beniuolentiamq; conciliare. Adſunt circa ſacrificium tribuni militum: manipulorū præfecti quinquagenarii peregrini militis duces & eorū qui impedimenta ferunt duces ubicūq; pretores quiſq; pro uolūtate. Adſunt & ex ephoris duo qui nihil agūt niſi a rege acerſiti. Intuentes autē quid ſinguli faciunt caſtigant omnes ut decet. Abſolutis uero ſacrificiis rex aduocata cōcione quæ faciūda ſunt iubet. Itaq; hæc aſpiciens facile putes alios quidem diſciplina rei militaris perrudes eſſe. Lacedæmonios autem ſolos exiſtere profecto rerum bellicarum artifices. Cum igitur rex ducit ſi quidem nemo ex aduerſo appareat nemo ante ipſum incedit præter ſcyrithas et ſpeculatores equites. Quod ſi quando prælium futurum exiſtimant: aſſumens res primæ tribus agmen ducit in haſtam conuertens: quo uſq; in medio duarum tribuum fiat: & inter duos militum tribunos. Quos uero præfici hiſce oporteat: is qui circa damoſiam maximus natu eſt: illos conſtituit: Hi uero ſunt quotquot eiuſdem ordinis ſimul cōuiuantur: & uates & medici & tibicines ac exercitus principes

& ſi qui ultro affuerit quo fit ut eorum quæ fieri opor tet nihil ambiguum ſit: nil eſt enim nõ perſpiciendum. Pulchre & hoc Lycurgus & utiliter (ut mihi quidem uidetur) in armorum certamine cogitauit. Nam cum intuentibus iam hoſtibus capra iuguletur: lex eſt omẽs aſtantes tibicines tibijs uti ac neminem lacedæmoniorũ ſine corona eſſe: atq; arma quoq; expoliẽda pronunciat: licet etiam iuniori ac delecto in pugnam progrediatur: & ſeſe lætum atq; probum preſtat. Hæc autem turma rio duci demandantur. Neq; enim auditur in omẽs ſin gulatim turmas a ſingulis præter turmæ ducem: quod ut recte fiat: militum tribuno curandum eſt. At cum ui detur caſtrametandi tempus id regi Lycurgus ait curã dum eſſe locumq; demonſtrandum. Item & legationis & ſocietatis ineundiq; belli ratio diligentiæ regis cõ miſſa eſt. Atq; regem omnes adeunt: cũ quid agere uo luerit. Quod ſi cui cauſa ulla fuerit hunc rex ad certa minum iudices dimittit. Sin pecuniarum gratia ueni at ad quæſtores: ſin autẽ prædam agens ad eos ꝗ præ dam uendunt. His uero ita a rege geſtis negocij aliud circa præſidium relinquitur regi: nihil niſi ut ſacerdo tem ſeſe diuinis in rebus erga homines autem ducem gerat, Sed ſi quis me coget an hac etiam tempeſtate ui deãtur mihi Lycurgi leges immote permanere. Id ego me hercule ne iam audacter dixerim, Scio nãq; Lacedæ monios prius frugalitatem ſibi ſponte eligentes domi inter ſe congredi ꝙ̃ in urbibus magiſtratibus preeſſe: ac per aſſentatores corrumpi longe maluiſſe: & antea quidem pertimeſcebant ne quid auri habere uiderẽtur: nunc autem quoſdam noſco qui quæſtu gloriãtur: neq;

me prætetea latet antea quoq; huiuſcæ rei gratia pere grinos ammotos eē: neq; peregrinari licuiſſe: ne ciues uerſutias atq; dolos á peregrinis haurirent. At hoc tē pore non ſum neſcius eos qui primarij uidētur in id ma xime ſtudere inuigilare incūbere: quo nunq̄ peregrino magiſtratu deſiſtant & olim certe elaborabāt ut digni eſſent qui imperarent: nunc autem curant lōge magis ut imperent q̄ ut imperio digni ſint. Itaq; reliqui græ ci petentes antea Lacedæmonem eos deprecabantur ut ſibi duces fierent aduerſus eos a quibus iniuriam ſum pſiſſe uiderentur. Sed hac tempeſtate permulti ſunt q̄ ſe inuicem cogent atq; exhortentur ut eis ne denuo im perent & obſtent & arceant. At profecto mirari nemo debet quid ipſos ita uituperemus: quippe qui manifeſti ſunt qui neq; deo neq; Lycurgi legibus obtemperent.

Narrādum etiam mihi eſt quæ fœdera Lycurgus regi aduerſus ciuitatem conſtituerit. Solus enim hic princi patus pro initij conſtitutione perſeuerat: alias uero reſ pub. & antea immutatas & item nūc immutari quis inueniat. Satuit nāq; ut rex publicis in rebus omnibus tanq̄ ex deo eſſet pro urbe ſacra perſolueret: & exerci tus quocūq; ciuitas mitteret dux fieret. Decreuitq; ſibi munera ex his quæ imolarentur capiunda: & præcipui agri tantū in uicinis pleriſq; urbibus ſtatuit: quo neq; frugali apparatu indigeret: neq; opulentia efferretur: atq; ut reges in publico diſcumberēt: conuiuium eis pu blicum inſtituit: & duplici parte in cœna honorauit: nō ut duplo magiſ q̄ alij ederent: ſed quo & ex hoc quē uellent honorare quirent. Dedit præterea contuberna les duos quos ipſe utrūq; deligeret. Hij autē phytij ap

pellantur. Dedit & ex omni ſcropharum fœtu porcum unum: quo ſi quid deum cõſulere opus foret: nunq̃ hoſtijs indigeret ac iuxta domũ aquæ copiã ſtagnum præſtat: quod quanto plurimis in rebus uſui ſit: hij qui carent magis intelligũt: atq; regi omẽs ex ſubſidijs aſſurgunt: præterq̃ ephori a ſui magiſtratus ſellis. Hi aũt ſingulis menſibus iureiurando ſe mutuo aſtringunt. Ephori quidem ciuitatis nomine: rex autem ſuo iuſiurãdum uero regis eſt pro conditis ciuitatis legibus imperatum ire. Ciuitatis autem pro iureiurando inuiolabiliter illi obſeruanti regnum inconcuſſum redditum ire: Hi ergo honores domi uiuo regi exhibentur: qui parũ admodum priuatorũ honoribus antecellunt. Non enim Lycurgus uoluit neq; regibus Tyrãnicum faſtum aſſiſcere: neq; ciuibus inuidiam aduerſus regiam maieſtatem inijcere: quibus autem rex mortuus cumuletur honoribus. Id declarant Lycurgi leges: quæ non ut hominęs: ſed tanq̃ heroes Lacedæmoniorum reges honorandos uoluere.

Ad ſapientiſſimum ac Sanctum uirum. D. Nicola. S. R. eccleſiæ Cardinalem franciſci Philelfi prefatio in Xenophontis orationem de regis Ageſilai Lacedæmoniorum laudibus.

Admonuit me ſuperior Lacedæmoniorum reſpub. a ſapientiſſimo Lycurgo illo conſtitutã Socraticus Xenophon immortalitati litterarum commendarat: ut & Ageſilai laudationem quã idem diſertiſſime ac pene diuine ſcriptitaſſet ad latinos traducerem. Idq; cum ob ali

as a me ratiões factum eſt humaniſſime patet. Tum ob eam potiſſimum: ut quod ipſe perſpicue noſcis. Cæteri non ignorent ſolere ex bonis & inſtitutis & legibus uiros etiam effici meliores clarioreſq;. Itaq; Ageſilaus ipſe ſpartiatarum rex cum Lycurgi inſtituta die noctes qꝫ animo uolutaret: atq; ſingula eius non facta modo uerumetiam dicta crebra meditatione ſtudioq; tractaret: id eſt pro ſingulari ſua tum ſapientia tũ animi magnitudine conſecutus: ut & patriæ maximopere prodeſſet & æternitatis nomẽ ſuo nomini uendicaret. Accedit ad rem quod rebus te priſcis delectari illiſq; clariſſimis non me preterit. Et enim ingenuus animus & excelſus magnarum item illuſtriumq; rerum ſuauitate perfunditur: maiorum quidem laudatiões præmia ſunt uirtutis: & recte faciundi propoſita poſteris exempla quædam. Quis enim omniũ eſt qui cũ ſummam iuſticiã inſignem prudentiam ſapientiam ſingularem egregiam præterea animi grauitatem conſtantiam modeſtiã continentiam humanitatem magnificentiam comitatẽ gratitudinem pietatem ac omnis deniq; uirtutũ cætus in Ageſilao floruiſſe perſpexerit: nõ & illum uel mortuum mirifice diligat eamq; mente uoluptatem percipiat: qua nulla ſit prope iucũdior nulla maior. quod cũ omnibus auditu pergatum ſit: longe his tamẽ & gratius arbitror & ſuauius: qui ueluti ut pater modeſtiſſime immortales uirtutes tuas in aliorum uirtutibus memorari ſimul & laudari cognouerit. Nos uero qui probitatis nomen atq; ſplendorẽ quaſi tyrones appetimus perinde ac ſi ideam aliquam & intuemur uos tales uiros & imitari cogimur. Sed in hac traductione id mi-

hi moleſtum fuit ꝙ non huiuſmodi hæc oratio diuina apud noſtros appareat qualis apud græcos effulget et tanq̃ ſol aliquis irradiat. Quis enim muſam athicam (ita namq; Xenophontem priſci cognominauerunt) dicendo apud noſtros expreſſerit: quis talem hanc Ageſilai laudationem: quã ipſe etiã eloquẽtiæ deus Cicero pluribus in locis & unice laudauit & maiorem in modum admiratus eſt: ulla dicendi arte ullo ingenio ulla demum exercitatione pro dignitate interpretari ſe poſſe uel crediderit uel ſperarit et ſi quis fortaſſe id ſe poſſe dixerit hoc certe de me fateri facinus eſſe dixerim. proinde oẽs norint ſenſa modo: ſi quid aliud limatius politiuſue apparuerit Xenophontis illius eſſe: dictionem autem noſtram & ingeniũ et peritiam interpreti potius q̃ fidem & diligentiam defuiſſe. Vale.

QVAMQVAM NESCIVS certe nõ ſum Ageſilai tum uirtutem tum gloriam non facile ſcribendo laudari pro dignitate poſſe: nihilo tamen minus id mihi muneris aggrediendum exiſtimaui: nõ enim recte ſe res habeat: ſi quoniam ad ſummũ uſq; uir probus fuerit: eo non niſi ſummis cum laudibus proſequi liceat. De ipſius igitur generis claritudine quod aut maius aut pulchrius dicere quiſq̃ queat q̃ quod etiã & hoc tempore celebratur: quotus maxime inter illuſtres maiores ſuos ab ipſo uſq; Hercule excelluerit: neq; illos quidem priuatos homines: ſed ex re

gibus natos & ipſos reges. At qui neq; hoc eos quiſq̃ uituperarit quod imperant illi quidē ſed obſcure cuiq̃ uulgariq; urbi imperant: quin ueluti ipſorum genus ceteros ſuæ patriæ anteit. Ita & urbs ipſa in græcia in primis floret: quare non in ſecundis principatum ſeruant: ſed ipſis hi ducibus plane præſunt: ſic igitur ipſius una & patria et genus laudetur oportet: nam neq; ciuitas illorum unq̃ honori inuidens ſuum reſcindere regnum molita eſt: neq; reges maiora q̃ ab imperādi accœpiſſent initijs unq̃ cupierunt: At neq; ullus unq̃ alius principatus neq; in populari neq; in paucorum neq; in tyramnico neq; in regio dominatu firmus omnino incōcuſſuſq; perdurauit. Hoc uero ſolum imperiū perpetuum permanet. Quod autem Ageſilaus ātea q̃ regnare accœpiſſet: īdignus eſſe regno uidebatur. Hæc ſunt argumenta. nam poſteaq̃ Agis res diem obijt Leotychida Ageſilaoq; de imperio contendentibus. Altero quidē ut Agidis: hoc uero ut Archidami filio: ubi Ageſilauum ciuitas tum genere tum uirtute illuſtriorē eē diiudicaſſet: hunc regem decreuit atq; potentiſſima in urbe honore pulcherrimo a uiris optimatibus inſigniri quibus etiam coniecturis indiget quanta is cum adhuc priuatus eſſet uirtute claruerit: quæ uero geſta in imperio ab illo ſunt: iam eloquar omnia. Ex ipſis etenim rebus geſtis puto etiam eius mores pulcherrime declaratum iri. Ageſilaus cum iuuenis adhuc eſſet: rex creatur: qui cum modo regnare cœpiſſet: nunciatur perſarū Rex permagnas cogere aduerſus græcos nauales ac pedeſtres copias: quibus de rebus Lacedæmonijs ſimul & ſocijs conſultātibus ſuggerit Ageſilaus: pollicetur

q; ſi ex ſpartiatis dederint ſibi quinquaginta uiros:& ex reliquo libero populo tria milia:ex ſocijs autē ad ſex milia:ſe in aſiam traiecturum: periculumq; facturum conſtituendæ pacis:uel ſi bellum barbarus maluerit: negocium ei præbiturum quominus in græcos expeditiores agat. Itaq; permulti continuo illum admirantur q hoc ipſum concupierit:cum perſes in græciam ante trāſmiſerit contra aduerſus eū traijcere: & eligeret potius ut occurrens q̄ ut ſubſtinens ei repugnaret: malletq; ut illius quā ut græcorum res conſumēdo belligeraret. Id autem omnium pulcherrimum iudicabatur quod nō de græcia certamen ſed de Aſia cōſtitueret. Itaq; poſtea quā aſſumptis copijs enauigaſſet:qui clarius oſtendere.quiſq̄ poſſit:an rem militarem prudenter & ſcite geſſerit:q̄ ſi eius res geſtas enarrarit? Hæc ergo prima eius in Aſia geſta ſunt. Tyſaphernes quidem Ageſilao iuratus eſt ſi inducias ſecum fecerit:ad nuntiorum uſq; reditum quos ad regem mitteret:ſane efficeret quo græcæ in aſia urbes mitterentur. Ageſilaus uero cōtra iuratus eſt fœdera ſeſe ſine dolo ad tris uſq; menſes obſeruaturū. Sed Thyſaphernes quæ iurarat ementitur. Nā pro facunda pace magnum præter eum quem prius habebat exercitū aduocauit a rege:quæ Ageſilaus tametſi accœpiſſet in fœderibus tamē perſtitit. Atq; hoc primū recte geſtum ab illo exiſtimo:quod & Tyſaphernē periurum oſtendens reddidit infidum omnibus:& ſe contra primum iuſiurandi obſeruatorem tamen nil contra fœdera mentientem demonſtrans effecit:ut & græci & barbari audacter ſecum ſi quid ipſe uellet conuenirent. Cum uero Tyſaphernes ob deductum exercitum pluri

mum elatus animo belliū Ageſilao indixiſſet: ubi mi-
nus ex Aſia abiret cum alij ſocij tum ipſi qui aderant
Lacedæmonij: & uehementer manifeſteq; angebantur
utpote qui putarent præſentē Ageſilai uires regis ap-
paratu minoris eſſe. Sed Ageſilaus læta admodum frō-
te nunciare Tyſapherni oratores iuſſit ſe illi permul-
tas habere gratias quod uſus periurio ſibi quidem im-
mortalis deos hoſtes reddidiſſet: græcis autem ſocios
effeciſſet. Deinde uero extemplo milites ut ſe ad bellā-
dum parent monet: exortaturq;: & urbibus cariæ quas
aduerſus barbaros bellaturus petere cogebatur: cōmea-
tum iubet. Scripſit præterea & Ionibus & æolijs et he
leſpontijs ut ad ſe epheſum auxilia mitterēt. Tyſapher-
nes autem: tum quoniam Ageſilaus equitem non ha-
beret: Caria uero eſt equitatu difficilis: tum quia eum
contra ſeſe propter fraudem iratum opinabatur: nō ab
ſurde ratus contra ſuam domū facturum illū in cariam
impetum: omnes pedeſtres copias illuc tranſportauit:
equites uero ad campos Meandri circūduxit. Cenſebat
eni ſe ſatis poſſe græcos equite obruere priuſq̄ ad dif-
ficiles locos illos peruenirent. At Ageſilaus non in ca-
riam ſed illico inde uerſus in phrygiam pergit: & qui
in itenere exercitus occurrebant aſſumēs omnium dux-
& urbes diruit: & inſperato adorſus per grandes pe-
cunias capit. Dignun & hoc quoq; diſciplina rei mili-
taris uiſum eſt quod poſteaq̄ bellum indictum eſt ac di
ripere faſq; & ius ex illis fuit puerum Tyſapherne de-
cipiendo demonſtrauit: amicos autem prudenter locu-
pletare uiſus eſt. Nam cum ob multarum prædam rerū
omnia pariter uili precio uenirent: admonuit amicos ut

emerent: inquiens ſe propediem ad mare cum exercitū deſcenſurum. His uero qui prædam uendrent: iuſſit ut ſcribentes quanti quid emerint res illis traderent: quare neq; quicq̄ eius amici prius perſoluentes: neq; rem publi. detrimento afficientes: cuncti q̄ opulētiſſimi effecti ſunt. Item cum transfugæ ut fit ad regem irent: uellentq; aliquas res ſubducere: diligentiam adhibebat ut ab ipſis amicis he caperentur: quo & una locupletarentur: clarioreſq; fierent: quas quidē ob res ſtatim multos ſuæ amiciciæ cupidos reddidit. Noſcens autem eam regionem quæ in prædam uerſa deſertaq; eſſet ne poſſe ad multum temporis exercitum ferre: quæ uero habitaretur ſerereturq; perpetuum præbere alimētum: ſtuduit ut non ſolum ui hoſtes caperet: uerum & humanitate pelliceret. Quare milites ſepenumero monebat ut captiuos non ut iniuſtos cruciarent: ſed ut homines ſeruarent: per ſæpe etiam quādo caſtra mutaret ſi paruos negociatorum pueros relictos acciperet: quos eo multi uēdebant: quia putarent non eos poſſe & ferre & nutrire curauit quo & hi quendam in locum conuæherētur atq; illorū itē captiuorū qui ob ſeniū & ipſi relinquerētur: imperabat curā habēdā eſſe: ne ſiue a canibus ſiue a lupis perderentur: quapropter non hi ſolū qui hæc audirent: quin etiam captiui ipſi beniuoli in eum reddebātur. Quod autem urbes in deditionem accœpiſſet auferens his quæ ſerui miniſteria heris præſtant: ea imperabat quibus liberi principibus parent: quorū autem mœnia nulla ui potuiſſe: humanitate & clemētia capiebat. Cum ergo neq; i campis phrygiæ propter pharnabaſi equitatum militare poſſet: uiſum eſt Ageſilao equitem

parari oportere:ne fugiens bellare cogeretur. Itaq; ditiſſimos ex illius regionis urbibus qui equos alerẽt delegit prædixitq; eum militie nõ fore obnoxiũ qui equos & arma probumq; uirum præbuiſſet. Effecitq; hoc pacto ut omnes hæc animo promptiſſimo gererent: ceu ſi quis hominem pro ſe moriturũ ſtudioſe perquæſierit. Satuit item ex quibus urbibus equites præparandi forent: ratus is quidem e ueſtigio ex illis urbibus quibus ad alendos equos cura demãdata fuerat: permultos ſane ſtrenuos ac animoſos circa equẽſtrem fore. Hoc etiã mirifice & preclare facere uiſus eſt: quod & equitatus paratus eſt ſibi & robuſtus illico atq; ad res gerendas acer factus. Sed poſteaq̃ uernũ illuxit tẽpus: exercitum omnem ad epheſum coegit: quem uolens exercere premia propoſuit tum equeſtribus ordinibus ſi quis optime equitarit. Tum pedeſtribus ſi quis egregie ſeſe corpore habuerit: atq; ſcutatis ſagittariiſq; qui optime ſuo functi officio uiderentur: premia propoſuit. Itaq; intueri licebat tum gymnaſia referta uiris certantibus: tum circum equitibus equeſtrem agentibus: tum deniq; iaculatores & ſagittarios ad lineam euntes. Sicq; totam urbem in qua erat ſpectaculo dignam fecit. Nam & forum completũ erat omnifariam & armis & equis uenalibus: ærarij quoq; & lignarij & ferrarij & coriarij & fullones omnia bellica arma cõſtruebant. Quare urbem illam plane cenſuiſſes belli officinam: perbelle autẽ quiſq; robur accœpiſſet qui illud cõſpexiſſet Ageſilaum primo: deinde alios milites & coronis inſignes cum a gymnaſijs redirent: & Dianæ ipſi coronas offerentes. Enimuero ubi homines deos uenerentur: belli-

eas res exerceant: principibus obtemperent: qui non hic conuenit affatim omnia bene ſperare: ratus preterea robuſtiores quodãmodo milites ex contẽptu hoſtiũ ad pugnandum reddi predixit preconibus ut barbari a latronibus capti nudi uenũdarentur: quos milites illi intuẽtes: tum albos quia nunq̃ exuerentur: tum pingues & molles propterea quod in uehiculis ſemper exiſterent: putarunt nihilo eſſe magis bellum formidandum: q̃ ſi cum mulieribus prœliari oporteret: prædixit etiã militibus ſeſe aduerſus munitiſſima & optia regionis illius loca ducturum exercitum: quo iam inde corpora illi atq; animũ quaſi pugnaturi ei præpararent. Tyſaphernes autẽ hæc eo ab Ageſilao dici arbitratus eſt: quo rurſus eum falleret. Velle autem indubitato in cariã irrũpere: quare per id temporis peditem ueluti antea in cariam tranſtulit: equitem uero ad meandri campum conſtituit. Sed Ageſilaus nihil ementitus: in ſardianũ ſolum ſicuti dixerat perrexit. profectuſq; dies tris nuſq̃ obuiam factis hoſtibus ubertim rebus neceſſarijs referſit exercitum. Quarta autem luce uenerunt hoſtiũ equites: quorum imperator dixit impedimẽtorum præfecto ut tranſiecto pactolo fluuio caſtrametaretur. Ipſi uero græcos eos intuentes qui ſequebãtur ad predam intentos multos enecarũt: quod ubi ſenſiſſet Ageſilaus: equitibus iuſſit illis auxilium ferrent. At perſæ ubi auxiliũ uiderunt: in unum cõuenere ac ſe contra & pugnã ſtruxerunt perquã ordinibus. Hic igitur cum ſciret Ageſilaus peditem nõdum adeſſe hoſtibus: ſibi uero abeſſe ex apparatu nihil: tempus idoneum uiſum eſt quo ſi per hoſtem liceat prelio decernat. Itaq; cæſis hoſtijs e ueſtiC

gio in aduerſum equitem phalange duxit. Adoleſcētes ſecum una currere: ſcutatis autem dixit curſu ſubſequerentur: equites autem ut irruperent monuit. Sic igitur ipſo omniq; exercitu inſequente: equites ipſi a fortiſſimis perſarum excepti ſunt: ſed poſteaq̄ barbari cunctis una difficultatibus premerentur inclinata eſt acies: & alij illico in fluuiũ delapſi. alij in fugam cõuerſi ſunt. At græci: eorum Caſtra inſequētes capiũt: ac ueluti fieri ſolet ſcutati in rapinam uertuntur Ageſilaus autem inter amicos hoſteſq; medius conſtitutus caſtra circũlocauit. Cum uero hoſtes tumultuari audiſſet: quoniam male actam rem ſibi inuicē crimini dederent: confeſtim aduerſus ſardos exercitum duxit: ubi omnes circum urbem locos & incendit ſimul & populatus eſt: ſimulq; per preconem nũtiauit ut hi qui liberi eſſe uellent: ad ſe tanq̄ ad ſocium irent. Quod ſi qui Aſiam ſuam facerent aduerſus liberatores armis decernerēt. Sed poſteaq̄ nemo contra egreſſus eſt: ſecure poſt hac militabat. Videbatq; græcos illos qui antea barbaros adorare cogebãtur: ab his honorari: a quibus contumeliam ſuſcipiebant. Illos autem qui uel deorum immortalium honoribus ſeſe frui dignabãtur: effecit ut neq; intueri aduerſus græcos auderent: atq; amicorum ſolum ab omni præda tutũ præſtitit: hoſtium uero ita perfunctus agro eſt: ut duobus annis centũ talēta & amplius deo apud delphos decimã dedicarit. At rex perſarum Thyſaphernem aduerſarum ſibi rerum auctorem eſſe ratus miſſo Thythrauſte: eum capite obtrũcat. Deinde uero barbarorum res ignauius ſe habere: Ageſilai autē longe robuſtius: ab omnibus enim gentibus ad eius amiciciam cõ

parandam legati mittebantur. Multi etiam ad eum deficere libertatis deſiderio agitati. Itaq; non iam græcorum ſolum: uerum & magnæ barbarorum multitudinis dux erat Ageſilaus: profecto & hinc Ageſilaũ inauditi quadã eum admiratione laudandum exiſtimo: a multarum in continente urbiũ principatum poſſidens: & inſulis nõnullis imperitans: nam & claſſem ſibi ciuitas addidit: auctus præterea & gloria & uiribus cum ei in manu eſſet pro uoluntate plurima facinora optimaq; cõfixere: ac preter omnia quod maximum fuerat animo uolutans ſperãſq; eam reſcindere ditionem: quæ prius in græciam meruerat: re tamen nulla teneri potuit: ſed cũ ab ciuitatis principibus nuntius ueniſſet ut patriæ ſuccurreret: nihilominus reipu. paruit: q̃ ſi ſolus præter illos quiq; patrio more in ephoria ſtetiſſet: ſicq; perſpicuum fecit ut neq; totum orbem terrarũ patriæ: neq; nouos ueteribus amicis: neq; turpis ac tutos quæſtus his anteponeret: qui cũ periculis honeſti & iuſti eſſent. Quãto autem tempore cum imperio manſit: non ne & hoc laudatiſſimi regis eſſe opus oſtendit: q cum omnes ciuitates ad quas regendas nauigarat diſſidentes propter rerũ publicarũ motum ex amiſſo Atheniensium principatu accœpiſſet: effecit ut ſine uel auxilio uel nece q̃diu affuit: inter ſe concordia uterentur: et ipſas urbes opulẽtas atq; trãquillas redderet. Itaq; hi græci qui Aſiam incolunt: eius diſceſſum non ut principis modo uerum etiam ut patris ut ſocij ſodaliſq; dolebant: atq; ad ultimum oſtenderunt non ficta illum beniuolẽtia coluiſſe. Deniq; ultro ſecum in lacedæmonis auxilium iere: ne hi quidem ignari ut nõ ſibi aduerſus

imbecilliores pugnãdum foret. Rerum igitur geſtarũ in Aſia hic fuit finis. Traijciens autem helleſpontũ per eaſdem nationes profectus eſt: per quas antea perſes fuerat claſſe permaxima et quod barbarus annum iter fecerat: ad menſem & minus Ageſilaus confecit: non enim ut patria orbaretur decernebat: ſed poſteaꝙ itinere per Macedoniã facto Theſſaliam attigit. Lariſſei & Cranonij & Scothuſſij & Pharſalij Boeciorum ſocij: & omnes præterea Theſali niſi ꝙ tranſſugæ per id tẽporis erant: Inſequentes hij turbas inferebant. uerũtamen quadrato agmine Ageſilaus exercitum duxit habens equitum dimidiũ ante dimidium uero poſt exercitum. Sed ubi Theſali ab itinere arcerent utpote qui poſtremos inuaderent: tranſmittit ad poſtremos partem ex his qui precedebant: & ex his partem qui circum ſe erant: ut autem inuicẽ contra inſtructi ſunt rati Theſali ſibi ne difficile futurũ equites aduerſus grauius armatos pedites pugnare retrouerſi abibãt ſenſim: græci uero ꝙ temere inſequebantur. At noſcens utrorũq; errata Ageſilaus tranſmittit quomodo circa ſeſe habebat robuſtum equitẽ. Iubetq; tum alios moneant tũ & ipſi uæhementer inſectentur: neq; amplius illos reditum facere ſinant: ſed Theſali ut uiderunt ſecus atq; opinarẽtur græcos fugare impellere inſequi: alij neq; reuerterunt alij uero cum reuerſionem tẽtaſſent ab equitibus quos tranſuerſos habebant capti ſunt. Polichar mus autem pharſalius equitum præfectus reuertitur. & fortiter præliando cum ſuis occubuit: quo facto incredibilis hoſtium fit fuga: adeo ut alij interierint alij uiui caperentur, neq; prius ſubſtiterunt ꝙ ad Antraciorum mõ

tem perueniſſent:quo loci Ageſilaus Trophæum inter Antracem narteriũq; ſtatuit:ibiq; manſit non mediocriter geſta re delectatus : ꝙ eos equeſtri calliditate uiciſſet:qui ea re maxime exultarent.poſtridie uero ſuperatis Achaicis pythiæ montibus:reliquum iter omne iam per amicam regionẽ eſt profectus ad montes uſq; boetiorum. Hic igitur inſtructa acie Thebanos contra nitẽtes offendens cum Athenienſibus chorynthijs : emanibus: euboeis.locriſq; utriſq; nihil conctatus eſt: quĩimmo extemplo ſe ad pugnam accinxit:habens lacedæmoniorum tribum unã & ſemis:ex ſocijs autem per id tẽporis phoſenſes & horcomenios ſolum reliquum uero exercitum quem ipſe ducebat:neq; hoc dicturus uenio: quod & multo pauciores ac longe infirmiores copias habens congreſſus ſit:tamen etenim ſi hæc dixerim uidear certe & Ageſilaum amẽtiæ & meipſum ſtulticiæ denotare:ſi eum laudem:qui maximarũ rerum periculũ temere ſubijcet:quin potius hac eũ in re admiror ꝙ copias nihilo pauciores ꝙ̃ hoſtium eſſent comparauerit. quas ita inſtruxit armis: ut omnia ærea punicea omnia uiderentur. Curauit etiam ut cõmilitones perferre labores quirent:ipſorũq; amicos adeo erexit:ut aduerſus quoſcũq; pugnare oporteret ſatis haberent roboris:tãq; ſuis certatim æmulationẽ & contentionem iniecit : ut ſinguli fortiſſimi uiderentur:ſpe namq; repleuit omẽs qui probe ſeſe ac ſtrenue gererent:multarum rerum bonarũq; aſſequẽdarum . exiſtimabat enim huiuſmodi ſe munitũ hominibus promptiſſimis aduerſus hoſtis dimicaturum. Neq; certe ſe ſua fefellit opinio : narrabo autem pugnam ipſam:& enim huiuſmodi fuit qualis

noſtra tēpeſtate alia prorſus nulla:Conuenerat in Co-
nyiæ cāpū alij cū Ageſilao ex cephyſo: alij cū Thebanis
ex helicone:conſpiciebāturq; inuicem phalanges ipſe
pari admodū apparatu & equites utrinq; pari aderāt
fere numero.Tenebat Ageſilaus dextrum exercitus ſui
cornu:cui ad leuum orchomenij poſtremi aderant:ex al
tera item parte Athenienſes dextrum:Argiui autē ha-
bebant læuū ac interim temporis magnū erat utrinq;
ſilentium.Cum uero circiter ſtadium inter ſe diſtarēt
Thebani contra clamore ſublato curſim una ferebātur
at poſteaq̄ trium ferme iugerorum interuallo ab ſe di-
rimerentur:ex Ageſilai phalange aduerſi cucurrerūt:
quibus Euripides præerat.Erant autem hi eorum par-
tim qui ab initio eum ſecuti fuerant:partim tyricorum
aliqui & Iones & æoles & helleſpontij:qui ſimul om
nes cum impetu facto in haſtam uenientes uertiſſent ad
uerſum cornu argiui quidē Ageſilai aciē nequaq̄ ſub-
ſtinuere:quin fuga in heliconium ſe recepere.Atq; hoc
loci quidam ex peregrino milite Ageſilaum iam coro-
narunt.Interea autem nuntiatur ſibi Thebanos orcho-
meniorum perrupta acie inter impedimenta uerſari.
Quare phalange ſubito conuerſa in Thebanos fereba-
tur.ſed hi ubi ſocios ad heliconem fugiſſe intuerentur:
elabi uolentes:ſeſe ad ſuos magna ui receperunt . Iam
hinc Ageſilaū fortem profecto uirum appellare licet in
dubitato:non enim tutiſſima eligebat.nam licebat ei ſi
nenti hoſtes abire:ubi inſequi uoluiſſet poſtremos cape
re.quod facere certe noluit:ſed aduerſa frōte cum The-
banis acerrime dimicauit.Itaq; ſumma ui congreſſi fe
riebant pugnabant necabant moriebātur ; neq; clamor

quiſq̄ aderat neq; ſilentium item:ſed quædã erat eiuſ modi res qualem iraq; ac prælium præbuerat. Tandem uero Thebani alij ad heliconẽ ſe recipiunt: multi autẽ fugientes cæſi ſunt. Vt uero uictoria ceſſit Ageſilao: et ipſe ſaucius ad phalangem delatus eſt. Accelerantes equitum aliqui ſibi nunciant octoginta ex hoſtiũ numero: eoſq; armatos ſub templum eſſe quidq; faciundum ſit rogant. Is autem quãq̄ multis ubiq; corpus ex omni telorum genere uulneribus cõfoſſus eſſet: non tamen diuinæ rei oblitus eſt: ſed quo uellent eos abire ut ſinerent iuſſit: & afficere iniuria non permiſit. mandauitq; eo uſq; ſui equites illos deducerent quo ad in tuto ponerentur. Finito quidẽ prælio ſpectare iam licebat quo in loco duo exercitus congreſſi eſſent: terram ſanguine rubefactam: cadaueraq; tum amicorum tum hoſtiũ inuicem iacentia: clypeos perforatos: confractas haſtas diſtrictos gladios: alios humi: alios ĩ corpore alios adhuc in manibus. tunc igitur: & eni iam ueſper aduenerat: trahentes hoſtium cadauera intra phalangem cum cœnati eſſent obdormiere. Mane autẽ iuſſit Gylo Tribuno militum: ut & ordines inſtrueret: Throphæũq; ſtatueret: ut omnes in dei uenerationẽ coronarentur: cũctiq; Tybicines tybijs canerẽt: qui iuſſis paruere. At Thebani per caduceatorẽ ſub fœderibus ad ſepulturam cadauera petierunt. Itaq; icto fœdere Ageſilaus abijt domum eligens domi potius pro legibus imperare ac legitime imperium pati: q̄ eſſe in aſio maximus. poſtea uero Arginos animaduertens qui non modo domeſtico fruerẽtur imperio uerũ & corinthũ quoq; adieciſſent. Bellum etiam gliſcere: in eos expeditiones educit. popu

latuſq; omnem ipſorum agrum cōſeſtim inde corinthū ſuperatis anguſtijs petens muros ad lecheum tendentes capit ac patefactis peloponeſſi ianuis ita domum rediens ad hyacynthia ubi a chori principe conſtitutū fuerat peænē Appolini ſimul perfecit: deinde autē chorynthios accipiens pecora omnia in pyræum tuto cōtuliſſe: & ipſum pyræum omne ſerere: ac fruges ex eo capere: maximum præterea ratus ꝙ Boetij hanc ob rem exercitum adorſi tempeſtiue choryntijs ſuccurrerunt: aduerſus pyræum cum exercitu proceſſit: quod cum non mediocri præſidio cuſtodiri aduertiſſet ſumpto prādio ad urbem perinde atq; in deditionem eam recepturus traduxit exercitum: ſed cum apud eum increbuiſſet eos qui in pyræo eſſent cunctis copijs noctu in urbem auxiliū ueniſſe retrouerſus ꝙ̄ primum illuxiſſet pyræum quod præſidio uacuum offendiſſet capit: & cum alia intus inuenta ſumit: tum muros euertit: quibus geſtis domum repetit. Poſt hæc autem alacri animo achiuis in ſocietatem ſeſe præſtantibus deprecantibuſq; ut ſe in acarnaniam ſecum militaturos duceret: ipſiſq; acarnanibus ad anguſtias inſidentibus ſuperiores locos Ageſilaus uelitibus occupans pugnam cōſerit: & eorum multis interfectis Tropheum ſtatuit: neq; prius quieuit ꝙ̄ acarnanes & ætholos et arginos achiuis amicos ſibi uero ſocios effeciſſet: ſed poſteaꝙ̄ pacis cupidi legationes miſerunt hoſtes Ageſilaus paci cōtradixit: quouſq; eos qui Lacedæmoniorum gratia ex chorynthijs Tebaniſq; extorres agebātur: adegit urbes ut domū redeuntes acciperēt. Ad poſtremū rurſus & illos qui exphlyaſijs ob Lacedæmonios exulabant reduxit ipſe expedi

tionem aduerſus phlyũtem agens: quod ſi quis hæc alia quadam ratiõe carpit: ea profecto ſocietatis amiciciæq; gratia geſta conſtat. Et enim poſtq̃ hij qui Thebas Lacedæmonaq; incolebãt: ab hoſtibus cæſi ſunt: rurſus his auxilium ferens aduerſus thebas copias egit: ubi foſſis omnia uallıſq; munita comperiens ſuperatis canis capitibus. (Ita enim locum nominant) agrum omnẽ ad oppidum uſq; deuaſtauit: facultatem Thebanis dimicãdi faciens: & in campo & in mõtibus ſi uoluerint: profectus eſt: & in proximum annũ aduerſus Thebas: ſuperatiſq; ſcoli & munimentis & foſſis reliquã Boetiã in prædam uertit. Quæ igitur ad hunc uſq; locum cõtigere: pari ſecũdaq; fortuna & ab ipſo Ageſilao urbeq; geſta ſunt. quæ autẽ deinde enarrata ſecuta ſunt nemo certe dixerit: ea ducta Ageſilai accidiſſe, Rurſum cum ſuſcepta in leuctris clade tegeatas ipſius & amicos & hoſpites Thebani cum mantineis iam & Boetijs omnibus Arcadibuſq; & helyenſibus inſurgentibus nouo bello laceſſerent: ſolis fretus uiribus obuiam cũ exercitu fit: exiſtimantibus multis neq; ſuum egredi ſolum ad multum temporis Lacedæmonios auſuros. populatuſq; hoſtium agrum ita rurſus domũ abijt. Deinde uero adorſis Lacedæmonẽ Arcadibus omnibus & argiuis et helienſibus & Boetijs item & phocenſibus & utriſq; locris et theſalis et emanibus et acarnanibus euboeiſq; defectione præterea facta ſeruorũ: multis ẽt municipijs ac ſpartiatis ipſis in leuctris ad id redactis ut plures prælio interierint q̃ relicti ſint: urbẽ tamen tutatus eſt eãq; ſine muro: qui quidem ubi omnino hoſtes præualerent: haud eo copias educebat. ſed quo in loco ciues præuali-

turi erant cunctis ſane uiribus dimicabat: quippe qui putaret ubi in latiorem locum exiſſet undiq; circũueniri poſſe: ſed in anguſtijs locis & cõmodis ſubſiſtendo quire omnino uincere. Cum igitur exercitus abijſſet: quis non dixerit quiſpiam eum indulgere ſibi oportere? Vt enim a militia & pedeſtri & equeſtri ob etatem ingraueſcentem prohiberet: uideretq; rempu. pecunijs indigere ſi quẽ uellet ſibi ſocium aſſiſcere: ſe ad eas quærẽdas parandaſq; conſtituit. Et quemcumq; poterat domi manens ingenio atq; induſtria moliebatur. et quæ tempus hortaretur ihis ſe exercere nõ uerebatur: neq; erubeſcebat modo reipu. profuturus eſſet pro imperatore legatus ire. Verum tamen & in ipſa legatione magni imperatoris munera obibat. Nam & Antophradathes in aſſo obſidens Ariobarzanem ſocium cum Ageſilaũ formidaſſet: fugam petijt. Chorys autem ſeſtum quod adhuc Ariobarzanes tenebat obſidens item & ipſe ſoluta obſidione abijt. Itaq; haud abſurde etiã legatus Trophæum ſibi ex hoſtibus ſtatuit. Mauſolus uero marte maritimo nauibus centum ambo hæc oppida obſidione præmens iam non formidine ſed perſuaſione domũ rediens nauigauit. Dignas certe admiratione res geſſit. nam & hij qui beneficiũ ex eo ſuſcepiſſe cenſerent & qui eum fugiſſent: uterq; ſibi pecunias dederũt. At qui propere & Mauſolus ob priſtinum ſibi cum Ageſilao hoſpitium: cum & ipſe pecunias Lacedæmona detuliſſet magnifica eum pompa domũ deduxerunt. Sed cum id annum circiter octogeſimũ attigiſſet cõperijſſetq; ægyptiorum regem aduerſum perſen belligerare cupientẽ magnoq; & peditum & equitum numero fretum &

grandi quoq; pæcunia abũdantem: non iniucunde audiuit. ꝙ ab illo accerſeretur & eo potiſſimum ꝙ imperiũ ille ſibi polliceretur. Putabat namq; ſeſe eadẽ profectione tum ægyptio gratias relaturum pro his quibus Lacedæmonem beneficijs affeciſſet: & eos qui Aſiam incolerent græcos rurſum in libertatem redacturũ: tum deniq; ipſi perſæ rerum præteritarum pœnã adiecturum & ꝙſe nunc conſocium diceret: ut meſenã dimitteret imperabat. At poſteaꝗ̃ is qui accerſierat imperium ſibi haud traderet: Ageſilaus quidẽ tanꝗ̃ maximopere deceptus quid faciendum eſſet animo uolutabat. De hinc uero ægyptiorum exercitus bifariam partiti primũ quidem a rege deficiũt: deinde reliqui omnes eum deſerũt. Ipſe autem rex rem formidãs ſydonem phænicis petijt fuga. At egyptij orta inter eos ſeditiõe reges duos creant. Tunc igitur Ageſilaus intelligens ſi neutri cohæſerit neuter græcis ſtipendium ſoluet: cõmeatum quoq; præbebit nemo: et uter uicerit hic hoſtis ijs fiet. quod ſi alteri faueris: is beneficio affectus cõſentanee amicus futurus ſit: proinde ſic iudicans uter magis græcis affici uiſus eſt: hũc militia ſecutus alterum qui græcos exoſus eſſet: uictum prælio capit: alterum regem confirmauit: quem cũ & Lacedæmoni amicum feciſſet: multaſq; pecunias accœpiſſet: ita uel medio hyemis tempore domum nauigat: eo feſtinans ne ad proximam æſtatem debilis aduerſus hoſtes urbs fieret. Atq; hæc etiã enarrata a nobis ſunt: quæ plurimorũ teſtimonio de illius rebus geſtis comprobantur: huiuſmodi enim res coniecturis non indigent: ſed ſatis eſt admonuiſſe dũtaxat: continuoq; creduntur. Nunc autẽ enitar oſtẽdere eam ani

mi ſui uirtutem: qua & hæc geſta ab eo ſunt: & hone- ſta is omnia aſſecutus & turpia quæq; inſectatus eſt. Ageſilaus eni ita diuina uenerabatur colebat obſerua- bat: ut & hoſtes ipſi illius & iuſiurandum & fœdera certioris fidei q̄ ſuam inter ſe amiciciam ducerent. Nā in contrahendis inter ſe rebus plerūq; ad eūdem ire ue- rebantur: Ageſilao autem ſeſe credebant. Sed ne quis falſa hæc exiſtimet eſſe: illorum nomina in mediū refe- ram qui eſſent inter eos illuſtriſſimi in primiſq; ſpe- ctati. Spythridathes quidem perſes cum ſciſſet pharna- bazum operam dare ut regis filiam uxorem haberet: eius uero filiam abſq; matrimonio ſumere uellet. hoc ſibi futurum contumeliæ ratus: & ſeipſum & uxorem & natos atq; uires omnes Ageſilao dedidit. Chothis uero paphlagonū princeps regi mittenti dexteram au- dire noluit ueritus ne captus uel grandes pecunias ſol- ueret: uel etiam letum daret. Ageſilai autem fœderi- bus idem fiſus & in caſtra uenit: & ſocietate facta ele- git cum Ageſilao militare: equites duomilia & ſcuta- tos quattuor milia ſecū habens. uenit & pharnabazus in Ageſilai colloquium eiq; faſſus ni totius ipſe perſa- rum exercitus imperator conſtituatur a rege ſe defectu- rum. Si quidem ego inquit imperator belligerabo tecū Ageſilae pro uiribus q̄ acerrime: quæ inquiens facile credebat ſe nihil præter fœdera pati poſſe: uſq; adeo ma- gna & perpulchra res eſt cum aliis omnibus: tum uiro imperatori fas fidemq; ſeruare: & ſe talem eſſe cogno- ſci. ac de pietate quidem hæc dicta ſint. De ipſius autem in re pecuniaria iuſticia: cuiuſmodi quiſq̄ maiora hiſce argumēta habuerit? Nam nemo unq̄ de Ageſilao que

ſtus eſt ꝙ quicꝗ̃ ſibi abſtuliſſet: eius uero erga ſe bene-
ficia multi multa confeſſi ſunt. Cui uero uoluptati eſt
rem ſuam ad hominum cõmoda uſumq; conferre. Quo
hic pacto aliena uoluerit auferre quo ipſe ĩfamis fiat?
nam ſi pecuniarum libidine tangeretur: longe quieti-
us foret ſua tueri q̃ aliena iniuſte capere. Qui autem
gratias hiſce in rebus auferre nolit: quarũ nullæ ſunt
mulctæ in eum qui nil retribuerit conſtitutæ quo pa-
cto ea quæ lege prohibentur auferre uoluerit. At Age-
ſilaus nõ mõ gratias nõ referre iniuſtũ eẽ iudicauit: qui
potius non multo maiores reddere qui poſſet iniquum
arbitratus eſt. At qui ea furto ſubripuiſſe quæ ciuitatis
eſſent ubi eũ quiſq̃ iure criminetur? qui etiam eas quæ
ſibi gratiæ deberentur fruendas patriæ permiſerit: tra
diderit ceſſerit? quod autem cum uellet uel reipub. uel
amicis pecuniis benefacere poſſet: ab aliis accipiendo
prodeſſe: Nonne & hoc magnum eſt argumentũ ſuæ
circa pecunias continentiæ? Nam ſi gratias uendidiſſet
mercedeue benefacere conſueſſet: nemo certe quicq̃ ei
debere cenſuiſſet. Sed qui gratis beneficium ſuſcepere:
ii iucũde ſemper beneficio inſeruiunt obtemperant ob-
ſequuntur: tum quia beneficio ſunt affecti: tũ quia pri-
us crediti ſunt digni eſſe qui gratiarum depoſitũ tue-
rentur. qui uero malit aut cum ipſo iuſto minorem con
ſequi: aut cum iniuſto ipſo maiorem habere portionem:
qui non eodem modo ut turpe lucrum longe is magis
euitarit atq; aufugerit? Ille igitur cum a ciuitate omis
Agidis ſubſtantia adiudicata eſſet: dimidium eius ger-
manis tradidit: quoniam inopes illos intueretur. Hæc
autem uera eſſe omnis Lacedæmoniorum ciuitas teſtis

eſt. Prætereá permulta ſibi munera Thythrauſta offerẽte ſi ex Vſia decederet: reſpõdit Ageſilaus: O thythrauſta. exiſtimatur apud nos pulchrius eſſe principi exercitum ꝗ̃ ſeipſum locupletare: & ab hoſtibus prædã magis q̃ dona capere eniti. Atqui quot uoluptatibus homines ſuperantur: quibus nunq̃ quis uiderit ſuperatum: Ageſilaum: qui ebrietate ac edacitate non ſecus atq; ab ingenti flagitio alienari decere duceret. Intempeſtiuo autem cibo tanquã & impudentia: ac duplicem portionem in conuiuijs ex conſtituto accipiens nec ſic quidem tota utebatur: uerum ſimplici ipſe nec integra ea contẽtus: reliquum diſtribuebat ratus geminam regi portionem dari non ſacietatis gratia: ſed quo poſſit quem uelit honorare: nec ſomno quidem ut hero: ſed cui a rerum maximarum cura imperaretur utebatur. Ac nequidem obſcurũ erat eum pudore affici ni ex preſentibus lectis eum habuiſſet: qui eſſet uiliſſimus. Arbitrabatur enim decere principem non mollicie ſed tolerãtia priuatis hominibus preſtare. Hiſce autem rebus ſe locupletiorẽ eſſe haud pudebat. In æſtate quidem ſole in hyeme uero frigore: quod ſi quando nimio labore defatigari exercitũ contingeret: elaborabat & ultro ipſe præter cæteros putans quæq; talia leuamento eſſe militibus. Vt autẽ breuiter dixerim Ageſilaus labore quidem exultabat: ocio uero omnino triſtabatur. Sed de ipſius circa res uenereas pudicitia non ne ſi ob nullam rem aliam at admirationis gratia dignũ ſit meminiſſe: nam quod ab rebus non concupitis ſeſe abſtinuerit humanum quis eſſe dixerit: ſed quod Megabathem Spythridatis filium adamarit: ſicuti uæhementiſſimum effrenatiſſimumq; bo

minis ingenium rem pulcherrimam adamare poſſit. Deinde cum patrius mos ſit perſis eos oſculari quos honoribus proſequi uelint: aggreſſus eſt Megabathes ut Ageſilaum oſcularetur. Iſq; pro uirili parte repugnauit: ne ſe oſculetur. Non ne hoc igitur permaximum quoddam eſt & incredibilis continentiæ argumentum Sed poſtq̃ Megabathes non amplius deinde eũ oſculari tentabat utpote qui ſe inhonoratum exiſtimaret quẽdam ex ſocijs Ageſilaus alloquitur q̃ Megabathe ſuadeat ut denuo ſe honoret. Rogante autem ſocio an ſi Megabathes aſſentiatur oſculabitur. hic cum Ageſilaus tacuiſſet: inquit. Ita non ſi quidem ſtatim unus omnium hominum ſim futurus & pulcherrimus & fortiſſimus & celerrimus. quin tandem rurſus certare pugnam deos omnes & obteſtor & iuro: uerũtamẽ id potius uellem q̃ omnia mihi quæcũq; uideo aurea fieri: & quidem plurimis hæc ſuſpecta fore neq; credibilia uiſum iri nequaquã ignoro: equidem ſcire tamen uideor ualde plures eos eſſe qui hoſtium q̃ tali uictoria potiri queant. Sed hæc paucis nota: multis non ab re incredibilia ſunt. Id autẽ omnes profecto nouimus quicquid clariſſimi uiri egerint: occultum eſſe non poſſe. ab Ageſilao nemo uero unq̃ huiuſmodi quicq̃ patratũ uidiſſe nuntiauit neq; ex coniecturis ſuſpicatus aliquod utiq; probabile dicere uiſus eſt. Etenim neq; in domum ſeorſum peregrinãdo diuertit unq̃: ſemper autem uel in templo ubi talia perpetrari minime poſſent: aut in publico reſidebat: oculos omnium ſuæ puditiæ atq; cõtinentiæ teſtes faciens. Quæ ſi ego mẽtior hiſce græcia contraria ſentiẽte: nec illum laudo equidem & me cer-

te uitupero. Atqui fortitudinis quoq; nõ mediocres præbere coniecturas uidetur mihi: ꝙ cum ab urbe tũ a græcia decretus ſit ſemper qui aduerſus hoſtium potentiſſimos bellum gereret: aduerſus quos primus in certaminibus prodibat: & ubi ſecũ hoſtes congredi uellent: non metu aliquo cunctatus uictoriã nactus eſt: ſed aduerſa & acri pugna ſuperatis hoſtibus Trophæum poſuit:: linquens is quidem immortalia uirtutis ſuæ monumenta: ſigna autem certa afferens quod omnino pugnaret adeo ut non audiendo ſed intuendo liceret eius animum probare. Atq; trophæa quidem Ageſilai non ea ſolum quod ſtatuit iure habenda ſunt: ſed quod potius bellando promeruit: neq; enim minus uincebat quod nollent hoſtes pugnare ſecum: uerum id tutius conducibiliuſq; erat reipu. & ſocijs ac in certaminibus quoq; non minus hij coronantur qui abſq; ſudore: q̃ꝫ qui pugnando ſunt uictoriam conſecuti. Quanta uero ſapientia is claruerit quæ illius res iuſtæ non demonſtrant? qui ita patria utebatur ut alacri animo ſocijs obſequendo obſequentiſſimos nihilq; recuſantes amicos comparant. Milites autem & obedientes ſimul & amãtiſſimos ſui reddiderit: & quonam modo acrior phalanx fieri queat q̃ꝫ quæ obtemperando bene inſtructa ſit: & ſuum amando principem fideliter adſit. Nempe habebat hoſtes qui uituperare non poſſent: odiſſe autem cogerentur: ſocios namq; ſemper potiores ut illis eſſent moliebatur & tempeſtiue decipiẽs & celeritate opportune preueniens & ubi conduceret deliteſcens: & omnia deniq; ſecus aduerſus hoſtes q̃ꝫ in amicos curans: et eni nocte ueluti die ac luce ueluti nocte utebatur: ignos

rabaturq; nonnunq̃ ubi eſſet quo iret: quod rerum fa-
cere inſtitueret: quare quæ tuta erant dubia reddebat
hoſtibus: hæc preteriens illa ſuperans alia ſurripiens ac
fallens. Atqui quando proficiſceretur: ſciens eo conſilio
ſe egreſſum: ut cum hoſtibus manus conſereret ſi uolue
rint: eo ordine ducebat exercitũ ut maxime ſubſidiũ ſibi
afferre poſſet: ea uero taciturnitate quieteq;: ut pudiciſ
ſima aliqua uirgo antecedere uideretur: putabat enim
hoc pacto neq; tremore neq; formidine neq; tumultu:
neq; impudentia: neq; inſidijs occupari exercitũ poſſe.
Itaq; huiuſmodi rebus & acriter hoſtibus imminebat
& audentiã amicis roburq; inijciebat: itaq; neq; inimi
cis contẽnendum neq; ciuibus mulctandũ neq; amicis
uituperandum ſe preſtitit quoad uixit. Fuit autem &
omnibus admodum cariſſimus & a cũctis mortalibus
apprime laudatus. Quod uero fuerit reipu. ſtudioſus
ſi ſingulatim quæq; litteris mandare uoluero: longiſſi
mum certe fuerit. Arbitror enim nihil ab eo geſtũ quod
minus ad hoc unum referatur: uerum ut paucis dixerĩ:
noſtrum neminem fugit Ageſilaũ ubi exiſtimaſſet pa-
triæ profuturum neq; labores fugiſſe: neq; a periculis
abductum eſſe: neq; pecunijs pepercisſe: neq; corporis:
neq; ſenectutis imbecillitatem obtẽdiſſe: quinimo boni
Regis officium eſſe ducebat: ut plurimis eos bonis æ-
mularet: qui ſub imperio cõſtituti eſſent. Sed inter ma-
ximas patriæ uirilitates uel hoc eius ego facinus po-
ſueram: qui cum in urbe potentiſſimus eſſet perſpicue
oſtendebat ſe nihil malle q̃ legibus inſeruire: quis nã-
q; refragari his uoluiſſet cum regem obtemperare in-
tueretur? quis etiam deteriori ſe conditione futurum ra

tus noua quicq; facere attentaſſet preſertim cum regẽ animaduerteret tolerare ut legitime etiam ſibi imperaretur? q & cũ diſſentientibus in repu-tanq; pater cum filijs diſceptabat obiurgabat nãq; ſi qd erraſſent: honorabat ſi qd honeſti egiſſent. Aſſiſtebat ſi qua calamitas contigiſſet ciuem nullum ducebat inimicũ: laudare uolebat omẽs: ſeruare omne lucrum exiſtimabat. Iacturæ ſibi aſcribebat ſi quis etiã minus preſtantiſſimus perijſſet: quod ſi pacate in legibus permãſerint patriam uſq; beatam fore plane arbitrabatur: tum uero robuſtam ac ualentem quandocũq; græci frugi fuerint. Atq; ſi quidem honeſtum eſt græcum græcas affici: quem aliũ quiſquã norit imperatorem? qui aut urbem capere noluerit cum uaſtãdam ſuſpicaretur: aut belli aduerſus græcos uictoriam clademq; putaret. Ille igitur cum nuntiũ accœpiſſet Lacedæmonios octo: hoſtium uero circiter decemmilia in prælio aduerſus corynthios iterijſſe: haud obſcure ſignificauit eam ſibi rem minimum uoluptatis attuliſſe. Inquiens heu tibi græcia: quando quidem hij qui nunc oppetiere ſatis fuerant: qui uiui omẽs pugnãdo barbaros ſuperaſſent. Corynthijs uero exulibus dicentibus urbem illis ceſſuram: ac machinas oſtentantibus quibus muros capere cuncti ſperabãt: apponere eas noluit inquiens haud decere in ſeruitutẽ urbes græcas redigi ſed caſtigare potius: quod ſi delinquentes inquit e nobis ipſis perdemus cauendum eſt ne quo pacto barbaros uincere poſſimus habeamus: ſin rurſus pulchrũ eſt odiſſe perſas: quoniã ſuperior perſes copias eduxit ad græciam ſubiugandam & is qui nunc regnat aſciſcitur ſocius quibuſcunq; ſe maius detrimentum allaturũ

crediderit: illis elargitur quoſcunq; putarit in acceptis muneribus plurima græcis mala illaturos: pacem uero eam agit ex qua conſuerit maxime nos inuicem aduerſus bellaturos & quidem hæc uidēt omnes: at quis alius præter Ageſilaum curauit unq̃ aut ut natio aliqua a perſa deficeret: aut ut quæ defecerit non periret: uel ſaltē ut rex male affectus nequiret græcis negocia præbere. Qui quidem Ageſilaus patria contra græcos belligerante: tamen publicum græciæ bonum non eſt oblitus non neglexit nō ommiſit: qui traiecit in Aſiam male barbarum pro uiribus affecturus. At qui dignū eſt: ne ipſius quidem comitatem affabilitatemq; naturæ taceamus: qui cum honore potentia ad hæc etiam regno eoq; ſine inſidiis & cū amore oīm potiretur: lactātiæ tamen obnoxius a nemine unq̃ notari potuit: obſequentem autem colentēq; amicos nullo etiam adhibito ſtudio animaduertiſſet quilibet. doctis uero erudit iſq; ſermonibus iucundiſſime utebatur: quibuſcunq; in rebus opus eſſet amicis: curarum ſocius accedebat: & quoniā bonæ ſpei plenus: bonoq; animo & hilaris ſemper eſſent efficiebat ut multi ſe adirēt non ſolum alicuius cōficiundæ rei gratia: uerum etiam quo diem ſuauiſſime conſumerent: preterea cum minime de ſeſe unus omniū magni quicq̃ loqueretur: non eos tamen moleſte audiebat qui ſeipſos laudarēt: quippe qui nihil id illis obeſſe duceret: ſed eos polliceri potius uiros ſe probos fore: nec ommittendum quidē reor q̃ tempeſtiue animi quadam magnificentia ſingulari uteretur. Ille nāq; cum epiſtola a rege reddita eſſet: quā perſes cum callia Lacedæmonio detulerat de hoſpitii iure amiciciaq; perſcriptā:

hanc ne ſuſcepit quidem:tabellario uero dixit regi nūn
tiaret priuatim ad ſe epiſtolas dare nequaq̄ꝫ oportere:
quod ſi amicum Lacedæmoni atq; græciæ beniuolum ſe
palam preſtiterit:futurum & ipſum ſibi uæhementiſ-
ſime amicum:quare inquit ſi quidē inſidias nectere de-
præhenſus fuerit: neq; ſi infinitas epiſtolas ſuſcipiam
me ſibi fore amicum putet. Ego igitur tum hoc Ageſi-
lai plurimum laudo quod ut græcis placeret regis de-
ſpexit hoſpitium: tum & illud uæhementer admiror:
quod nō uter ditior eſſet ac plurimis imperaret: id plu
ris faciendū ratus eſt:ſed quo pacto & ipſe melior eſſet
imperaretq; melioribus. Præterea & illud ſuæ prudē-
tiæ ſummis laudibus proſequendū exiſtimo:quod uſui
eſſe ducens ut quāplurimi ſatrapæ ad græcos a rege de
ficerent:nunquā uinci potuit neq; muneribus neq; uiri
bus regis quo ſibi hoſpitio iungeretur : ſed obſeruauit
magis ne deficere a rege uolentibus infidus fieret. Ac
id eius factum quis non iure mirandum cenſeat. Nam
perſes quidem ratus ſi grandes pecunias habuiſſet : ſe
omnia ſub eius acturum imperiū : propterea quicquid
inter homines auri quicquid argenti eſſet:omnes deni
q; precioſiſſimas res ad ſe cogere ſtudebat. At hic cōtra
ita ſuam pararat domum : ut horum nihilo indigeret:
quæ ſi cui minus creduntur:intueatur cuiuſmodi ei do-
mus ſatis erat : aſpiciat eius ianuas:putabit profecto
has etiam illas eſſe:quas Ariſtodemus Herculis filius
quando deſcendit ſumptas ſtatuit:& nitatur item in-
ſpicere intimum ornatum : atq; ſupellectilem cogitet
quo pacto epularetur in ſacrificijs:audiat ut ciuili iumē
to amiclas petierit. Sic igitur ſumptus æquabat cenſi-

bus:ut nihil iniuſtum agere cogeretur pecuniarũ gra‐tia. Atq; perpulchrum equidem uidetur eſſe muros pa‐rare inexpugnabiles hoſtibus:ſed ego longe pulchrius iudico ſuum parare animum & pecuniis & uolupta‐tibus & metu inexpugnabilem & inuictũ. Equidem referam quam perſicæ ſuperbiæ contrarium ſeruauerit morem:perſes quidem in eo maxime exultabat ut q̃ ra‐riſſime uideretur. Ageſilaus uero ut ſemper ſpectare‐tur gaudio exiliebat. exiſtimabat enim turpiter degen‐ti tenebras conuenire:ſed honeſtæ uitæ plus ornamenti lucem afferre. Deinde difficilẽ ad ſe prebẽdo acceſſum ille gloriabatur:hic omnibus patere ad ſe aditum læta‐batur. At ille rurſus cunctatione honeſtari ſe putabat: hic autem tunc maxime gaudebat:cum celerrime peri‐tos rerum quibus indigerent adeuntes ſe dimitteret. Atqui uoluptatem ipſam quanto faciliorem promptio‐remq; diligentia cura ſtudioq; reddiderit cõſiderandũ cenſeo. Reges enim perſarum circũeunt orbem terrarũ oẽm:quæritantes ſuaues potus:innumeri autem ſtudẽt quo uoluptuoſis ueſcantur cibis:ut autẽ ſopore capian‐tur:ne facile quiſquã dixerit quanta et arte et induſtria moliantur. At Ageſilaus quoniam patiẽs laboris eſſet: & æquo animo quæq; ferret:quicquid offerretur:bibe‐bat q̃ iucundiſſime:quicquid apponeretur ſuauiſſime comedebat: porro ad ſomni ſuauitatem omnis ei locus aptus erat:quæ agens non letabatur ſolum:uerumetiã recordatiõe geſtiebat:quod ipſe in mediis uoluptatibus uerſaretur. Barbarũ uero intueretur ſi uellet abſq; do‐lore uiuere:oportere e terræ finibus uoluptatis illece‐bras aduocare atq; attrahere. Hæc etiam Ageſilao iucũ

ditati erant quod ſe intueretur deorum apparatu abſq; ægritudine uti poſſe. Barbarum uero tum calores tum frigora fugere conſpicabatur imitariq; illum quidem propter animi imbecillitatem nõ uirorum fortium ſed debiliſſimorum beſtiarum uitam. Illud quoq; qui non perpulchrum ac maximi inſigne animi dicendum ſit? q & ipſe preſtantis uiri facinoribus atq; rebus partis domum ſuam exornarit: uenationiq; canes multos ac bello equos enutrierit & Cyniſcam ſororẽ iumenta iungẽdis curribus nutrire perſuaſerit: itaq; uincente demonſtrarit: ut hoc pecoris genus non probitatis ſed opulentiæ indicium eſſet. Nempe & hac in re generoſa mihi eius plane ſentẽtia uiſa eſt: qui ſi curru priuatos homines uiciſſet: haud quaquã ſe clariorem fore exiſtimabat ſin patriam amiciſſimam habuiſſet: amicos uero et plurimos & optimos per omnem terrarum orbẽ ſibi comparaſſet: patriam uero ipſam ac ſocios beneficijs ſuperaſſet: hoſtes autem ſupplicio affeciſſet: ſe certo reportaturum arbitrabatur pulcherrimorum magnificentiſſimorumq; certaminum uictoriam: futurumq; & uiuũ & poſt mortẽ celeberrimum. Ego igitur ob huiuſmodi res Ageſilaum laudandum puto. Hæc enim non ita ſunt ueluti ſi quis theſaurũ reperiat: ditior quidẽ fuerit: non autem ad gubernandum prudẽtior: & ſi morbo affectis hoſtibus uictoria potiatur: non eo tamẽ quia fortunatior ſit diſciplina rei militaris inſtructior dici queat. At qui tolerãtia antecellit: ubi laborãdi ſit tẽpus & robore: ubi fortitudinis ſit propoſitum: & mẽte ubi conſilij opus aſſit: Hic profecto uidetur mihi iure optimo uir bonus apprime putãdus. Quod ſi ad ſtructuræ

conueniẽtiam hominibus pulchrum inuentum eſt perpendiculum & regula: pulchrum mea ſententia. Agesilai uirtus exemplum his fuerit: qui probitati uoluerint dare operam. Quis enim aut pium imitatus nepharius fuerit? aut iuſtum iniuſtus? aut ſobrium petulans: aut temperantem intemperans. Etenim non tam quod aliis imperaret q̃ quod ſibimet dominaretur gloriabatur neq; quod aduerſus hoſtes: ſed quod ad omnẽ uirtutem ciuibus dux eſſet magnifaciebat. Enimuero quoniam mortuus laudatur: eo lamẽtationẽ hanc quiſquã orationem ſed multomagis præconium exiſtimet. Nam primum quidẽ quæ uiuus ille audiebat: hæc etiã hoc tempore de illo narrantur. Dein uero quid a lamẽtatione longius abeſt q̃ & æuum glorioſum & ſpetioſa mors: quod deniq; dignius præconium q̃ & pulcherrimæ uictoriæ laudatiſſimaq; facinora? Recte is quidem beatus habendus fuerit: qui continuo ab puero cũ celebritatẽ nomini adamaſſet: eam unus omnium ætatis ſuæ aſſecutus eſt: qui cum appetẽtiſſimus honoris atq; dignitatis natura eſſent res creatas inuictũ ſeſe perturbationibus uſq; præſtitit. Ad ſummum uero ætatis ſpatium perueniens: diem obiit ſine labe: & erga hoſce quibus imperabat & erga illos quibus cum bellabat. Volo autem & eius uirtutem ſummatim repetere: quo facilius hæc laudatio memoriæ commẽdetur. Ageſilaus quidẽ templa etiam quæ inter hoſtes erant uenerabatur exiſtimans oportere deos immortales nõ inter hoſtes minus quã inter amicos propitios ac ſocios facere. Deorum autem ſupplices neq; inimicos quidem uiolabat: abſurdum eſſe ducens eos qui ex templis quicq̃ fu-

ratentur ſacrilegos appellare: qui uero ab aris ſuppli-
ces auelleret pios arbitrari. Atq; ille certe deos cātibus
celebrare ceſſabat nunq̄ quaſi deos ſuſpicaretur nequa
quam minus religioſis operibus: q̄ ſacriſiciis caſtis de-
lectari. At qui cum & ſecūdis rebus uteretur non homi
nes deſpiciebat: ſed gratias ſuperis habebat: ac ſidēs tu-
tuſq; plures hoſtias perſoluebat q̄ anceps uouerat. pre
terea ſeſe aſſuefecerat ut metuens hylaris uideretur:
ſecūdiſq; in rebus mitis eſſet: & amicos quidem nō po-
tentiſſimos: ſed promptiſſimos maxime & amabat &
iucūde excipiebat: inſequebatur autem odio non ſi quis
male affectus ultionem capiebat: ſed ſi quis beneficiis
prouocatus ingratus apparuiſſet: ac lætabatur non me
diocriter: cū turpem quæſtum quæritantes pauperes ui
deret: iuſtos uero locupletes faciebat: utpote qui iuſticiā
uellet iniuſticia uel lucro utiliorē emolumētiq; pleniſſi
mam reddere. Conſueſcebat cum omnis generis homi-
nibus colloqui: uti autē bonis ſolum: cū eos qui aliquos
uituperarent laudarētur audiret: arbitrabatur non mi-
nus eorum qui dicerent: q̄ de quibus dicerēt mores per-
diſcere. Qui ab amicis decepti eēnt. haud uituperabat:
q uero ab hoſtibus maximopere accuſabat. Atq; nil cre-
dentes decipere ſapientiæ eſſe indicabat: credētes uero
fallere impietatis. ab his laudatus: qui etiam turpia ui-
tuperare uellent mirifice gaudebat: ac in ſimplices qui-
dem & apertos homines nullas inimicicias exercebat.
Verſutos autem occultiq; ingenii habebat odio: quippe
qui maiorem iacturam duceret amicis q̄ pecuniis nuda-
ri: & priuatorum quidē hominum errata modeſte fere
bat: principum uero magna cenſebat. indicabat eni ab

illis pauca ſed ab hiſce multa mala diſponi atq; cõſtitui
Regiam autem poteſtatem nõ uerſutia inſignem eſſe.
ſed probitate decere opinabatur. Corporis imaginem
ſibi ſtatui refragrabatur: cum hoc ſibi gratificari nõnul
li uellent: ſed animi monumẽta elaborare nunq̃ deſiſte
bat: putans ſtatuariorum illud: & hoc ſuum eẽ ipſius
opus: ac rurſum locupletũ illud ſed hoc bonorum eſſe.
Pecunijs certe nõ iuſte modo uerum etiã liberaliter ute
batur. Cenſebat enim iuſto quidem homini ſatis eẽ ab
alienis abſtinere. Liberalẽ autẽ decere ſua etiam ad utis
litatem hominũ conferre: propterea pius ſemper ac res
ligioſus in deos erat ratus honeſte uiuentes nõdum fe
lices eſſe: ſed qui diem præclare obijſſent: eos iam beas
titudinem aſſecutos. Maiorem quoq; calamitatem indi
cabat ſcientẽ quã inſcium bona negligere: gloriæ uero
nullius dulcedine tangebatur: quã non ſuis ſibi laboris
bus comparaſſet. Ac inter paucos mihi homines unus
eſt uiſus qui tolerantiam nõ uirtutem ſed uoluptatem
eſſe duxerit. Itaq; magis laudibus q̃ pecunijs lætabas
tur. At qui fortitudinem cõſilio magis q̃ periculis oſtẽ
debat: & ſapientiã re magis q̃ uerbo exercebat: amicis
mitiſſimũ inimicis pœnitus terribilẽ ſe præſtabat: et cũ
eẽt laborũ patiẽtiſſimus: amicis tamẽ iucũdiſſime cede
bat: pulchriſq; operibus magis q̃ pulchris corporibus
delectabatur. Secũdis qdẽ in rebus cõtinẽtẽ ſeſe. i aduer
ſis aũt fidutiæ bonæq; ſpei plenũ facile ſeruabat. Atq;
comitatem nõ iocoſis obiurgatiõibus: ſed moribus aſſe
qui ſtudebat: animi quoq; elationem ac magnitudinem
non contumelia ſed grauitatẽ ſentẽtiarum metiebatur
Itaq; iactabundos deſpiciens erat: moderatis hominis

bus moderatior: & enim cultu corporis uili ac ornato exercitus apparatu exultabat: & ſe minimis indigere & amicis plurimum prodeſſe lætabatur. Ad hæc bellator erat acerrimus: ſed potius uictoria clementiſſimus inimicis credebat nihil: amicorum fidem nunq̃ uerebatur. Id opere ſibi adeat ut & amicorum res ſemper in tuto collocaret: & hoſtium uſq; obſcurando diſſiparet: illum cognati ſtudioſum neceſſitudinis: familiares obſequentiſſimum: qui officij quicq̃ exhibuiſſent: memorem iniuria preſſi auxiliatorem: periclitantes uero ſeruatorem poſt deos appellabant. Videtur & hoc mihi Ageſilaus ſolus ex hominibus demonſtraſſe uires corporis conſeneſcere: ſed animi robur probis in uiris ſenectutem pati non poſſe. Ille nãq; non eſt defatigatus quãdiu ipſius animi uires corpus proferre potuit: magnam uirtutem preclarãq; acquirere. Ergo qua iuuentute illius ſenectus melior non apparuit? Quis enim in ætatis flore formidabilis æque fuit ac Ageſilaus: cum extremum ſenectutis ageret. Cuius obitu magis hoſtes gauiſi ſunt q̃ Ageſilai tametſi ſenior obijſſet. Quis ſocijs tantum audentiæ præbuit quantum Ageſilaus: & ſi ad hoſtium uitæ iam aduentaſſet? Quid noui amici magis deſiderarunt q̃ ageſilaum cum ſenior ex hac luce migraſſet? Adeo autem abſoluta uirtute uir utilis patriæ fuerat quoad uixit: ut etiam mortuus in æternã habitationem diuerterit. Itidem ciuitati & cõducat & proſit. Monumenta is quidem uirtutis ſuæ: per totum terrarum orbem aſſecutus: ac regiam in patria ſepulturam nactus.

FINIS.

XENOPHONTIS APOLOGIA PRO SOCRATE PER LEONARDVM ARETINVM E GRAECO TRADVCTA.

S OCRATIS QVOQVE MIhi uidetur dignum meminiſſe cum in iudicio uocatus fuit quēadmodū de ſua defenſione morteq; cogitauit. Scripſerunt nāq; ſuper hoc et alij omneſq; in magniloquētia eius conuenerunt. Ex quo manifeſtum eſt Socratem re uera ſic fuiſſe loquutū: ſed ut iam mortem uitæ ſibi putaret preferendam de hoc iam ſatis aperte dixerunt. Vnde fit ut magnificentia illa uerborum minus prudentiæ habere uideatur. Nobis uero Hermogenes Hipponici filius Socratis amicus ac familiaris talia de eo retulit: ut magniloquētia illo recte conuenire eius cōſilio uideatur. Dixit nāq; Hermogenes Hipponici filius cum de cunctis rebus magis q̄ de ſe defendendo cogitantē ipſum aiaduerteret dixiſſe. Atq; par erat o Socrates te de tua defenſione curam habere. Illū uero primum reſpondiſſe. Nonne tibi uideor hoc facere o Hermogenes dum quēadmodum uixerim meditor? & cum rurſus interrogaretur ſubiunxiſſe q̄ nihil in uita feciſſet iniuſte: quā defenſionis optimam meditationē putaret. Cum uero Hermogenes dixiſſet. at non uides in Athenięſium iudicijs ſepæ illos qui nihil patrati eēnt irritatis iudicium animis fuiſſe damnatos: ſæpe etiam criminoſos: aut oratione ad cōmiſerationem traductæ:

aut gratia fuiſſe abſolutos. Ad hæc reſpondiſſe Socra-
tem ait: enimuero his iam defenſionem meditāti mihi
demonium aduerſatur & cum hermogenes miraretur
adiunxiſſe: an tibi mirum uidetur Hermogenes ſi pera-
melius uidetur iam me e uita migrare. Neſcis me uſq;
ad hanc diem nemini conceſſiſſe in uita? Quod quidem
dulciſſimum eſt ſcire: ſe ætatem totam pie: iuſteq; tran
ſegiſſe. Itaq; magnæ uoluptati eſt hæc reputare mecū
& familiares meos ita ſentire. Nunc autem ſi longius
proceſſerit ætas ſcio neceſſarium fore ut ſenectutis ſu-
beam onera. peiuſq; uidere: & minus audire hebetariq;
ingenium ad diſcendum: & quæ tam didicerā facilius
obliterari. Quod ſi mei in deterius ferri ſentiā graui-
terq; id feram: quēadmodum mihi uita poteſt eſſe iucū
da? fortaſſis enim mihi benignitas dei præſtat nō ſolū
oportunitatem. Nam ſi nunc condēner conſtat mihi lice
re mori ita ut maxime fieri poteſt facilime & ſine incō-
modatione amicorum: ac per eum modum qui iuxta de
ſiderium ſuum relinquit. Nam quādo nihil tetrum ne-
q; durum in mentibus ſuperſtitum remanet? eſtq; ſanū
corpus menſq; ad cognitionem amicorum ualida quo-
modo fieri poteſt ut is qui migrat e uita ſui deſiderium
non relinquat? Recte autem cogitationibus noſtris tūc
dij aduerſantur: cum illa quæ fugienda ſint expetēda
nobis uidentur. ſi enim hoc feciſſem eueniſſet mihi pro
uita nunc relinquēda aut morbis anxiū mori aut ſene-
ctute: in qua omnia dura confluunt nimiumq; gaudijs
ſpoliata eſt. At qui ego iſti non ſequor quidem ſed quā-
tum arbitror me bona ſuſcepiſſe ab dijs & ab homini-
bus: quāquam de meipſo opinionē habes oſtendens ſi iu-

dices uero eligam potius mori q̄ ingenerose uitā prodducere. ſic dixiſſe Socratē inquit. Deinde accuſantibus aduerſarijs q̄ quos ciuitas deos putabat ipſe non putaret adeuntem iudices ſic dixiſſe. Equidē iudices hoc primum admiror qua ratiōe melius accuſator dicat quos ciuitas deos putat me nō putare. Nam in communibus quidem ſacris publiciſq; altaribus ſacrificantem me & alij multi uiderunt & ipſe Melius ſi uoluit uidere potuit. Noua autem demonia quomodo ob id introduco: quod mihi dei uocem fieri aſſeram: quid facto opus ſit ſignificantē. Nam & qui garritu auium & qui omnibus utuntur uocibus utiq; cōiectant. Tonitrua uero dubitabit quiſpiam aut non uocare: aut non magnā ſignificationem habere. Ipſa quidē in Tripode pythia ſacerdos nonne dei uoce prænuntiat? Atqui deum quidē futura prænoſcere & cui ipſe uelit nuntiare: quēadmodū ego dico: ſic ab omnibns dicitur & putatur: ſed alij augu ria omnia portēta appellant eos qui iſta ſignificant ego uero demonium appello multo rectius q̄ hij qui deorum uim poteſtatēq; auibus attribuūt: q̄ non adeo non fallor: humanarūq; rerum habeo coniecturam. Nā multis ex amicis conſilia dei aperui: in quibus nunquā mentitus ſum. Hoc dum iudices audirent turbarenturq; alij propter incredulitatē. alij propter inuidiam indigne ferentes ſi ille pluris fiat apud deos q̄ ipſi: maioribuſq; potiatur: rurſus Socratem ſic dixiſſe: Age uero audite cætera ut etiam magis fidem afferam illis: q̄ me a demonio honorari non credunt petenti quondam de me in delphis cherephonti. cū multi adeſſent reſpōdit oraculum: nullum aut liberaliorem: aut iuſtiorem.

aut ſapientiorē eſſe q̄ me. Quæ cū audiſſent iudices ac
magis irritati eēnt. Socrates inq̄t. Atq̄ magis de ligur
go Lacedæmonum legū latore q̄ de me oraculū reſpon
dit. dicitur enī tēplū intranti ligurgo dixiſſe. Ambigo
utrū te deū an hoiem appellē. Me uero nequaq̄ deo cō
paruit: hominibus tamē cenſuit antecellere. Vos tamē
iudices ne deo quidē iſta temere credatis: ſed uoſipſi di
ligenter iſta in ſingulis eorū quæ deus ait me inſpicite
Quem ſcitis minus q̄ me corporis uoluptatibus deſer
uiſſe? quē liberaliorē quia nullo unq̄ neq; dona neq;
mercedē recæpi: iuſtiorē uero quem exiſtimare merito
poteſtis q̄ eum qui ad preſentia ſic ſe accommodat: ut
alio non indigeat. Sapientiorē uero quomodo quis nō
dicat eum: qui ex quo intelligere cœpit nunquā deſtitit
perquirere. & quicquid potuit boni: & quia fruſtra nō
ſuſceperim loborem hinc coniectari licet: quod multi ci
ues uirtutis amatores multiq; peregrini familiaritatē
meam concupiuerint. Illius uero quid dicemus eſſe cau
ſam: omnes uidelicet intelligere me nequaquā habere
pecunias ad remunerandū: tamen cōplures cupere mihi
aliquid elargiri. A me nihil ob beneficium repeti: mihi
multas gratias debere in obſidione: alios quidē ſeipſos
affligere: me uero nihil difficilius uitam agere q̄ cum
maxime ciuitas tranquilla eſſet. Alios uoluptates ma
gno ſumptu ex foro mercari: me uero ex animo ſine ul
lo ſumptu maiores & ſuauiores q̄ illos reperiſſe. Si
ergo ea quæ de me dixi nullus redarguere poteſt: nec
falſa oſtendere; quomodo non iuſte: ab dijs & homini
bus lauder. Tu autem. Melite uis me talia agentem iu
uenes corrumpere. Atqui ſcimus quales ſunt iuuenum

corruptelæ. Tu ergo dicas ſi quē ſcis ex pio impium aut ex temperato in temperatum aut ex frugi prodigum. aut ex ſobrio uinoſum: aut ex ſtrenuo ignauum a me factum: aut in alteram prauam uoluptatem traductum. At ueronoui equidem ait Melitus quibus tibi magis ꝙ̄ genitoribus ſuis credēdum fore ſuaſiſti. Fateor inquit Socrates in doctrina. Hoc enim ſciunt me fuiſſe medicatum: & de medicina quidem medicis plus credūt homines quā parentibus: & incontionibus omnes Athenienſes ijs qui maxime ſapiunt aſſentiuntur potiuſquā propinquis: Nam neq; in prætoribus deligendis parētes præfertis: ſed parentibus germaniſq;: & me hercule uobis ipſis illos præponitis: quos exiſtimatis rei militaris eſſe peritiſſimos. Tunc melitus inquit conducūt iſta Socrates. Nonne igitur mirabile tibi uidetur in aliis quidem rebus nō ſolum pares eē qui optimi ſint ſed proponi etiam: me uero in maximo hominum bono doctrina ſcilicet: ſi quibuſdam præferar huius gratia a te in iudicium capitale uocari: Dicta autem alia uidelicet plura fuerunt & ab ipſo Socrate & ab hijs qui aderāt ſibi amicis: ſed ego non omnia referre ſtudui in iudicio dicta: ſed ſat ſit mihi oſtendere Socratē ꝙ neq; tunc circa deos impius neq; circa homines iniuſtus haberetur plurimi exiſtimaſſe: uerum ne moreretur id ſibi depreſcandum minime cenſuiſſe ſed tempus arbitratū ſibi idtum moriendi: quod quidem ſic fuiſſe manifeſtius factum eſt: iam contra eum lata ſententia. Nam cum moreretur ut ueſtem mutaret neq; facere uoluit ipſe: neq; amicis ac familiaribus permiſit aſſerens ipſam ſordidationem admiſſi facinoris eſſe confeſſionem. Deinde fa

miliaribus ipſum eximere uolentibus aſſentiri noluit. Quærens etiam an extra Atticam locũ ſcirẽt quo mors aſpirare nequiret. ſed cum finem habuiſſet iudicium: talia loquutus eſt. qui teſtes contra me peierare docuerũt: & qui docentibus paruerunt neceſſe eſt ut magnæ impietatis iniuſticiæq; ſibi ipſis ſint conſcij. Ego autem quid debeo minus de me ſentire quã ante damnationẽ meam: cum in nullo eorum cõuictus ſim de quibus me accuſauerunt: neq; pro ioue: Iunone alijſq; dijs alijs quibuſdam malis demonibus ſacrificaſſe neq; iuraſſe aut nominaſſe deos alios apparuit: iuuenes etiam qua ratione corrũpo ad tollerantiam & modeſtiam aſſuefaciẽs. Atqui quibus in rebus mortis pœna ſubeſt ſacrilegio uidelicet furto plagio ciuitatiſq; proditione: nec ipſi quidem accuſatores nec aliquis huiuſmodi feciſſe accuſauit Vnde mirãdum mihi uidetur qua ratione dignus morte uobis ſim uiſus. nec tamen quod iniuſte moriar ob hoc minus de me ſentiendum eſt non enim mihi ſed condẽnantibus hoc turpe. ſolatur quod Palamedes ille non abſimiliter condemnatus: qui etiam nunc maiores & pulchriores laudes reportat quam ulixes: qui per iniuriam ipſum interfecit. Scio autem mihi teſtimonium perhibebitis in preſenti & in preterito tempore me nulli unquam iniuriam intuliſſe: neq; deteriorem feciſſe quenquam: ſed multis profuiſſe: qui mecum diſputauerunt gratiſq; docuiſſe quicquid potuerim boni. Quæ cum dixiſſet maxime conſentaneus uerbis ſuis abibat. & oculis & geſtu & gradu lætus. ut autem animaduertit illos qui ſequebantur lugere quid hoc eſt inquit? nonne iam dudum ſciebatis me ex quo genitus eram ab ipſa natura

ra morti fuiſſe dānatum. Atqui bonis aduentātibus præripi e uita mihi nimirum meiſq; beniuolis lugēdū foret. Si uero malis impendētibus diem obeo: arbitror tanq̃ pro felicitate quadam a uobis omnibus eſſe lætā dum. Aderat quidam Appollodorus erga Socratē quidem affectus cæterum ſimplex & ignarus: qui tunc inquit: At ipſe O ſocrates hoc grauiſſime fero q̃ te iniuſte dānatum uideo. Socrates autem dicitur: caput eius deteſtatus dixiſſe: an tu amiciſſime apollodore malles me iuſte q̃ iniuſte dānatum uidere: ſimulq; riſiſſe dicitur: etiam cum Anytum aſpiceret dixiſſe: hic uir lætus abit quaſi magnum aliquid ac præclarum operatus ſi me interficit: q̃ ipſum plurimi a ciuibus extimatum aſpiciēs non oportere dixi filium eius circa coria inſtruere: quā ſtultus eſt inquit ne ſcire uideatur quicunq; noſtrum & utiliora & honeſtiora per omne tempus effecerit eum eſſe uictorem. Attamen inquit cum Homerus quibuſdam in locis facit eos qui moriuntur futura præno ſcere uolo & ego iam aliquit diuinare. Fui autem aliquando cum huius Anyti filio: Viſuſq; eſt mihi non in robuſti animi exiſtere. Itaq; dico ipſum in ſimili exercitio quod ſibi pater parauit non eſſe permanſurum. Et quia neminem ſtudioſum habebit curatorem ſuum in aliquam prauam cupiditatem elapſum uſq; ad extremā ſortem uenturum. hæc dicens nequaquam mētitus eſt. Nam adoleſcens uino delectatus neq; noctu neq; die a potu ceſſauit. Tandemq; nec rei. pu. nec amicis nec ſibi ipſi utilis fuit. Anytus ergo propter filij inertiam proprianq; ipſius ingratitudinem mortuus etiam infamiam contrahit. Socrates uero ſe in iudicio magnificā

do inuidia cõtracta magis ac magis in damnationẽ ſuã iudices irritauit. Mihi igitur quidẽ uidetur diuina ſorte potius ꝙ̃ humana periiſſe: Nam grauiſſimam uitæ partem difficillimamq; dimiſit. Morte uero quæ facillima eſt omniũ interiit. Oſtenditq; robur animi: nam cũ intelligeret ſibi melius eſſe mori ꝙ̃ ulterius uiuere: ut neq; ad alia aduerſabatur: ſic nec cõtra mortem refragatus eſt: ſed hilariter illam ſuſcepit finiuitq;. Ego quidem & generoſitatẽ uiri mecũ reputans neq; poſſum non meminiſſe: nec cũ meminerim nõ laudare. Si quis aũt ex his qui uirtutẽ ſectantur: utiliori aliquo ſermone ꝙ̃ Socrates uſus eſt: illũ ego uirũ feliciſſimũ indico.

FINIS.

E XENOPHONTE LEONARDI ARETINI TRADVCTIO DE TYRANNIDE.

XENOPHONTIS PHILOſophi. Quemdam libellum quẽ ego ingenii exercendi gratia e græco ſermone in latinum conuerti ad quem potius Nicolae ſcribere ꝙ̃ ad te: qui & latinarum litterarum tantam peritiam habes quantam nemo fere hoc tempore alter: in græcis ipſis ad diſcẽdis ſocius mihi adiutorq; fuiſti. Tu itaq; hoc munuſculum accipies quod ab ingenio haud quaꝙ̃ magno: ſed certe deditiſſimo tibi lucubratum eſt. Atq; ita exiſtimes uelim neminem prorſus eſſe ex omni iuuentute cuius ego iudiciũ pluris faciam ꝙ̃ tuum. Quod non tantum quia te ſum

me amo ita mihi accidere intelligo: quãtum tua ſingu-
lari ac pene incredibili in cunctis rebus perpendendis
examinandiſq; diligentia. Sed cum uniuerſæ antiqui-
tatis ſtudioſiſſimus ſis: omnibuſq; ueteribus illis ſũma
auctoritate uiris mirabiliter affectus uideare: tamen ut
ego ex ſermonibus tuis quos pro noſtra familiaritate
ſæpe mecum inſtituis animaduertere potui: precipuo
quodam amore xenophontem amplecteris. Quod mihi
quidem cum ſatis mecum agitaui non ſine ſumma ra-
tione uideri ſolet illi uiro contingere. In nullo eni un-
quã tot ſimul bonas artes uel mediocriter fuiſſe accepi
mus: quot in Xenophonte noſtro ſummæ fuere. Qui
ab ſcholis gymnaſiiſq; philoſophorum in quibus ille
præ cæteris floruerat ad arma exercituſq; delatus ita
eximia corporis animiq; uirtute eluxit: ut breuiſſimo
tempore conſenſu omnium ex pene milite dux crearet-
tur. Qui bellum difficillimum ac periculoſiſſimum ita
geſſit ut plurimis ex hoſte uictoriis ſumma cum glo-
ria potiretur: exercitũq; uictorem ex intimis babyloniæ
finibus per infeſtiſſimas atq; barbaras gentes ad pa-
trias ſedes reportarit incolumẽ. Mitto thraciam: bizan
tium: ſinopem: aliaq; infinita loca: quæ illum ut iuſtiſ-
ſimum uirum ita etiam ſummũ ducem ac bello timen-
dum eſſe ſenſerunt. Deinde cum iam eius nomen tota
græcia celeberrimum eſſet ob eamq; cauſam ab inuidis
ciuibus hoſtis patriæ iudicatus fuiſſet in peloponeſſum
ſe recæpit: atq; ibi ad diſciplinas libroſq; reuerſus cum
ad ea quæ ab Socrate in adoleſcẽtia didicerat: multum
uſum adiunxiſſet: res & cogitationes ſuas mandare lit
teris inſtituit. qua quidem in re ita excelluit ut eius ele

gantiam admirari quidem omẽs:aſſequi uero nulli ad huc potuerint. Quamobrem Nicolae minime nobis errare uiſus es in tali uiro deligendo. Quid enim illi abfuit pulcherrimarum rerum? quid nõ ſumme fuit? quæris doctrinam in homine? doctiſſimus Xenophon: laudas prudentiam? prudentiſſimus. gaudes eloquentia? at hic inter principes eius rei connumeratur. Virtutem amas? at hic omnium ætatis ſuæ optimus uir fuit. Admiraris res geſtas? in hoc quoq; genere laudis non mediocriter excelluit. Multi quod una aut altera commemoratarum rerum præditi fuere ſummi habentur: hũc uero qui ita uniuerſas complexus eſt: ut ipſæ inter ſeſe de excellentia certare uideantur: quo tandem loco habẽdum putabimus? Itaq; tum hoc de Xenophonte iudiciũ magnopere probamus. Atq; ut tibi grati eſſent labores noſtri. cum exercere nos uellemus in hoc potiſſimum libro id effecimus. Maiora autem illius uiri opera quæ permulta ſunt ac pulcherrima: in his primitiis ſtudiorum noſtrorũ nullo modo auſi ſumus attingere.

TRADVCTIO DIALOGI.

CVM AD HIRONEVM TYrannum Simonides poeta aliquando ueniſſet: eſſentq; ambo ocioſi: ſic illum affari cœpit Simonides. An uelles inquit o Hieron ea narrare: quæ tibi notiora debent eſſe q̃ mihi? Et quænam ſunt illa o Simonide inquit Hieron: quæ mihi quã tibi notiora eſſe poſſint?

cum tu adeo uir doctus ac ſapiens ſis, Scio inquit ille te olim priuatũ fuiſſe & nunc eſſe tyrannũ:par igitur eſt utramq; uitam expertum longe melius noſſe q̃ me: qd inter priuatã uitam tyrannicãq; interſit:quid ue altera alteri preſtet ad uoluptates capiendas atq; moleſtias. Qui tu ergo inquit Hieron cum ipſe nũc priuatus ſis: ea mihi cõmemora quæ in priuata uita ſolent cõtingere hoc & enim mõ ego maxime arbitror utriuſq; uitæ differentiã tibi poſſe oſtendere. Tũ Simonides ſic incœpit. Mihi quidem perſpicere uideor o Hieron priuatos homines dolere atq; lætari:per oculos quidẽ uiſu:per aures auditu:per nares odoribus:per os cibo atq; potu:ueneris uero per eas partes corporis:quæ notæ ſunt omnibus nobis. Frigida autẽ & calida itẽ mollia & dura grauiaq; & leuia toto corpore iudicamus: Hiſq; oĩbus lætamur cũ bona ſunt:angimurq; aduerſis. Aliquando uero ut mihi uidetur per ipſum animũ aut dolore afficimur aut uoluptate.aliquãdo autẽ cõmuniter per animũ & corpus.Ex ſomno plane q̃ uoluptatẽ aliq̃ capimus manifeſtũ eſt:quomõ aũt id fiat & quando magis mihi uideor ignorare.Nec ſane mirũ eſt ſi uigilãtibus nobis ipſi ſenſus manifeſtiores ſunt q̃ i ſomno. At hæc reſpõdẽs Hierõ eqdẽ inqt Simonide:præter hæc quæ a te cõmemorata ſunt mihi aliud referre poſſum:unde tyrãnis ſẽſus aliqs aut doloris uel uoluptatis proueniat. quãobrẽ ego adhuc nihil uideo cur priuatã uitã tyrãnicam ſuperet: At uero inqt Simonides in his ipſis quæ cõmemorata ſunt permultũ præſtatis:multiplices enim per quodlibet iſtorũ uoluptates capitis minutiſq; dolores.Non eſt ita inqt Hieron ſed lõge minores tyrãnis

uoluptates ſunt q̃ priuatis: maioreſq; moleſtiæ. Mira hercule narres inq̃t Simonides. Nam ſi ita ẽ: quid multi atq; ſummi ut uidẽtur: uiri tãtopere tyrãnidẽ affectauere? Ideo mehercule inq̃t Hieron: quod experti nõ ſunt: itaq; nequaq̃ recte de ea re ſentire poſſunt. Ego uero te docebo oĩa hæc uera eſſe quæ dixi. Nã ut ab oculis uiſuſq; incipiã queadmodũ & tu mõ feciſti: nõne in hoc ſi quis recte aiadduerterit in deteriori loco cõperit eſſe tyrannũ? Nam cũ multis in locis multæ res ſunt aſpectu dignæ ad eas uiſendas priuati hoies ſuo arbitrio proficiſcũtur. Itaq; & ciuitates quaſlibet adeunt: & cõuentus & ludos. ubi res miræ ſunt pulcherrimeq; aſpectu. Tyranni uero nequaq̃ ita: neq; eni illis proficiſci tutũ eſt: ubi præſentibus nõ ſunt potentiores futuri: neq; arces quas domi poſſidẽt relinquere: ne ſimul & regno ſpoliẽtur & potẽtia ulciſcẽdi eos q̃ ſpoliauare. At uero dicet quiſpiã. ueniẽt illis hæ res et domi manẽtibus. Ita me hercule ſed pauca ex multis: & hæc ſummo precio emũtur a tyrãnis. Nemo enim defert quicq̃ oſtendendi gratia qui non multo plura a tyrannis breui tẽpore petat: q̃ ab reliq̃s hoibus omni uitæ ſpacio acceperit. Tũc Simonides. At ſi in his inq̃t quæ ad uiſum pertinẽt priuati hoies ſuperiores ſunt: uos illos auditu ſuperatis. Laudes eni ueſtras quod dulciſſimũ eſt: auditis cõtinuo: neq; quiſq̃ eſt in cõſpectu ueſtro qui nõ oĩa & quæcũq; dicatis et quæcũq; facitis: ſummo cũ ſtudio conetur extollere Iurgia uero (rem auribus amarã) nunq̃ auditis. Quis enim præſenti tyrãno auderet maledicere? Et quã uoluptatẽ o Simonide inquit Hieron putas eos: q̃ non maledicant afferre tyrãno: cũ ille aperte ſciat oẽs qui ta

ſent de ſe male ſentire? Qui aūt putas laudibus gaude re cū oēs laudentes ſuſpecti ſint: ne aſſentādo id agāt? In hoc equidē inquit Simonides tecū o Hierō facillime ſentio: eaſq; tantū laudes dulciſſimas eē arbitror: quæ ab hoīe liberrimo audiātur. Sed illico profecto nunq̄ꝫ perſuadebis: uos in his rebus quæ ad uictum pertinent nō multū anteire. Tunc ille ſcio inquit Simonide omēs ferme arbitrari dulcius tyrānos eē atq; bibere q̄ꝫ priuatos: ea ut opinor rōne adductos: ꝙ etiā ipſi libētius ſumerent ea quæ nobis: q̄ꝫ ea que ſibi apparātur. Quod enim quotidianū uſum excedit in eo ueſcēdo ſolet eſſe iocūditas. Itaq; ab hoībus præter tyrannos ſolēnes dies læto aīo expectātur: Semper enī eſt illis quædā ſatietas ac pene faſtidiū lautorū ciborū. nec quicq̄ꝫ noui feſtis diebus tyrannorū menſis apponi poteſt. Quamobrē ſpe etiā carent tyrāni eiuſcemōi uoluptatis. Illud te præterea nō fugit: ꝙ q̄ꝫto plura q̄ꝫ ſatis eſt apponūtur: tātotius edentes capi ſacietas. Quāobrē ēt in ipſa mēſa deteriori loco eſtis: cui plura q̄ꝫ priuatis et mediocriter degētibus apparātur. at profecto inq̄t Simonides: donec auiditas edēdi ſupereſt. longe magis delectātur ij precioſo cibo q̄ꝫ q̄ uili utūtur. Nōne igitur o Simonide: inquit ille: ut cuiuſq; maxime res aliqua dulcis eſt ita ſe auide huic rei præbet? prorſus ita: an uides igitur tyrānos ad mēſas ſuas maiori cū auiditate madere q̄ꝫ priuatos? Nō meherculē inq̄t ſed magis ecōtra. Tū Hieron: quid tu inq̄t: nō aīaduertiſti has innumeras ſaporū machinationes quæ fiūt tyrānis: cū nunc acida poſcūt: nūc aſpera ac plura huiuſmodi? Animaduerti inquit Simonides & mihi animū cōtra naturā uideri ſolent. Nōne igitur arbitraris inq̄t

ille imbecillis atq; infirmi appetitus has eſſe cupidita-
tes? cum tibi mihiq; notũ ſit eos q libẽter cibũ ſumãt ni-
hil horũ irritamẽtorũ indigere. Deniq; ut ſuauiſſimis
odoribus qbus tyrãni cõtinuo ungũtur: lõge magis gau-
dent ii q ſe ad eos admonẽt ꝙ ipſi tyrãni. quod et in te-
tris odoribus cõtingere ſolet ut exalans ipſe minus ſen-
tiat ꝙ alii propinq: ita cui epularũ ſuauiũ ſemper eſt co-
pia: nullo tẽpore illis auidiſſime ueſcitur. Qui uero ra-
riſſime copiã habet: is ſumma cũ iocũditate ſe imbuit. Iã
igitur periculũ eſt (inquit Simonides) ne ueneræ uolu-
ptates ſolæ cogant hoies affectare tyrãnidẽ: cũ liceat il-
lis q eo in loco ſunt: quicqd formoſum uiderint illo po-
tiri. Ad hæc Hieron ſic inquit. plane ſcias id te nũc cõme-
moraſſe in quo a priuatis apertiſſime ſuperamur. Nã
primo cõiugia ipſa tũc demũ iocũda ſunt uidẽturq; glo-
riam quandã nobis afferre: cũ quis ditiori amplioriq; cõ-
iungitur. Secũdo uero loco par pari: ſin aũt inferiori te
coniũgas infamiã nõ uitabis. Tyrãnus aũt niſi extraneã
uxorẽ uelit inferiorẽ ducat neceſſe eſt: quãobrẽ minimũ
illi erit affectus. Tunc enim mulierũ ſtudia maxime de-
lectant: cũ illæ de ſe magnifice ſentire uideãtur. humi-
liũ: uero ſtudia ſi quidẽ adſint: nõ multũ ſunt grata. ſin
aũt abſint ſtudia. iræ indignationeſq; generãtur gra-
uiſſime. Quare in cõiugio ne par qdẽ priuatis erit tyrã-
nus. In cæteris uero amoribus multo magis ſuperamur
Nam quãta delectatio ſit re amata potiri cũ illis eẽ: ipſe
uero amor plurimũ tyrãnos reſpuit: minimeq; cũ illis eẽ
uult: neq;. n. cupido illarũ rerũ quæ in poteſtate noſtra
ſunt amorẽ delectat: ſ ſperatarũ. Vt igitur is q nunꝙ
paſſus ẽ ſitim. quãta delectatio ſit in potu ignorat. ita

q amorē expertus nō ē: dulciſſimā ut ita dicā uenerē ex
pertus non eſt. Hic arridēs Simonides ſic inqt. Et quo
uultu affirmare potes o Hieron: tyrānis hoībus amorē
non inaſci: cū tu hāc Dailochā ames cui præ eximia eius
forma pulcherrimæ ē cognomētū? Ideo mehercule inqt
ille qꝫ quæ res minime in ptāte mea ē: eā ego rē magno
pere cupio. Ego. n. Dailochā ardēs illius cōpos fieri cu
pio: ad qꝺ cupiēdū forte natura ipſa me ipellit: & id aſ
ſequi ſi tamē ea uolēte atq; æquo aīo id fiat uehemēter
exopto. Vi aūt cupiditatē meā expellere nō magis mihi
placet q̃ in me ipſum malū aliqꝺ machinari. Ab hoſti
bus. n. iuitis arripere ego pulchrū duco. ab amicis uero
ita demū ſi cōcedāt. Vbi. n. amate beniuolētia reſpōdet:
ibi aſpectus reſpectus rogatiōes reſpōſiones: oīa deniq;
dulcia ſunt. dulciſſimæ uero atq; iocūdiſſimæ lites: pu
gnæq;. Vi aūt ea quæ cupias extorquere. predæ ſimilius
eſt q̃ amori. Atq; latroni qdē ipſi aliquā prabet uolu
ptatē tū ſui lucrū tum inimici iactura. Amatæ aūt mole
ſtijs gaudere: grauiterq; ferentē attingere: & ſic illi
odio eſſe: intollerabile ē ac nefariū. Itē priuatis firmiſſi
mum eſt amoris indiciū: ſi quādo in amata ſignificatio
nē aliquā beniuolētiæ cōſpicātur. Tyrāno aūt id cogno
ſcere haud quaq̃ licet Scimus. n. hoīes metu obſequētes
q̃ maxīe poſſunt ſimulare amorē. nec ab ullo genere ho
minū plures inſidiæ tyrānis fiūt: q̃ ab his q maxīe ama
re ſe ſimulāt. Hic Simonides: parua ſunt inqt o Hierō
quæ tu adhuc retuliſti. nā pleroſq; uiros licet uidere q
ſe ſpōte abſtinēt eiuſmōi uoluptatibus. Sed i illo ut mi
hi uidetur maxīe præeſtis cæteris hoībus: qꝫ quæ ingen
tia aīo cōcapitis celeriter perficiatis ſūmā oīm rerū opulē

tiā hētis:ſunt uobis egregij eq́:inſignia arma: formoſiſſimæ fœminæ:magnificæ domus:atq; oibus rebus ornatiſſimæ:miniſtrorū multitudo:ea inſuper potētia ut facile & inimicos ſubuertere poſſitis & amicis prodeſſe. Ad hæc reſpōdēs Hierō:haud eq́dē admirare inq́t ſi in tyrānide iudicāda multitudo deciperetur. q̄ppe uulgus ſecundū ea quæ oculis ſubiecta ſunt de felicitate hominis uel miſeria iudicat. Ipſa uero tyrānis huiuſmōi eſt:ut ea quæ optia pulcherrimaq; putātur omīa ponat ante oculos hoim:quæ aūt grauia moleſtaq; ſunt in tyrānorū mētibus recōdat:ubi profecto ſita ē miſeria hois atq; felicitas. Quare uulgus (ut mō dixi) nequaq̄ mirū ē ſi decipiatur. At uero ſapiētes in hoc errare q̄ plus mēte:q̄ oculis uidere ſoletis:magnopere admiror. Ego plane doctus experiētia rerū hoc tibi affirmare poſſum bonorū q̄dē partē minimā tyrānos hēre. magnorū autē malorū plurima ſuſtinere. Pricipio.n. pax maximū bonū eē cēſetur:hac aūt tyrāni minime frui poſſunt: bellū aūt maximū eſt malū:huius tyrāni maximā partē ferūt. Priuati.n. niſi ciuitas ſua publice bellū gerat quocūq; uelint ſecuri proficiſcūtur:nec ē illis uerēdū ne a quopiā trucidētur. Tyrāni uero tū maxie inter hoſtes eē arbitrantur cū ad ciuitatē ſuā reuenere. Sin aūt ciuitas bello premitur: tūc ſolū priuatis periculū ē cū extra mœnia ſūt: cū uero in urbē ſe recepere nihil ē āplius timendū. At tyrānus neq; extra urbē tutus eſt:neq; i urbe:ſ; tūc maxie ſibi putat cauendū. Itē cæteros hoies & pax et induciæ liberāt bello. Tyrānis aūt nec pax nec ullæ induciæ poſſunt eē cū ſubditis. Præterea utraq; hæc bella ſunt: & quæ ciues aduerſus hoſtes:& quæ tyrāni aduerſus ſub

ditos gerũt. Horũ igitur bellorũ cã quæcũq; pplõs ſubire ac perpeti neceſſe ẽ: hæc eadẽ certe incũbũt tyrãnis: ut in armis eẽ: cuſtodire: procurare: in periculo ſe ponere: & ſi qd aduerſi cõtingat ingemiſcere. hæc tã priuatorũ ſunt q̃ tyrãnorũ cõmunia: & hucuſq; paritas eſt. At ſi qd feliciter eueniat nequaq̃ in hoc tyrãnus par cæteris Populi. n. ſi quãdo prelio cõmiſſo fuderint hoſtes difficile dictũ eſt: q̃ magnã capiũt uoluptatẽ in uertẽdis perſequẽdis trucidãdiſq; inimicis: quãta lætitia exultãt? q̃ gloriãtur? q̃ gaudent? ciuitatẽ ſuã decoraſſe arbitrãtes. Quiſq; predicat ſe huius cõſilij participẽ fuiſſe. cõplures hoſtiũ necaſſe: nec ullus fere inueniri põt q nõ cæſſorum exaugeat numerũ: ita pulchrũ ducũt uiciſſe egregie. Tyrãnus aũt ſi quãdo ſuſpicetur cõiuratione aliquã cõtra ſe iniri: eaq; de cã quoſdã ĩ ciuibus ſuis pœna afficiat: ſcit ciuitatẽ ſe totã nõ hĩturũ paucioribus ĩperaturũ. Nec lætitiã præ ſe fert: neq; hoc facto exultat ſ quantũ põt detrahit: & cõtinuo ſe purgat nõ iniuria id feciſſe. Adeo ne ſibi qdem placẽt: quæ ipſe idẽ effecit. Nec tamen cũ illos quos timebat necauit ea de cã ſecurior eſt: ſ lõge magis timet q̃ prius: & in eiuſmõi bellis omni tẽpore perſeuerat. Amicicias etiã tyrãnorũ ſi ita placet cõſideremus. Et primo qdem aĩaduertas uelim: ſi magnũ bonũ ſit amicicia. Oẽs. n. q quẽquã amant ei prõpto aĩo conãtur prodeſſe: gaudẽt eius preſentia: abſentẽ deſiderant: ſumma lætitia redeũtem ſuſcipiũt: exultãt eius rebus proſperis angũturq; aduerſis. Quantũ aũt boni in amicicia ſit: nec ciuitates qdem latuit: a qbus pleriſq; ſancitũ eſt licere adulteros ĩpune occidere. Porro illa de cauſa quod ab eiuſmõi hoibus amiciciã corrũpi putarũt

quæ ē inter uiros & uxores. Nā ſi cui pudicicia per uim
abrepta ſit: nihilominus ob eā rē in honore hētur apud
maritū: cū eius amicicia uideatur ſine labe aliqua per-
manſiſſe: Deniq; tantū boni ē in amicicia: ut ad eā rem
perficiendā deorū atq; hoīm munera uideātur cōcurre-
re. Huius aūt rei tam bonæ tāq; præclaræ nemo magis
eſt expers ꝙ tyrānus: quod ꝙ uere probē aīaduerte. Nā
cū inter parētes & liberos et fratres adinuicē uiroſq; et
uxores oīm firmiſſimæ arctiſſimæq; ſint amiciciæ: eaſ-
q; priuati hoīes diligentiſſime colāt. adeo tamen ne hæ
qdem amiciciæ ualent apud tyrānos: ut ſæpe filius a pa
tre & pater a filio & cōiunx a cōiuge: & frater a fra-
tre necetur. Qui igitur illis: quos ipſa natura ad aman
dum cōpellit. lex cogit: ita odio eſt: ut plerūq; de ſua ne
ce cogitēt: qua rōne ab reliqs hoībus amari putabimus?
Præterea cui fides deeſt eū magno bono carere negari
nō pōt. Quæ.n. familiaritas: q cōgreſſus pōt eſſe iocū-
dus abſq; fide? Quis ſeruū: qs clientem aſpicere pōt ſi is
ſit infidus? Huius aūt rei ꝙ ſint expertes tyranni hinc
uel maxīe licet cognoſcere: ꝙ nō facile cibis ad ſe delatis
credūt: ſ etiā ante prelibationē: ac primicias deorū fa-
mulos ipſos guſtare iubent: neqd male edāt: aut bibāt
formidātes. Quid quod cæteris qdē hoībus patria ſua
magno uſui eſt. Ciues.n. abſq; ulla mercede adinuicem
ſe tutātur: caſtigāt ſeruos: cōpeſcūt facinoroſos: maxīe la
borāt: ne cuiquā uiolēta inferatur nex. Eoq; ſeueritatis
in uindicādis ciuibus proceſſere: ut pleriſq; in ciuitati-
bus lex ſit: etiā eū q cum homicida cōgreſſum habuerit:
pollutū uideri. Quo fit ut in patria ſua quiſq; ſecurus
uiuat. Tyrannis uero oīa cōtra. Primo eſt pro pœnis qui

bus afficiũtur hi q̃ ciuem necarint: præmia propoſita ſũt tyrãnicidis: pro pollutione ſacriſq; prohibitis ſtatuæ in templis deorũ immortaliũ collocãtur. Si quis autem: q̃ plura poſſideãt tyrãni: q̃ priuati: plus etiã ea de cã puſtat illos lætari lõge is q̃dem decipitur. Nã uelut athletæ nõ minus glorioſum putãt cæterorũ hoim ſuperiores eſſe: ſ ſi ab alijs athletis ſuperẽtur moleſtiſſime ferunt. ita tyrãni nõ ſi plura ipſi habeat q̃ priuati cõtenti ſunt: ſ ſi minus q̃ alij tyrãni poſſideant moleſtũ eſt. Nec facilius optati cõpotes fiunt tyrãni q̃ cæteri hoies Cæteri. n. aut agros: aut mancipiũ. Tyrãni uero urbes: regiones: portus: arces: quas adipiſci difficilius periculoſiuſq; eſt: q̃ eas res quæ a priuatis cupiuntur. Neq; tamen ita multi ex priuatis hoibus pauperes ſunt: ut ex tyrãnis. Neq; . n. ad numerũ cõputantur diuitiæ. ſ ad indigẽtiã. Si plura habes q̃ indigeas: permulta habes: ſi pauciora: parũ. At etiã ampliſſima poſſeſſio neceſſarios tyrannorũ ſumptus nõ implet cum priuato homini longe minus ſit ſatis. Non. n. quemadmodũ cæteris hoibus ſic etiã tyrãnis quottidianos ſumptus licet inhibere: præſertim cũ fiant maxie in cuſtodia corporis: quã remittere certiſſimus uidetur tyrãnorũ interitus. Deide nequaquã appellãdi ſunt pauperes q̃ ſine iniuria ſatiſfacere poſſunt neceſſitati ſuæ: ſ hi quos potius indigẽtia compellit ad facinus. Tyrãni autem cum ipſis neceſſe ſit niſi forte perire malint: tanq̃ aliquo bello imĩnẽte cõtinuo exercitum alere: ui ipſa cogũtur ad oĩa diuina humanaq; diripienda. Graue etiã illud accidit tyrãnis incõmodum quod ſi quãdo uiros bonos prudẽtes fortes cognoſcant (cognoſcũt aũt nõ minus q̃ priuati) cũ amore cu-

perent illos timeant neceſſe eſt:fortes ne qd audeant libertatis gratia:prudētes neqd aduerſus machinentur: iuſtos ne cupiāt populi ab illis gubernari. Cū uero eiuſmodi hoies propter metū earum rerū quas mō cōmemoraui ſuſtulerunt: quoſnā tunc reliquos habent tyranni præter improbos? præter flagitioſos? preter ignauos. Gaudent tyrāno iprobi hoies: quia timent ne quādo ciuitas libera facta pœnas iniuriarū a ſe exigat: gaudēt flagitioſi propter cōceſſam a tyrānis flagitiorum licentiā gaudent ignaui quia liberos eſſe mō magnifaciūt. Eſt igitur grauiſſimum ut mihi qdem uidetur: cum bonos cognoſcas ad uſum perditorum ex neceſſitate cōpelli. præterea cū ſine ciuitate nec florere nec ſaluus eē poſſit tyrānus: ciuitatis amatorē eſſe illū neceſſe eſt. Tyrannis uero ipſa talis eſt ut patriā quoq; odio hēre cogat. Neq; eni læto uultu aſpicere pōt tyrānus ciues ſuos uel bene armatos: uel magno ingenio præditos: ſ extraneos ꝗ̃ ciues præſtātiores uidere cupit: illoſq; ad ſui corporis cuſtodiā habet. Odit etiā fertilitatē agrorum ne uberta te rerum elati ciues: difficilius iugum ſeruile patiātur. Volo etiā Simonide referre tibi uoluptates illas: qbus ego fruebar in uita priuata: in tyrānide uero oīa amiſi. Ego.n.cū priuatus eſſem una cum æqualibus erā: delectabar illorū uſu: illi item (ut opinor) meo Erā in otio ſi quādo id optarē: eram quandoq; in cōuiuio: cui qdem rei ita me plerūq; toto aīo dedebam: ut omnium rerum me haberet obliuio. nec ſi qd in ſe habet incommodi humana uita meminerā: uſq; adeo inter cātus ſerta ſaltationeſq; totus uerſabar. Nunc uero neq; hi q ante mihi erant familiares una mecum eſſe gaudēt: cū pro ami

cis mihi ſerui ſint facti. neq; ego cum illis: cum nihil ui deam in ipſis aut beniuolentiæ erga me aut caritatis. Potus uero atq; ſomnos nõ ſecus q̃ĩſidias caueo. timeo celebritatẽ hoim. timeo ſolitudinem. timeo incuſtoditos aditus. timeo ipſos cuſtodes: neq; inermes illos habere uellẽ circa latus. neq; armatis multum cõfido. hæc itaq; facere & præterea ſe potius alienis cõmittere q̃ ſuis: et barbaris q̃ græcis: & liberos qdem cupere in ſeruitutẽ trahere: ſeruos aũt in libertatẽ reponere: nonne iſta oia tibi uidẽtur animi formidoloſi ac metu abiecti eſſe ſigna? Metus autẽ non ſolũ mẽtes hoim afficit: uerũ etiã gaudia cuncta exturbat. neq; illic exiſtere ullo pacto ſinit. Quod ſi tu unq̃ Simonide in militia fuiſti ibiq; penes aciẽ hoſtiũ cõſtitutus recordare quæſo: q tibi cibus q ſomnis illo tẽpore uidebatur. Nã quales moleſtiæ tibi eo tempore fuerunt: tales: cõtinuo ferunt tyrãni: aut etiã grauiores. Nõ. n. ex aduerſo ſolũ hoſtes hẽre ſe putat tyrannus: ſ undiq;. Hæc cũ audiſſet Simonides: peroptime mihi uideris inqt o Hierõ iſta cõmemoraſſe. Nã bellum qdem terrorẽ hẽre negari non põt. Sed tamẽ non tunc cũ ſumus in armis: cuſtodibus per ſtationes diſpoſitis nihil timemus: ſecureq; capimus & cibum & ſomnum. Ita me hercule inqt Hieron. cũ leges ante oia uos tueantur: que qdem cuſtodes ipſos cogunt: non minus de ueſtra ſalute q̃ de ſua cogitare. Tyranni uero mercenarios habent cuſtodes quaſi meſſores: & cum oporteret huiuſmõi hoibus nihil potius eſſe q̃ fidelẽ: difficilius eſt queq̃ illorũ fidelium iuenire: q̃ multos opifices cuiuſuis rei. Omnes. n. ut dictum eſt: pecuniæ gratia tyrannum cuſtodiũt. Pecunias autẽ lõge plures licet illis

puncto temporis accipere: ſi tyrãnum occiderunt: q̃ oĩ uita ſperent ſi illum protexerint. Quod ſi qs nos ea de cauſa putat beatos: quod facile & amicis prodeſſe & inimicis obeſſe poſſimus: nimium fallitur. Qua.n.rõne adduci põt tyrannus ut bene faciat amicis: cum aperte ſciat: quod quanto plura qs ab eo acceperit: tãto citius cupit effugere? Nulluſq; ſit q illarum rerum quæ ſibi largitæ ſunt a tyranno q̃cq̃ ſuum eſſe prius credat quã eo loco fuerit ubi tyrannus etiam ſi cupiat nullo mõ poſſit auferre. Ab inimicis autè pœnas accipere quẽadmodum licet: cum manifeſtũ ſit uniuerſos ſubditos eſſe ſibi inimicos: quos neq; necare põt tyrannus neq; in uincula conijcere: qbus.n.poſt hac dominaretur? Sed aperte ſciens quod inimici ſunt ſimul: & cauere & credere habet neceſſe. Illud etiã te ſcire uolo Simonide: quod eos ciues quos tyranni timẽt: egre uiuere patiuntur, egreq; occidunt. Nec ſecus in his eſt q̃ in eqs q ſi ſtrenui qdẽ ſint ß tamen feroces: nec uti qs illis põt propter timorem: nec ut alienet adduci põt propter uirtutẽ. Itaq; & poſſidentes & alienantes ſimiliter agunt. Hic Simonides: eſt igitur honor ut uideo precioſiſſima res: cuius cupiditate adducti hoies nullũ laborem fugiunt: nullũ periculum ſubire recuſant. Vos itaq; o Hieron: & ſi tot incõmodis prematur tyrannis: quot mõ a te cõmemorata fuere: tamen ad illã incaute precipitatis: ea nimirum de cauſa ut ampliſſimo in honore ſitis: ut oẽs uobis pareant omnes admirentur: loco cedant aſſurgant: quæ oĩa a ſubditis fiunt erga tyrãnos. Nam hoc uno maxie O Hieron mihi uidetur a cæteris aialibus homo differre: quod honoris eſt cupidus. Si qdem cibi potius uenee

riſq; nobis eſt cum cæteris aĩantibus cõis uoluptas. Honoris autem cupiditatẽ neq; brutis natura indidit: neq; oibus ſane hoibus. Sed ꝗbus euis rei cura eſt: hi ſunt ꝗ plurimũ a pecudibus differunt. Viri iam & non hoies deinceps appellãdi. Quãobrẽ mihi uidemini hac oẽs in tyrãnide ſubire moleſtias. Vt uobis egregie honos hẽatur: cum nihil in hũanis rebus diuinitati propius uideatur accedere: ꝗ̃ ꝗ́ ex honoribus prouenit gaudiũ. Ad hæc reſpõdens Hierõ ſic inqt. At mihi tyrãnorũ honores Simonide perinde ſe hẽre uidetur. ut ego pauloante de uenereis dicebã. Nã neq; obſeruãtia eorũ: ꝗ nos minime amãt gratia eſt nobis: neq; coacta uenus iocunda. Sed hoc ꝗdem ſæpe fieri ĩtelligimus: ut ꝗ maxie timẽt: aut oderũt aliquẽ: hi maxie obſeruẽt: munera mittãt: loco cedant: aſſurgãt: ad quæ faciẽda non amor ſed timor eos ipellit. Sed hæc oia meo iudicio ſeruitutis ſunt munera. Veri.n. honores aliis ex cauſis gignũtur. Quotiẽs eni hoies uirũ quẽpiam ea uirtute preditũ: ut plurimũ ſibi prodeſſe ualeat: & ea de cã in ore illũ habent: continuo laudãt: quiſq; intuetur illũ: tanq̃ peculiare aliqḋ bonũ: uia decedũt: aſſurgunt uirtutis ac meritorũ gratia coronant: donare geſtiũt: & hæc nõ timore ſ; ſpõte faciunt: hi tandẽ putandi ſunt ueri honores beatũq; illum eſſe cui talia cõtingunt. Puto.n. talẽ uirũ nõ de inferẽdis alteri: ſ; de repellẽdis a ſe iniuriis cogitantẽ: neq; timori neq; inuidiæ ſubiacere: ſed tute beateq; uitam agere tyrannus aũt noctes dieſq; ſe eum eẽ ſentit: ꝗ ob illatas clades cõmuni oim ſnia ſit ad ſuppliciũ mortẽq; damnatus. Hæc oia cum audiſſet Simonides ꝗd igitur inqt o Hieron: ſi tam peſſima res eſt eẽ tyrannũ: tuq; id

minime ignoras ab hac tam nefaria peſte:nec tu te nūc liberas nec alius unq̄ ſpōte ſe liberauitq̄ ſemel tyrannidem fuerit adeptus? Ea de cā inquit Hieron quod in hoc etiam miſerrima eſt tyrannorū cōditio:neq;.n.ullo modo relinquere illā licet. Nā quēadmodū poſſunt tyranni.aut tot pecunias reſtituere quot ipſi diripuerūt? aut tot uincula pati:quot ipſi iniecerūt: aut tot mortes mori:quot ipſi necauerūt. Vnde eſſet illis tanta multitudo aiarum? Sed ſi cui cōmodū unq̄ fuit ſe ſuſpendere hoc profecto tyrānis eſſet:q̄bus ſolis neq; tenere malam rem neq; relinquere cōducit. Hic Simonides minime uero inq̄t admiror o Hierō: te aduerſus tyrānidē ita ſentire cū tu ea mēte ſis ut maxie charus hoibus eſſe cupias: quā rē quo minus aſſequare:putas tyrānidē ipedimēto eſſe. Ego tamen docere te poſſum ut arbitror nihil propter ptātem ipediri amicicias:ſ augeri magis illarū facultatē. Nec illud nūc cōſyderemus uelim:an quēadmodum plus poſſunt hi q ptātem habēt q̄ priuati:ita etiā pluribus prodeſſe et beneficio ſibi cōciliare poſſint. Sed illud quæro ſi eadē faciūt:tyrānuſq; & priuatus in pari officio:utri eorū maior ſit gratia? Ecce.n. ut a paruis incipiā rebus. ſalutāt quēpiā familiariter priuatus et dominās:utrius appellatio plus delectabit ſalutatū? laudetur aliq̄s ab utroq; pariter:utrius laudatio erit gratior Sacrificādo honoret uterq; cuius tandē honor erit acceptior? Viſant ægrotantē pariter:an dubitandū eſt:quin in hac quoq; re potētiſſimorū hoim magis ſit grata humanitas? Donent tantidē:quis ābigit duplo gratiora eſſe munera:que a ptātem habētibus proficiſcuntur q̄ ea quæ a priuatis? Mihi q̄dem uideri ſolet quādā diuini-

tus adiunctã eſſe gratiã eiuſmodi uiris. Nam et multõ magis uidere iuuat aliquẽ cum ptãte q̃ priuatũ: licet is idẽ ſit neq; ulla in re mutatus: magiſq; nos delectat cũ illo loq̃ q̃ cũ his q nobis ſunt pares. Mulieres etiã ipſæ quarũ tu amori maxĩe inimicã eſſe tyrãnidẽ queſtus es: dominãtis ſenectutẽ minime aſpernãtur: minime etiam deformitatẽ faſtidiũt. Honores .n. ita hõies cõparãt: ut ſi qd in his turpe ſit nuſq̃ appareat: ſi qd uero decoris lu culẽtius reddatur. Quod ſi in pari re lõge maior gratia nobis eſt q̃ priuatis: negari nõ põt quin multo facilius amicos parare nobis liceat: cũ plura donare et bene ficia cõferre poſſitis. Non eſt ita Simonide ut tu putas inquit Hieron: nã multa faciat tyrãnus neceſſe eſt: quæ ſibi hõies reddũt inimicos. Exigẽdæ .n. ſunt pecuniæ ad neceſſarios ſumptus. puniẽdi facinoroſi: prohibẽdæ iniuriæ: cogendũ cuſtodire: ubi cuſtodia opus eſt. Nec parcendũ tardis cũ celeritate res indiget: & habẽdi etiam corporis cuſtodes: quæ una res oĩbus moleſtiſſima ẽ. Nõ enĩ putãt eiuſmõi turbã alere tyrannũ ſalutis ſuæ cã: ſ ut ſuis imineat ciuibus. Tunc Simonides ita inq̃t. Ego uero quod oẽs huiuſmõi curæ abiciẽdæ ſint nequaq̃ dicerẽ. Sed iſtarũ q̃dem rerũ pleræq; ut mihi uidetur gratiſſime ſunt: quædã uero odioſæ. Docere .n. quæ optima factu ſint: & eos q illa fecerint præmijs laudibuſq; ornare: ſummã gratiã atq; beniuolentiã parit. Delinquentem uero probis lacerare: coercere: dãnare: punire: hæc uidẽtur mihi ab alienationẽ quãdã hẽre aĩorum. Sed meũ hoc cõſiliũ eſt ut quæ res ĩ ſe moleſtiã hẽre uideãtur eas alijs faciẽdas præcipiẽdaſq; mãdent quæ uero gratiã cõparat: eas per ſe exequatur q in ptãte eſt. Cuius rei exẽ

plum manifeſte in choris apparet:quorũ certamini ma-giſtratus præmia ponit.Cogere aũt illos & monere et caſtigare nõ magiſtratus ſed aliorũ officiũ eſt. Ita quod gratiſſimũ in ea re putatur eẽ:hoc a magiſtratu fit: qđ uero odioſum ẽ alijs cõmittitur. Quid igitur prohibet et in cæteris rebus hoc idẽ ſeruare?Ciuitatũ.n.aliæ per tribus diuiſæ ſunt:aliæ per claſſes aliæ per cẽturias:aliæ item aliter:& cuiq; parti ſuus præeſt magiſtratus. Si qs igitur his quẽadmodũ choris premia ponit: q nã ar-mis præſtẽt.q equis.q ordine.q uirtute in bellis:q iuſti-cia in cõcilijs:eueniet.profecto ut certatim his rebus oĩ-bus enixe ſtudeãt. Quãobrẽ et properabũt uelocius ubi opus erit honoris gratia.& tributa ſoluẽt & qđ opti-mum qdem eſt minime aũt conſuetũ cultus terrarũ mul-to ſplẽdidior fiet premio poſito uillis & agris: q optie ſint exculti.In qua qdem re:manifeſtiſſima apparet uti-litas.nã & creſcũt uectigalia:et frugalitatẽ negocium pariet.nec ob deſidiã libidines creſcẽt. Siu aũt mercatu-ra ciuitati ẽ utilis:huic quoq; rei premijs cõſtitutis mul-ti mortales ad eã rem excitabũtur.Quod ſi his q reddi-tum aliquẽ honeſtũ reipu.excogitarint: premiũ propo-netur:nec huius qdã rei meditatio negligetur.Vt autẽ ſummatim oĩa cõprehẽdã: ſi cuiuſcũq; boni auctoribus inuentoribuſq; premia cõſtituentur:permulti occupati erunt in bonis rebus meditãdis:multis autẽ in eo gene-re occupatis neceſſe erit multa utilia inueniri inuẽtaq; augeri. Si aũt id uereris o Hieron ne hæc tã multa pre-mia magnã exhauriãt pecuniã: ſuccurrat tibi quæſo qꝓ nihil uilius emitur q̃ꝫ qđ præmio cõparatur. Videmus eni ĩ muſicis gymniciſq; certamibus: quas curas: quos

labores quos ſũptus pro paruis præmijs ſubeãt hoies. et Hie. mehercule inq̃t Simo. uideris narraſſe. Sed tamen de his armatis q̃ mercede accepta nos cuſtodiũt: habes quod doceas ne ea de cã odio ſimus ciuibus noſtris? At forte cenſes: ut is q̃ ametur a ſuis: nullis oio cuſtodibus indigeat. Non ita inq̃t. Simonides: ſed indigebit. Neq; eni me fugit quoſdã eſſe hoies q̃ uelut eq̃ quãto magis illis indulgeatur: tãto maiori petulãtia ſunt. Hoc itaq; genus hoim cõpeſcet armatorũ terror: boni aũt ex nulla re tantũ cõmodi capiet: & ſimul tu eoſdẽ capitis tui habebis cuſtodes: cũ iam ſæpe dominos uiolẽtia ſeruorũ occiderit. Si igitur in primis hoc erit illis præceptũ: ut oẽs ciues cuſtodiãt. & ſi res ita poſtulet: opem ferãt: neq;. n. nulla ciuitas ĩproborũ hoim oio eſt uacua: ſi hoc itaq; ſpectare ad ſuũ officiũ perſuaſum erit illis: ut ciues tutẽtur & præterea colonos iumẽtaq; ipſorũ: fiet profecto ut ciues omni metu ac ſollicitudine per illos libertati: commodius res ſuas curare: atq; augere poſſint. hoſtiũ uero aut repentinã uim repellere aut latẽtes inſidias præſentire q̃s melius põt q̃ hi q̃ cõtinuo ſunt ĩ armis? hæc illorũ officia domi erunt: militiæ uero nihil hoc genere hoim põt eſſe utilius. Nã & pugnabũt & labores ſuſcipient: & pericula ſubibũt ante ciues tuos. Vicinas autẽ urbes propẽſiores ad pacẽ faciet eorũ formido. hoies. n. cõtinuo belligerari parati: facillime oim & ſuos ſeruare & inimicos labefactare queũt. Atqui ubi ciues tui intellexerint ab eiuſmodi armatis nihil bonis hoibus periculi eſſe: malos aũt ĩiuria prohiberi: auxiliũ ferri afflictis: protegi ciues: ĩ bello labores ſuſcipi: nullus fere reperietur q̃ pecuniã pro illorũ mercede nõ libẽtiſſime ac

promptiſſime cõferat: cũ ſæpe alias haud quaq̃ in re tã utili priuati hoies maiores ſumptus ſubſtineant. Illud quoq; te decet o Hieron: ne recuſes rẽ tuã propriã in cõmuni utilitate uelle cõſumere. Nam ut mea quidem fert opinio: lõge oportunius decẽtiuſq; expenditur a tyranno in rempu. q̃ in priuatã: qḋ facile patet. ſi ſingillatim conſideras. Si.n.tibi ſit ſplendida domus infinito ſumptu inſtructa: utrũ ex illa maiorẽ tibi gloriã cõparari putas: an ex uniuerſa urbe: mœnibus: templis: porticibus: foris: curiiſq; ornata? Armis uero utrũ tuis propriis egregie tectus magis tremẽdus hoſti uidere: an ſi tota ciuitas bene armata ſit? Vectigalia aũt utrum putas maiora fore: ſi ſolũ res tuæ diligẽtiſſime curentur: aut ſi oim ciuiũ res tua diligẽtia frugiferæ fiãt? Currus uero quos alere magnificẽtiſſimũ munus pulcherrimaq; exercitatio putatur: utrũ magis putas decere: ſi plurimos oim equorũ tu unus alas: & in certamina mittas: an ſi ex tua ciuitate plurimi exeãt plurimiq; decertent? Victoria aũt utra pulcrior tibi uidetur ex equorũ uirtute: an ex ciuitatis cui tu præſis felicitate? Ego ſane nec decere quidẽ arbitror: tyrãnum hoiem cũ priuatis certare. Victor.n. nullã gloriã aſſequitur tyrãnus ſed inuidiã: ut ex multorũ bonis pecuniã trahẽs ad ſuã magnificentiam: uictus uero oim maxie ridiculo ẽ. Sed eſt tibi o Hieron (ut mihi quidẽ uidetur) cũ aliis qui ciuitatibus præſunt honeſtũ certamẽ. Quos ſi tu quidẽ ſuperaueris ciuitatẽ tuã feliciorẽ oſtendẽs maxie pulcherrimã glorioſiſſimãq; uictoriã aſſequere. Ex quo illud primũ cõtinget qḋ tu potiſſimum cupis: ut carus ſis tuis. Deinde nõ unicus erit tuæ uictoriæ buccinator: ſed oẽs tuã uirtutẽ decãtabũt.

Intuebũtur te nõ ſolũ ſinguli hoies.uerũ etiã uniuerſæ ciuitates. Nec ſolũ priuatim ſ etiã publice admirabũtur licebitq; tibi quocũq; uolueris uiſendi gratia tuto profi ciſci:licebit & domi hoc idẽ aſſeq. Semper.n.aderũt tur bæ hoim oſtẽtare tibi cupiẽtũ:ſi qd haud prudẽtiæ aut decoris aut boni alicuius habeãt:et tibi omni ſtudio pla cere enitẽtũ:fauebũt tibi præſentes cupiẽt uidere abſen tes:nec ſolũ diligere ab oibus ſed etiã amabere:nec time bis tu qdem quenq̃:ſed alij pro te ſolliciti erũt ne qd ti bi cõtingat aduerſi. Eritq; perſuaſum oibus : ut de tua ſalute cogitare debeãt. Quare ſi qd unq̃ imineret non ſolũ hẽres illos periculorũ ſocios: Verũ etiã protectores accerrimos:Nec erit uerẽdũ tibi multis pulcherrimiſq; muneribus afflu ẽti:ne cui nõ bene de te merẽti qppiã de fortunis tuis patiaris. Oẽs.n.tuis bonis uidebis gau dentes:oẽs pro tuis rebus nõ ſecus ac proprijs uigilãtes In theſauris aũt hẽbis cunctos amicorũ diuitias. Sed age O Hieron dita amicos:te.n.ipſum ditabis. Auge ciuita tẽ:tibi.n.ipſi cõparabis potẽtiã. Quære illi amicos atq; ſocios:puta ciuitatẽ qdem propriã eſſe domũ:ciues uero propinquos:amicos aũt filios. Filios uero uelut propriã animã:& hos omẽs uincere coneris officio. Si.n.amicos beneficijs cõplectere:nihil tibi obeſſe poterunt inimici. Quæ oĩa ſi tu feceris: cunctarũ quæ in hũana ſunt uita: pulcherrimã ac beatiſſimã rem poſſidebis. Felix enim cũ ſis nemo tibi inuidebit.

FINIT FELICITER.

$5.00

30